423

Alberts Bels

CUŞCA / POLIGONUL

Alberts Bels (n. 6 octombrie 1938) este cunoscut ca unul dintre cei mai de seamă prozatori letoni contemporani. A publicat volumele de proză scurtă *Jocuri cu pumnale* (1966), *Singur in cimpie* (1968), *Pachetul* (1980) şi romanele *Anchetatorul* (1967), *Cuşca* (1972), *Glasul celui ce cheamă* (1973), *Poligonul* (1977), *Rădăcini* (1981) etc., care s-au bucurat de o mare popularitate atît in U.R.S.S., cît şi in străinătate, fiind traduse in numeroase limbi de pe glob.

EDITURA UNIVERS

GLOBUS

Lei 14

3

ALBERTS BELS

Cuşca / Poligonul

1986

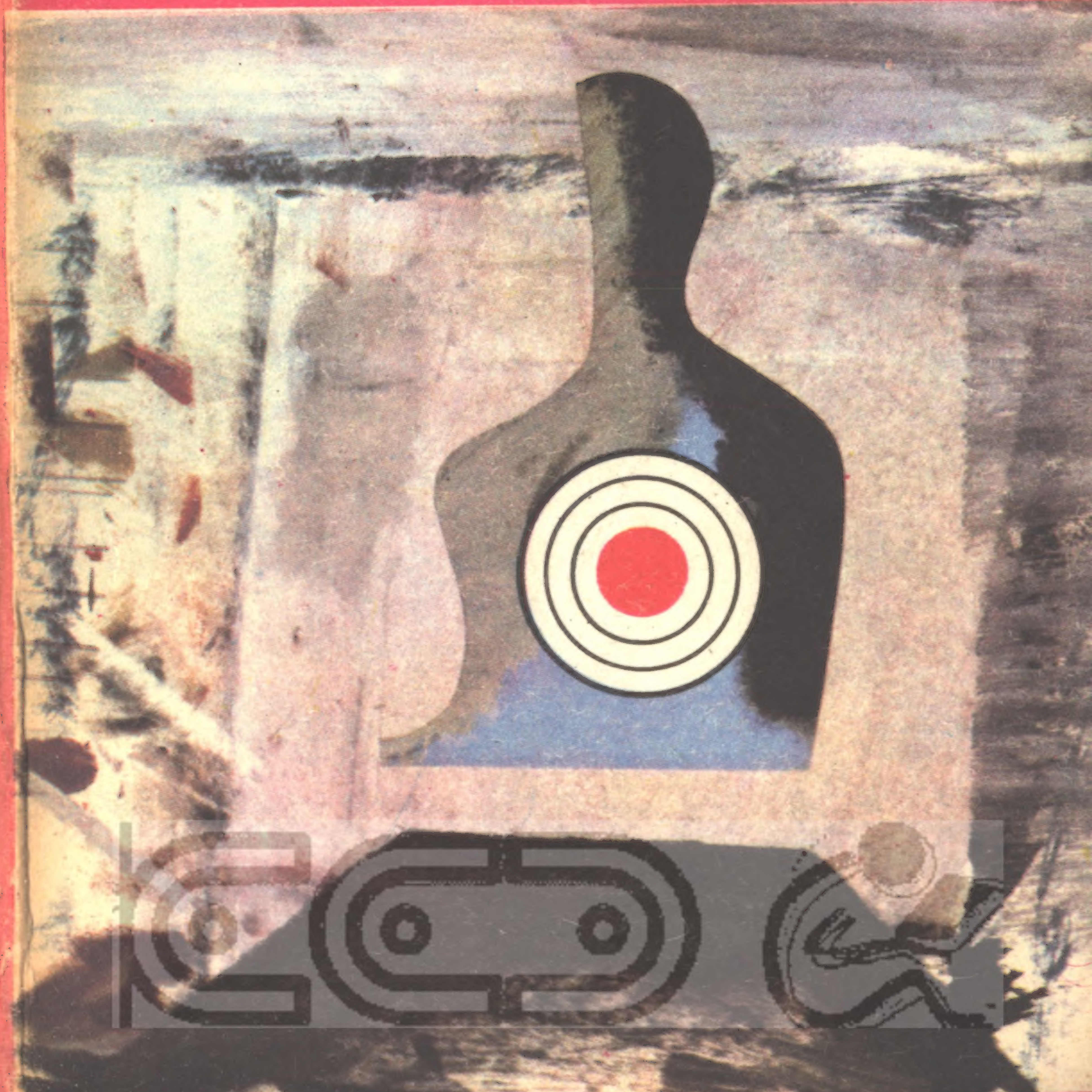
ALBERTS BELS

ROMANE

CUŞCA

POLIGONUL

COPERTA COLECŢIEI DE ION STATE
Grafica de Nicolae Sârbu. Ilustraţia de Petru Lucaci

АЛЬБЕРТ БЭЛ
КЛЕТКА
ПОЛИГОН
Москва, Советский писатель, 1979

GLOBUS

Alberts Bels

CUŞCA/POLIGONUL
ROMANE

Traducere
de
NATALIA STĂNESCU

EDITURA UNIVERS

Bucureşti
1986

CUŞCA

I

Într-o dimineață de septembrie, o zi de miercuri, încă buimac de somn, Valdis Struga simți în regiunea articulației cocso-femurale o durere persistentă, sîcîitoare. Înțepăturile din șoldul drept îi dădeau senzația că cineva își plimba pe trupul lui o daltă boantă, ciocănindu-l cu ea. În același timp o falangă a degetului mare de la piciorul drept îi ardea ca focul. Durerea îl trezi pe Struga de la ora șase, deși de obicei se deștepta pe la șase și jumătate.

Nevastă-sa și băiețelul sforăiau ușurel în paturile lor.

În ultima vreme, Struga avusese cîteva crize de gută, dar nu se plînsese nici doctorilor, nici prietenilor, nici chiar soției. După ce își făcuse rost de niște cărți de specialitate, citise tot ce se cuvine despre această maladie și se lămurise că nu-l poate ajuta nici un medic, principalul tratament fiind dieta și regimul de viață.

Dacă de la această vîrstă începe să-l chinuie guta, explicația nu trebuie căutată prea departe : o alimentație bogată în purine, fumatul excesiv de la optsprezece ani.

Struga se lăsă de fumat, fără să mai stea pe gînduri. Doar cutiile multicolore de tutun, cu tot felul de etichete rare, mai aminteau de

patima ce-l stăpînise pînă de curînd. Unui căpitan de cursă lungă îi dispăruse unicul copil, o fată la care ținea ca la ochii din cap. Struga izbutise să-i dea de urmă în două zile și, în semn de recunoștință, căpitanul îi trimitea în dar, din fiecare port, sorturi rare de tutun.

Dar cîți bani nu lăsase Struga prin magazinele de consignație, cumpărîndu-și tot felul de pipe ! Cincizeci de pipe — din lemn de măr, din rădăcină de iarbă-neagră, din abanos, din porțelan sau spumă de mare — lîncezeau acum pe un stelaj special. Doar uneori, cufundat în lectură sau urmărind un meci la televizor, Struga nu se putea abține și băga în gură una din pipele sale aromate, mai des pe cea preferată, poreclită „Maria cea neagră“, mușcîndu-i coada și trăgînd în gol, fără foc, fără fum, fără adevărată plăcere. Ce să-i faci, trebuie să te mulțumești și cu atîta !

Îi plăcea carnea de vițel bine friptă cu garnitură de cartofi, gălbenușul crud bătut cu zahăr, sucul de vișine, merele, fragile. De cînd se căptușise cu boala, Struga nu mai bea coniac, deși nu-l lăsa indiferent, dar, cu toate că se temea de purine, la carnea de vițel nu renunțase. Măsurile luate împotriva gutei au contribuit destul de simțitor la sporirea bugetului familiei.

Struga cunoștea bine trei limbi — letona, rusa și engleza. Citea lucrări de criminalistică, articole despre boli psihice și tot felul de anomalii, precum și cărți de istorie și memorialistică. Pentru cele de beletristică aproape că nu mai avea timp, deși își încropise acasă o

bibliotecă nu prea mare, dar bine aleasă. Scriitorul său preferat era Hemingway. Pictorul cel mai apreciat — Breughel. Era în admirația iscusinței acestuia în a zugrăvi orice fleac, cel mai mic amănunt, îl impresiona precizia, laconismul cu care erau schițate portretele la acest pictor.

Struga se căsătorise de vreo șase ani. Băiețelul lor avea patru ani și era îmbrăcat întotdeauna ca o păpușă : nevasta lui Struga lucra la Casa modei ; de aceea și soțul ei prefera să poarte haine civile — costumele cădeau ca turnate pe el.

În timpul liber, Struga juca tenis de masă, se antrena ridicînd haltere de douăzeci și patru de kilograme, dansa cu agilitate *shake* și alte dansuri de tip sportiv. Vara se ducea la mare să facă băi, juca volei pe plajă, ca toți ceilalți cetățeni.

Îi mai plăcea să rătăcească de unul singur prin pădure, fără să le facă vreun rău furnicilor, fără să rupă crengile, fără să sperie sălbăticiunile cu țipetele sale. Struga se pricepea să se furișeze pe nesimțite în apropierea păsărilor și a animalelor. Să urmărească viața pădurii. În asemenea ocazii, lua cu el aparatul fotografic cu teleobiectiv.

Locuia într-un apartament de două camere în Mežapark. La drept vorbind, apartamentul era comun și doar datorită unui perete despărțitor trainic se obținuseră două locuințe de sine stătătoare. La slujbă se ducea cu tramvaiul unsprezece, iar în cazurile de urgență trimiteau mașina să-l aducă.

Struga are un metru optzeci înălțime, șaptezeci și trei de kilograme, părul bălai, ochii albaștri-cenușii, trupul — zvelt, mușchiulos. Abia a împlinit treizeci și doi de ani. S-a născut la Riga, într-o familie de slujbași, a învățat la școala medie nr. 11, și-a făcut armata, a absolvit facultatea de drept, iar acum lucrează la miliția orașului Riga, la secția de urmărire a persoanelor dispărute.

Universul de serviciu al lui Struga era strict reglementat. Misiunea lui consta în menținerea ordinii publice, iar îndeplinirea acestei misiuni era asigurată de un vast contingent de oameni. Necesitatea acestui univers se explica prin rațiuni ascunse de ordin social, rădăcinile cărora se pierdeau în negura secolelor. Aceste rațiuni nu puteau fi înlăturate întotdeauna la timp.

Poate că erau străvechi, de cînd lumea, așa cum de cînd lumea dăinuie și neamul omenesc ? Dar poate că, totuși, ele ar putea fi înlăturate. Nu era prea lesne să înțelegi aceste rațiuni. Posibil că se aflau cuibărite în gene ? Sau lîncezeau prin cămăruțele din subsoluri ? Sau erau ascunse pe după zidurile oarbe ale vilelor ? Struga se hotărîse să elucideze pentru el însuși acest lucru, cu orice preț.

Universul de serviciu al lui Struga conferea vieții sale o valoare palpabilă, deoarece viața îi era expusă adeseori la primejdii și riscuri.

La șase și cinci minute, după ce bău la bucătărie o jumătate de sticlă de apă minerală „Slavianovskaia“ și își puse treningul, Struga ieși în stradă.

Pe asfalt se așternuse roua. Undeva, departe, trecu cu zgomot un tramvai. În înaltul plumburiu se întrezăreau ochiuri de cer albastru. Văzduhul era rece, îmbibat de umezeală. Treningul i se mula plăcut pe trup, baschetii îi cuprindeau moale talpa piciorului. Pînă la parc erau cîteva sute de metri. Struga își începu cursa.

De cînd se agățase boala aceea de el, Struga alerga în fiecare dimineață. Urca și cobora colinele din Mežapark, imitînd cursa unui schior care ocolește copacii, butucii și pietrele.

La șapte și cinci, Struga ieși din parc, scoase din buzunar optsprezece copeici și le puse pe tejgheaua unui chioșc de ziare. Vînzătoarea împinse spre el teancul pregătit de ziare care miroseau a tipografie și noutăți. Nici un cuvînt, nici o întrebare, ci doar o înclinare politicoasă a capului. Totul devenise o deprindere. De doi ani, își cumpăra în fiecare dimineață ziarele și apuca să le citească mai devreme cu o oră decît dacă i le-ar fi adus poștașul. Doar cîteva reviste le primea prin poștă, printre care și „Ecranul Rigăi" — pentru nevastă-sa.

Struga deschise ușa bucătăriei, de unde îl izbi aroma cafelei. Nevastă-sa pregătea întotdeauna o cafea tare și parfumată, dar el își turnă în cană lapte fiert, direct din cratiță. Guta îl lipsise pînă și de plăcerea de a bea cîte o cafea. După ce puse în lapte două linguri de miere, începu să-l bea cu înghițituri mici, mușcînd dintr-o felie de pîine neagră. Mai mîncă brînză de vaci, pusă peste un strat gros de unt, și două ouă fierte, cleioase.

În ajun se cam certase cu nevastă-sa. În general, viața lor de familie decurgea lin, în deplină armonie și, la drept vorbind, motivul certei era un fleac. Struga avea de gînd să-și ia concediul la sfîrșitul lui februarie, totul fusese stabilit de foarte multă vreme. Colegul său Feodorov nu se împotrivise, deși cîte nu se pot schimba din septembrie pînă în februarie — de pildă, să se lungească rezolvarea vreunui caz mai mult decît trebuie, să se ivească o delegație urgentă, să fie nevoit să țină locul vreunui coleg aflat în concediu de boală. Feodorov se îmbolnăvea adesea de gripă tocmai în februarie. De cinci ierni la rînd, Struga își petrecuse concediul pe pîrtiile de slalom ale munților din Letonia. În iarna aceasta avea de gînd să plece în Caucaz — voia să-și încerce puterile pe pîrtiile de acolo, să se verifice el însuși, să-și probeze măiestria de schior.

Nevastă-sa s-a necăjit pentru că el nu și-a programat concediul în același timp cu ea, în luna august. De fapt, cearta era de domeniul trecutului : concediul neveste-si se consumase și nu se mai putea schimba nimic. În privința aceasta își spuseseră tot ce-au avut de spus încă atunci, în august.

Se întîmplase să aibă foarte mult de lucru în perioada aceea. În toiul verii criminalii și infractorii își fac de cap. Indivizii suspecți ies la iveală ca gîndacii din toate crăpăturile, viețuiesc nestingheriți în sînul naturii. Atunci legea trebuie să fie numai ochi și urechi, nu-i

momentul potrivit să hălăduiești în concediu. E de lucru pînă peste cap. Pe lîngă disparițiile serioase, tragice, au loc și evenimente cu caracter romantic.

Cel mai des se întîmplă așa : cîte o fetișcană pleacă de-acasă cu un băiat, iar părinții fetei habar n-au cine este acesta și unde le-a dus copila.

În activitatea sa, Struga avea de-a face cu defectele, cu slăbiciunile omenești, pe care le studia. Adulmecînd aroma cafelei și bîndu-și cu înghițituri mici laptele îndulcit, își amintea de învinuirile nedrepte pe care i le-a adus în ajun nevastă-sa și deodată îi veni cheful să se rătăcească undeva pe domeniile tăinuite ale înverzitei veri cu o ființă fermecătoare, înțelegătoare, cu o femeie ideală, deșteaptă, frumoasă și plină de temperament, care să-i dea voie să-și citească ziarele la gustarea de dimineață. La acest gînd, Struga nu se putu abține să nu rîdă ironic, mușcînd din pîine. Desigur, în sinea lui. Știa că niciodată nu se va putea decide la o asemenea faptă, îi lipsea pentru aceasta spiritul de aventură, avea o fire domoală, de analist. Dădea dovadă de îndrăzneală numai la îndeplinirea obligațiilor sale de serviciu, dar își aminti cu tristețe cele cîteva prilejuri excelente — pe care le pierduse — de a lega relații amoroase cu cîte o femeie frumoasă. Motivele acestei rețineri erau patru la număr : în primul rînd, își iubea soția și era iubit de ea ; în al doilea rînd, era un tip cinstit ; în al treilea rînd, se temea să nu se

aleagă cu vreo boală rușinoasă ; în al patrulea rînd, era idealist și monogam ca structură.

După ce termină de mîncat, își sărută nevasta pe obraz și mulțumi pentru masă.

Cutia poștală era tot goală, căci poștașul venea în jurul orei opt și jumătate. O dată ieșit în stradă, în ciuda așteptărilor, Struga constată că nu era prea bine dispus. Fluturîndu-și servieta, porni spre stația de tramvai.

Pe trotuarul îngust, unde puteau să treacă una pe lîngă alta numai două persoane, veneau spre el trei vlăjgani, lați în spete, cam afumați de dimineață, cu ochii sticloși, toți trei bărbați în floarea vîrstei, cum se spune, și discutau aprins, roșii la față. De parcă ar fi stăpînii vieții, nu alta, și bineînțeles, și ai trotuarului.

Niște femei care mergeau în fața lui Struga se feriră din calea lor, coborînd de pe trotuar, ca să facă loc acestui trio vijelios. Larma stîrnită de ei răsuna în liniștea străzii. Struga trase adînc aer în piept și se îndreptă direct spre ei, mergînd pe marginea trotuarului. Vlăjganii ar fi putut să-i facă loc, dar cum să bage ei de seamă un bărbat îmbrăcat civil, care pentru ei nu reprezenta decît un loc gol ; erau obișnuiți ca toată lumea să se ferească din calea lor, parcă ce mare lucru, un trecător singuratic !

Struga se propti cu piciorul în trotuar și-l izbi puternic cu umărul în piept pe individul din margine. Vlăjganul se dădu în l˘turi și părăsi trotuarul, făcîndu-i loc să treacă.

Struga nu întoarse capul, nici nu se uită cu coada ochiului la grupul agresiv. Ca și cum nici n-ar fi existat. Trecu mai departe, de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic. Cineva s-a izbit din întîmplare de umărul lui, și atîta tot.

Proasta dispoziție îl părăsise pe loc.

Vlăjganii din spate se opriră, făcură puțin tărăboi, dar nu spuseră nici o vorbă necuviincioasă. Păcat. Struga atît aștepta, ca să se întoarcă. Firește că unui lucrător, care se respectă, de la miliția judiciară, nu-i șade bine să facă observații unor scandalagii de pe stradă, să-i învețe cum se circulă pe trotuar, dar Struga simțea că ia foc cînd vedea asemenea bădărani care se rostogolesc pe stradă, ca niște tancuri, fără să facă loc nici femeilor, nici copiilor, nici bătrînilor.

Cu cei care încalcă legea ne descurcăm noi, își zise Struga. Dar ce facem cu ăștia ? Nu există vreun articol de lege care să-i pedepsească. Nu-i nimic, data viitoare obraznicul se va feri de un umăr puternic, poate va face loc unui trecător mai solid. Dar unei femei ?

În tramvai, Struga se așeză pe banca din spate, își scoase ziarele din servietă. Trecu în fugă peste știrile externe și se opri la coloanele rubricii sportive.

În clădirea direcției, pe coridor, se întîlni cu un coleg care, spre marea lui mirare, îi dădu înapoi niște bani împrumutați. Datoria era veche, cam de un an, și Struga își luase adio de la ei. Colegul avea patru copii, fapt de care nu se putea să nu țină seama. Băgîn-

du-și banii în buzunar, Struga intră în birou într-o dispoziție sufletească excelentă, remarcînd în sinea lui că-i mult mai plăcut să primești bani, decît să dai.

Era nouă fără cinci minute.

În încăpere stăruia un iz de tutun abia perceptibil. Era din tutunul acela trimis de căpitanul recunoscător și pe care Struga îl dăruia acum tovarășului său de muncă.

Pe birou se afla un bilet : „Am plecat la studioul de televiziune cu fotografiile cetățeanului X. Seara vor fi transmise. Fantomas."

Nota era scrisă în letonă. Prin urmare, Feodorov, colegul și vecinul său de birou, venise mai devreme. Feodorov avea patruzeci de ani, se născuse în regiunea Vitebsk, iar după război se mutase în Letonia, stabilindu-se la Riga.

La prima luare de contact, Struga și Feodorov vorbiseră în limba rusă, apoi Feodorov îl rugase să vorbească în letonă cu el și, în doi ani, izbutise să învețe să scrie și să se exprime curent. În Țările Baltice, să cunoști două limbi era un obicei vechi de o sută de ani. Gramatica lui Feodorov mai schiopăta ușor, făcea uneori greșeli de sintaxă.

Struga telefonă la biroul de informații :

— Mă așteaptă cineva ?

— Da, o femeie.

— Lăsați-o să intre, spuse Struga.

Deschise larg fereastra și încercă să alunge din încăpere izul de tutun, fluturînd ziarul. Cînd auzi pași pe coridor, se așeză la birou.

Iată, așa se scurgeau zilele lui. Documentele prinse în dosarele cu șină păstrau victoriile

şi înfrîngerile sale. De cealaltă parte a biroului luau loc şi criminali înrăiţi, şi victimele lor, adeseori oameni onorabili, demni de tot respectul.

Aici viaţa avea alt aspect. Aici, ca într-un laborator, erau supuse analizei părţile componente ale torentului — impurităţile, moleculele pure, aluviunile şi murdăria. Torentul acesta se scurgea de cealaltă parte a ferestrei, pe trotuar, la prima vedere uniform, nestînjenit şi alert, activ şi folositor, avînd un scop bine determinat — şi deodată, pe un loc aparent drept, se căscau prăpăstii şi hăuri, în care dispăreau oameni. Atunci începea munca lui.

Cîndva, vorbind despre menirea anchetatorului, folosise cuvinte frumoase, înălţătoare. Acum ştia că este o muncă grea, silnică, murdară, fără nici o fărîmă de romantism.

O muncă, şi atîta tot. Care serveşte societăţii, ca orice altă muncă. Totuşi munca unui criminalist este mult mai murdară, pentru că adeseori ai de-a face cu lepădături, cu drojdia societăţii. Nu-i de mirare că cea mai mare parte din criminalişti ajung spre sfîrşitul vieţii nişte sceptici incorigibili, cinici sau moralişti plicticoşi.

Struga nu era nici sceptic, nici moralist, iar cinismul era străin firii lui. La douăzeci de ani, îşi elaborase deja o filozofie a vieţii.

Principalul este să rămîi credincios faţă de tine însuţi, să gîndeşti cu capul tău, să priveşti cu ochii tăi. Să nu regreţi o întîmplare, ci să tragi învăţăminte din cele petrecute. Să eviţi concluziile bazate pe sentimente, să asculţi glasul raţiunii. Să te dăruieşti muncii din toată inima. Să nu visezi prea mult la viitor, dar nici să nu te laşi copleşit de trecut. Să trăieşti din plin. Preceptul acesta trebuie să fie aplicat şi la capitolul satisfacţii.

Satisfacţia obţinută din muncă este una din cele mai depline. Să cauţi adevărul. Să găseşti adevărul. Cîndva crezuse că munca anchetatorului constă în dezlegarea unor enigme, acum ştia : munca aceasta este o înşiruire nesfîrşită — ca mărgelele pe-o aţă — de fapte mărunte, plicticoase prin eterogenitatea lor, tragerea unor concluzii din aceste fapte, evaluarea şi verificarea lor, abia rezultatul final putînd să răsune ca un acord triumfal şi să aducă satisfacţia mult aşteptată. Anchetatorul, ca şi chirurgul, munceşte pentru binele societăţii. La fel ca şi chirurgul, are de-a face cu oameni. Cunoaşte durerile şi slăbiciunile omeneşti, are datoria să ajute pe cei suferinzi.

Cînd intra în cabinetul său, Struga se simţea cuprins dintr-o dată de atmosfera aceea de serviciu, bine cunoscută, liniştitoare, puţin monotonă. Dar această monotonie ascundea în ea surprize.

Nu trebuia să uite niciodată acest lucru.

După ce bătu la uşă, în cabinet intră o femeie. Părea de vreo treizeci de ani, avea chipul ars de soare. Era tunsă scurt, băieţeşte, cu părul de un blond cenuşiu. La prima vedere ai fi zis că ochii ei mari nu clipesc niciodată. Era bine îmbrăcată.

Femeia cercetă încăperea cu o privire rapidă, ca şi cum ar fi vrut să se convingă că Struga

e singur. Ţinea în mînă o umbrelă bărbătească. Cînd se întoarse ca s-o agaţe în cuier, Struga zări pe picioarele ei, prin ciorapii de kapron, vinişoare albăstrii. Avea picioare puternice şi Struga îşi zise că femeia făcuse cîndva sport de performanţă.

Îi oferi un scaun. Oamenii veneau aici cu o singură rugăminte şi el ştia prea bine cu care anume.

Le-a dispărut cineva apropiat — soţul, fratele, fiul, tatăl, mama sau vreo altă rudă. Struga cunoştea şi cuvintele ce urmau a fi rostite. Cîţi n-au stat la fel în faţa lui ? Aşteptă, dar un timp femeia rămase tăcută.

— Vă rog, vă ascult, îi aminti el, trăgîndu-şi mai aproape formularele.

Cînd ea începu să vorbească, Struga scoase un oftat prelung. Debutul unei anchete era întotdeauna o treabă plicticoasă, trebuiau respectate o mulţime de formalităţi. Se completau formulare, se elucidau în amănunt împrejurările dispariţiei, se examinau fotografiile, dacă reclamanţii nu uitau să le aducă. Trebuia să telefoneze la spitalul de urgenţă, la morgă, să cerceteze listele personale arestate şi aşa mai departe : cu cine a fost prieten, pe cine a frecventat — întrebări şi iarăşi întrebări, şi numai după aceea, atunci cînd cazul se dovedea cu adevărat grav, dacă nu era o falsă alarmă, numai atunci începeau să se desprindă contururi şi linii din mulţimea pestriţă a faptelor şi întîmplărilor. Iată, acum urma să se ocupe de acest rebus, pînă la a cărui dezlegare mai era

mult şi Struga, biruindu-şi sentimentul acela cunoscut de plictiseală de la începutul anchetei, încercă să grăbească aparenta tărăgănare a debutului prin diferite nimicuri insesizabile pentru un ochi străin. Asemenea nimicuri puteau fi un amănunt conturat în maniera lui Breughel, neînsemnat în aparenţă, o vorbă scăpată fără voie, un obiect uitat, o scrisoare, o adresă, o cunoştinţă întîmplătoare la prima vedere, dar care de fapt a jucat rolul fatal.

II

Arhitectul Edmunds Berzs plecase la ţară vineri seară, cu propriul său automobil, ca să-şi viziteze părinţii, şi făgăduise că se va întoarce în noaptea de duminică spre luni. Dar nu mai venise.

La cîte nu s-a gîndit Edite Berza, încercînd să-şi explice motivul acestei întîrzieri. Părinţii bărbatului ei erau bine sănătoşi şi n-aveau de gînd să moară. Nici munci agricole urgente nu se prevedeau în acea perioadă de timp. La mijlocul lui septembrie, la sate, lumea începe culesul cartofilor, dar fără grabă, fără să dea în brînci.

Dimineaţa, după o noapte de insomnie, Edite a telefonat la atelierul de arhitectură unde lucra Edmunds, dar bărbatul ei nu se prezentase la serviciu. Nimeni nu ştia nimic despre el. Poate că a păţit ceva pe drum ? În noaptea de duminică spre luni se lăsase ceaţă. Ar fi primit totuşi un telefon. Nu, în nici un caz nu poate

fi vorba de un accident, își zise Edite. Mașina o aveau abia de un an, atît motorul cît și frînele erau în bună stare de funcționare, iar Edmunds avea reflexe perfecte, conducea prudent. Edite repetă în sinea sa : un accident este exclus.

Edmunds ar fi putut să-i trimită o telegramă sau să se ducă pînă la sovietul sătesc, să-i telefoneze de acolo la Riga, să dea un semn de viață, ca să-și liniștească nevasta.

În cei opt ani de căsnicie se despărțiseră numai de două ori, și atunci pentru scurtă vreme. Prima dată, cînd Edmunds plecase într-o excursie în străinătate, a doua oară cînd plecase ea ca turistă, e drept că Edite i-a scris zilnic cîte o scrisoare, în timp ce de la Edmunds n-a primit decît două cărți poștale cu niște mîzgălituri ilizibile, cu care pierduse aproape o săptămînă ca să le descifreze.

La ora șase seara, Edite se întoarse acasă — era și ea tot arhitect, dar lucra la un alt atelier. Bărbatul tot nu-i sosise. Atunci pe Edite o copleși presimțirea că s-a petrecut ceva grav. Îi telefonă lui Ritmanis, un coleg de serviciu al bărbatului ei.

— Bună seara, Edite la telefon. Fii bun și spune-mi, Edmunds te-a anunțat că vineri sînteți invitați la noi ?

— Edmunds trebuia să se întîlnească astăzi cu un englez, îi răspunse Ritmanis, dar venerabilul tău consort nici n-a binevoit să ne anunțe că nu vine la serviciu ! Ritmanis bombănea supărat în receptor, dîndu-i Editei impresia că

are deasupra urechii un căzănel negru, în care fierbe și dă în clocot apa, și că nu va înceta să clocotească pînă nu se evaporă toată. Am fost nevoiți să ne descurcăm singuri. Știi bine că din tot atelierul numai Edmunds o mai rupe ceva englezește. Dă-mi-l la telefon, să-i povestesc cum a mers treaba.

— Edmunds nu s-a întors încă, răspunse Edite. Atunci veniți pe la noi vineri seara ?

Invitația de vineri era doar un pretext. Edite n-avea chef să afle Ritmanis că ea n-are nici cea mai mică idee unde se găsește Edmunds.

Nu-i nimic, apare el mai tîrziu, încerca ea să se liniștească singură.

— Vineri seara ? Stai, așteaptă puțin, spuse Ritmanis, să mă sfătuiesc cu nevastă-mea, să văd dacă n-avem vreun program.

Un timp receptorul rămase tăcut, în adîncurile căzănelului negru Ritmanis vorbea în șoaptă cu nevastă-sa.

— E-n regulă, răspunse apoi, fără să se asigure dacă Edite mai este la aparat, vineri seara sîntem liberi.

— Așadar, vă așteptăm pe la șapte, spuse Edite și adăugă : Îndată ce vine Edmunds, o să-ți telefoneze. A fost reținut la țară, la părinții lui. Te las, cu bine.

Puse receptorul în furcă, astfel că Ritmanis n-a mai apucat s-o întrebe nimic.

Acum Edite nu mai avea nici o îndoială : se întîmplase ceva grav la țară. În primul rînd, în ziua aceea sosise la Riga un cunoscut arhitect englez, pe care Edmunds, în calitate de

coleg și de ghid, trebuia să-l însoțească prin oraș.
În al doilea rînd, nepoțica lui Edmunds împlinea astăzi trei ani. Se cuvenea să treacă s-o felicite, să-i ducă daruri, flori.
Cu inima grea, Edite porni singură în vizită.
Katrina îi ieși fuga înainte și, întinzîndu-i mînuța durdulie, o întrebă :
— De ce n-a venit nenea Edmunds ?
Fetița pronunța distinct toate literele, pînă și „r"-ul atît de dificil. Pe nepoțica lor o pasiona tot ce ținea de tehnică, de parcă ar fi fost băiat. Edmunds era în stare să se tîrască ore întregi pe jos împreună cu ea, ca să pună în mișcare un tren electric, să organizeze curse de automobile mecanice, să repare un tractor automat, o șeniletă selenară, o amfibie cu mai multe roți — un monstru din acela cu faruri clipitoare.
La timpul său, Ionats, tatăl Katrinei, fusese atît de convins că va avea un fecior, încît cumpărase o mulțime de jucării pentru băiețel, încă înainte să nască nevastă-sa. Astfel, Katrina era asigurată pentru destulă vreme cu jucării de băiat, cel puțin pînă la nașterea multașteptatului frățior.
Edmunds și Katrina erau prieteni la cataramă. Prietenia lor se baza pe pasiunea comună pentru jucării și povești. Cînd Edmunds îi citea cu glas tare o poveste, Katrina îl asculta cu răsuflarea tăiată, deși cei mari socoteau că se preface — ce poate pricepe o gîgîlice ca ea din povești ?

— Nenea Edmunds vine mai tîrziu, îi răspunse Edite.
Deși în adîncul sufletului creștea tot mai mult presimțirea unei nenorociri, ea nădăjduia totuși că acuși-acuși Edmunds va opri mașina sub ferestrele apartamentului lui Ionats, va urca treptele în fugă și-i va alunga cu o sărutare gîndurile negre. Și viața își va relua obișnuitul mers liniștit.
— Dar unde-i Edmunds ? se interesă tatăl Katrinei, în timp ce-i strîngea mîna.
Mama Katrinei întrebă același lucru. Cu aceeași întrebare pe buze se ridicară în întîmpinarea ei Petersonii. Din camera alăturată, ieșiră soții Eglitis și iarăși — unde-i Edmunds ? La toți le răspundea că Edmunds a mai rămas acasă, la părinții lui.
Ionats era șef de atelier la o uzină de motoare Diesel, nevastă-sa lucra la controlul tehnic în aceeași întreprindere. Era verișoară cu Edite.
— Poate că i-a zburat o roată pe drum ? glumi Eglitis.
— Ca să fim cu conștiința împăcată, hai să telefonez la circulație, spuse Ionats, nu atît pentru că ar fi crezut că este vorba de un accident, ci mai mult ca s-o liniștească pe Edite.
Ceea ce și făcu. La început n-au vrut să-i dea relații, apoi însă i-au comunicat că pe șoseaua X nu a fost semnalat nici un accident în noaptea de duminică spre luni și că în general nici duminică, nici luni nu s-au înregistrat accidente pe șosele. Vă dorim toate cele bune !

Edite se întoarse la ceilalți oaspeți.
Katrina răsuci cheița unei maimuțe mecanice, care începu să sară caraghios pe podea, bătînd tactul într-o tobă albastră, vărgată. Musafirii ședeau în semicerc în fotoliile moi, cu paharele de cocteil în mînă. Vorbeau de una, de alta, comentau tot felul de bîrfe care se auzeau prin oraș. Cineva divorțase, cineva se însurase, unul se născuse, altul murise. Careva, beat fiind, făcuse o boroboață.
Urmărind conversația însuflețită a celorlalți, Edite se mai liniști puțin. Dacă într-adevăr s-ar fi întîmplat ceva cu Edmunds, oamenii aceștia n-ar fi stat atît de senini să pălăvrăgească în gura mare. Presimțirea unei nenorociri i-ar fi apăsat și pe ei. Ca să nu strice atmosfera de bună dispoziție a aniversării, Edite se străduia să pară veselă. Totuși n-o părăsea senzația că în viața ei s-a petrecut o cotitură, că de acum încolo ea nu va mai fi atît de veselă și lipsită de griji ca pînă atunci.
Se întoarse acasă cu taxiul. Locuința i se păru pustie, ostilă, străină și rece. Dormi prost, chinuită toată noaptea de coșmaruri. Se deșteptă devreme.
Luase o hotărîre. De îndată ce se făcu ora șapte, îi telefonă șefului ei.
Julijs Novadnieks dormea încă, la telefon răspunse soția lui.
— Bună dimineața. Sînt Edite Berza. Aș dori să vorbesc cu tovarășul Novadnieks, vă rog.
— Așteptați o clipă, spuse soția.

— Cine mă sună cu noaptea în cap ? bombăni Novadnieks. A, Edite Berza ! Ce-o mai fi vrînd așa de devreme ? Ăștia nu-ți dau pace niciodată.
Se duse la baie să se spele pe dinți, de parcă ar fi socotit că nu se cade să vorbești cu cineva la telefon, dacă nu te-ai spălat pe gură.
— Alo, spuse în cele din urmă, înghițind restul de apă.
— Tovarășe Novadnieks, rosti Edite, aș vrea să-mi aprobați o zi liberă.
— Și eu care credeam că vrei să verifici la ce oră mă trezesc ! E o problemă atît de urgentă ? Pentru asta îmi telefonezi cu noaptea în cap ? N-ai putut să mai aștepți pînă la nouă ? Cînd ai nevoie de ziua asta ?
— Astăzi.
— Astăzi ? La ce te-ai gîndit pînă acum ? Ce sînt toanele, capriciile astea ? Știi prea bine că nu ne vedem capul de treabă. Ce ți s-a întîmplat ?
— Am să vă explic mai tîrziu. Am neapărată nevoie de o zi liberă.
— Bine. Dar numai o singură zi. Și să nu se mai repete. Caută să nu-mi mai telefonezi înainte de program. De problemele de serviciu mă ocup numai în timpul programului. Cu bine. Salutări soțului.
La orele opt și jumătate, Edite își cumpără la gară un bilet și se urcă în tren. După două ore, cobora într-o gară mică.
Drumul era cam colbăit, în jur se zăreau ogoarele îngălbenite, recolta fusese culeasă.

Edite porni cu pas vioi, şi odată cu lumina aceea palidă a toamnei amărăciunea şi neliniştea i se strecurau în suflet.

Tatăl sau mama lui Edmunds ?

Unul din ei nu mai este. Viaţa s-a dus, cîmpul s-a ofilit. Moarte în toamnă. Mai mult ca sigur că a murit bătrînul. Se plîngea veşnic de inimă, de dureri surde în oase, de crampe la stomac. Mama se ţinea bine, ba îşi mai şi rîdea de bătrîn :

— De la nervi ţi se trage. Nervii tăi nu mai sînt buni de nimic.

Dar poate e mama ? Oamenii mai rezistenţi, ăştia se prăpădesc pe nepusă masă.

Şi s-a întîmplat toamna, se gîndi Edite din nou, cotind-o din drumul mare pe un drumeag. Toamna, cînd timpul parcă se opreşte din zbor, cînd zilele şi nopţile sînt la fel de liniştite, cînd se coc roadele, cînd în natură se stabileşte un echilibru — toamna, moartea nu pare atît de stupidă, atunci moartea este ca somnul, un somn al naturii, care cade într-o stare de hibernare.

Aşadar, tatăl. El, mai mult ca sigur că el. Truditor neobosit, cu toată vîrsta sa înaintată, continua să muncească în colhoz şi avea grijă şi de gospodărie. Curtea era totdeauna lună, de-ţi era mai mare dragul s-o priveşti. Toate acareturile aveau acoperişul în bună stare. Lemnele pentru iarnă erau tăiate, despicate, pentru vite pregătise nutreţ bun. Poftim, a pregătit lemnele pentru iarnă, iar el o să rămînă în lumea frigului veşnic. Acum ar fi putut să trăiască după pofta inimii. Se mai liniştiseră, se refăcuseră după război şi anii cei grei, şi-au aranjat casa, şi-au crescut feciorul...

Cu astfel de gînduri, cam sentimentale, Edite intră în curtea fermei „Pliena". Un dulău tărcat se repezi, lătrînd, în întîmpinarea ei. Recunoscînd-o, începu să scheaune de bucurie.

Mama se ivi în ceardac, cu mîinile încrucişate sub şorţ.

— Tu eşti, fata mea ! şi îşi plesni palmele de mirare, stîrnind în jurul ei un norişor de făină.

Deci, tatăl. Totuşi el s-a prăpădit. Sărmana bătrînă ! Frămîntă aluatul, ca să coacă plăcintele pentru praznic. Dar văzînd-o nici n-ai zice că este zdrobită de durere, n-are nici lacrimi pe obraz, privirea ei nu exprimă decît mirare.

După bătrînă, ieşi şi bătrînul. Cu mersul lui obişnuit, tîrînd uşor un picior.

Edmunds ! îi trecu fulgerător Editei prin minte. Atunci unde este Edmunds ? Unde-i maşina ? A plecat. Dar cînd ? De ce a întîrziat atît ? În capul ei, gîndurile se învălmăşeau. Îi părea bine că-i vede pe bătrîni, sănătoşi amîndoi. Ce s-o fi întîmplat însă cu Edmunds ? Ei, s-a înşelat. Vai, ce prost se simte. Nici nu se face să le spună bătrînilor, or să mai şi rîdă de ea. Ia te uită, i-a şi îngropat. Iar Edmunds, pesemne, a şi ajuns la Riga. S-a cam pripit ea venind aici.

— Intră, fata mea, intră, o poftea mama blajin, abia am pus aluatul la dospit, parcă am știut c-ai să vii să guști din clătite.

Puțin mai tîrziu, cînd la bucătărie începu să sfîrîie bucata galbenă de unt aruncată de mama în tigaia încinsă, Edite află că Edmunds plecase de la părinți în noaptea de duminică spre luni, pe la zece și jumătate.

Spre deosebire însă de Edite, bătrînii nu se arătară prea îngrijorați de dispariția lui. Li se părea destul de firesc ca băiatul să fi rămas o zi pe undeva. Ce, parcă n-are destule treburi pe cap ? Mașina e nouă, poate și-a zis să se mai plimbe, să treacă pe la vreun prieten. Mama o cam luă peste picior pe noră-sa, că ar fi, chipurile, prea prăpăstioasă. Ce prostii și-a băgat în cap ? Merită să facă atîta caz pentru niște fleacuri ? Și pentru asta a venit ea val-vîrtej de la oraș ? Ce, parcă în zilele noastre bărbații mai dispar ? Pe vremuri se întîmpla să chefuiască prin cîrciumi cu săptămînile, era și un cîntec care zicea : „Și-a vîndut gospodarul pînă și berbecul, și de necaz toți banii i-a băut." Nevasta habar n-avea unde să-l caute, dar tot nu-și făcea griji. Nu pleacă el nicăieri, nu te teme, s-o întoarce acasă ca un mielușel. Nu, acum nu s-a mai pomenit să dispară cineva așa, din senin. Ce-i drept e drept, Edmunds nu bea. Dar poate să aibă niscaiva treburi... Mama vorbea întruna iute-iute, în timp ce prăjea clătite și o îmbia pe noră-sa să guste, punîndu-i în farfuria albă dulceață de coacăze negre.

Tatăl ședea pe un scăunel lîngă plită, pufăind din pipă, și se întorcea spre foc cînd cu spatele, cînd dintr-o parte.

Editei i se păru că părinții știu ceva ce nu vor să-i spună. Poate că ei știu unde este Edmunds, dar își țin gura. Soacră-sa n-a avut niciodată prea multă simpatie pentru ea.

— Adevărată sfîrlează, nu femeie, spusese bătrîna nu o dată despre noră. Și pe schiuri vine ca vîntul la vale, dar nu merge ca tot omul, ci o ia tot cotit... Cine-a mai pomenit așa ceva la o nevastă cumsecade !

Dar socrul ? El se arătase întotdeauna bun, prietenos, acum însă tăcea, de parcă ar fi luat apă în gură. Pînă la urmă spuse, ca s-o liniștească :

— Nu te amărî, fata mea, cînd ai să te întorci, îl găsești sigur acasă, că te-așteaptă. Cîte nu i se pot întîmpla omului pe drum, n-are rost să faci tărăboi.

Pe la amiază, Edite se întoarse la Riga, fără să fi aflat nimic. Totuși parcă se mai liniștise. I se părea că nu degeaba bătrînii au primit lucrurile cu atîta calm. Edmunds e acasă probabil și telefonează în toate părțile, căutînd-o. Nu-i nimic, lasă-l să telefoneze. Trecînd pe lîngă curtea vecinilor, Edite zări o femeie tînără în spatele unor tufe verzi. Aceasta o cerceta cu atenție. Editei i se întipări în minte gîtul ei alb, chipul pîrlit de soare și părul negru, revărsat pe umeri.

Invidiase totdeauna femeile cu asemenea păr. Gîndul că ar avea o rivală, că ar putea exista

o altă femeie, îi tăie respirația și-i strecură din nou teama în suflet.

Edmunds și Edite au fost colegi de facultate, dragostea lor a crescut și a prins putere an de an. Edite știa că Edmunds mai fusese îndrăgostit o dată, dar povestea se terminase demult.

Deși în primăvară cineva i-a spus că Edmunds a fost văzut cu femeia aceea la cafeneaua „Lira". Întotdeauna se găsește un ochi ager, o limbă ascuțită, vreo cunoștință binevoitoare care să te anunțe : „Auzi, l-am văzut pe-al tău luînd prînzul cu aia... știi tu cine. Și eu care credeam că între ei totul s-a terminat demult. Nu m-aș fi așteptat niciodată la o figură ca asta de la al tău !"

Edite nu admitea nici măcar gîndul că Edmunds ar putea s-o înșele. Dar germenele bănuielii încolțise și, hrănit de seva incertitudinii, creștea prefăcîndu-se într-o floare cu petale învoalte. Parcă de ea însăși poate fi absolut sigură ? Nu se mai gîndea uneori la Irbe ? Dacă Irbe ar fi știut s-o cucerească cu adevărat, ar fi rezistat ea ispitei ? E drept, Irbe era sfios, nehotărît, poate de aceea între ei doi n-a fost nimic. Orice s-ar spune, dar pînă în prezent ea n-a cunoscut un om mai demn de iubire ca Edis al ei. Viața lor în comun se baza pe obișnuință, pe prietenie, pe dezmierdări drăgăstoase. Totuși era absolut sigură de ea însăși ?

Cine o fi femeia din curtea vecină ? De ce pleca Edmunds atît de des acasă la părinți ? El

spunea că le dă o mînă de ajutor ca să amenajeze podul casei. Cînd au terminat cu podul, Edmunds spusese că vrea să le instaleze calorifere, încălzire centrală. Mereu își găsea ceva de lucru acolo, la țară. Cine nu știa însă că, de fapt, el nu putea să sufere aceste treburi gospodărești ? Îndoielile o rodeau, îi sfîșiau sufletul. Ce aflase despre soțul ei în cei opt ani de cînd erau căsătoriți ?

Edite regreta că nu aveau un copil. Copilul era amînat mereu pentru viitor. Mai întîi doreau să-și cumpere tot ce le trebuie, să-și organizeze cît mai bine viața. Socoteau că, atunci cînd copilul va crește, ar putea, te pomenești, să le scoată ochii — m-ați adus pe lume, dar nu mi-ați asigurat o viață îmbelșugată. Tocmai de aceea se străduiau să agonisească tot felul de bunuri, să se instaleze cît mai confortabil.

Aspirator, televizor, frigider, magnetofon, apartament, îmbrăcăminte, mobilă, mașină, barcă cu motor, vilă — voiau să le aibă pe toate. Deocamdată, ce-i drept, vilă nu aveau. Dar ferma părintească se afla într-un loc pitoresc, pe malul unei ape, și putea ține, perfect, loc de vilă. Dacă n-ar fi fost antipatia tăinuită a soacrei, Edite și-ar fi petrecut acolo fiecare sfîrșit de săptămînă. Dar cel mai ades ea rămînea duminicile în oraș, făcea curățenie în casă, spăla rufele, cosea.

Plănuiseră să lase copilul la toamnă, pentru că Edite ar fi vrut să nască în iulie. Nădăjduia să aibă un fecior și dorea să facă din el un om excepțional. Și iată că acum, cînd ar fi trebuit să-și pună planul în aplicare, Edmunds se

făcuse nevăzut, fără să spună o vorbă. Poate că fugise cu o iubită și acum se drăgostesc pe undeva ? Poate că scufundase automobilul în lac, iar el o întinsese în Extremul Orient ? De la Edmunds te puteai aștepta la orice, niciodată nu știai ce va face peste o clipă, de multe ori faptele lui erau lipsite de logică. Este prea capricios, ba chiar cam zănatic. Dar poate că-i nedreaptă cu el, acum, la mînie ? Într-adevăr, e furioasă pe el. Cît timp a călătorit cu trenul, furia i-a sporit. Cu siguranță că Edmunds e acasă ! Ea, ca o proastă, cade din picioare de oboseală, și vinovat de toate este numai el.

Liniștindu-se puțin, Edite începu apoi să cîntărească lucrurile mai la rece.

În timpul liber, lui Edmunds îi plăcea să lenevească în pat. Adora să nu facă nimic. Se uita la toate meciurile de fotbal transmise la televizor, indiferent dacă jocul era interesant sau nu. Se uita la toate filmele de război, indiferent dacă erau verosimile sau nu.

Pe plan profesional însă era ireproșabil, fiind la fel de exigent cu el însuși, ca și cu subalternii. Cînd era vorba de probleme de serviciu, mintea lui devenea suplă și tenace. Se pricepea să găsească o ieșire din orice impas. Știa să organizeze astfel lucrurile, încît o serie întreagă de organe de resort lucrau pentru el. Știa să obțină pentru atelier tot felul de concesii și înlesniri. Avantaje surprinzătoare. Pentru șantierele lui izbutea să facă rost de materiale care lipseau de pe piață. Se pricepea să cucerească persoanele de care depindea, să trezească simpatii.

De îndată ce era vorba de munca lui, Edmunds devenea alt om. Nu-l mai recunoșteai pe somnorosul și leneșul care nu se ridica de pe canapea cît era duminica de lungă și nu mișca un deget ca să repare motorul defect al bărcii, în timp ce Edite dădea o fugă pînă undeva, telefona, se ruga de un meșter să vină, făcea rost de piese de rezervă. Tot timpul liber, fără pic de răgaz, se zbătea ca o nebună, ca să pună la punct ba casa, ba motorul bărcii și numai cînd totul era gata, izbutea să-l așeze pe acest trîntor la cîrma bărcii, ca s-o plimbe pe lac.

A fost o victorie și faptul că el a obținut carnetul de conducere auto. Nu voia nicicum să se lege de automobil, socotea că este un lucru de prisos, și numai la insistențele Editei, împins de ea, se înscrisese la școala de conducere și cu concursul a tot felul de cunoștințe trecuse probele de examen cu succes.

Edite știa că lui Edmunds i-ar fi plăcut cel mai mult să trăiască așa : într-o cămăruță cu covor pe jos, pe un divan lat, la căldurică, avînd la îndemînă televizorul, aparatul de radio, magnetofonul, alături de raftul cu cărți, discuri, benzi de magnetofon, role de film, făcute chiar de el, și să nu fie nevoit să se spele, să se bărbierească, să se tundă la frizer, să-și schimbe ciorapii, să-și taie unghiile, să-și curețe hainele, ci să poarte în fiecare zi aceiași jeansi cu petice și o cămașă mototolită și murdară. Și să nu fie nevoit să meargă la cinema, la

teatru, în vizite, ci numai la slujbă, iar restul timpului să zacă pe canapea.

De la o vreme nu mai bea coniac, nu fuma. Refuza mîncărurile grele. Mesteca pîine neagră cu chefir. Îşi descoperise, vezi Doamne, o boală boierească — gută. Uneori juca tenis, iarna schia. Era un om destul de ciudat, dar în rest — un bărbat şi un soţ minunat, dacă n-ar fi existat această inerţie faţă de tot ce n-avea legătură cu munca lui.

În treburile cotidiene, Edmunds se simţea total neajutorat. Edite era sigură că fără ea n-ar fi putut trăi nici măcar o zi. Ea, Edite, avea grijă ca bărbatu-său să nu-şi piardă înfăţişarea omenească, îi călca hainele, ducea rufăria şi cămăşile la spălătorie, spăla măruntişurile, ea făcea cumpărăturile, administra bugetul familiei, îi spăla, îi dezmierda şi-i îngrijea pînă şi trupul, supraveghindu-i greutatea şi regimul alimentar, amintindu-i acestui mototol cînd trebuie să se scoale, să mănînce, să bea, să doarmă, să facă dragoste.

Duminicile, el stătea trîntit cu orele pe canapea într-un fel de semisomnolenţă, în semivisare, fără să se spele pe dinţi, fără să facă duş — ce mai încoace încolo, ca un adevărat dihor. Dacă se întîmpla ca ea să-l întrebe ceva, el îi răspundea că reflectează.

Poate că, într-adevăr, chibzuia la vreun proiect de-al lui, sau poate că plutea undeva, în nori, era imposibil să-i ghiceşti cursul gîndurilor. Nu era punctual decît în legătură cu munca lui. În rest, nu te puteai bizui pe el. Veşnic

uita tot, căuta să scape, refuza să facă un lucru cît de mic pentru casă. Treburile mărunte şi reparaţiile cădeau pe umerii Editei. Edmunds descoperise unica metodă ca să se descotorosească de obligaţiile sale. Întotdeauna se arăta de acord cu totul, se jura că va face rost, că va aduce cu maşina, că se va ocupa, că va aranja, dar nu se ţinea de cuvînt.

Se înţelege de la sine că avea şi o teorie bine motivată, precum că, în condiţiile secolului al douăzecilea, un om care se ocupă cu o muncă de creaţie i se dăruieşte în întregime şi total, ca un sclav stăpînului său, iar viaţa este şi aşa prea scurtă, ca să ţi-o iroseşti cu fleacuri, că ceva de valoare nu poţi obţine decît într-o singură direcţie, încercînd mereu să mergi în adîncime, nu să te risipeşti pe o întindere mare. De tot restul nu-i păsa deloc.

Cîteodată se închidea în el, posac, taciturn, şedea ore întregi fără să scoată o vorbă, iar dacă ea îl întreba ce are, mormăia :

— Lasă-mă în pace, sînt ocupat.

Uneori, numai fiindcă îl deranja cu o întrebare la un moment nepotrivit, se înfuria şi putea să nu-i vorbească două zile întregi şi pe urmă, cînd Edite se supăra, la rîndul ei, o făcea pe miratul :

— De ce te-ai bosumflat, nevestico ?

În asemenea cazuri, avea memorie scurtă. Alteori, stătea la masă citind absorbit ceva în legătură cu design-ul şi deodată, din senin, sărea în sus, o cuprindea în braţe, începea s-o strîngă, s-o tragă, şoptindu-i :

— Albinuţa mea dulce !

O trîntea pe canapea, se lupta cu ea, îi ținea strîns brațele, fapt care o înfuria și mai tare, pentru că în clipa aceea ea nu avea deloc chef de glumă. O dată i-a dat chiar cu pantoful în cap, ca să-i potolească stăruințele prea pătimașe. După aceea el a stat multă vreme abătut, cu capul în mîini, iar a doua zi i-a ascuns perechea aceea de pantofi. I-a dat-o înapoi doar peste o săptămînă, după ce Edite s-a rugat de el cu multă insistență.

Îi spusese de multe ori :

— În viața conjugală există două feluri de certuri. Dese și mărunte. Sau rare, dar grave. Așa că, alege !

— Nu doresc nici un fel de certuri, spunea Edite.

— Nu e cu putință, replica el. Judecă și tu : dacă alegi certurile dese, dar mărunte, iar eu pe cele rare, dar grave, n-o să avem pic de pace. Haide să ne învoim de la început, pentru că de certuri n-avem cum scăpa.

Cîteodată, Edite primea cărți poștale ciudate, purtînd semnătura „Mumia". Își amintea că pe una din ele era desenat un ursuleț care se spală, iar dedesubt scria : „Spală-te, Martine, că-ți dau pîine cu măsline !" De mînă fusese adăugat : „Draga mea, îți amintesc că în al optulea an al fericitei noastre căsnicii mă spăl singur în fiecare dimineață. Mumia."

Uneori, cînd se întorcea de la lucru, se apuca să-i povestească, cu o mină foarte serioasă, tot felul de prăpăstii. De pildă, cum că ar fi văzut mai adineaori un ofițer-arab, călare pe o cămilă, intrînd pe porțile comisariatului militar sau că în Riga veche grindina a omorît două pisici și un portar care avea pe cap o căciulă din blană de pisică.

Avea o calitate rară : aceea de a nu-și dezvălui sentimentele și gîndurile înainte de vreme. Cu un aer doct, știa să țină isonul cînd se debitau prostii evidente, se preta la tot felul de farse. Dacă cineva susținea neghiobii sau inepții, sincer convins că așa este, Edmunds făcea pe naivul. Îi plăcea să-și bată joc de ceilalți. Se prefăcea că este convins de aceste păreri vădit absurde, dar că nu înțelege ceva și de aceea îl roagă pe interlocutor să-i explice mai amănunțit, în linii mari totul e clar, dar iată, mai zilele trecute, a încercat să susțină o părere asemănătoare într-un cerc mai restrîns și n-a putut aduce argumente suficient de convingătoare.

Și Edmunds începea să pună întrebări, cu un aer înțelegător. Văzînd atîta interes, susținătorul acelor păreri absurde se apuca să intre în amănunte, dar întrebările lui Edmunds, naive în aparență, erau în realitate la fel de necruțătoare ca niște lovituri de cuțit și foarte curînd nefericitul interlocutor se pomenea făcut praf și pulbere. Atunci Edmunds îl bătea mărinimos pe umăr cu cuvintele :

— Ei, vezi, și eu care credeam că noi doi avem dreptate.

În anii studenției făcea parte din cercul dramatic, jucînd roluri de caracter. Se pricepea să intre în pielea unui personaj posedat de o pasiune : avariție, dragoste nebună, rătăcire fatală sau vreo altă manie.

În tramvai, dacă se simțea brusc plictisit, era în stare să scoată din senin un urlet, ca și cum l-ar fi călcat cineva pe picior, după care sărea prin vagon, scuturîndu-și piciorul chipurile strivit și întrebînd în jur :

— Dumneata m-ai călcat ? Spune drept, n-ai fost dumneata ? Dar cine-i vinovatul, la urma urmei ? Asta-i curată porcărie !

Cînd rămîneau numai ei doi, Edmunds era în stare să se prostească întruna, să facă pe clovnul.

Lucrînd la planșetă, avea obiceiul să se tînguie cu glas subțirel de tot, antipatic, ca de pitic :

— Bună trebușoară, foarte bună, merge, merge trebușoara noastră, uite, o terminăm și luăm bănuți pe ea, mulți-mulți bănuți frumușei !

Repeta pe toate tonurile fraze ca aceasta și pronunța cuvintele pe nas, pufăind scîrbos. Deodată, din senin, sărea de pe locul lui și striga, dînd din mîini ca din niște aripi :

— Zburăm, zburăm !

Își sugea burta, lipind-o aproape de șira spinării, și expira aerul cu putere. Pe urmă, umplîndu-și plămînii, își umfla burta ca o tobă. Termina stînd pe cap.

Și se așeza din nou la planșetă. Asta se întîmpla seara, cînd lucra acasă, îmbrăcat cu o cămașă mototolită și pătată și cu jeanși peticiți.

Îi plăcea să umble desculț prin casă și era foarte greu să-l convingi să-și pună papucii cînd aveau oaspeți. Și la slujbă încercase de cîteva ori să plece încălțat cu niște rupturi care doar în bătaie de joc s-ar fi putut numi

ghete, dar cu ele, vezi Doamne, se simțea comod.

Cînd Edite ieși din clădirea gării, pe dalele de beton ale pieții începură să cadă primele picături de ploaie.

Pe urmă, cît timp așteptă în stația de tramvai, ploaia i se scurgea pe după guler. Telefonase acasă încă de la gară, dar nu i-a răspuns nimeni. Dacă Edmunds ar fi dispărut sîmbătă sau duminică, Edite nu s-ar fi speriat deloc, în schimb știa că în opt ani bărbatul ei n-a întîrziat niciodată la lucru. Deși era un schior pasionat, părăsea pîrtiile muntoase de la Terskol fără prea mari regrete, ca să se întoarcă la timp în atelierul său ; nici nu-i trecea prin cap să-și prelungească concediul.

În tramvai cineva îi cedă locul, ceea ce i se întîmpla pentru prima dată. Aruncînd o privire în geam, își cercetă imaginea reflectată în el și se gîndi că arată palidă, frumoasă, cu ochii mari, gura cărnoasă, pielea mată. Și ea care credea că e desfigurată de oboseală.

Era marți seara.

Ajunsă acasă, Edite își schimbă hainele ude și rămase mult timp lîngă telefon, gîndindu-se cui să telefoneze. Ar fi dorit să stea de vorbă cu tatăl ei, dar acesta plecase la Tallin la un simpozion și făgăduise să se întoarcă abia spre sfîrșitul săptămînii. Mamei n-avea chef să-i telefoneze — ar fi trebuit să-i dea prea multe explicații.

Cu atît mai mult nu voia să vorbească cu nici una din prietenele ei.

Cînd răsună soneria telefonului, reglată la minimum, la început hotărî să nu răspundă. Dar dacă e Edmunds căruia i-a trecut prin cap să-i dea un semn de viață ? La telefon era însă Ionats. După ce întrebă de Edmunds, o sfătui să se ducă chiar a doua zi să anunțe miliția. Nu trebuie să se alarmeze, totuși poate că, într-adevăr, Edmunds a pățit ceva. Să sperăm că nu-i nimic rău. Bineînțeles, ce altceva putea el să-i spună ?

Edite și Edmunds se căsătoriseră în ultimul an de facultate, ea împlinise pe atunci douăzeci și doi de ani, iar Edmunds era cu cinci ani mai mare. Cei opt ani de viață în comun îi petrecuseră luptînd fără încetare cu traiul cotidian, luptînd pentru bunăstarea lor și iată că acum, cînd s-ar fi părut că pot trăi fără nici o grijă și după placul inimii, cînd obținuseră tot ce-au visat, cînd venise timpul să aibă un fecior, Edmunds a dispărut.

Edite nu credea că Edmunds este cu o altă femeie. La slujbă tot ar fi venit. Mai demult se înțeleseseră asupra acestei eventualități. Cu siguranță că el, credincios cuvîntului dat, i-ar fi povestit deschis totul, ca s-o ferească de emoții și neliniști inutile.

Noaptea nu putu să doarmă. Abia ațipise, dar se și trezi pentru că se prăbușise într-o groapă, iar cînd somnul o prinse din nou visă un coridor de spital.

Pe pardoseala de ciment a coridorului se așterneau dreptunghiuri cenușii de lumină, scoțînd la iveală brazdele, făgașurile, crăpăturile strîmbe săpate de papucii bolnavilor în atîția amar de ani. Semănau cu o pîrtie de slalom pe panta unui munte, privită din avion. Pe coridor plutea mirosul dulceag al halatelor și plăpumilor îmbibate de iod. Mirosea a sudoare, urină, fenol. Și a ghips umed.

Foșneau halatele scrobite ale surorilor, ale sanitarilor care împingeau cărucioarele cu bolnavi. Șinele de cauciuc se rostogoleau elastic, lin peste podeaua inegală. Edite nu apucă să vadă cine se află în cărucior. Era adus din sala de operații. Edite se trezi.

Ce-o fi însemnînd asta ? Ar fi vrut să-și explice visul, deși nu era defel superstițioasă din fire.

Închise din nou ochii și văzu un munte, zăpada care strălucea în bătaia soarelui, simți viteza amețitoare și panta abruptă care o trezea la realitate, văzu și alți schiori, care zburau în jos în șir multicolor, auzi cum șuieră schiurile la cotituri. Ea abia începuse coborîșul, pe porțiunile line descria arcuri perfecte, egale, frumoase, pe repezișuri se grăbea în „ghirlandă". Picioarele preluau izbitura cînd schiurile, zburînd de pe movilițele bătătorite, cădeau greu în zăpadă.

Muntele îți lăsa o impresie de neuitat — proptea norii cu vîrful său înzăpezit, se prăbușea în vale cu povîrnișurile sale zimțate.

Edite se mira că nu-l vede pe Edmunds, la coborîre el mergea întotdeauna înainte.

Aha, da, Edmunds stă de vorbă cu gazda la care au dormit. Aceasta povestea cu vocea sa plăcută, domoală :

— În fiecare sezon — muntele face trei victime. Trebuie să vă previn, în sezonul acesta au fost deja doi morți, al treilea este la rînd. Țineți seama de ceea ce vă spun. Nu goniți ca nebunii. De obicei se întîmplă așa : doi schiori coboară din direcții diferite, își taie calea, ei, și se trîntesc ; cel care vine cu viteză mai mare îl omoară pe cel care are viteză mai mică. Nu e sezon să nu fie douăzeci și nouă de fracturi helicoidale. Se vindecă foarte greu. În acest sezon au fost deja douăzeci și șapte de fracturi, mai vin două la rînd, nu uitați. Și în fiecare zi, cîte două luxații. Sîmbetele și duminicile, cînd se adună lume mai multă — trei cazuri de luxații, ba chiar și patru. De fapt, nici nu e mult pentru un munte ca acesta, cu sute de schiori.

Edmunds îi răspunse, cu toată seriozitatea :

— Antonina Petrovna, în sezonul viitor afluența de turiști va crește. În ce privește cazarea, toate speranțele ni le punem în sectorul particular. N-ar fi rău să aranjăm paturi supraetajate. Vreți ? Le proiectez eu. Punem niște stîlpi de susținere, construim priciuri și v-ați asigurat de o rublă și jumătate de om pe noapte, mai ales că aveți pe lîngă toate celelalte și toaletă.

— Da, răspunse mîndră gazda, am toaletă. Și foarte comodă, există întotdeauna o cîrpă agățată în cui, ca să poți șterge colacul. O schimb în fiecare zi. După ce vă folosiți, trageți apa. Și vă rog să nu aruncați hîrtii în closet. Aveți alături coșul, care se golește zilnic. Se poate întîmpla, după ce tragi apa, să mai rămînă ceva, aveți o oală după cadă, umpleți-o cu apă de la robinet și mai turnați în closet — să fie totul curat și în ordine.

Edite rîse în somn. În două odăițe, gazda izbutea să cazeze nouă oameni. În timp ce ea cu soțul și copiii se retrăgeau, cînd sezonul era în toi, la bucătărie. Edmunds era cel mai înțelegător interlocutor al ei și gazda, plină de încredere, îi comunică în mare taină :

— Puteți să dați drumul și la apă caldă în baie. E drept că mai întîi trebuie să închideți curentul electric la bucătărie, căci altfel vă electrocutează, apoi să închideți robinetul mic și să-l deschideți pe cel mare. Cînd începe să bolborosească, lăsați în jos mînerul acesta și apa o să vină.

— Pentru asta o să vă plătesc o rublă și cincizeci și cinci pe zi ! răspunse vesel Edmunds.

Nu, nu, n-o să i se întîmple nimic, se gîndi Edite pe jumătate adormită. Se pricepe prea bine la oameni, va ști în clipa hotărîtoare să spună cuvîntul potrivit. Dacă e cazul, o să ducă cu vorba pe orice răufăcător. Întotdeauna are noroc la munte, o să aibă și acum, repeta ea ca un descîntec. Pînă și măgărușul pe el îl asculta.

În sat, de sub zăpadă, ieșeau la iveală grămezi de gunoaie, primăvara scotea acoperămîntul alb de pe pămînt. Măgărușii lingeau cutiile de conserve aruncate peste tot, iar unul

dintre ei, cel mai încăpăţînat, putea să stea cu orele în mijlocul drumului, împiedicînd circulaţia automobilelor. Edmunds făcu rost de vopsea de ulei şi scrise pe coastele măgarului : „ISA" [1].

Dar nici la ISA n-au putut spune nimic sigur, gîndi ea, în timp ce urca mai departe cu telefericul. Îşi scoase ochelarii de soare şi se uită la zăpada strălucitoare. Ochii parcă îi erau inundaţi cu cositor încins. Şi prin pleoapele închise simţea o lumină orbitoare.

Poate Edmunds nu vede nimic ? A orbit ?

Trezindu-se din somn, se apropie de fereastră. Jos, în intersecţie, sudorii lucrau la liniile de tramvai. Scînteile izbucneau pînă la etajul al doilea. Edite trase draperiile şi se culcă din nou.

Dimineata la opt, cu capul greu şi mintea învălmăşită, telefonă şefului său de atelier.

— Cine e ? o întrebă Julijs Novadnieks pe nevastă-sa, muşcînd dintr-un sandviş cu salam.

— Edite Berza. S-a îndrăgostit de tine, zău aşa. Te sună a doua dimineaţă la rînd. Şi soţia lui Novadnieks îi întinse receptorul.

— Da, alo, spuse cu o mică întîrziere Novadnieks, după ce termină de mestecat salamul.

— N-am să pot veni la lucru în dimineaţa aceasta, îi comunică Edite

— Cum asa — n-o să poţi ! Edite, nu te recunosc ! Cruţă-mă, sînt om bătrîn ! Lasă-mi măcar iluzia punctualităţii dumitale. Dar ce-ai păţit, la urma urmei ?

[1] Inspecţia de stat auto.

— Mi-a dispărut bărbatul. Mă duc să anunţ la miliţie. A plecat cu maşina şi nu s-a mai întors.

— Nu mai spune ? A dispărut ! De mult ?

— E a treia zi.

— Numai atît ! Poate o fi pe la niscaiva rude ?

— Nu.

— Să sperăm că nu i s-a întîmplat nimic rău. Poate i-a venit cheful să se aerisească, să-şi facă puţin de cap, nu crezi ? Dar la miliţie du-te, du-te neapărat. Dacă e vorba de aşa ceva, poţi să lipseşti toată ziua. Telefonează pe la toţi prietenii din Tallin, Vilnius, Moscova. Cîndva şi eu am dat bir cu fugiţii o săptămînă. Mă certasem cu nevasta. Deşi voi parcă nu vă prea certaţi ?

— Nu.

— Cum aranjezi cu treburile, să treci pe la mine, să-mi povesteşti totul în amănunt. Eu am să-i telefonez colonelului Silina, e prieten cu mine, am să-l rog să ia toate măsurile posibile.

— Mulţumesc, spuse Edite. Nu se aştepta la atîta amabilitate din partea bătrînului.

— Şi nu dispera, Edite, adăugă Novadnieks în încheiere. Îi pierise pofta de mîncare, dădu la o parte cafeaua, sandvişul cu o felie de roşie, sandvişul cu brînză. Nevastă-sa murea de curiozitate.

— Ce ţi-a spus ? Ce i s-a întîmplat ?

— E de neconceput, spuse Novadnieks, ca asemenea lucruri să se întîmple în zilele noastre. A dispărut un om ! E posibil aşa ceva ?

Novadnieks făcea parte din categoria șefilor care nu mișcă un deget ca să-și ajute subalternii în rezolvarea unor dificultăți materiale. Îi păsa prea puțin dacă aveau ce mînca, dacă erau îmbrăcați, încălțați — numai munca să nu aibă de suferit.

Șeful de atelier era total indiferent față de nevoile obișnuite ale colaboratorilor săi, de bugetul lor familial, de primirea copiilor la grădiniță. În relațiile cu subalternii, se arăta rece ca piatra și, cunoscîndu-i firea, era aproape un act de eroism să-i telefonezi atît de devreme dimineața. Era temut și în același timp respectat, de fapt asta își dorea chiar el și asta aștepta de la subalterni.

Era de ajuns însă ca vreunul din ei să-i ceară ajutorul în probleme strict personale, ba mai mult, chiar intime, că Novadnieks se aprindea tot de curiozitate și dorință de a interveni, și adeseori ajutorul lui se dovedea eficient. Și acum, bănuind că dispariția lui Berzs ar fi legată de motive intime, îi telefonă pe loc colonelului Silina.

— Aici sau este vorba de un omor cu tîlhărie, spuse Novadnieks, și-atunci nu mai e nimic de făcut, deși ar fi mai mult de competența ta. Sau a fugit cu vreo drăguță, ceea ce pare mai probabil. În acest caz, caută să-l găsești cît mai repede, pentru că cea mai bună colaboratoare a mea și-a pierdut liniștea, ceea ce dăunează muncii.

În acest timp, Edite Berza telefonă de la poștă la toți prietenii lui Edmunds din orașele

pomenite de Novadnieks. Totul în zadar : Edmunds nu era nicăieri.

La nouă și cinci, Edite se afla deja în fața biroului lui Valdis Struga și îi cerceta chipul puțin expresiv, ochii albaștri-cenușii, în timp ce asculta cum dictează flegmatic la telefon :

— Automobilul „Moskvici-412“, de culoare kaki, ultimul tip, numărul ? Și Struga se întoarse spre Edite.

Apoi repetă în receptor numărul pe care i-l spuse ea.

Cînd începu să sune al doilea telefon de pe birou, Struga își lipi receptorul de urechea liberă.

— Da, tovarășe colonel ! spuse el, vorbind la celălalt receptor. Este acum la mine. Vă raportez, de îndată ce vom lămuri ceva. În momentul de față se completează chestionarul.

Struga lăsă receptorul în furcă, chipul lui își pierduse impasibilitatea, dar nu exprima decît un interes pur profesional. Nu-i plăcea să fie zorit, îl iritau orice fel de îndemnuri, de intervenții și alte asemenea sîcîieli. Dar n-avea ce face, trebuia să se împace cu situația.

— Numărul șasiului, numărul motorului, rosti el. De fapt, probabil nu le știți ?

— Nu.

— Vom afla la inspecția auto.

Se primiseră deja informații de la morgă, de la spitalul de urgență. Se cercetase lista persoanelor reținute. Nici urmă de Edmunds Berzs.

Completarea chestionarului era lungă și obositoare.

— Înălţimea ?
— Un metru optzeci.
— Greutatea ?
— Şaptezeci şi trei de kilograme.
— Părul ?
— Blond.
— Ochii ?
— Albaştri-cenuşii.
— Sprîncenele ?
— Drepte, de culoare deschisă.
— Nasul ?
— Drept, cu vîrful puţin cîrn, uşor turtit spre dreapta, obrajii supţi, gura nu prea mare. Buzele pline, urechile obişnuite, de mărime mijlocie.

Un individ banal, se gîndi Struga, în timp ce continua să ia note. La fel ca şi mine. Coincid şi greutatea, şi înălţimea. Cu glas tare, spuse :

— Vă rog să-mi răspundeţi cît mai exact, este cît se poate de important la identificare.

— Cum aţi spus ? Pe Edite o alarmase cuvîntul „identificare“.

— Nu cred că se va ajunge la asta, se grăbi Struga să adauge, parcă scuzîndu-se. Cuvîntul îi scăpase fără voie. Dar tocmai aceste măruntişuri înseamnă mult pentru noi. Ce fel de dinţi are ? Proteze ?

Struga se convinse acum că femeia care şedea în faţa lui e o fire sensibilă. Trebuie să-şi aleagă cuvintele vorbind cu ea, altfel te pomeneşti că începe să plîngă. Struga evită cuvîntul „era“. Formele verbale ale prezentului sunau mai încurajator. Pentru ea, ca şi pînă atunci, el „este“, nu „a fost“.

— Dinţii ? Are două coroane de aur în dreapta. Doi dinţi din faţă plombaţi.

— Două coroane de aur ? N-aţi putea fi mai precisă ?

„Doamne, cînd va lua sfîrşit toată povestea asta, îşi zise Edite. În loc să se apuce pe loc de cercetări, el consumă topuri de hîrtie. Dar, probabil, aşa trebuie.“ Făcu un efort de memorie şi spuse :

— O coroană de aur la premolarul drept, apoi un dinte fals, şi din nou o coroană. Şi încă un dinte fals. Tot în partea dreaptă.

— Cicatrice ? Are vreo cicatrice ?

— Are una pe braţul drept, chiar lîngă umăr.

— Aşa, semne particulare, mormăi Struga ca pentru sine. Şi cît de mare este cicatricea ?

— De lăţimea unei palme. Pe urmă în partea dreaptă a abdomenului, jos, adică semnul de la operaţia de apendicită.

Struga o privi cu oarecare simpatie. Femeia dădea răspunsuri inteligente, prindea din zbor ce i se cerea. Fapt care nu se întîmplă prea des.

— S-a operat demult ?
— Acum nouă ani.
— Degetele le are întregi ?
— Degetele sînt întregi toate, doar de-a lungul degetului mic de la mîna stîngă are o cicatrice zimţată.

— Bine ! Acum, spuneți-mi ce boli a avut ? A suferit de vreo maladie cronică ?

Edite tăcu îngîndurată. Ezita, neștiind dacă un fleac ca acela ar putea prezenta interes pentru miliție.

— Soțul meu suferă de gută, spuse în cele din urmă.

— Cum, gută ? sări Struga.

Bolile aveau o uriașă importanță. Uneori cadavrul găsit era mutilat în așa hal încît nu putea fi recunoscut, dar urmele lăsate de boală rămîneau neschimbate.

Struga avusese prilejul să caute bolnavi de inimă, neurastenici și psihopați, reumatici cu depuneri de săruri la încheieturi, căutase oameni cu ulcer la stomac, cu pietre la ficat, oameni suferind de hemoroizi și diabet, alergase pe urmele unor morfinomani și bolnavi de boli venerice, căutase oameni avînd tot felul de eczeme și cancer. Mai devreme sau mai tîrziu fiecare se alege cu o boală și omul o poartă asupra sa mai abitir decît buletinul de identitate. Bolnavi de gută întîlnise mai rar, dar Struga era deosebit de sensibil față de aceștia în ultima vreme, îi căuta cu zel, cu tot sufletul, ca pe niște rude sau oameni apropiați. Cunoștea din proprie experiență durerea și chinurile gutei. Orice s-ar spune, dar boala îi apropie pe oameni, asta e sigur, și în căutarea suferinzilor de gută Struga punea mult mai multă rîvnă, decît i-o cerea serviciul.

— Da, gută, repetă Edite. Știți, se manifestă prin senzații dureroase și deformarea degetului

mare de la picior. La el în locul acela osul are noduri, de aceea își alege încălțăminte mai largă.

Struga simți în degetul mare de la piciorul drept binecunoscuta durere și o mîncărime aproape plăcută. La el osul încă nu se deformase. Abia-abia începea. E foarte limpede de ce — Berzs este cu trei ani mai mare.

— Fumează ? se interesă Struga.

— Nu, s-a lăsat.

— Ar trebui să facă jogging, o sfătui Struga. Ajută foarte mult la boala asta. Cît mai multă mișcare.

— El joacă tenis. Iarna schiază.

— Schiază bine ? întrebă Struga din pură curiozitate. I se năzărise s-o afle.

— Astă-iarnă am fost în Caucaz, răspunse Edite evaziv.

— Unde anume ?

— La Terskol.

— Și cum sînt munții acolo ?

— Numai cînd îi privești ți se taie răsuflarea. Au pe-alocuri pante abrupte ca un perete. Edite zîmbi pentru prima dată în dimineața aceea. Nu se compară cu munții noștri.

Abătîndu-se de la mersul anchetei, discuția deveni mai liberă.

— Da, Terskol ! rosti Struga visător, cu un oftat, și se uită pe fereastră. Coroanele aurii ale teilor de pe bulevard fumegau în bătaia razelor soarelui. Și acum, să ne întoarcem la treburile noastre. Spuneți-mi, cum este îmbrăcat ?

— Pantalonii negri cu dungulită. — Edite vorbea încet, căutînd să-și amintească cît mai precis cum era îmbrăcat bărbatul ei. — Sacou gri-închis, cămașă de jerseu gri-închis. Curea de piele împletită. Ciorapi negri. Da, cred că i-a luat pe cei negri, deși s-ar putea să greșesc. Pantofi tot negri, cu vîrful teșit.

La aceste cuvinte, Struga oftă din nou, dar nu visător.

— Rufăria ?

— Asta nu-i place. Nici cămășile de tricot, nici maiourile, cu atît mai mult cele călduroase. Chiloți, și atît. Altceva nu poartă.

— Trenci ?

— Da, un trenci gri, iugoslav, cu căptușeala în carouri. Căptușeala e în carouri negru cu roșu — ca un pled scoțian. Cu fermoar.

— Ce avea în buzunare cînd a plecat ?

— Nimic special. Actele mașinii. În portvizit — buletinul, carnetul de membru al Uniunii arhitecților. Vreo patruzeci de ruble. Un stilou, un briceag, o batistă în carouri. Probabil cîteva creioane, un blocnotes, vreo două flowmaster. S-ar putea ca toate acestea să le fi ținut în borsetă. S-ar putea să mai fi avut ceva prin buzunare. Nu știu.

— Livretul militar ?

— Nu, nu-l ținea la el, cred că este și acum în sertarul de la birou, deși n-am verificat. Are vreo importanță ? Cînd ajung acasă, mă uit și vă telefonez.

Struga parcurse cu privirea datele notate. Acum Edmunds Berzs stătea în fața lui, de parcă era acolo în carne și oase. Deocamdată

nu i se dezvăluise însă decît înfățișarea. Firea, deprinderile, înclinațiile, părerile asupra vieții rămîneau încă ascunse.

— Ce retribuție lunară are ? se interesă Struga.

— O sută optzeci de ruble, răspunse Edite.

„Cam atîta am și eu", își zise Struga.

Arhitectul Berzs avea o situație destul de frumoasă. Era puțin probabil să se fi lăsat atras, în chip ușuratic, într-o aventură. Aici se ascundea un motiv mai serios. Instinctiv, Struga ghicea că este un caz grav. Totuși pe ce se baza ? Pe nimic. Este vorba de ceva inexplicabil, de simțul lui de criminalist.

Așadar, Berzs dispăruse în noaptea de duminică spre luni ?

Ce păcat că femeia n-a venit de îndată să declare la miliție. Desigur, se-nțelege, a crezut că bărbatul ei a fost reținut pur și simplu undeva. În felul acesta, criminalii au avut la dispoziție două zile, astăzi e a treia.

Totuși nu se grăbește trăgînd concluzia că ar fi vorba de o crimă ? Poate că, dacă ar scormoni mai adînc, ar descoperi că totul e un fleac.

Trebuie să verifice lucrurile temeinic. Va trebui totuși să pună în mișcare mașinăria greoaie a anchetei judiciare. Struga simți cum se trezește în el energia obișnuită și setea de acțiune. Proasta dispoziție de dimineață se topise ca prin farmec. Cearta din ajun cu nevasta se cufundase în neant. Se ridică de pe

scaun ca s-o conducă pe Edite Berza pînă la ușă. Pînă una alta, părea că și guta bătuse în retragere.

III

După ce se sfătui cu căpitanul Pernavs, Struga luă decizia să refacă noaptea tot drumul de la ferma „Pliena“ pînă la apartamentul lui Berzs din Riga.

Conducea destul de bine ca să se descurce fără șofer. Dorea să facă singur acest drum. Struga plecă cu o mașină de serviciu.

La ferma „Pliena“, bătrînii săpau cartofii în grădina de zarzavat. O iepșoară sură ciugulea iarba de pe hat. Plugul adăsta lîngă brazdă. Pe pămîntul de-un argintiu întunecat se vedeau tuberculii albi ai cartofilor.

Struga se descălță și porni spre bătrîni în picioarele goale. Pămîntul era moale, cald, se afunda pînă la gleznă în el.

— Bună ziua ! începu Struga cu însuflețire. Se mai găsește pe-aici vreun coș pentru un ajutor ?

Tatăl scotea cartofii în genunchi, așternîndu-și un sac. Îl doare spinarea, nu se poate apleca, îi vine mai ușor să se tîrască pe sac. În urma lui rămînea o dungă lată, dar zadarnic ai fi încercat să găsești vreun cartof rămas, bătrînul culegea totul, chiar și tuberculii mărunți. Nevastă-sa se mișca mai iute, într-o poziție pe jumătate în picioare-pe jumătate șezînd.

— Tare te mai grăbești, se enerva bătrînul, uite cîți cartofi ai lăsat.

Într-adevăr, răscolind pămîntul, mai găsi doi tuberculi.

— Scormonește mai adînc, îl sfătuia el pe Struga, cartoful stă la fund, brăzdarul e mic, nu ajunge pînă la el.

Struga munci pînă tîrziu la fermă, stînd de vorbă cu părinții lui Berzs. Mîinile și picioarele îi erau negre de pămînt, coșurile se umpleau unul după altul. Văzduhul mirosea a toamnă, a țipete de cocori. Struga află destul de multe despre copilăria lui Edmunds Berzs, despre obiceiurile, deprinderile, pasiunile lui și acum avea o imagine mai completă a celui dispărut.

În vecinătatea fermei lor, mai existau încă patru ferme. Bineînțeles, aici toată lumea îl cunoștea pe Edmunds Berzs, se mîndreau că s-a ridicat, că a devenit un arhitect vestit în capitală.

Seara, după ce se spălă și făgădui să se întoarcă la cină, Struga plecă la ferma „Azkaj“. Îi lăsă pe bătrîni speriați de-a binelea. Dacă a intervenit și miliția înseamnă că s-a întîmplat cu adevărat o nenorocire cu Edis al lor. Dar despre viața de-acum a feciorului lor părinții nu prea puteau povesti mare lucru.

La „Azkaj“ locuiau două surori și bărbatul celei mai mari dintre ele. Toți trei erau în pragul pensionării. Femeile culegeau ciuperci și poame de pădure, pliveau grădinile de zarzavat, îngrijeau vitele, iar gospodarul lucra la colhoz ca tinichigiu.

Struga luă loc la masa mare din bucătărie. Banca cioplită se clătina pe podeaua inegală de pămînt. Pe plita încinsă, clocotea un ceaun cu fiertură pentru porci. Tavanul era negru de funingine.

— Eu așa mi-s, sînt bună de gură. Așa să știți : dacă e vorba de adevăr, poate să se dărîme pămîntul — nu-mi pasă, dau totul în vileag, spunea sora cea mare. Așa să știți : în casa vecină n-aveți ce căuta, duceți-vă drept la „Sprungi". La Mare. E grădinăreasă la noi în colhoz. S-ar putea ca ea să vă povestească cîte ceva.

— Of, Laima, de ce arunci tu tot felul de învinuiri neîntemeiate pe capul oamenilor, replică liniștită sora mai tînără. Ce treabă are Mare cu Berzs ? La iarnă, ea se pregătește de nuntă.

— Nu știu dacă are treabă sau nu cu Berzs, rosti cu subînțeles sora cea mare, dar s-au scăldat împreună în gîrlă. Chiar eu i-am văzut. Eu așa mi-s, văd totul, țin ochii bine deschiși.

Bărbatul ei ședea în fața lui Struga, cu o țigară între degetele înnegrite de gudron. Nu se amesteca în vorbă, dar asculta cu vădită plăcere.

— Păi,unde să se scalde, dacă aici în toată împrejurimea nu-i decît un singur loc de scaldă, ripostă sora mai mică.

— Singur-nesingur, dar tu spune-mi mai bine : unde-i logodnicul Marei ? De două săptămîni nu l-a mai văzut nimeni la față. Mie

puțin îmi pasă, numai că ăștia doi stăteau întinși pe același pled, alături, asta e sigur. Eu așa mi-s, am trecut pe-acolo, mi-am aruncat un ochi — stăteau amîndoi întinși pe pled, Edmunds și Mare. Ea-i grădinăreasă la noi, la colhoz...

Lui Struga i se păru că de la Mare va afla ceva important. Simplă intuiție. Totuși e de neiertat să te bazezi numai pe intuiție. Criminalistul e obligat să se conducă după fapte, numai cu intuiția nu ajungi departe. Chiar dacă intuiția este dezvoltată, ca mirosul la cîinii polițiști.

În casa Marei dușumelele străluceau, date cu lac. Un stelaj mare, ticsit de cărți. Față de masă scrobită. Flori de ochiul-boului de un violet închis într-un vas de argilă. Un covor pestriț. Peste tot preșuri. Tavanul de un alb care bătea în albăstrui.

Mare ședea într-un fotoliu de răchită, cu mîinile în poală. Nu-i dădeai mai mult de douăzeci și cinci de ani. Ședea într-o poziție naturală. Ca o sălbăticiune mică moleșită de căldură. Se simțea în ea ceva primitiv, impulsiv. Și în privire avea o limpezime pătrunzătoare. Poate exprima naivitate ?

Povestirea ei curgea liber.

A absolvit școala tehnică de horticultură la Bulduri. În colhoz are unde să-și aplice cunoștințele. Locuiește singură. Da, are un logodnic, nunta este fixată pentru la iarnă. Edmunds Berzs ? Cu arhitectul a făcut cunoștință la gîrlă.

Probabil că înoată bine, își zise Struga. Cînd Mare se ridică să mai închidă un pic fereastra, băgă de seamă că fata n-are talia prea marcată. Trupul i-e rotunjor, mlădios, ca o torpilă, șoldurile fiind de aceeași lățime cu umerii. Lunecă prin apă, fără să întîmpine rezistență.

— Edmunds mi-a povestit lucruri foarte interesante despre arhitectură, spuse Mare, accentuînd cuvîntul „foarte". Dar și el este foarte amuzant. Nu poți pricepe defel cînd vorbește serios și cînd glumește. M-a învățat să desenez.

— Vă întîlneați des ?

— Aproape în fiecare sîmbătă și duminică, dacă venea aici.

— Dar logodnicul dumitale ? L-a cunoscut pe Berzs ?

Pe obrajii Marei se aprinseră doi bujori.

— Nu. Logodnicul meu nu s-a întîlnit niciodată cu Berzs. Logodnicul meu este foarte ocupat. Așa e munca lui.

De data aceasta accentuă cuvîntul „așa".

— Dar știa de întîlnirile dumitale cu Berzs ?

— Dacă vă interesează, răspunse Mare, pronunțînd răspicat fiecare silabă, pot să vă spun. M-am certat cu el și de două săptămîni n-a mai dat pe-aici.

Struga veni cu întrebarea următoare :

— Din ce cauză v-ați certat ?

— Era gelos. Nu voia să mă mai duc cu Edmunds la scăldat. El nu știe să înoate și

nici nu vrea să învețe. Nu admitea să stau de vorbă cu Berzs despre arhitectură.

S-ar putea să fie un complice al hoților. Lui Struga i se păru că dezlegarea enigmei se apropie de sfîrșit.

— Am să te rog să-mi spui numele și prenumele logodnicului dumitale. Unde locuiește, cu ce se ocupă.

— Se numește Karlis Dindans. Locuiește la Riga, lucrează la Comitetul securității statului.

Karlis Dindans. Comitetul securității statului. Struga era plin de respect pentru această instituție. Nu se cuvine ca un lucrător al miliției judiciare să ia interogatorii logodnicei unui colaborator al Comitetului securității statului. Struga se grăbi să-și ia rămas bun, cu un zîmbet amabil.

La celelalte două ferme din vecinătate nu izbuti să afle nimic deosebit.

La ora zece și jumătate, după ce mîncă pe săturate și încercă să-i liniștească oarecum pe cei doi bătrîni speriați, Struga părăsi ferma „Pliena". Cîinele îl însoți lătrînd pînă ieși din curte.

Mașina coti din drumeag pe drumul mare. De-a lungul lui se întindea o pădure întunecată de brazi. Struga mergea încet, cu farurile de distanță aprinse. Nu depășea viteza de șaizeci de kilometri.

Se gîndi că pe un astfel de drum s-ar putea circula și cu optzeci de kilometri pe oră : terasamentul era neted, bătătorit, uscat. Servi-

ciul meteorologic semnalase însă că în noaptea aceea, de duminică spre luni, fusese ceață. Așa că era puțin probabil ca Berzs să fi circulat mai repede.

Pădurea se dădu deoparte. În față se zărea un pasaj de cale ferată.

Barierele erau lăsate din ambele părți. Struga știa că pasajul nu era păzit. Cînd trecuse pe-aici prima dată, se convinsese de acest lucru.

Opri motorul. Ridică barierele. Se uită la ceas : era unsprezece fără cinci.

Noapte cu lună plină. În apropiere, o fermă singuratică se pierdea printre arțarii argintați de lumina lunii. Universul părea că a amuțit, că s-a pitit în așteptare. Undeva, răsună răpăitul unei motociclete. Poate aici, la pasajul de cale ferată, luase Berzs pe cineva în mașină, fapt care se sfîrșise tragic.

Struga trecu peste calea ferată, apoi lăsă barierele la loc.

După un kilometru, șoseaua făcu o cotitură bruscă, apoi începu urcușul. Mașina mai lăsă în urmă încă două ferme. Ce putea fi mai simplu — să ieși la marginea drumului făcînd semne și iată că Berzs își duce în automobil pe propriul său asasin. Așa își închipuia Struga că s-au petrecut lucrurile în noaptea aceea. Va trebui să aflu cine locuiește la aceste ferme, își zise el.

Făcînd bucle prin mijlocul lăstărișului des, drumul urcă panta dealului, apoi începu să coboare la fel de abrupt. Struga micșoră viteza.

Mai trecuse o dată pe-aici, dar era cam greu să rețină toate curbele, trecătorile, să memoreze urcușurile și coborîșurile. Pe deasupra, noaptea totul părea atît de ciudat, lumina lunii estompa distanțele.

Struga mergea cu faza scurtă aprinsă, încercînd să-și închipuie cum arată drumul pe timp de ceață. Acum viteza medie nu depășea treizeci de kilometri pe oră, uneori scăzînd pînă la douăzeci — în curbe, unde tufișurile și copacii se apropiau pieptiș de marginea drumului. Posibil ca Berzs, cunoscînd locurile la perfecție, să fi putut merge mai repede pe o noapte ca asta, dar pe ceață — în nici un caz.

Uneori Struga era nevoit să reducă viteza la cincisprezece kilometri pe oră — asta mai e viteză ? Într-un loc, i se tăie chiar răsuflarea și puse frîna înaintea unei pante abrupte. Trecînd în viteza a doua, Struga lăsă mașina să coboare în voia ei. Uruind înfundat, îngropîndu-se în nisip cu cele patru roți, automobilul o luă la vale.

Trecînd pe-aici ziua, Struga se oprise de cîteva ori ca să cerceteze urmele de cauciucuri de pe drum. În trei zile însă trecuseră atîția pe aici — și tractoare cu roți, ba chiar se tîrîse și unul cu șenile — încît era cu neputință să descoperi urmele lăsate de „Moskvici“-ul lui Berzs.

Iată, în sfîrșit, și ultima porțiune grea. Mai departe trebuia să înceapă drumul drept. De marginile drumului în pantă se apropiau tufișuri dese. Deasupra se plecau crengile unor ar-

bori scorburoși. Lumina lunii se strecura cu greu printre ele. Ce loc sinistru, numai un bun șofer, care cunoștea bine drumul, putea să înainteze fără teamă.

Și aici cineva ar fi putut să-l oprească pe Berzs.

Deodată o siluetă se desprinse din desișul de pe marginea drumului. Ieșind pe carosabil, ridică mîna.

Era un bătrînel, aparent inofensiv, cu un coș de ciuperci.

Dar poate că în tufișuri s-au mai ascuns două namile ? Uite, așa a fost oprit și Berzs, își zise Struga, stingînd și faza mică și lăsînd doar luminile de poziție — ca să poată pătrunde mai bine întunericul cu privirea. Să observe dacă nu se furișează cineva pe de lături. Struga frînă, debreie, scoase mașina din viteză și trase frîna de mînă pînă la refuz. Toate mișcările le execută repede, precis, automat...

Apucă să-și scoată pistolul, să-l pună pe genunchi și, acoperindu-l cu palma, să-i ridice piedica. Îl încărcase încă dinainte.

Omul se apropie de mașină. Toate portierele erau închise, numai geamul lateral era puțin lăsat în jos. De geam se lipi un chip zbîrcit de bătrîn.

În lumina vagă a bordului se vedeau lucind fîșiile de răchită ale coșului ținut pe braț.

— Am o mare rugăminte, nu mă luați și pe mine pînă la șosea ? se grăbi moșul să vorbească, temîndu-se probabil să nu plece mașina, înainte ca el să-și fi spus păsul. Că pe jos e de mers, nu glumă.

Struga băgă pistolul în buzunar, trase piedica și întrebă :

— Ești singur, moșule ?

— Singur, singur. Am o surioară la ferma „Kikaukas“, și-am întîrziat, că bărbat-su o murit de opt ani și se chinuiește singură, sărmana. Am ajutat-o să taie vițelul, că-l duce mîine la tîrg. Pe drum am nimerit un loc plin de ciuperci, și-am cules pîn' s-o înserat, nici n-am băgat de seamă c-o venit noaptea.

Ciupercile — ghebe mici și tari, mînătărci, pitărci, porcane, gălbioare și altele, mai puțin nobile — umpleau coșul pînă sus.

Bătrînelul stătea lîngă mașină, mutîndu-se de pe un picior pe altul. Struga deschise portiera. Auzi răsuflarea hîrîită de bătrîn și foșnetul morocănos, dezolant al pădurii. Oare ce va urma ? Ascultă încordat. O pasăre singuratică țipa în noapte cu un fel de șuierat neplăcut.

În timp ce pornea mașina, Struga își zise : ca să vezi ce moșulică există pe lumea asta ! Pînă la drumul mare mai sînt peste zece kilometri. Noaptea bate la ușă, iar el, vezi Doamne, culege ciuperci. A tăiat vițelul, deși i-a cam venit și lui timpul să dea ortul popii. Culege ciuperci. „Dar tu ce faci ? se întrebă Struga, ascultînd vorba repezită și cîntată a moșului care-i povestea despre recolta bogată de acum. Tu ce faci ? În pragul nopții, umbli nu știu pe unde. Orele de lucru s-au terminat. Cine te zorește ?“ Și Struga se gîndi cu plăcere la cana de lapte fierbinte care-l aștepta acasă. Ei, în ce privește cearta cu nevastă-sa, în viața de familie un mic șoc ca acesta nu strică.

După aceea, o să le fie mai drag unuia de altul.
În sfîrşit, iată şi şoseaua.

Printre prietenii şi cunoştinţele lui Berzs s-au găsit cinci persoane care ştiau că arhitectul trebuia să plece vineri seara acasă, la părinţi, şi să se întoarcă în oraş în noaptea de duminică spre luni. Aproape toţi fuseseră cîndva oaspeţii lui Berzs la ţară. Acolo au făcut baie de aburi. Au băut lapte, ca la fermă. S-au scăldat în gîrlă.

Struga i-a interogat mai întîi pe ei. Ancheta se desfăşura într-un scop bine determinat, dar fără grabă, temeinic şi conştiincios. Struga nu mai credea că Berzs e în viaţă.

Versiunea dată de el cazului era omor cu tîlhărie. Ca mobil auxiliar ar putea fi şi răzbunarea.

Pe ce se baza conchizînd că omorul cu tîlhărie putea fi motivat în parte de răzbunare personală ?

Din cele povestite de Edite, îşi crease impresia că în glumele sale Berzs nu se încadra întotdeauna în limitele bunei-cuviinţe. Posibil că vreodată, fără să-şi dea seama, o fi atins cu ironiile sale foarte dureros pe cineva mai sensibil, fapt pentru care a plătit cu viaţa.

În sarcina lui Struga cădea găsirea vinovaţilor, stabilirea felului în care s-a înfăptuit crima, descoperirea cadavrului, a maşinii dispărute.

Mai întîi trebuia dibuit lanţul care leagă pe criminal de lumea exterioară. Prima verigă în

acest lanţ trebuia să fie complicele care indică locul unde se poate opera. De obicei, fiecare bandă are asemenea complici, ei indică unde se află ascunse lucrurile de preţ, cînd lipsesc stăpînii de acasă, cînd se scot de pe libretele de economii sume mari de bani, de pildă, pentru cumpărarea unei maşini ; ei indică unde se află garajul, secretele lacătelor, anunţă orele de plimbare sau locul pe unde vor trece presupusele victime. Toate acestea intrau în competenţa complicilor şi probabil că ei dăduseră de ştire cînd şi unde va pleca Berzs şi că va fi singur.

Complicele putea fi împins la infracţiune din diferite motive : jignire personală, răutate, legături de rudenie cu criminalul, un anumit procentaj din pradă, invidie, gelozie, duşmănie şi altele de acest fel.

Trebuia deci găsit complicele.

Bineînţeles, complicele putea să se afle într-una din casele vecine, din jurul fermei „Pliena", iar cercetările sumare întreprinse de Struga excludeau numai în parte o asemenea eventualitate. Mai trebuia verificată şi versiunea Marei, horticultoarea colhozului. Dar Struga se obişnuise să conducă ancheta pornind de la centru. Victima reprezenta într-un fel punctul central al acestui sistem, şi Struga se apucă să tatoneze terenul, palmă cu palmă, îndepărtîndu-se tot mai mult de centru şi întorcîndu-se la el numai cînd apăreau noi dovezi.

Deşi considera că e lipsit de sens să caute criminalul în cercul celor apropiaţi, al priete-

nilor și cunoscuților lui Berzs, admitea totuși că s-ar prea putea ca acel complice să se găsească în mijlocul lor.

Urma să-i cerceteze în prealabil temeinic pe acești oameni, fără să jignească prin suspiciunile lui vreo fire mai sensibilă, să clarifice aspectul lor moral, etic, cu scopul de a-i exclude din joc pe nevinovați și să continue cercetările într-un cerc mai restrîns.

Ar fi fost zadarnic să caute cadavrul în locurile acelea acoperite de păduri, brăzdate de dealuri și văi, bogate în lacuri. Cadavrul putea fi îngropat în pămînt și atunci este cel mai ușor de găsit, dar la fel de bine putea fi legat într-un sac cu cîțiva bolovani și aruncat în mlaștină sau într-un lac năpădit de ierburi. Cadavrul ar fi putut să fie stropit cu benzină și ars o dată cu niște anvelope vechi. Să caute acum cadavrul ar fi fost ca și cum ai încerca să cauți un ac în carul cu fîn.

Struga își imagina bine cercul din care făcea parte Berzs. Acești oameni ocupau o situație relativ bună, toți tindeau în egală măsură spre o bunăstare personală, socotind că aspirațiile lor contribuie la înflorirea societății în general.

La bugetul familiei se adaugă și retribuția soțiilor. Dacă sînt doi care lucrează, cîștigînd fiecare cîte o sută cincizeci de ruble în medie, se ajunge la un total de trei sute. Toți au locuințe mai mult sau mai puțin înzestrate cu tot confortul, în fiecare familie — cîte un copil, uneori doi, dar mai rar.

Acești oameni sînt ambițioși. Se descurcă de minune pe plan profesional. Caută să-și rezolve cerințele materiale și aspirațiile în limitele permise de lege. Această pătură socială era prea sterilă pentru crimă. În cercul lor funcționa un sistem intern propriu de ajutor reciproc. În momentele cînd interveneau diferite deficiențe în rețeaua comercială, ei își procurau unul altuia mărfurile care lipseau pe piață ca tricotajele de import, încălțămintea și confecțiile de import, piesele de schimb auto, băuturile fine, icrele negre, permisele de vînătoare, toate acestea fiind obținute „la negru“, cum se spune. Toate mărfurile de primă necesitate se aflau la discreție în magazine, dar delicatesele de tot soiul și lucrurile rare — adică, tocmai ceea ce dă vieții farmec și strălucire — se puteau procura mai ales prin relații. Cîte unii erau satisfăcuți probabil de faptul că anumite mărfuri nu apar în magazine. Marfa procurată prin relații avea o mai mare valoare, omul se putea lăuda cu ceva rar întîlnit.

Un buget familial de trei sute cincizeci de ruble pe lună reprezenta plafonul pentru asemenea familii. Edmunds Berzs și nevasta lui aparțineau și ei acestei categorii. Deocamdată, ce-i drept, n-aveau copil, dar Struga putea deduce cu certitudine că îl planificaseră într-un viitor apropiat, deoarece ultima achiziție mare — automobilul — fusese făcută anul trecut. Se-nțelege că nu fără ajutorul părinților.

Dacă ți-ai pune în gînd să reprezinți arborele genealogic al acestor familii, baza ar fi părinții soției și părinții soțului, treapta următoare

toare — chiar bărbatul și nevasta și, în sfîrșit, unicul copil, ceea ce firește ar reprezenta o perspectivă destul de tristă din punctul de vedere al creșterii populației în republică. În schimb, acești oameni gustau din plăcerile vieții.

Părinții soției și soțului îi ajutau să-și ia mobilă nouă, să facă reparații în apartament, să-și cumpere mașină, cînd era cazul ; alteori părinții le dădeau bani pentru excursii în străinătate. Mai ales atunci cînd tinerii erau unicele odrasle.

Asemenea familii trăiau de obicei în armonie, se împăcau bine, în măsura în care dragostea era sudată prin bunurile dobîndite împreună, iar micile păcate ale ei sau ale lui, dacă existau, erau ascunse cu grijă față de străini.

Acești oameni trăiau, de regulă, mai mult pentru ei decît pentru societate, nedorind să se complice cu creșterea mai multor copii. După nivelul mediu, nu trăiau rău — în locuințe de două sau trei camere, dar dacă încercau să arunce o privire în viitor și să-și închipuie cum ar trăi în aceleași locuințe cu încă trei copii mari, care urmează să se căsătorească sau se căsătoresc chiar, le pierea din suflet orice dorință de a-și spori familia.

Pînă și timpul liber și-l petreceau în același fel. Iarna făceau schi, vara navigau în bărci ușoare pe cursul rîurilor. Colindaseră în lung și-n lat toată țara, știau unde se află munții cu pîrtiile cele mai bune, rîurile cu cele mai multe praguri și cursuri de apă vijelioase. Erau

de profesie avocați, profesori, medici, ingineri, oameni de știință, literați, muzicieni. Aparțineau păturii mijlocii a intelectualității, din care făcea parte și Struga, și adeseori, adunînd informații despre Berzs, îi venea în minte ideea că se caută pe sine însuși.

Vedeau aceleași filme, citeau aceleași cărți, ascultau aceeași muzică, discutau în chip asemănător despre progres, politică economică, repetau aceleași anecdote, făcuseră cîteva călătorii turistice în străinătate, posedau un simț similar al umorului, semănau pînă și prin faptul că erau predispuși la aceleași boli. Sufereau mai ales de hipertensiune și constipații, boli nervoase și gută, erau chinuiți de dureri de cap, predispuși la răceli și, cu toate acestea, posedau o sănătate de invidiat, sete de viață și relații în societate.

Relațiile hotărau totul. Chiar după dispariția sa, Berzs continua să-și folosească relațiile.

Struga primise în repetate rînduri telefoane de la tovarăși cu munci de răspundere, cu rugămintea să grăbească cercetările. Îi puneau întrebări legate de soarta lui Berzs, îl sfătuiau să recurgă la mijloace radicale, zorindu-l într-un fel. Berzs însuși, deși în mod indirect, îi cerea să treacă la acțiuni mai energice, i-o cerea prin intermediul relațiilor sale.

Cîteodată Struga nu făcea decît să dea nedumerit din umeri. Cunoscînd firea caustică a arhitectului, era greu de crezut că toți acești tovarăși, cu posturi importante, îi telefonează și-l zoresc cu inima deschisă. Pe cîte unul din ei Berzs l-o fi sîcîit rău cîndva, pe altul l-o

fi făcut să piardă ordine și premii, dar acum, în ceasul acesta de cumpănă pentru arhitect, dădeau dovadă cu toții de o solidaritate uimitoare.

Poate că firea cu nărav a lui Berzs constituia în mediul său un soi de catalizator, de stimulator al proceselor de conștiință, de forță motrice pentru energiile latente, de detector al posibilităților ascunse ? Poate că neînduplecarea pe care Berzs o manifesta în munca lui și față de ei era motivul unei asemenea atitudini plină de solicitudine ?

Struga se întîlni cu tovarășul Antlavs, șeful direct al lui Berzs :

„Vă rog să mă credeți : eram foarte legat de Berzs, deși diferența de vîrstă dintre noi este destul de mare. Putea să intre la mine în cabinet cînd dorea, fără să fie anunțat. Era bine primit peste tot.

Avea destule ciudățenii. A avut ocazia, ca și mine, să se lovească de multe ori de piedici birocratice, vă dați seama că se mai întîlnesc la noi pe ici, pe colo. Credeți că acest lucru îl supăra ? Dimpotrivă — se bucura, spunînd că personalitatea omului se poate afirma numai în luptă cu birocratismul. Adicătelea, doar atunci iese la iveală în ce măsură un om posedă caracter, voință, energie. Omul puternic poate birui piedicile și numai oamenii tari sînt cu adevărat necesari și utili societății. Cei smeriți și molîi n-au decît să-și scuipe în propria lor fîntînă, tot ei vor trebui să bea din ea. Doar n-o să facă el una ca asta. Într-un stat tînăr ca al nostru nici nu se poate altfel, ținerea lucrărilor de secretariat s-ar afla la noi — zicea el — la vîrsta copilăriei. Dar el n-are de gînd să-și plece capul. Trebuie să-ți faci datoria, iar toate aceste dificultăți nu izbutesc decît să-l stimuleze și să-l înflăcăreze, ca pe un cal la cursele de trap. Cînd va veni timpul să se încheie bilanțul, se va vedea cine și cît a fost în stare să realizeze. Pentru că ceea ce fiecare ar fi putut face, dar n-a făcut din cauza unor piedici, nu va fi luat în seamă la încheierea bilanțului. Principalul sînt rezultatele în muncă, nu bunele tale intenții.

Poate că nu încerca decît să pozeze, să braveze, să trăncănească ? Poate că aceste fraze răsunătoare erau slăbiciunea lui ? Cred însă că Berzs vorbea astfel, cunoscîndu-și puterile, mînat de cele mai bune intenții, ca să zic așa. De multe ori am auzit de la el că, firește, nici el nu este scutit de neplăceri, dar nu este dispus să iasă din joc înainte de vreme, de aceea are și mîinile libere, și rațiunea nealterată de neîncredere.

Am să vă povestesc o întîmplare din propria mea experiență în relațiile cu Berzs.

Cîteodată devenea insuportabil. Pur și simplu oribil ! Nu găsesc alt cuvînt. N-aș putea numi atitudinea lui îndărătnicie. Doar dacă ar fi o îndărătnicie cu o anume nuanță maladivă. Nu cunosc pe nimeni care să aibă o asemenea comportare.

O dată am refuzat să-l susțin într-o problemă importantă. El socotea că argumentele mele nu sînt convingătoare și deci nu pot fi luate în considerație.

Încerca să-mi schimbe opinia.

Cînd i-am explicat că rezolvarea problemei nu este împiedicată de neconcludența argumentelor mele, ci de împrejurări de alt ordin, administrativ, ce nu depindeau de mine, a început să facă apel la conștiința mea de membru de partid.

Susținea că aceste împrejurări nu sînt motivate de nimic, cerea să le dau deoparte, să le resping, să le nesocotesc și așa mai departe. Cîte nu mi-a aruncat atunci în față ! Că sînt un om sovietic înaintat și prin urmare obligat să fac tot ce-mi stă în putință, căci soluționarea pozitivă a problemei răspunde intereselor economiei naționale.

La cuvinte mari era meșter. Cîteodată făcea și demagogie și — ce-i al lui e al lui — o făcea cu abilitate. Oricît m-am căznit să mă stăpînesc, pînă la urmă m-a scos din sărite și am pus capăt discuției, respingîndu-i categoric rugămintea. I-am spus că nu sînt dispus să continuăm discuția pe acest ton.

Și-atunci a început povestea, îndărătnicia lui nepotolită s-a desfășurat în toată strălucirea, ca și caracterul recalcitrant insuportabil și încăpățînarea lui de catîr. Berzs n-a părăsit cabinetul meu, bîzîind același și același lucru — că el are dreptate și că eu o știu foarte bine.

La dracu, îmi venea să-i răspund, nu mi-e deloc mai ușor pentru că o știu foarte bine.

N-aș putea spune că stăruințele lui sîcîitoare aveau un caracter agresiv, dar nici nu se simțea în ele vreo urmă de rugăminte. Era pur

și simplu o sîcîială supărătoare. Ziua de lucru se terminase. I-am spus că trebuie să plec. Mi-a declarat că nu voi pleca nicăieri, deoarece problema se cere rezolvată pe loc. Am stat două ore să discutăm în contradictoriu, fără vreun rezultat. Am încuiat seiful. I-am spus că voi ordona portarului să-l dea afară, și am plecat.

Cînd am venit a doua zi dimineață la lucru, Berzs se și afla la ușa cabinetului meu și izbuti să se strecoare înăuntru o dată cu mine. Credeam că a venit să-și ceară scuze pentru lipsa de tact de care dăduse dovadă în ajun. Uitasem să-l previn pe secretar să nu fie lăsat să intre, pentru că, așa cum v-am spus, el se bucura de anumite privilegii.

— Ia seama ! îmi spuse Berzs. Eram per tu cu el. Iată telefonul. Iată receptorul. Nu-ți rămîne decît să-l ridici, să formezi numărul și să aranjezi lucrurile. În numele adevărului, telefonează, și cît mai repede, n-ai să scapi de mine pînă nu telefonezi.

Ce-mi rămînea să fac ?

Am ridicat receptorul, am format numărul și am spus că nu susțin sub nici o formă propunerile lui Berzs, problema fiind astfel încheiată.

Berzs s-a înverzit literalmente la față și a ieșit din cabinet, fără să salute. De obicei, păstra bună-cuviința. Nici eu n-am apucat să spun vreo vorbă. Stăruința lui revoltătoare m-a supărat, dar sînt un om principial și n-am de gînd să-mi schimb hotărîrea, chiar dacă n-am dreptate.“

Era, desigur, o glumă. Struga zîmbi, iar tovarășul Antlavs își continuă povestirea.

„Totuși lucrurile nu s-au oprit aici. Cînd m-am întors seara acasă, l-am găsit pe Berzs. A venit, chipurile, în vizită, i-a adus nevestei-mi flori, șade în fotoliul meu, bea apă minerală — în ultima vreme prinsese gust pentru apa minerală — și stă cuviincios la taclale cu consoarta mea, cu copiii.

Amîndouă fetele — am două gemene — sînt firi alese, susținătoare ale idealurilor pure, îl ascultă cu gurile căscate. Nevastă-mea este și ea de o cinste ireproșabilă, o femeie principială, cumsecade. Acestor trei doamne sensibile s-a găsit Berzs să le înfățișeze divergența noastră, descriindu-mă firește ca pe un birocrat înrăit.

Văzîndu-mă, fetele strigară într-un glas :

— Tată, cum de-ai fost în stare ?

Și nevastă-mea, care le ținu îndată isonul :

— Adevăr, principialitate, interesele poporului !

Nu mi-a mai fost dat să văd ceva asemănător. Vă dați seama că nu era o ședință de birou de partid, unde se aduc argumente în sprijinul unor păreri, se ascultă diferite obiecții. Ei, ce fel de interese ale poporului or fi acelea, zic, dacă se ciocnesc cap în cap cu interesele instituției mele ? Așa am încercat să scap luînd totul în glumă, dar nu mi-a mers.

Nu pot să sufăr acest joc cu sentimentele, sînt un om practic, un realist, nu-mi stă în fire să clădesc castele pe nisip. Dacă vreți, sînt un pragmatic și pun mai presus de orice interesele poporului. Și poftim : scandal în familie ! Iar intrigantul ăsta de Berzs, care băgase zîzanie în casa noastră, își luase tălpășița. Vă dați seama că într-o dispoziție nu tocmai trandafirie, pentru că relațiile dintre noi erau definitiv rupte.

Totuși a obținut ceea ce voia.

Nevastă-mea și fetele m-au prelucrat în așa hal, încît a doua zi dimineața mi-am revocat decizia și, călcîndu-mi pe inimă, am aprobat propunerea lui. După aceea, bineînțeles, am avut din această cauză niște complicații. Problema nu era suficient de bine coordonată, deși în esență Berzs avea dreptate.

E tînăr, înflăcărat. Și în nici un caz nu se cuvine să amesteci femei și copii în asemenea treburi. După părerea mea, femeile și copiii nu trebuie să știe cum rezolvă bărbații și tații lor problemele importante.

Și vreau să vă previn : țineți-vă nevasta cît mai departe de Berzs. Dacă ar fi avut posibilitatea să stea de vorbă cu ea o jumătate de oră, v-ați fi apucat să întoarceți lumea întreagă pe dos în cercetările dumneavoastră.

Încercați să lămuriți relațiile lui cu femeile. Se mai găsește cîte-un donjuan care dispare o săptămînă, ca apoi să arunce tuturor praf în ochi, deși a petrecut cît se poate de bine cu iubita lui."

Și dacă o fi chiar așa ? Atunci dispare conținutul infracțiunii, atunci ancheta trebuie sistată. Dacă Berzs a fugit cu o femeie, e treaba

lui personală. Legea n-are ce căuta aici, cazul trece în alt domeniu.

Struga își puse întrebarea : el însuși ar fi putut să fugă de familie, de munca sa, de colegi, de toate legăturile vizibile și invizibile care-l leagă pe om de societate ?

Nu, în nici un caz. Firește, cîte nu se întîmplă, uneori ar fi vrut să fie cît mai departe de rude, de slujbă, de tovarășii de muncă, de toate problemele în general și de oameni în special. Dar știa prea bine că este o slăbiciune de o clipă și că niciodată n-are să vrea să rupă aceste legături, să piardă terenul de sub picioare.

Ca într-o roată a lumii, Struga se ridica tot mai sus deasupra vieții lui Berzs, și privirea lui descoperea noi trăsături ale acestui om. O frază scăpată pe negîndite, un cuvînt întîmplător scoteau la lumină, ca o rază ce străbate prin stratul gros al norilor, locuri rămase înainte în umbră și, dimpotrivă, aruncau un văl asupra unei alte trăsături de caracter a lui Berzs, luminată prea viu.

Era oare veridic tabloul schițat de atîția oameni ? Nu se deformase chipul lui Berzs ? Căci în sala rîsului de la bîlci fiecare oglindă te arată în felul ei.

Berzs fermeca femeile ? Izbutea să găsească din prima clipă un limbaj comun cu ele ? Dar era el un donjuan ? Și prînzul acela de la cafeneaua „Lira“ ! Oare într-adevăr în dispariția lui este amestecată o femeie ? Găsea din prima clipă un limbaj comun ? Se pricepea, prin

urmare, să îndrepte discuția pe un făgaș sentimental. Vorbea interesant despre arhitectură ? Nu puteai ști cînd glumește și cînd e serios.

Struga găsi femeia cu care prînzise Berzs la cafenea. Faptul nu contribui cu nimic la lămurirea cazului, dar îi dezvălui ceva nou în firea arhitectului.

După o lungă perioadă de timp, Berzs și actrița Irisa Jaunloka se întîlniseră întîmplător pe stradă. Ea îi spuse că lucrează la același teatru, că se va bucura dacă va primi un telefon de la el, că îi face plăcere să-și amintească de trecutul lor și că numărul ei de telefon nu s-a schimbat. Deși trecuseră atîția ani, Berzs știa pe de rost acest număr de telefon.

La două zile după aceea — era primăvară, spre sfîrșitul lui martie — Berzs îi telefonă. Se întîlniră după o jumătate de ceas.

Ea l-a prevenit că n-are prea mult timp la dispoziție, că trebuie să se ducă la Casa de cultură unde conduce cercul dramatic și cursurile încep la ora cinci, seara n-avea spectacol. Se făcuse deja două și un sfert.

Berzs a invitat-o să ia masa la cafeneaua „Lira“.

În drum spre cafenea, în timp ce mergeau pe stradă, se cercetau cu atenție.

Irisa își zise că Edmunds nu s-a schimbat aproape deloc, a început numai să se îmbrace cu gust, dar în treaba asta, după cum se bîrfea în oraș, avea și nevastă-sa un merit.

Cîndva Berzs purta pantaloni boțiți, pan-

tofi demodați și plini de noroi, costume de culoare ștearsă, combinînd adeseori sacoul cu un pulover destul de uzat, tricotat neglijent, scămoșat.

Acum era îmbrăcat într-un costum cenușiu care-i venea ca turnat. Pantofi negri cu linie modernă. Cravată asortată cu gust și o batistă de aceeași nuanță în buzunarul de la piept.

Irisa trase concluzia că, din punct de vedere material, Edmunds a prosperat, fără nici o îndoială. Ochii lui, mai înainte rotunzi, mari, care priveau lumea atent, ca cei de pasăre, se uitau acum printre gene, strecurînd dacă nu chiar o privire caustică, în orice caz una iscoditoare și, poate, pătrunzătoare. În general, felul lui de a fi trăda omul care și-a găsit locul în viață, care își cunoaște valoarea. De altminteri, ochii lui puteau să-i pară așa, pentru că soarele le bătea în față și erai nevoit, fără să vrei, să strîngi din pleoape.

După acea, Irisa încetă să-l mai cerceteze. Chiar așa, ce-a rămas cu ochii pe el ? Parcă ea n-ar avea bărbat ! Mai mult decît atît, în noaptea nunții, oaspeții le-au strecurat sub pat un topor și vechea credință s-a adeverit pe de-a-ntregul : la timpul sorocit, Irisa a dat naștere unui băiat. Era destul de mîndră de acest lucru. După cîte știa, Berzs-ii n-aveau copii. Fără să aibă vreun temei, înclina să creadă că viața de familie a lui Edmunds nu era prea izbutită.

Și așa trecu timpul, la masă, în localul aproape gol. Un ospătar tînăr îi servi prompt și ceremonios.

Irisei îi făcea plăcere să stea alături de Berzs și să-și amintească ce îndrăgostit fusese cîndva de ea.

Ce vorbe îi spunea pe-atunci ! Iar ea, tînără și lipsită de experiență, habar n-avea ce poate face pasiunea dintr-un bărbat. Vorbele lui erau necuviincioase și obraznice, cuvintele lui îi păreau jignitoare, insultătoare, îi respinsese în repetate rînduri stăruințele sîcîitoare. Edmunds continua însă, cu o îndărătnicie uimitoare, să-i pretindă reciprocitate în simțăminte. Era pur și simplu obositor și această stăruință supărătoare o îndepărta atunci pe Irisa, deși într-un fel îi făcea plăcere și o măgulea — simțea în el un fel de îndîrjire disperată.

Acum înțelegea prea bine : manifestase aceeași stăruință și în alte domenii, ceea ce îl ajutase să ajungă cineva, să aibă o situație în societate, să-și facă un nume, și-o bucura să știe că acest om o iubise cu înfocare, ba o și distra gîndul că Edmunds nutrește pînă azi aceleași sentimente față de ea.

Irisa aștepta cînd va începe să vorbească și încerca să-i ghicească primele cuvinte. Se mai gîndi că ar fi bine ca el să nu se atingă de zilele apuse, în amintirea ei se păstraseră frumoase ca un vis, se păstraseră ca un văl de ceață străveziu cu reflexe trandafirii și se temea să se atingă de ele.

— Peste o săptămînă plec la munte, spuse el.

Peste o săptămînă ? La munte ? Irisa îi era recunoscătoare. Ce drăguț, ce plin de tact din

partea lui să înceapă discuția cu subiecte abstracte. Era mulțumită că-i ghicise dorința neexprimată prin cuvinte de a trece sub tăcere tot ceea ce a fost între ei.

— La munte ? repetă ea. Ca să schiezi ?

— Da, răspunse el, turnînd vin în pahare. Comandase un „aligote".

— Și la noi acasă toți parcă au înnebunit cu schiurile, spuse ea. Fratele, sora, soțul meu... Pînă și pe mine m-au luat cu sila de cîteva ori la Siguldu.

În acea clipă lui Edmunds i se aprinse privirea. Nu trebuia să pomenesc de bărbatu-meu, îi trecu ei prin minte. Pesemne că Edmunds mă iubește ca și înainte și nu-i face plăcere să m-audă vorbind de el. De rivalul său mai norocos.

— Așa deci ? se miră Edmunds. Și tu ? Atunci poate că s-o găsi acasă la tine o pereche de legături Marker de care n-aveți nevoie ? N-am legături Marker și fără ele e primejdios să schiezi pe pantele mai abrupte.

Irisa se fîstîci. Avea, într-adevăr, nevoie de aceste legături sau nu era decît un pretext ca să reia vechile relații ? Dacă-i va făgădui să facă rost de legături, o să aibă motiv să-i telefoneze încă o dată, ba chiar să se întîlnească din nou ? Lucrurile nu erau atît de simple. E măritată, are familie, copil. Cît despre legături... Ce abil e, ce repede a născocit povestea cu legăturile Marker.

— Ca să-ți spun drept, nu știu, șovăi Irisa. S-ar putea să găsesc. Am să întreb pe la cunoscuți. Dacă într-adevăr îți trebuie...

— Am nevoie de ele. Întreabă și cît se poate mai urgent. Am să-ți telefonez peste vreo două zile.

— Nu-ți promit sută la sută, răspunse ea și inima începu să-i bată mai tare, dar am să încerc.

— Vezi, încearcă, o îndemnă el mai în glumă, mai în serios.

Irisa îl privi atent, dar nu desluși pe chipul lui nimic în afară de interesul pentru legături, simplul interes pentru echipamentul de schi. Și deodată i se păru că vinul adus nu era suficient de rece, „aligote"-ul alb se cuvine să fie ținut la gheață, toată răceala parcă se concentrase însă în ochii care se uitau la ea ironic-impasibil.

Dar poate că i s-a părut ? Își aruncă privirile pe geam, văzu curtea, un camion, groapa de gunoi, niște baloturi de hîrtie pe pavajul murdar, din bolovani, cu rămășițe de zăpadă poroasă, topită pe la margini, și se gîndi că toate acestea nu se văd dinspre fațadă ; brusc o copleși atîta tristețe, încît ai fi zis că visul acela minunat s-a spulberat și vălul de ceață străveziu cu reflexe trandafirii s-a împrăștiat.

Irisa se strădui să alunge gîndurile supărătoare și-l fixă pe Edmunds cu ochii ei mari, umezi. Nu, a fost doar o închipuire. În realitate totul a rămas ca înainte. Acum, chiar acum Edmunds are să-i spună ceva. Are să-i redea vraja din trecut ! Cu siguranță !

— Ospătar, nota, te rog ! spuse el.

Edmunds plăti consumația și Irisa îi văzu portofelul plin de hîrtii noi de cinci ruble. Probabil că abia își încasase leafa. Ospătarului îi dădu bacșiș o monedă de cincizeci de copeici. Verifică nota cu atenție și se convinse că este corectă.

— Să sperăm că-mi faci rost de legături, îi spuse el zîmbind, că altfel iar am cheltuit de pomană. Adu-ți aminte ce de bănet am prăpădit cu tine și, dacă stau să socotesc, pe degeaba !

Chiar așa a fost — pe degeaba ! La început Irisa izbucni în rîs. Era cam ciudat și jenant să auzi așa ceva, dar într-adevăr cheltuise o mulțime de bani, pe vremea cînd îi făcea curte — invitații la restaurant, flori, tot felul de cadouri. Cheltuise de pomană, făcîndu-i curte. Părea că vorbise în glumă, însă orice ai spune, banii nu aduseseră roadele dorite. Dar parcă asemenea roade se pot cumpăra cu bani ?

Irisa înțelese cu tristețe că Edmunds a spus-o în serios. De data aceasta în spatele glumei se afla adevărul. Berzs și-a dezvăluit numai o nouă față. Se schimbase foarte mult. Nu-l interesau cu adevărat decît legăturile Marker, nu se gîndea la nimic altceva, devenind un om atît de practic și fără suflet. Poate că așa e mai bine, își zise Irisa, luîndu-și rămas bun.

După două zile, cînd Edmunds îi telefonă la serviciu, ea rugă pe o prietenă să răspundă că Irisa Jaunloka lipsește și că mai mult ca sigur nici nu va veni, deoarece seara nu are spectacol, deci e puțin probabil s-o găsească.

Berzs plecă la munte, iar după ce se întoarse nu-i mai telefonă nici măcar o dată. Găsise legături Marker la unul din cunoscuți.

Dar de ce luase sfîrșit atunci povestea lor de dragoste ? Deși nu-i povesti acest lucru lui Struga, Irisa își amintea totul cît se poate de bine.

O dată Berzs o invitase la el — locuia atunci cu chirie într-o cameră. În seara aceea jocul lor de dragoste ajunsese cam departe, dar în momentul critic Irisa își luase brusc rămas bun și plecase. De ce ? Își amintea perfect de parcă s-ar fi întîmplat ieri, deși trecuseră aproape nouă ani.

Irisa avea lenjerie fină franțuzească, dar în ziua aceea, neștiind că va ajunge la Berzs, se îmbrăcase cu un furou vechi, obișnuit, de producție locală. Deși călcat cu grijă, dar spălat și răsspălat cum era, arăta destul de uzat. Sutienul era țesut în două locuri și avea o bretelută prinsă cu ață.

Se convinse singură că Edmunds nu trebuie în nici un caz s-o vadă în halul acela. Atîta minte îi mai rămăsese după sărutările lui înfocate. La drept vorbind, nici de sărutări nu se putuse bucura în voie, un glas lăuntric îi șoptea mereu că poartă furoul acela vechi, să fie cu ochii în patru, să nu-și piardă capul, să nu meargă prea departe ! Își pierdu controlul doar o clipă. Se dezmetici cînd mîna lui Edmunds îi atinse pieptul. Uf, vechiturile pe care le poartă, ce va crede el ? Se spune că bărbații sînt foarte sensibili în această privință, o știa din ce i se povestise, se pare că aici se putea bizui pe prietene.

Poftim, altădată să te mai conduci în viață după mintea altora. Nu-și putea ierta nici pînă în ziua de azi greșeala făcută atunci.

Numai din această cauză îi respinsese atît de categoric mîngîierile și plecase. Edmunds fusese îngrozitor de jignit, nu se mai întîlnise cu ea două luni întregi. După aceea, fusese operat de apendicită. E drept că ea se dusese să-l viziteze, dar spitalul se afla în carantină din pricina unei epidemii de gripă și n-au lăsat-o în salon. Mai tîrziu, în viața ei apăruse un nou admirator. Iată cum reiese că în neînțelegerea lor totul se iscase de la povestea cu lenjeria. De n-ar fi fost întîmplarea aceea regretabilă, s-ar fi măritat cu Edmunds. Cel puțin acum așa socotea.

În oraș circulau multe zvonuri despre dispariția misterioasă a lui Edmunds Berzs. Pentru unii era ceva senzațional, pentru alții — o întîmplare obișnuită. Unii se plîngeau de neputința miliției, alții erau convinși că organele de resort vor izbuti să clarifice acest caz în cel mult două săptămîni.

Se indicau diferite cauze, se prevedeau diferite rezultate. Se transmiteau tot felul de vești, ba chiar spusele unor martori oculari. Se susținea că Berzs ar fi trimis de undeva o scrisoare, precum și faptul că criminalii au cerut o răscumpărare, indicîndu-se și suma — cinci mii. Nimeni nu știa însă cu adevărat ce s-a întîmplat și care este soarta lui Berzs.

Din aceste zvonuri ieșea la iveală uneori o problemă nu lipsită de importanță și anume :

pierduse mult societatea rămînînd fără Berzs, sau a pierdut numai Berzs, rămînînd fără societate ? Se discuta și se examina minuțios însemnătatea lucrărilor lui în dezvoltarea arhitecturii. La redacția unuia din ziare se afla un necrolog emoționant dedicat acestui inovator, acestui susținător al ideilor noi. Publicarea necrologului întîrzia numai din cauză că nu exista confirmarea oficială a morții lui.

Struga se pregătea să stea de vorbă cu părinții Editei.

Tatăl ei se afla în continuare la simpozionul de la Tallin, iar mama îl informă că a fost îngrozitor de prinsă toată săptămîna și din această cauză nu s-a putut ocupa de găsirea ginerelui său, căci în caz contrar el ar fi fost demult acasă. Dar tot va fi găsit, nu există nici o îndoială ! A fugit cu amanta, precis ! Prietenul lui, scriitorul Nupats, s-a și apucat să scrie un roman. Se pricopsește din nenorocirea altuia. Așa sînt ei, scriitorii.

Edite era singurul lor copil. Tatăl — un medic pediatru de vază, mama — profesoară. Fetei nu i se refuzase nimic, firește, în limitele bunului simț, în limitele bunului gust. Tatăl Editei, un om capabil, multilateral, defel închistat în sfera profesiei sale, căutase să-i imprime fetei un mod rațional, larg de a privi lumea.

Oricît ar părea de ciudat, influența mamei fusese neînsemnată. Mama era mult prea ocupată de școală, de obligațiile ei de dirigintă, de predarea limbii și literaturii letone.

Chiar și acum, după dispariția misterioasă a ginerelui, nu găsise deloc timp să-și liniștească fiica. Era copleșită de bătaia de cap pe care i-o dădea organizarea unei seri literare pentru elevii din clasele superioare, consacrate începerii noului an școlar.

La această festivitate consimțise să ia cuvîntul cunoscutul scriitor Nupats. Era unul din cei care nu puteau fi aduși prea ușor la serile literare, scriitorul își cunoștea valoarea, nu era deprins să răspundă la primul apel și să ia cuvîntul pe unde se nimerește. Îl cunoștea însă pe Edmunds Berzs, o știa și pe mama Editei, de aceea, nu se îndoia că predarea literaturii în clasele ei se face la un nivel corespunzător.

Și mama Editei îl cunoștea pe scriitor, de aceea găsise atît de ușor locul vulnerabil al acestei citadele inaccesibile.

— Noi organizăm destul de rar asemenea seri, încercă ea să-l atragă. Nu va fi lume multă, vreo sută-două cel mult, și, știți, avem atîtea fete drăguțe. Admiratoare ale literaturii, care vă adoră pe dumneavoastră. Noi invităm numai scriitori de seamă, data trecută ne-a fost oaspete poetul... Și, aplecîndu-se la urechea scriitorului, rosti în șoaptă numele poetului — într-atîta era de renumit. Va fi un fel de festival literar al școlii. Copiii au așteptat un an întreg întîlnirea cu dumneavoastră, le-am promis-o din primăvară. Fetele sînt pur și simplu nebune după dumneavoastră. Sper că nu ne refuzați ?

Măgulit în felul acesta, scriitorul n-a refuzat-o, firește, totuși a bombănit cum că în principiu el ar fi împotriva a tot soiul de participări, că el nu este ca ceilalți, dar pînă la urmă a acceptat să vină la serbare, la fel ca și ceilalți.

Seara a decurs foarte plăcut. Scriitorul a citit din lucrările sale. Copiii au aplaudat. Fetele i-au pus întrebări.

Scriitorul le-a răspuns. Toți au rămas mulțumiți.

La sfîrșitul manifestării culturale, cînd scriitorul își masa mîna amorțită de atîtea autografe, mama Editei l-a întrebat :

— Ați auzit că ginerele meu, Edmunds Berzs, a dispărut ?

— Nu se poate ! se miră Nupats. Cine ar fi putut crede una ca asta ! Eram în relații prietenești cu el.

— Da, închipuiți-vă. A plecat cu mașina de acasă și nu s-a mai întors. Mașină nou-nouță, n-o aveau nici de un an. După părerea mea, a șters-o cu vreo cuconiță. Poftim, ca să vezi cum sînt arhitecții ăștia !

Prietenia lui Nupats cu Berzs era în realitate superficială și întîmplătoare. Iarna schiaseră de vreo două ori împreună. Din aceste coborîri pe pîrtie, Nupats rămăsese cu impresia că Berzs este un om neînfricat. Deși poseda o tehnică de nivel mediu în acest sport, se cățăra cu îndărătnicie pe cele mai abrupte pante.

Scriitorul îl vizitase și acasă. După cîte își amintea, discutaseră despre problema zgomotului în orașe, despre cactuși, despre contopirea interiorului cu natura, despre motoare, despre progresul tehnic al țării în următorii zece ani.

Berzs îi împărtășise impresii din călătoriile sale în străinătate.

Acum însă, cîntărind toate acestea, scriitorul trase concluzia că,, în general, nu știe nimic despre Berzs. Acest om a fost și rămîne pentru el o enigmă.

Berzs proiectase și construise cîteva edificii remarcabile. Restaurase cîteva monumente arhitectonice remarcabile. Avea de gînd să proiecteze și să construiască cîteva clădiri remarcabile. În egală măsură, Berzs mai intenționa să restaureze o serie de monumente arhitectonice remarcabile. De la o asemenea enumerare monotonă putea să te apuce amețeala.

Și viața de familie a lui Berzs era o enigmă pentru el.

O dată, seara tîrziu, Nupats îl întîlnise pe Berzs pe stradă. Deși nu era mult de cînd se cunoscuseră, Berzs l-a rugat pe scriitor să-l însoțească pînă acasă, căci el fusese, chipurile, reținut pe neașteptate, iar nevastă-sa va fi supărată și prezența unui străin o va împiedica să-și manifeste furia. Într-un cuvînt, lui Nupats i se propunea să servească drept un fel de paratrăsnet.

Scriitorul acceptase, împins pe de o parte de curiozitate profesională, iar pe de alta, din simpatie pentru Berzs.

Pe-atunci, arhitectul nu primise încă apartament și locuia cu soția într-o cămăruță în casa părinților ei.

Berzs nu avea cheie. A sunat la ușă. Le-a deschis Edite, care arăta ca o adevărată furie, cu ochii scăpărători. Berzs nici n-a apucat să

zică ceva, că Edite i-a și ars o palmă răsunătoare și l-a tras de mînă în casă, trîntind ușa.

Cam stînjenit de o asemenea întorsătură a lucrurilor, scriitorul rămase puțin pe loc. Ușa se deschise din nou. Edite se afla în prag, cu zîmbetul pe buze.

— Mama mea a răcit și a căzut la pat, spuse ea. Edmunds trebuie să se ducă chiar acum la farmacie după doctorii. Poftiți altă dată pe la noi. V-am citit romanele, mă bucur să vă cunosc.

Ca în codul manierelor elegante.

Pe cînd cobora scările, Berzs îl ajunse din urmă.

Pe Nupats l-a uluit încă o trăsătură de caracter a arhitectului. Pe chipul lui nu era nici urmă de stînjeneală, jenă sau ciudă că scriitorul fusese martor la scena petrecută. Cu un sînge rece uimitor, Berzs înșiră medicamentele pe care trebuia să le cumpere pentru soacră. Nu mai vorbiră despre altceva. Și scriitorului i-a pierit din suflet sentimentul de jenă. Nu era prea plăcut să vezi cum un bărbat cît ușa încasează o palmă, iar după aceea soția iubită îl trage ca pe un sac cu tărîțe în casă.

Altul în locul lui s-ar fi simțit ofensat. Dar dacă Berzs nu dădea semne de enervare, însemna că totul este în ordine.

Scriitorului îi plăcea simțul special al umorului pe care-l avea Berzs. Poseda o calitate prețioasă — nu rîdea niciodată de glumele proprii, ci le spunea impasibil, cu chipul îm-

pietrit, în timp ce ascultătorii se tăvăleau pe jos de rîs.

Nupats încercă să-și amintească de chipul lui. O cută amară se așternuse pentru totdeauna pe fața arhitectului. De parcă ar fi fost în permanență întristat de ceva. Berzs nu era un bărbat chipeș, dar poseda acel farmec care face pe cineva să fie remarcat în mulțime. Avea o figură foarte personală.

Trăsăturile feței, luate ca atare — nasul cu vîrful ușor ridicat, colțurile buzelor ridicate în sus ca la clovn, cuta de amărăciune de pe frunte, obrajii supți — creau impresia de disproporție, de eterogenitate, dar de îndată ce pe acest chip apărea un zîmbet, totul se îmbina într-un mod armonios, degajînd un farmec inegalabil.

Scriitorul se interesă pe la toți cei care auziseră sau știau ceva despre dispariția lui Berzs. Cîntărind și trăgînd concluzii din diferitele fapte contradictorii, ajunse la convingerea că Berzs nu mai este în viață : omor cu tîlhărie.

Berzs era un om cu bani, un tip chibzuit.

Cînd se întoarse acasă, Nupats se așeză la birou, luă o foaie curată de hîrtie și începu să schițeze planul unui nou roman.

— Nevastă, strigă el spre camera de-alături, ai auzit, Berzs a dispărut ! Fir-ar al dracului să fie, am de gînd să scriu despre asta. E o temă formidabilă pentru un roman polițist, dar ajută-mă să născocesc numele personajelor.

— Nu mai spune ! strigă nevastă-sa, intrînd fuga în biroul lui și uitînd fierul încins pe

rochia pe care tocmai o călca. Berzs a dispărut ? Nu se poate.

— Dacă-ți spun — a dispărut ! Împreună cu mașina.

— Săraca Edite, rosti soția scriitorului oftînd și se lăsă pe divan, cu mîinile pe genunchi. Nu știu cum o să suporte această lovitură.

— Vezi bine, spuse Nupats, tocmai despre asta vreau să scriu. Dar ce miroase a ars ?

Și astfel dispariția lui Berzs afectă în mod neașteptat bugetul scriitorului — rochia costase destui bani și nu mai putea fi reparată.

Dar Nupats uită pe loc această neplăcere, inspirația pogorîse asupra lui, reflecta la compoziția romanului. Era un excelent cunoscător al muzicii clasice și de aceea hotărî să construiască romanul după principiul unei simfonii. Chibzui care vor fi temele, sensul și dezvoltarea lor. Finalul se cuvenea să fie tragic, dar cu o rezonanță optimistă. Romanul se putea scrie și în maniera unui concert pentru pian și orchestră. În trei părți.

Nupats puse un disc cu un concert pentru pian și orchestră de Rahmaninov și se apucă de lucru.

Struga luă legătura și cu scriitorul, dar nu se alese cu nimic din discuția cu acesta. Nupats era pasionat de planul său și nu dorea să renunțe la nici o idee, la nici un cuvînt. Pretextă că nu-i poate povesti nimic esențial, deoarece îl cunoscuse superficial pe Berzs, în schimb el căută să afle cît mai amănunțit de la Struga care sînt metodele de lucru ale anchetatorului, cum au progresat cercetările, ce

împrejurări și fapte noi s-au ivit — într-un cuvînt, încerca numai să ia, fără să dea nimic în schimb.

După o săptămînă de căutări asidue, Struga se convinse că Berzs a dispărut cu adevărat, la aceeași concluzie ajunseră și superiorii lui Berzs.

La consfătuirea departamentală care a avut loc i s-a dat cuvîntul tovarășului Mazgadigais.

Acesta făcu o declarație scurtă, dar plină de conținut. Spuse că, după părerea și convingerea lui, în locul tovarășului Berzs, șeful atelierului dispărut (aici în cuvîntarea tovarășului Mazgadigais se strecurase o mică inexactitate, căci dispăruse șeful și nu atelierul) — într-un cuvînt, în locul lui trebuie să fie numit tovarășul Ritmanis.

Tovarășul Mazgadigais enumeră însușirile pozitive și cele meritorii pe plan obștesc ale tovarășului Ritmanis, care vor contribui neabătut și continuu, și de aici înainte, la executarea comenzilor la nivelul cuvenit, așa cum o cere bunul renume al atelierului de arhitectură.

Întrucît această problemă fusese analizată, hotărîtă și aprobată deja de forurile superioare, discutarea se dovedi o simplă formalitate.

Toți s-au arătat de acord, în unanimitate, cu propunerea tovarășului Mazgadigais, și tovarășul Ritmanis a fost numit în noua funcție. Spre mirarea lui — doar ca locțiitor temporar.

Oare șefii considerau că Berzs n-a dispărut definitiv ? Sau nu se încredeau în posibilitățile lui Ritmanis ? Oricum, a doua zi, Ritmanis preluă frînele conducerii și ștampila rotundă.

Fără îndoială, nimeni din atelier nu se așteptase la o altă întorsătură a evenimentelor. Tovarășul Ritmanis deținea în mod stabil locul al doilea — prin cunoștințele sale profesionale, prin promptitudinea sa, prin priceperea în problemele administrative și pășea literalmente pe urmele lui Berzs, nădăjduind să-l întreacă odată și odată pe șeful său, și în sfîrșit momentul acela sosise.

Ritmanis își așteptase răbdător ceasul, fiind mai tînăr cu două luni bătute pe muchie, și iată că izbutise. Rezervat din fire, nu făcea parte din oamenii care își manifestă pe față sentimentele. Noaptea de duminică spre luni și-o petrecuse în pat alături de nevastă, așa că avea un alibi solid.

Ritmanis era curat ca cristalul, de puteai să vezi prin el și, firește, nu trezea nici un fel de bănuială.

E drept că, pentru a fi sigur, Struga verificase unde și-a petrecut Ritmanis noaptea de duminică spre luni. Chiar de la prima lor întîlnire, Ritmanis nu-i plăcuse, nu știa nici el de ce. De aceea ținuse să verifice.

Prea era lingușitor. Prindea din zbor cuvintele spuse de alții. Deschidea și închidea ușa după Struga. Dorind să-și întărească impresiile, Struga strecurase în discuție un banc străvechi, cunoscut de vreo sută de ani de întreaga Rigă. Ritmanis se prăpădise de rîs — chipurile, îl auzea pentru prima dată, ce banc formidabil, trebuie să-l preia în dotare.

Struga știa, de asemenea, că Ritmanis se purta reținut, mai ales cu colaboratorii din atelier. Un zîmbet ? Era un eveniment cînd zîmbea. Atitudinea neașteptată de lingușire față de anchetator părea ciudată și inexplicabilă.

Ritmanis nu-și exprimă public regretul în legătură cu dispariția șefului său. Una din două : ori se bucura în adîncul sufletului și nu voia să se prefacă, ori îl lăsa cu adevărat indiferent soarta lui Berzs și nu-l interesa decît propria sa persoană.

Ritmanis intră în exercițiul funcției sale, precis, punctual, ca un cronometru. Atelierul continua să execute comenzile primite în modul obișnuit și la termen, astfel încît pentru beneficiari schimbarea conducerii trecu neobservată.

Judecînd după ce se povestea, Ritmanis nu se împăcase niciodată cu Berzs. Între ei se iveau veșnic frecușuri, se ducea o luptă subterană, fapt prea bine știut de toți colegii. Se găsi cineva care nu pregetă să-l aducă și la cunoștința lui Struga. Tuturor le părea foarte stranie tăcerea lui Ritmanis, care nu se învrednicise nici măcar să-și exprime compătimirea față de Edite. Nu-și făcu timp să treacă pe la ea vineri, cînd fusese invitat. Edite, copleșită de durere, uitase să contramandeze invitația, deci, după părerea unanimă, cu atît mai mult Ritmanis n-ar fi trebuit să neglijeze această vizită.

Comportarea lui Ritmanis părea suspectă nu numai colaboratorilor din atelier. Poate că mă las furat prea mult de sentimente, își spunea

Struga. Criminalistica a fost și rămîne o știință, sînt obligat să mă las condus de fapte, nu de presupuneri, de scorneli deșarte.

Situația materială a lui Ritmanis era destul de bună. Bugetul familial se ridica la aproape două sute optzeci de ruble pe lună, ținînd cont și de cîștigul soției, care lucra ca tehnolog la o fabrică de dulciuri. Aveau un singur copil, o fetiță de șase ani.

Și totuși Ritmanis aparținea categoriei de oameni care veșnic duc lipsă de ceva, veșnic sînt nemulțumiți de ceva, veșnic caută o posibilitate de a-și îmbunătăți situația materială și, în general, găsesc asemenea posibilități.

Poate aceasta era una din cauzele pentru care fusese numit doar locțiitor temporar și nu șef de atelier ?

Într-un cuvînt, Ritmanis era un tip capabil, dar toată priceperea lui se afirma și se manifesta într-o singură direcție — bunăstarea personală. El sprijinea bunăstarea societății numai în măsura în care aceasta sprijinea bunăstarea lui. Era un om egoist.

Dar care din noi nu este egoist, reflecta Struga. Parcă eu, în activitatea mea, nu urmăresc mai întîi interesul personal și numai după aceea interesul obștesc ? În munca mea, în primul rînd culeg bucuria pentru mine.

Totuși să transformi munca numai într-o sursă de cîștig ? Asta nu părea prea etic. Dar, la drept vorbind, nici nu însemna nimic rău. Munca privită strict ca sursă de cîștig cerea o stăpînire perfectă a specialității, o totală dăruire a forțelor. O muncă executată la nivel

de măiestrie devenea de la sine un aport în dezvoltarea societății, chiar dacă cel ce o executa era mînat exclusiv de interese materiale. Să construiască o clădire trainică, să cîștige bani, să folosească acești bani pentru prosperitatea familiei — acesta era cursul logic al năzuințelor lui Ritmanis, ceea ce corespundea intereselor societății, cantitativ și calitativ, de aceea Ritmanis, ca bun profesionist și ca persoană, nu putea fi marcat decît cu semnul plus.

Filozofare deșartă, își zise Struga înciudat. Asta s-o facă cei cărora le revine să se ocupe cu asemenea lucruri. Să filozofeze. Mie mi-ajunge. Basta. Ritmanis este prea scrupulos, corect, planificat, pentru a deveni complicele unei crime.

Din discuția cu Ritmanis, Struga nu află nimic nou despre Berzs. Ritmanis era ferm convins că Berzs a trecut în lumea drepților. Credea cu sfințenie și în faptul că despre morți se cade să vorbești de bine, numai de bine, cel mai bine cu putință. Ceva în genul acesta îi declară el despre Berzs.

Ritmanis era bun și săritor din fire, dar cîndva, în tinerețe, niște oameni haini se folosiseră de bunătatea și înțelegerea lui, de aceea își impusese un fel de a fi dur și sever, un fel de a fi lipsit de orice sentimentalism față de subalterni. Era întru totul de acord cu binecunoscutul proverb : „Dacă-i întinzi necuratului un deget, el îți smulge toată mîna". Politețea era acest deget și Ritmanis nu dorea să-l întindă colegilor. Relațiile dintre el și Berzs constau într-adevăr din nesfîrșite fre-

cușuri și o luptă subterană, dar Ritmanis făcea frondă intenționat, ca nimeni să nu creadă că ar fi lingușitor cu șeful său. În același timp, față de Struga, un străin, era gata să dea dovadă, cu prisosință, de bunăvoință, sinceritate, dorință de a-i fi de folos și de a-l ajuta. Dar întrucît nimeni, în afară de el însuși, nu cunoștea această discordanță sufletească, cei din jur își făcuseră despre Ritmanis o impresie greșită.

La vreo săptămînă după dispariția lui Berzs, Edite se întîlni cu Struga în scuarul aflat în apropierea monumentului lui Blauman. Era în pauza de la prînz.

O zi caldă de toamnă. Frunzele îngălbenite cădeau în zbor, fără zgomot, de pe crengile copacilor. O frunză de arțar se lipise de talpa pantofului negru al lui Struga. Se vedea numai marginea ei dințată, cu rețeaua de vinișoare.

Edite Berza și Struga ședeau pe o bancă lungă, numai ei doi. Edite se uita la marginea zimțată a frunzei de arțar și în sufletul ei pîlpîia o speranță la fel de minusculă și aceea în descreștere.

Edite nu-și mai amintea discuția cuvînt cu cuvînt. Struga avea un aer trist. Căuta s-o liniștească, o convingea să nu dispere, spunea că miliția face tot posibilul, că cercetările continuă, că mai devreme sau mai tîrziu se vor vedea roadele ; de altfel, Struga nu-i dădea prea multe speranțe — nu excludea nici deznodămîntul cel mai nefericit.

Cel mai nefericit? Pe banca verde se vedea, ca o pată albă, murdăria lăsată de păsărele. Ce straniu! Edmunds a dispărut nu se știe unde, iar murdăria asta e aici, alături. Ceva ce mintea nu poate pricepe. Ceva de neconceput.

— În orice caz, noi o să vă ținem la curent.

În ziua aceea, Edite lucră pînă tîrziu, peste orele de program. Cînd se întoarse acasă, se întunecase. În fața intrării lor se afla un taxi. Edite trecu pe lîngă mașină. Auzi cum se trîntește portiera. Taxiul porni. Simți miros de benzină și povara unei priviri ațintite asupra ei. Întoarse capul.

Era Irbe, taciturnul ei admirator.

Irbe, grafician și pictor, fusese cîndva și un excelent schior. Acum nu mai arăta ca înainte, se cam delăsase. Era un idealist, se îndrăgostise o singură dată, și dragostea asta aproape că l-a dat gata. A fost o iubire lipsită de reciprocitate. S-a îndrăgostit de Edite cu mult înainte ca ea să-l fi cunsocut pe Berzs și să se fi măritat cu el. Dar și după aceea, Irbe n-a încetat să spere. Edite rămînea însă nepăsătoare, Irbe nu-i spunea nimic ca bărbat. Din celelalte puncte de vedere îi trezea simpatie în suflet. Mai ales prin adorația lui tăcută, timidă, nesîcîitoare. În fiecare an, de ziua ei, dis-de-dimineață, înainte ca Edite să plece la serviciu, un taxi se oprea în fața casei.

Irbe rămînea în mașină. El nu îndrăznea niciodată să urce cu florile. Se temea să nu-l jignească sau să-l supere cumva pe Edmunds.

Îl cunoștea foarte vag pe Edmunds. Pentru arhitect însă acest Irbe nici nu exista. Adorația lui mută nu-l deranja cîtuși de puțin. Și totuși florile le ducea sus șoferul. Asta era dorința lui Irbe.

Cu Edite dădea ochi foarte rar. Pînă la ea ajungeau zvonuri despre viața lui de burlac, despre faptul că în ultima vreme prinsese zdravăn gustul băuturii.

Irbe era zvelt, bine făcut, poate puțin cam firav pentru un schior. Din anii tineri îl pasionau însă pîrtiile abrupte, și chiar și acum, cînd părăsise demult sportul de performanță, Irbe își păstrase tehnica, mai bine zis reflexul ei, și uneori, duminicile, făcea coborîri pe pîrtiile de la Siguldu, cu măiestria de altădată.

În zilele negre ale vieții de familie, Edite își amintea de Irbe cu nostalgie. Adeseori începea să i se pară că în realitate Irbe nu-i este deloc indiferent. Dacă s-ar fi arătat mai stăruitor, cine știe cum s-ar fi terminat relațiile dintre ei.

— Uf, mototolul ăsta de bețivan al tău! spusese cîndva Edmunds cu dispreț.

Dar Edite, fără să-și dea seama, îl compătimea pe mototolul de bețivan. Ca orice femeie, nutrea dorința de a salva pe cei rătăciți și pierduți, și Irbe putea fi salvat. De fiecare dată însă cînd se ivea o asemenea ocazie, Edite era dezamăgită de nehotărîrea lui și de privirea aceea de cîine bătut.

În rest, Irbe era un om rafinat. Se îmbrăca cu gust, sobru. Mergea ușor gîrbovit și schio-

pătînd — mersul unui schior trecut prin multe, care avusese repetate fracturi la picioare.

Femeile îl plăceau. În ultimii ani avusese cîteva legături, dar de scurtă durată — cel mult de un an și jumătate. Edite știa de aceste legături, îi părea rău de Irbe că-și irosește viața, încurcîndu-se cu femei ușuratice. La faptul că femeile ușuratice își iroseau viața cu molîul de Irbe nu se prea gîndea sau, chiar dacă se gîndea, încerca să alunge asemenea gînduri.

Acum Irbe stătea în fața casei, pe trotuarul cenușiu. Purta un palton cenușiu. Întunericul se făcea tot mai des. Silueta lui Irbe se contopea cu întunericul. Un camion trecu pe lîngă ei huruind. Tampoanele remorcii zăngăneau. Pe stradă se ridicară nori de praf.

— Edite, spuse Irbe, de o săptămînă nu mai beau.

Edite nu răspunse.

Chipul prelung al lui Irbe, cu trăsături fine, părea cenușiu. Părul parcă era pudrat cu praf.

— Chiar din ziua aceea... Irbe făcu un pas mai aproape. Poți să mă crezi. Mă las de băutură.

Irbe era un sentimental, ceea ce la timpul său nu-i plăcuse Editei. Înserarea sentimentală, cenușiul sentimental, glasul sentimental, degetele sfioase sentimentale îi atinseră o coardă sufletească și lacrimile se rostogoliră de la sine pe obrajii Editei.

Ea plîngea, iar sentimentalul Irbe se muta de pe un picior pe altul, la o jumătate de pas de ea, fără să îndrăznească s-o consoleze pe femeia în lacrimi. Cum ar fi făcut-o, cînd lacrimile stăteau să-i țîșnească și lui din ochi ! Clipa a fost hotărîtoare. Din doi numai unul poate să plîngă. Nu se știe cum s-ar fi terminat seara, dacă Irbe ar fi îmbrățișat-o pe Edite, i-ar fi șters ochii cu batista lui albă ca zăpada, iar apoi ar fi condus-o pe nevasta lui Berzs pe scară pînă la locuința ei.

Dar nehotărîrea i-a jucat o festă și de astă dată.

Edite scoase batista din poșetă, își suflă nasul, își șterse lacrimile. Le întinse pe față. Nu-i răspunse nimic lui Irbe. Abia acum își dădea seama cu adevărat ce a pierdut. Edmunds era sincer și fără complicații în manifestarea sentimentelor. Era bărbatul ideal. Altul ca el n-o să găsească. De altul nici nu are nevoie. E drept, Edite nu gîndise așa în clipa aceea, dar lungile ceasuri de insomnie își imprimaseră parcă pecetea în subconștient, excluzînd toate celelalte gînduri.

— Iar eu, spuse Edite, întorcînd spre Irbe fața udă de lacrimi, mă duc să mă îmbăt !

— Edite, rosti Irbe din nou, rugător.

Alte cuvinte nu știa. Nu, hotărît, omul acesta nu era bun pentru o misiune de răspundere. Degeaba nădăjduise Edite să găsească un sprijin la el. Nu-i putea da nimic. Nici un sfat, nici un ajutor. Nici consolare. Nici tărie. Nimic, afară de „Edite !“ De asta n-are nevoie. Știe și singură cum o cheamă. Poate că este nedreaptă în egoismul ei accentuat de durere ? Nu contează. De ce stă pe loc Irbe ăsta ?

— Bine, lasă, Irbe, spuse ea.

Edite îi spunea totdeauna pe numele de familie, ca să sublinieze parcă prin asta că între ei n-a existat niciodată o apropiere. N-a existat și nu poate să existe.

— Îți mulțumesc că ți-ai adus aminte de mine, adăugă Edite, și acum du-te. Vreau să rămîn singură.

Intră pe ușă. Pe pereții scării tencuiala se scorojise, se desprinseseră bucăți, desenînd parcă o hartă fantastică. Harta unor tărîmuri necunoscute, pe unde se află acum Edmunds al ei.

Edite întoarse capul.

Dincolo de geamul ușii străjuia silueta cenușie a lui Irbe. Taxiul plecase. De obicei, șoferul aducea florile. Înainte Irbe nu lăsa taxiul să plece. Acum îl lăsase. Ce socoteli își făcuse el astăzi ? Crezuse oare că a tras biletul cîștigător ? Spera să urce la ea, sus ? Ce însemna Irbe în viața ei ? Dovada că poate să mai placă unui bărbat — să-i placă și să-l țină în mreje ? Atîta tot ? Nici lui Struga nu-i povestise de Irbe, atît era de neînsemnat pentru ea. Irbe este un zero. Dacă i s-ar lua un interogatoriu, ar putea face un atac de apoplexie. Și n-ar avea cine să-i mai aducă flori de ziua ei. Ce erau aceste flori pentru ea ? O bucurie ? În parte. Dar și un reproș la adresa lui Edmunds : poftim, admiră-le și fii mai atent cu mine. Irbe ? Sensibilul Irbe n-ar fi iertat-o pînă la sfîrșitul zilelor pe Edite, dacă l-ar fi bănuit de asasinarea lui Edmunds. Nici n-o să-l bănuiască nimeni. Poate că totuși ar fi trebuit să-i povestească lui Struga ? Nu, Edite era

convinsă că Irbe n-are nici un amestec în regretabila întîmplare cu bărbatul ei.

Intrînd în apartament, deschise barul din bibliotecă, scoase o sticlă de coniac, își turnă o porție bună în paharul pentru cocteil.

Îl dădu de dușcă. Nici nu se uitase ce coniac era. Probabil armenesc. Simți o căldură în piept. Edite se trînti pe pat. Fără să mănînce. Fără să se dezbrace. Adormi.

Peste noapte se trezi de sete. Bău multă apă de la robinetul din bucătărie. Minunata apă din lacul Baltezer. Orice locuitor al Rigăi știe ce bună este apa aceasta. Apa umplea gîlgîind paharul. Stingea pojarul setei, răcorea cerul gurii. Se așeza ca un bulgăre de cristal în pîntecele ei. Cît și-ar fi dorit să miște acum acolo un copil. Prea tîrziu !

În liniștea casei, ceasul ticăia cu sunet metalic. Ca un metronom sinistru care măsoară ultimele secunde înainte de căderea ghilotinei pe gîtul celui osîndit. Oare va fi nevoită, cu adevărat, să-și petreacă restul vieții de una singură ? Și n-are decît treizeci de ani.

Valdis Struga își prezentă informarea la consfătuirea operativă.

— Arhitectul Edmunds Berzs a dispărut în împrejurări misterioase. Versiunea : omor cu tîlhărie. Cercetarea locurilor și celelalte măsuri n-au dat nici un fel de rezultate. Interogatoriile luate rudelor, prietenilor, cunoscuților, depozițiile colegilor de serviciu nu prezintă nimic important sau demn de luat în seamă. Absolut nimic. Nu există nici un fapt care ar

putea îndrepta cercetările pe făgașul cel bun.

Nu s-a descoperit nici cadavrul, nici mașina. Nici măcar piese din mașină, nici îmbrăcăminte, nici actele — nimic.

Am cerut deschiderea investigațiilor pe scară unională.

Totuși presimt că aceste cercetări nu vor aduce nimic. Firește, nu sînt atît de naiv încît să sper obținerea unor rezultate imediate și cu atît mai mult nu le pot nega utilitatea în general. Repet însă, am presimțirea că investigațiile pe plan unional nu vor da nimic. Trebuie să căutăm aici, pe teritoriul republicii noastre, și mă bizui pe ajutorul căpitanului Pernavs.

— Poate că a fugit în străinătate ? se făcu auzit glasul locotenentului Gubenis.

— Colega, ar trebui să știi că este o supoziție ireală. Pe deasupra, și portretul moral al lui Berzs, convingerile lui, opiniile politice exclud această posibilitate.

— O posibilitate care poate fi exclusă nu încetează totuși să fie o posibilitate, stărui Gubenis.

Cu toate acestea, obiecțiile lui n-au fost luate în serios, ca evident absurde.

— Nici un post al inspecției de stat auto n-a semnalat ieșirea unui „Moskvici“ kaki cu numărul de circulație indicat, în afara hotarelor republicii, replică Feodorov. Pesemne că automobilul a fost demontat de mult în piese. Este necesar să intensificăm supravegherea pieții

speculanților — dacă nu apar acolo piese de „Moskvici“ și care anume.

— Socot că e inutil să căutăm mașina pe teritoriul republicii noastre, spuse căpitanul Pernavs, cu glasul său de bas. De vreo jumătate de an urmărea o bandă care făcea să dispară automobilele furate, dar deocamdată nu prea obținuse rezultate. Hoții de mașini le furau din locurile de parcare, din garaje, de pe stradă din fața teatrelor și toate aceste automobile dispăreau fără urmă.

La miliția judiciară se zvonise că Pernavs este deja pe punctul de a-i prinde pe criminali. Ar fi fost demult timpul : opinia publică era extrem de alarmată, conducerea îl zorea, însuși căpitanul ardea de nerăbdare să termine cît mai repede cu povestea asta.

— Sînteți cumva vizionar ? se interesă ironic locotenentul-major Gubenis, întorcîndu-se spre Pernavs.

— Ieșirea automobilului n-a fost semnalată de nici un post al inspecției de stat auto și totuși e inutil să fie căutat pe teritoriul republicii noastre, repetă căpitanul Pernavs, cu o notă de încăpățînare în glas.

— Atunci poate că a zburat prin aer ? nu se dădu bătut Gubenis.

Pentru a clarifica unele împrejurări, căpitanul Pernavs ceru să i se acorde două zile.

După douăzeci și patru de ore, pe malul lacului Ladoga, lîngă căsuța paznicului de la far se opri o „Volgă“ de culoare cenușiu-argintie din serviciul miliției.

Paznicul arătă locul unde se scufundase o barcă. Doi scafandri, care veniseră cu căpitanul Pernavs, se pregătiră să coboare sub apă.

— Pesemne că i-a lăsat motorul, povestea paznicul. E drept, îndată le-a ieșit o șalupă în ajutor, dar a ajuns prea tîrziu. S-au dus drept în stînci. Și amîndouă cadavrele au fost aruncate uite, tocmai acolo.

— Le-am examinat ieri, spuse căpitanul Pernavs. Ei, băieți, mai repede sub apă!

Barca cu motor încăpătoare zăcea cu fundul spart la o adîncime de optsprezece metri. La bord s-a găsit un număr mare de piese de schimb auto. Două motoare.

De la Leningrad a sosit o navă de intervenție, marfa a fost ridicată la suprafață. Pe unul din motoare figura numărul automobilului care aparținuse lui Berzs. Iată așadar pe ce cale dispăreau mașinile furate!

Din păcate, amîndoi pasagerii se înecaseră. Verigile pierdute ale lanțului vor trebui să fie căutate pe țărm. Acum însă lucrătorii miliției judiciare nădăjduiau să descurce ghemul. Căpitanul Pernavs nu greșise în presupunerea făcută.

Astfel dispariția lui Berzs își găsise explicația. Sfîrșitul lui tragic nu mai trezea îndoieli. Rămînea de clarificat cine și în ce împrejurări săvîrșise crima. Criminalii trebuiau să fie prinși și deferiți justiției.

Trebuiau găsite rămășițele pămîntești ale lui Berzs.

IV

Struga urmărea cu atenție munca grupului operativ condus de căpitanul Pernavs. Ghemul începea să se desfășoare. La miliția judiciară se adunau tot mai multe date referitoare la banda hoților de mașini. Adeseori, de la persoane diferite, se afla doar un singur amănunt, dar la fel ca furnicile care clădesc un furnicar înalt, cărînd dintr-un loc în altul cîte un fir de pai, din fapte mărunte se închegă în cele din urmă un tablou complet și convingător despre activitatea criminalilor.

Au reușit să descopere baza lor.

Automobilele erau aduse într-o fermă părăsită și ascunse într-un șopron mare unde se demontau. Marfa care n-avea căutare era aruncată în rîu.

Șopronul adăpostea un atelier de lăcătușerie bine utilat. A fost găsită vopseaua cu care se revopseau mașinile furate. S-a descoperit de asemenea o ladă cu numere. Prin urmare, o parte din mașini erau scoase totuși în afara hotarelor republicii pe șosele.

Într-o ascunzătoare specială s-au găsit toate cele necesare pentru fabricarea documentelor false. Afacerea mergea pe picior mare.

Ghemul începu să se desfășoare cînd au fost arestați cei ce revindeau piesele furate. Unul din ei a indicat locul unde se afla atelierul. Principalii criminali au izbutit însă să dispară,

funcționase nu știu ce sistem secret de informare. Se presupunea că banda era alcătuită din cîțiva indivizi, printre ei aflîndu-se mecanici de înaltă calificare. Era posibil ca doi dintre ei să fi pierit în timpul furtunii pe lac. Dar restul ?

În dosar exista fotografia șefului bandei.

Izbutiră să stabilească identitatea lui.

Cînd Valdis Struga verifică depozițiile Marei — căci, după obiceiul său, el nu lăsa nimic necontrolat — reieși că numitul Karlis Dindans nu lucrase niciodată la Comitetul pentru securitatea statului. Îndurerată, Mare confirmă că bărbatul din fotografie este chiar Karlis Dindans, logodnicul ei dispărut.

Lîngă ferma „Sprungi", unde locuia Mare, a fost organizată o ambuscadă.

Karlis Dindans ? Da, exista și avea domiciliul la Riga. Împlinise treizeci și doi de ani, absolvise școala medie, făcuse serviciul militar trei ani, apoi lucrase doi ani la parcul de taxiuri și trei — la autobază. La parcul de taxiuri, ca șofer, la bază, în calitate de mecanic auto.

Părinții lui Dindans locuiau la Riga, amîndoi foști învățători, acum pensionari, trăiau îndestulat, se bucurau de respect. Karlis era singurul lor copil. Părinții n-au putut să spună mare lucru despre el. Feciorul dădea rar pe-acasă. De cele mai multe ori își făcea veacul undeva la țară, pe la cîte o fată. În general, slăbiciunea lui erau femeile. Iată, de cîteva luni nu s-a mai arătat pe-acasă. Poate că s-a

însurat, s-a stabilit undeva ? Lor nu prea le împărtășea planurile sale. Parcă auziseră ceva de Ventspils.

Acum Struga nu se mai îndoia că versiunea lui era cea bună.

Doi sau trei indivizi opriseră mașina pe șosea, rugîndu-l pe arhitect să-i ducă pînă la oraș. S-au dat drept niște culegători de ciuperci întîrziați sau pescari. Berzs i-a luat în mașină. Sau poate Dindans lucra de unul singur ?

Indivizii l-au omorît pe Berzs și s-au descotorosit de cadavru într-un loc neumblat. L-au băgat într-un sac umplut cu bolovani, au cusut sacul și l-au aruncat în mlaștină. La fel procedau și cu marfa care n-avea căutare.

Și Pernavs era convins că Dindans este vinovat de moartea lui Berzs. Astfel avea pe conștiință și o crimă. Acest lucru permitea ca, în caz de necesitate, la arestarea criminalului să fie folosite armele.

Au dat de urma lui Dindans într-un orășel. Tocmai citea într-o bibliotecă publică romanul *Oliver Twist*, cînd a venit miliția să-l aresteze. Dindans a fugit, sărind pe fereastră. A fost rănit la mînă, cu un glonte, totuși a izbutit să dispară.

La o lună și ceva după dispariția lui Berzs, cînd pămîntul înghețase, dar zăpada nu se așternuse încă, sosi știrea că Dindans se ascunde într-o fermă părăsită, în pădure.

Căpitanul Pernavs, în fruntea unei grupe întărite, plecă de îndată într-acolo. Și Struga

se afla cu ei. Au înconjurat casa. Milițienii, toți, cu armele în mînă. În liniștea care domnea în jur se auzea cum se fărîmau bulgării de pămînt întărit sub pașii oamenilor. Casa era deja aproape.

În înaltul cerului fără nori, deasupra brazilor încărunțiți, se roteau croncănind ciorile. Acoperișul șopronului vechi își căsca găurile. Înăuntru hălăduia vîntul, într-un colț, se afla un cuptor dărîmat pentru uscarea snopilor. Casa părăsită era înconjurată de buruieni care crescuseră cît un stat de om. Bîrnele erau crăpate, coșul se năruise.

Struga încremeni în spatele unui trunchi de tei bătrîn, la marginea curții. La una din ferestre se desluși o clipă chipul unui om.

Dindans era singur.

Tocmai făcuse focul la sobă și-și prăjea o bucată de jambon pentru prînz. Făcea focul cu lemne uscate, care aproape că nu scoteau fum.

Cu nouă ani în urmă, într-o zi de toamnă la fel de senină, abia întors din armată, își începuse lucrul la parcul de taximetre.

La început, noua muncă îi plăcuse. Dar mai tîrziu, cînd apucă să intre în toate subtilitățile ei, descoperi că posedă o trăsătură de caracter care îl impresionă în chip neplăcut.

Frica de pasageri.

Firește, această frică nu era nemotivată. Se cunoșteau cazuri în care colegii lui, șoferi de taxi, avuseseră de suferit — mai întîi erau loviți la cap de cei aflați pe bancheta din spate,

apoi jefuiți de puținii bani pe care reușeau să-i cîștige într-o zi.

Cînd lucra noaptea și pasagerul se așeza pe canapeaua din spate, pe Dindans îl cuprindea spaima. La început nici n-ar fi zis că e spaimă, ci pur și simplu un sentiment de jenă, o vagă neliniște. Ar fi simțit nevoia să întoarcă puțin capul, să se uite la pasager, să nu-l slăbească din ochi. Dindans căuta să fixeze oglinda în așa fel, încît să-l vadă cît de cît pe pasager, iar dacă acesta se ghemuia într-un colț, posomorît, în afara cîmpului său vizual, Dindans nu se simțea în apele lui.

Numai cu timpul a realizat că acest sentiment de jenă, de vagă neliniște, senzația de mîncărime și înfiorare nu este altceva decît teamă.

Cu cît era mai lung traseul, cu atît creștea frica ce-l încerca pe Dindans. Accepta fără nici un chef să ducă pe cineva la periferie, de pildă, în cartierele Purciem, Ilguciem, Mežapark sau Kengarag.

O dată în taxi-ul lui se urcară doi bărbați cam băuți și-l rugară să-i ducă la Vecmilgravis. Ajunse acolo transpirat tot de frică. Frica creștea cu fiecare kilometru, frica venea de-a rostogolul, i se răspîndea prin vine cu fiecare turație a motorului.

Contorul păcănea alarmant, transformînd distanța în ruble și copeici, și la fel de neliniștit bătea inima lui Dindans, transformînd distanța în frică.

Mașina gonea pe șosea cu nouăzeci de kilometri pe oră, dar și mai repede se revărsa frica în trupul lui.

Geamurile erau lăsate în jos, părul îi flutura în vînt, dar și mai tare îi flutura inima de teamă.

Vîntul se plimba prin cabină, învăluindu-l pe Dindans în duhoarea de basamac a răsuflării pasagerilor, învăluindu-l în teama pricinuită de prezența lor. Dindans respira această frică ce-i pătrundea în toți porii, frica apăsătoare, tulbure, sufocantă îi tăia respirația, îi strîngea inima, îi răcea totul pe dinăuntru.

Ca din întîmplare, Dindans își lăsă mîna pe cheia franceză pusă alături — „tariful de noapte“, cum era poreclită această armă de apărare în jargonul șoferilor.

Dar Dindans nu era sigur că va ști să le-o ia înainte, cînd celor doi li s-o năzări să-l lovească.

Amîndoi călătorii nu se purtau deloc cum o fac de obicei bețivii. Nu trăncăneau despre femei, nu înjurau, nu cîntau, nu povesteau anecdote, nu sughițau, nu fumau, nu scuipau. Tăceau, posomorîți.

Deși geamurile erau lăsate, mirosul greu, pătrunzător de alcool umplea mașina și, pe măsură ce trecea timpul, Dindans se simțea ca o gîză, așezată într-un borcan cu cloroform, pentru ca, de îndată ce se va sufoca, să poată fi străpunsă cu acul și adăugată la restul colecției.

Să oprească mașina și să le ceară să coboare ?

N-are motive. Pentru ce ? Mi-e teamă că o să mă ucideți și o să mă jefuiți ? Prostii ! Sau : sînteți beți, refuz să vă duc mai departe. Tot o prostie. Nu se purtau deloc ca niște bețivi flăcăii ăștia, știau să se stăpînească.

Unul din ei, cel care stătea în dreptul lui, avea un pachet dreptunghiular, învelit în ziar. Unui coleg de-al lui Dindans i-au spart capul cu un asemenea „pachet“. Era o cărămidă învelită în ziarul „Sportul“.

Strada pe care o indicaseră se afla la marginea orașului.

Cînd dădu colțul ca să intre pe ea, Dindans simți o înțepătură în inimă. N-o fi vreun infarct ? Nu. O presimțire. Iată, acum se va petrece totul...

Dindans se răsuci într-o parte, ținînd volanul cu o mînă. Cu cealaltă, lăsată pe scaun, strîngea din toată puterea cheia franceză, acoperită cu o cîrpă.

Flăcăii rostiră aproape într-un glas „stop“.

Dindans opri mașina, debreie, frînă, fără să mute schimbătorul de viteze în punctul mort, căci ar fi trebuit să ia mîna de pe „tariful de noapte“. În caz de nevoie, n-ar fi putut porni pe dată, rămăsese în viteza a treia. Străduța era nepavată, cu pămînt nisipos.

Continuînd să tremure tot pe dinăuntru, Dindans aștepta banii sau lovitura.

Unul din bărbați scoase portmoneul și-i întinse trei ruble. Trebuia să le dea restul. Prin urmare, va fi nevoit să lase cheia din mînă. În clipa aceea, Dindans se înfurie și pe el

însuși, și pe frica ce-l chinuia, pe propria sa lașitate. În același timp, se simți plin de ură aprinsă pentru cei doi care-i insuflaseră această frică. Ei, fie ce-o fi. N-au decît să-l omoare. Parcă merită să mai trăiești, cînd ești atît de fricos? Și Dindans, strîngînd cheia și mai tare, spuse supărat:

— Căutați bani mărunți! N-am să vă dau restul.

— Nu-i nimic, n-are a face, mormăi unul din pasageri, lasă, să-ți rămînă dumitale!

Atunci, lui Dindans i se năzări că, poate, și flăcăii s-au speriat de aerul lui crunt, de mîna lăsată peste cîrpă? Mîna, așezată pe cîrpă, a băgat spaima în ei? Ha-ha! Bărbații ieșiră din mașină, intrară într-o curte, portița se trînti cu zgomot. Vîntul adia blînd prin cabină, alungînd rămășițele spaimei. Din grădină venea un iz de putregai, de frunze căzute. Pe gardul din șipci se vedea mușchiul verde. Lumea părea demnă de încredere și lipsită de primejdii.

Dindans schimba în viteza întîi, mașina se urni din loc.

Dacă eu simt frica, își zise Dindans, înseamnă că și pe alții îi încearcă. S-ar putea ca ei să-și învingă mai bine spaimele sau să fie mai siguri de forțele lor? Eu nu știu să mă stăpînesc. Frica mă împiedică să judec limpede. Asta-i nenorocirea. Panica și judecata sănătoasă nu fac casă bună împreună. Totdeauna trebuie să judeci. Un om deștept și abil ar putea folosi frica altora ca să scoată un profit din asta. Să profiți de frica altora? Oamenii nu prea vorbesc cu plăcere de spaimele lor.

Oare mulți șoferi încearcă sentimentul de frică, transportînd indivizi dubioși? Dindans nu știa acest lucru, dar socotea că, în general, oamenii se deosebesc prea puțin unii de alții.

Dindans n-a putut să-și învingă frica și de aceea a părăsit munca la parcul de taxiuri. Era un mecanic excelent, cunoștea meseria pînă la ultimul șurubel. Dar nici asta nu-i dădea prea multă satisfacție.

În viață, fiecare își are plafonul său, reflecta Dindans, mai sus nu poți sări. Se convingea tot mai mult că acest plafon trebuie menținut prin muncă necontenită și migăloasă, iar odihna vine numai la pensie. Pe Dindans nu-l satisfăcea o asemenea perspectivă. Dorea să prospere cît mai repede în viață, să-i guste încă în tinerețe din toate plăcerile. Banii și frica? Iată ce trebuie exploatat. Nu vedea în jurul său un reazem care să-l ajute să găsească puteri pentru o viață de muncă cinstită. Dindans nu credea în cele zece porunci ale credinței creștine. Societatea comunistă îi era străină. Tocmai proprietatea particulară era, în ochii săi, baza care pune în mișcare forța progresului. Și hotărî că îi venise ceasul. Unii oameni apar în rolul de oițe, iar alții în rolul celor care tund oițele. El ar fi dorit să fie cu cei care le tund. Rămînea să-și facă rost de foarfece.

Ce să vorbim de societate, se convingea singur Dindans, aceasta mă va stoarce ca pe o lămîie, și la sfîrșit o să mă arunce la cimitir. Societatea nu se gîndește decît să se folosească cît mai bine de mine, să-mi ia tot ce se poate,

iar apoi se pregătește să scape plătindu-mi pensie.

Doar n-o să-i ajut să-mi dea lovitura de grație ? Nu, n-au decît s-aștepte. Vreau să trăiesc la fel de bine ca oricare, dar am destulă minte ca să nu-mi plec spinarea ca oricare. Să beau tot ce-i mai bun, să mănînc tot ce-i mai bun — e o necesitate pentru mine și, în general, să trăiesc pe picior mare. Nu sîntem tineri decît o dată, la ce-mi servește la bătrînețe tot avutul agonisit ? Dindans, mi-ar spune societatea, dacă mi-aș mărturisi gîndurile, probabil că ai băut mai mult decît trebuie, nu știi ce vorbești, ia du-te și muncește la strung, bagă-te în groapă sub automobil, trage din răsputeri și ai să ai tot ce-ți dorești. Crede-ne : munca este principalul în viață. Ba nu, s-avem iertare, s-au schimbat vremurile ! Acum trebuie să înhați și să smulgi tot ce se poate. Capetele astea neghioabe, care propovăduiesc iubirea de oameni, tocmai pentru asta există, pentru ca să se lase mulse. Tu ai mașină ? Vreau și eu mașină. Dă-mi mașina ta ! Tu ești chibzuit, muncitor, ai să-ți mai cîștigi una, iar pe asta o revînd eu cuiva, care este și el chibzuit și muncitor. Acum, slavă Domnului, toți au bani. Toți vor să aibă mașină. Și o vor avea. Ceea ce altul a dobîndit cu greu, va trece ușor prin mîinile mele. Iată filozofia mea.

Dindans își făcu rost de „foarfece“, elaboră un sistem. Stabili drumul de urmat și-și alese tovarășii de drum. Îi plăceau banii și lucrurile frumoase. Femeile frumoase. Plăcerile dragostei, plăcerile banului. Îi plăcea să fie bogat și

liber de orice îndatoriri. Nu-și precupețea forțele pentru atingerea scopului propus.

Dindans nu putea să nu-și dea seama că nu reușise în viață din pricina firii sale slabe. Acest gînd îl rodea — ar fi vrut să se considere un om cu voință. Căuta tot felul de scuze. Căuta motive din afară. Și găsea mai mult decît suficiente, motivele se înmulțeau, ca viermii într-o ciupercă putredă, motivele acopereau totul, și Dindans ajungea la concluzia că are o voință de fier, iar această voință o dirija spre organizarea delictelor. Dar pentru un joc de lungă durată i-au lipsit stăruința, dibăcia, iscusința și iată : a dat-o în bară cu Berzs. Chiar dacă n-ar fi fost Berzs, ar mai fi rezistat o săptămînă. Poate o lună. Ceea ce, de altfel, este puțin probabil. A dat însă greș, pentru că nu se putea să nu dea. Greșeala se afla în concepția lui asupra lumii, greșeala era o legitate.

Pe deasupra, încălcase și o regulă proprie de conduită : să nu se atingă de oameni, ci numai de mașini.

Nu vreau să tremur de frică, așa gîndea el cîndva, pornind pe calea infracțiunilor, mai bine să-i silesc pe alții să tremure. Pentru asta trebuie însă o cunoaștere temeinică a oamenilor, pînă la ultimul șurubel. Dindans nu se pricepea decît la automobile. Și hotărîse astfel să se limiteze la automobile.

E drept, cîndva, nu se dăduse în lături să prade casa unui colhoz, fiindcă i se oferise prilejul. Atunci se lăudase în cercul prietenilor :

— N-au decît ăia de-acolo să-și bată capul ! Credeți că or să mă prindă ? La ce bun să alerge după mine ! Altceva era dacă aș fi băgat laba în buzunarul statului, atunci mă găseau cît ai zice pește. Dar mașini particulare și o prăpădită de casă a unui colhoz ? Statul nu păgubește mare lucru. De aceea vă spun : avem la dispoziție pe proprietarii particulari mărunți, pe ei o să-i mulgem. Dar fără violență. Să nu fie nici o vărsare de sînge, ați înțeles ?

Dindans socotea că majoritatea acțiunilor criminale se săvîrșesc fără iscusință, pe negîndite, cu neîndemînare, fără un sistem, fără un plan, fără scînteie divină, fără anvergura necesară, precum și fără risc — ceea ce are mare importanță — cu alte cuvinte, fără sorți de izbîndă.

El avea de gînd să-și întemeieze *business*-ul pe o bază solidă. Era convins că, dacă se respectă tehnica de securitate și măsurile necesare de precauție, poate acționa nepedepsit. De aceea își alegea cu grijă ajutoarele. Ele erau obligate să respecte aceleași reguli ca și el. Doi, numai doi, dar să fie oameni de nădejde.

Dindans menținea legătura cu speculanții prin a treia persoană. Era absolut sigur de loialitatea omului. Acesta cunoștea și locul unde se afla baza, dar iată că fusese urmărit și prins și făcuse mărturisiri complete.

Dindans găsise cumpărători undeva în sud, transportul, e drept, îi răpea eforturi și timp, deși le recupera cu prisosință.

Se respecta neabătut regula : banii să nu fie cheltuiți aici, în republică. În măsura posibilităților, banii să fie convertiți în metale prețioase — argint, aur, platină. Să ducă o viață cît mai modestă. Ceilalți doi erau salariați. Numai el, Dindans, nu lucra.

Deși aproape timp de un an Dindans izbutise să iasă basma curată, plasele întinse în jurul lui se strîngeau tot mai mult. Cînd își dădu seama de asta, era prea tîrziu.

Dindans avea bani, putea lăsa la un restaurant din republica vecină, într-o singură seară, o sumă egală cu retribuția lunară a unui contabil. Avea o motocicletă splendidă cu ataș, amante în diferite colțuri ale republicii, totuși de multe ori parcă nu se simțea în apele lui. Ar fi dorit să privească liniștit în ochii oamenilor, dar această siguranță se consuma în lupta cu propriul său complex de inferioritate. Lupta cu sine însuși îi umbrea uneori definitiv bucuria de a trăi. Avea bani, ar fi vrut să-i cheltuiască, dar se simțea ca un peștișor de aur conservat — ce folos că are solzi de aur, dacă nimeni nu-i vede. Faptul că activitatea lui se desfășura în taină, ascunsă de ochii tuturor, îl măcina puțin cîte puțin, ar fi vrut să cîștige admirația generală, dar activitatea pe care și-o alesese tocmai acest lucru nu i-l putea oferi, de-aici o nouă traumă sufletească.

Într-o astfel de proastă dispoziție, a cunoscut-o la un bal sătesc pe Mare. Pentru ea născoci o minunată legendă despre sine însuși, despre munca lui, periculoasă în cel mai înalt grad, pe care o ducea pentru stîrpirea a tot soiul de infractori, îi povestea aventurile trăite,

nopțile de nesomn petrecute pentru a veghea asupra liniștii obștești. Îi spuse că lucrează la Comitetul pentru securitatea statului.

Mare, creatură nevinovată, cunoscînd un om atît de neobișnuit, se îndrăgosti pe loc de el. Dindans rămase chiar uimit, căci avea o înfățișare destul de comună. Pînă atunci obținuse bunăvoința femeilor mai ales prin daruri, fără a ține seama de banii cheltuiți, iar acum, pentru prima dată, era iubit în numele unor calități superioare, chiar dacă erau închipuite.

În viața lui Dindans interveniră schimbări. Nu renunță la acțiunile lui criminale. Își luă doar un concediu. Stătea la Mare săptămîni întregi. Îi plăcea fata și îi făgădui s-o ia de nevastă. Se învoiră să facă nunta la iarnă.

Pe la începutul verii însă, Berzs își îndesi vizitele la părinți. În timpul primei lui vizite, Dindans se afla într-o „misiune“ obișnuită. Cînd se întoarse, Mare îi povesti cu naivitate ce om minunat este arhitectul Berzs, care locuiește în vecinătate, cu care se scăldase împreună în gîrlă și stătuse de vorbă atît de deschis. Să stai de vorbă cu sufletul deschis? Dindans avea despre femei o părere bine formată și „a sta de vorbă deschis“ era o noțiune pe care o înțelegea în felul lui. „Femeia este o stradă cu sens unic“, obișnuia el să spună. Au stat de vorbă cu inima deschisă? Dindans simți ca o lovitură de cuțit. Dar nu spuse o vorbă. Se legase prea mult de Mare. Doar nu era să-i facă o scenă de gelozie din cauza unui arhitect oarecare. Începu însă să-l urmărească

pe Berzs. Îi mîngîia cu privirea „Moskvici“-ul nou-nouț. „E clientul nostru“, își zise în gînd, ironic. În sinea lui fierbea de gelozie.

Într-o bună zi — cam pe la începutul lui septembrie — îi căzu în mînă un desen stîngaci al Marei, corectat pe ici pe colo de Berzs. Iată cît de departe au ajuns! Dindans rupse desenul bucățele și plecă, fără să-și ia rămas bun. Mare rămase multă vreme în mijlocul curții, vărsînd șiroaie de lacrimi.

Dindans luă o hotărîre.

Pînă acum a dispus de avutul altora, de data asta însă își puse în gînd să dispună și de viața cuiva. În mintea lui încolți un plan îndrăzneț: să scape de Berzs, fără să-și păteze mîinile cu sînge. Nutrea față de arhitect o furie sălbatică. Acest om, fără să se deosebească de fapt prin nimic de Dindans — ca și el, avea două picioare, un cap pe umeri — se bucura de respectul, de considerația unanimă. Să dispună de viața cuiva? Dindans hotărî că trebuie să dea dovadă de voință ca să compenseze dezorientarea și spaima dinlăuntrul lui.

Totul a mers strună.

Și chiar așa, în primele zile după crima comisă, simțea un neobișnuit elan sufletesc, se simțea stăpîn deplin, judecător de temut, care ridică sabia răzbunătoare deasupra capetelor unor neghiobi ușuratici.

Cele două ajutoare au fost doar executanți supuși ai voinței lui. Pentru ei mobilul care l-a împins pe Dindans la noua operațiune a rămas necunoscut. Nici nu l-ar fi înțeles, dacă

ar fi putut să pătrundă în tainițele sufletului lui.

Tainițele sufletești ? Mobilul ? Fleacuri, clișee, șabloane ! Prostii ! Totul era simplu și limpede. Dindans n-avea remușcări, naiba să le ia de tainițe ale sufletului, de mobiluri !

Egoismul lui Dindans era acea insulă pe care stătea în mijlocul oceanului de judecăți omenești.

Totuși cît de tare îl înfuriau vorbele pline de admirație ale Marei ! Edmunds Berzs este cunoscut, un om cu viitor mare, cu perspective strălucite... Ură, nimic altceva decît ură simțea Dindans față de Berzs, acest răsfățat al soartei ; toate îi cădeau singure în mînă numai pentru că știuse să-și însușească niște formule matematice și să distingă armonia liniilor.

Totuși Dindans nu dorea să-l omoare pe Berzs. Nu voia decît să-l facă să înțeleagă pe acest norocos cît de urîtă și întunecată este cealaltă față a oglinzii, să-l facă să înțeleagă cît de nesigură și trecătoare este existența lui ce pare atît de stabilă. Acest lucru reușise pare-se să-l obțină.

În orășelul X, Dindans scăpase de o arestare certă. Mîna rănită i-a fost pansată de un om nu prea sigur. Rana nu era primejdioasă, dar îl durea foarte rău. Dindans socoti că e mai bine să dispară.

Se anunțase și la televizor că este căutat. O știa prea bine. Speculantul, legat de bază, fusese arestat, atelierul — descoperit. La părinți și cunoscuți nu se putea duce. Cele două ajutoare ale sale, luîndu-și concediu de la locul

de muncă, plecaseră cu o barcă de pescari într-o lungă călătorie spre sud, acum au și ajuns probabil pe cursul inferior al Volgăi, aveau destulă marfă cu ei, trebuiau să-și poarte singuri de grijă.

De naufragiul de pe lacul Ladoga Dindans nu știa nimic.

Aeroporturile, gările, șoselele erau cu siguranță supravegheate. Să se strecoare în afara republicii, și cu mîna rănită pe deasupra, părea cu totul imposibil.

Dindans hotărî să se folosească de o ascunzătoare pe care pusese demult ochii, o casă părăsită, în desișul unei păduri. Mai demult, colindînd cu motocicleta în căutarea unui loc sigur pentru organizarea bazei, dăduse peste zeci de asemenea case. Acum își spuse că este cazul să stea ascuns pînă trece primul val de agitație în legătură cu căutarea lui.

O casă spațioasă la marginea pădurii. În jurul ei se întindea un brădet des, cu arbori doborîți de vînt. Mlaștini printre coline rare. Nu oricine ar fi în stare să găsească aici cărarea. Un loc mohorît, în care nici culegătorii de ciuperci nu se arată. Pe drumuri sînt marcaje care interzic intrarea. Peste locul de trecere atîrnă copaci pe jumătate smulși de furtună. Dindans era mulțumit. Se strecură cu bine pe sub arborii doborîți, izbuti să treacă prin toate gropile și hîrtoapele. Motocicleta pătrunse uruind încetișor în curtea pustie.

Bătrîna proprietăreasă, care-și petrecuse aici în singurătate ultima parte a vieții, murise de cîțiva ani, rudele ei fuseseră împrăștiate de răz-

boi, mînate prin lume de vînturi zbuciumate. Casa era părăsită. Tot ce avusese cît de cît mai de preţ a fost luat de unul şi de altul. Numai în pod mai zăceau nişte boarfe şi o grămadă de ghete rupte.

Oricît ar părea de ciudat, geamurile au rămas întregi. De obicei, în casele părăsite mai întîi se sparg geamurile.

După ce-şi ascunse motocicleta în şopronul pe jumătate dărîmat, sub o claie de paie îndesate, Dindans se apucă să se instaleze în casă. Îşi luase cu el alimente pentru vreo două săptămîni. Carnea o coborî în fîntînă. Puţul cu ghizdurile putrede era astupat cu putregai de lemn, în apă se prăsiseră viermi şi gîze, nu era bună de băut. În apropiere curgea însă un pîrîu. Cunoştea împrejurimile. Erau aici şi pajişti de pădure, unde cei de la gospodăria silvică de stat coseau fîn. Dar fînul fusese demult cosit şi transportat, vînătoarea era interzisă, aşa că putea să nu se teamă că vine cineva. Doar dacă ar fi nimerit din întîmplare.

În mijlocul casei era zidit un cuptor uriaş. În jurul lui se aflau odăile, bucătăria, cămara. Era cam răcoare, trebuia să facă focul. Dindans fărîmase toate uşile şi le folosea drept combustibil. Mîna rănită îl cam durea, spărgea lemnele cu cea sănătoasă, înfocat şi cu furie.

Pusese la bătaie şi mesele scălîmbe, băncile, lăsînd un singur scaun. Încet-încet trecu la scîndurile pereţilor despărţitori. Lemnul uscat dădea căldură multă şi ardea aproape fără fum.

Noaptea se culca pe cuptor, bucurîndu-se că poate ţine sub observaţie toate cele cinci ferestre dintr-o dată. Nici uşi, nici pereţi. Singura fereastră care nu se vedea de pe cuptor — era ascunsă de horn — o bătu în scînduri groase, pe care le cărase din pod.

Pe cuptor se simţea ca într-o fortăreaţă. Era şi cald pe deasupra. Ca să poată dormi liniştit noaptea, îşi cumpărase din timp, ca măsură de precauţie, nişte clopoţei, din cei care sînt legaţi de pescari la undiţe. Instalase un sistem de alarmă, acoperind căile de acces la ferestre cu fire subţiri. Cum era atins un fir, începea să sune un clopoţel. Acest sunet îl auzea şi prin somn, el care fusese cîndva pescar pasionat. Sistemul de alarmă îi crea un sentiment de siguranţă.

În primele nopţi, Dindans dormi liniştit, convins că i-a păcălit pe urmăritorii săi. În somn sforăia uşor. Avea burta plină cu jambon, brînză şi vin dulceag. Nutrea o slăbiciune pentru vinurile dulci, dense. După ce bea nu-l durea capul şi dimineaţa nu se simţea mahmur. Pistolul îl ţinea la îndemînă.

Trecură cîteva zile. Rana de la mînă era pe vindecate.

Se făcură simţite primele semne de nelinişte. Pe Dindans îl plictisea lipsa de activitate. Ba chiar îl irita. Înainte se lăsa bucuros în braţele trîndăviei, de pildă, cînd stătea la Mare. Acolo avea totul de-a gata, i se pregăteau prînzuri gustoase. În orele de trîndăvie avea tot timpul alături un om care îl admira, îl adora, avea alături, în aceeaşi persoană, o amantă şi un prieten.

Acum suporta greu să trăiască fără femei. O bună parte, și cea mai frumoasă, din viața lui și-o petrecuse în preajma lor. Femeile îl răsfățau, îl îmbrăcau, îl compătimeau, îl hrăneau, îl iubeau. Dar veacul tehnicii a adus la modă obiceiul josnic de a arăta la televizor fotografiile persoanelor căutate, prin urmare ar fi fost riscant să apară la vreuna din iubite. Toate femeile pe care le cunoștea urmăreau cu sfințenie programul televiziunii.

Mare locuia prea aproape de casa lui Berzs, cu siguranță că apucaseră să-i ia interogatoriul și ea le povestise totul despre Dindans. Faptul că nu are nici o legătură cu Comitetul pentru securitatea statului era cel mai ușor de verificat. Acum și Mare o știe.

Scotocind prin pod, Dindans nu găsi acolo nimic afară de niște calendare vechi. De plictiseală, mai citea din ele. Apoi îi căzu sub mînă o cărțulie despre înspăimîntătoarele aventuri ale tîlharului Kaupens, vestit odinioară. N-ar fi trebuit s-o citească. Kaupens fusese spînzurat. Lui Dindans îi pieri somnul. Posibilitatea unui eșec îl sperie. Înainte nu se lăsase niciodată în voia unor asemenea îndoieli. Afacerea lui, clădită pare-se pe un fundament solid, se năruise. Hrana bună și viața de trîndăvie îi ațîțau imaginația, și Dindans se simțea uneori ca o fiară hăituită.

O dată se deșteptă în mijlocul nopții. O sudoare rece îi șiroia pe trup. Avusese un vis cumplit. Nu-și putea aminti despre ce era vorba, dar visul fusese înfiorător.

Poate l-a adus vreo fantomă, care locuia în casa părăsită, vreo fărădelege cruntă, ai cărei martori muți rămăseseră pereții, sau poate visul acesta ieșise la suprafață din adîncurile subconștientului său, unde fără voie încolțea deznădejdea.

Dindans nu știa să trăiască lipsit de tovărășia oamenilor. Nu suporta singurătatea. Nu, nu-l chinuiau remușcările, n-avea păreri de rău, pur și simplu nu era adaptat pentru singurătate. Niciodată nu rămăsese mai multă vreme singur. Să rămînă singur cu el însuși era egal cu o pedeapsă. Ce chef ar fi avut acum să hoinărească printre oameni necunoscuți, într-un oraș necunoscut !

Cînd și cînd se gîndea la închisoare. Să se pomenească la închisoare ?

Printre ai lui ?

Parcă în situația actuală nu era mai rău decît la închisoare ? Și totuși nu ! Era liber, putea să dispună de timpul său cum îi trăsnea prin cap, putea dormi, se putea scula cînd dorea. Pe cînd în închisoare ? Parcă la închisoare sînt oameni adevărați ? La naiba, în ce fel ar putea fi de-ai lui ? Niște ghinioniști vrednici de plîns, iată cine stătea la închisoare, niște neghiobi fără cap, care n-au avut destulă glagorie să ocolească capcanele așezate de lege. Nu, cu acești prostănaci nu poate avea nimic comun. El are nevoie de societatea oamenilor liberi.

Totuși el însuși nu se mai simțea liber. Libertatea lui era amenințată. Din nou îl urmărea frica. Nu voia să fie prins. Da, putea recu-

noaşte senzaţia : de cîte ori i se strîngea inima de frică, la fel ca atunci, în orele tîrzii, cînd transporta pasageri la periferia oraşului.

Frica l-a urmărit toată viaţa.

La început, chinuit de frică pentru viaţa sa, părăsise parcul de taxiuri.

Mai tîrziu îl scotea din sărite frica (de altfel, el numea asta îndoială) că nu va apuca să guste din plăcerile vieţii, să culeagă roadele dulci ale tinereţii.

Activitatea criminală îi oferise mijloacele ca să se poată desfăta cu viaţa, dar acum se temea că nu va avea timp să cheltuiască banii, pentru că libertatea lui era în primejdie.

Înlăturîndu-şi atît de abil rivalul, îşi dădu seama deodată că cercul s-a închis, că el s-a întors de unde a pornit — s-a întors la teama pentru viaţa sa.

N-or să se poarte ei cu mănuşi, îşi zicea Dindans. Au să vină, pac-pac, mă pun la pămînt, şi gata.

Dindans se temea de o astfel de întorsătură a lucrurilor. Se temea că în momentul arestării nu va fi respectată legea. Deodată devenise un apărător al legii, ştia că are dreptul la arest, la anchetă, la dezbateri judiciare şi numai după aceea — condamnarea.

Dar focurile de armă care îi zgîriaseră antebraţul, cînd sărise pe fereastra bibliotecii, îl împingeau la reflecţii amare.

Singurul mijloc cunoscut de Dindans ca să se vindece de frică era forţa.

Forţa şi cărămida, învelită în ziar, forţa — „tariful de noapte“, acoperit cu o cîrpă unsuroasă, forţa — să poţi dispune de bunul altuia, forţa — ţeava neagră a pistolului, forţa — invincibilitatea bancnotelor, forţa — virilitatea bărbatului în dragoste. Toate acestea au fost armele lui Dindans împotriva fricii, dar aici ele se dovedeau inutile.

Pentru că Dindans era singur.

Nu putea să năucească frica printr-o lovitură aplicată cu „tariful de noapte“, nu se putea descotorosi de frica lui, ca de piesele de schimb ale automobilului, nu putea să tragă în ea, ca într-un om indezirabil, nu putea cumpăra frica aşa cum se cumpără o femeie uşoară, nu putea să se culce cu frica, cu toată virilitatea lui.

Frica se contopise cu el, era nedespărţită de el, trăia prin el. Dindans nu se putea descotorosi de ea cu ajutorul argumentelor raţionale, căci raţiunea este hărăzită fiecăruia numai după merit.

În universul lui se produsese o avarie. În plin mers, îl lăsase direcţia şi maşina zburase în şanţ. Acum nu se mai putea îndrepta nimic. Nu-şi atinsese ţelul propus. Era legat de mîini şi de picioare şi nu putea trăi aşa cum dorea.

Dornic de societate, era silit să se ascundă de oameni.

Avea bani, dar n-avea posibilitatea să-i cheltuiască.

Ar fi vrut să facă dragoste cu femei, dar era obligat să zacă singur pe cuptor.

O asemenea viaţă i se părea dezgustătoare. Dar era prea mîndru şi orgolios ca să-şi recunoască înfrîngerea. În calculele lui se strecurase o greşeală, pe care n-o văzuse la timp,

asta era tot. De-aici înainte, asemenea greșeli nu se vor mai repeta.

Sînt pe de-a-ntregul mulțumit de viață, se încredința el singur. Puțină răbdare, iată ce se cere acum. În curînd, am să părăsesc Letonia cu acte în regulă și cu un sac de bani pe deasupra. Lumea nu s-a terminat aici. Uniunea e mare, undeva s-o găsi vreo treabă potrivită pentru un flăcău isteț. Am să-mi aleg un loc. Am să-mi fac o casă. Îmi cumpăr mașină. Mă însor. Îmi găsesc o muncă liniștită. Vom avea magnetofon, televizor, frigider și cîte altele. Nu va fi nevoie să scot jambonul dintr-o fîntînă împuțită, va fi de ajuns să deschid ușița albă a frigiderului și să iau ce-mi trebuie. Am cîștigat destul ca să trăiesc după placul inimii. M-am plictisit să mor de frică. De altfel, n-am să-mi fac eu casă. Găsesc o fetiță cu casă cu tot. Și de ce nu ?

Dar totul nu era decît lăudăroșenie. O simțea singur. Inima lui tînjea după Mare, îi era dor de mîngîierile ei înfocate. În cercul prietenilor, Dindans spunea de multe ori obscenități despre dragoste și femei, dar acum înțelese că această dragoste este singura lui dragoste adevărată. Nopțile se trezea pentru că simțea cum i se înfig în spate unghiile ascuțite ale Marei. Cînd se drăgostea cu Mare, trebuia să-și pună o cămașă de pînză mai groasă, fiindcă fata, în momentele de uitare, era în stare să-i zgîrie spinarea ca o pisică.

Vîntul vuia prin teii seculari, de cealaltă parte a ferestrei. Acum răsuflarea dulce a Marei nu mai e pentru el. N-avea s-o mai revadă.

Dar poate că el a vrut așa ? Nu-și dădea bine seama dacă dorea să-i fie tovarășă de viață sau s-o aibă alături numai pentru a-și satisface poftele. Era prea simplă, își zicea Dindans. Îi trecuseră atîtea femei prin mînă, iar el tînjea după Mare. Grădinăreasa Mare. Poate că a știut să-i sădească în inimă un răsad anume ? Îl ispitea gîndul să sară pe motocicletă și să se ducă s-o vadă.

Asta nu ! Nu încape îndoială : Mare a fost interogată, ea știe despre el adevărul. Acum mulți știau cine furase, cine se răzbunase pe Berzs. Nu se putea dezbăra de sentimentul că nu numai a fost dezbrăcat pînă la piele, dar și că a fost întors pe dos. Poți trăi cu adevărat numai cu condiția de a fi învăluit în mister. Oare s-ar găsi mulți care să rămînă impasibili, dacă s-ar risipi acest mister, dacă s-ar dezvălui afacerile lor ascunse ? Dacă toți ar ști totul despre ei ? Ca despre Dindans acum ?

Oare Mare va suferi ? Va izbuti să-l uite ? Cu siguranță că da. E o fire ușuratică, superficială ? Nu s-ar zice. Și ea căuta ceva. Mare îi plăcea prin seninătatea ei sufletească, prin puritatea ei. Cum de și-a putut închipui un lucru atît de murdar despre Mare și Berzs ? I-a judecat după sine însuși. Cîte vise își făceau el și Mare gîndindu-se la viitor, cînd stăteau culcați în fînărie. Vor duce o viață frumoasă, vor avea copii.

— Dacă se naște un băiat, îl botezăm Petrs, iar dacă va fi fată — Annina !

— Ba nu, replica rîzînd Dindans, dacă va fi băiat îl botezăm Adolf-Gustav de Everald !

— Ce ți-a venit ?! Cine poate să rostească un nume ca ăsta ! Îl crezuse și se speriase de-a binelea.

O ființă naivă. Totuși el n-o mințise niciodată. Dindans își făurise o teorie conform căreia el n-ar minți niciodată, în nici o împrejurare.

Da, e adevărat, în noaptea aceea, în fînărie, îi făgăduise Marei să se însoare, fixase pînă și data căsătoriei. Dar în noaptea aceea era hotărît cu adevărat să se însoare. În clipa aceea, dîndu-i acel cuvînt, era convins că și-l va ține. Reieșea așadar că nu minte, deși știa că mîine va gîndi altfel. Se spune că nu poți intra de două ori în aceeași apă, iar torentul conștiinței este și mai capricios. Dindans se schimbă și el, căuta să se convingă singur, și de aceea se schimbă gîndurile lui. Dar de mințit el nu minte niciodată.

Așa judeca în orice împrejurare.

Da, Mare ! Nopțile, culcat pe cuptorul cald, își amintea în cele mai mici amănunte cum se iubeau ei doi, și amintirile acestea îi mai alungau puțin spaima.

Cu cît trecea mai multă vreme petrecută în singurătate și cu mîncare în neștire, cu atît mai des somnul îi era bîntuit de coșmaruri și nu izbutea să adoarmă decît în zorii zilei.

Alteori, curățînd țeava pistolului și încărcîndu-l, se gîndea : n-ar fi mai bine să mi-l pun la tîmplă, să apăs pe trăgaci ? Și s-a isprăvit totul. Nici un fel de griji, de îndoieli, de probleme de rezolvat. Nu va trebui să se agite pentru acte, să se gîndească la iarnă, la

ce-o să facă de-acum încolo. Nici un fel de temeri. Se va prăbuși într-o prăpastie fără fund. Probabil că totul se petrece într-o clipă, nici n-apuci să simți durerea. O forță de nebiruit îl ispitea să-și pună țeava pistolului la tîmplă. Și să apese pe trăgaci.

Înțelegea că îl lăsau nervii. Cînd se simțea asaltat de asemenea gînduri, înhăța toporul și se apuca să taie surcele din despărțiturile dintre camere. Avea nevoie de lemn uscat. Mîna nu-l mai durea, rana se vindecase. Intenționa, în foarte scurt timp, s-o șteargă de-aici.

Dar unde ? În neant ? La părinți nu se putea duce. Îi cunoștea prea bine și pe părinții lui, și pe rudele care i-ar fi întors cu aversiune spatele. Toate legăturile cu oamenii, stabilite în cei treizeci și doi de ani de viață, erau pierdute, risipite, rupte. Era singur-cuc.

Chinuit de asemenea gînduri, se plimba neliniștit prin casa întoarsă pe dos. L-au prins în capcană ? Ei au izbutit s-o facă ! Prin cuvîntul „ei“, Dindans înțelegea pe toți cei din afara capcanei. Ba nu, s-avem iertare, el o să scape.

Dindans se obișnuise numai să ia, fără să dea nimic în schimb. Automobilele furate, specula cu piesele de schimb, jefuirea casei de bani a colhozului și, în sfîrșit, povestea asta stupidă cu Berzs.

Cu soarta arhitectului nu-și prea bătea capul. Dacă Berzs a pierit, el nu e vinovat. Are mîinile curate. Așa se liniștea singur. Frica pentru propria lui viață nu-i dădea pace. Frica și învălmășeala din cap.

În ultimele zile îi pieri și pofta de mîncare. Hrana i se oprea în gît. Numai alimente uscate. Jambon, pîine veche, unt, cașcaval, vin. Vinul se terminase. Mîncarea era pe sfîrșite. De cîteva ori încercase deja să părăsească ascunzătoarea, dar îl oprise frica.

Capcana și-o purta cu el peste tot. De capcană nu-l putea scăpa decît moartea. Sau căința sinceră. Dindans nu dorea să moară. Să se căiască nu știa. Nu-i rămînea decît să aștepte. Să aștepte clipa cînd se va putea întoarce la viață, la bucuriile ei.

Mai aruncă lemne pe foc. Se îndreptă din spate. Strecură o privire pe fereastră. I se tăie răsuflarea. Oameni înarmați se apropiau de casă.

Pistolul „Beretta“ cu nouă gloanțe se afla întotdeauna la îndemînă. Dindans trase piedica de siguranță. Se uită pe fereastra din partea opusă, și acolo, oameni. Miliția. Sînt în grădină! Țevile brumate ale armelor automate străluceau ici, colo. Era pierdut!

Pînă aici i-a fost! Deznodămîntul? Ei, fie ce-o fi! Frica i se topi, ca luată cu mîna. Dar ce, parcă existase vreodată? Dindans se izbăvise de frică, îi ieșise prin pori, o dată cu sudoarea, cînd zăcea pe cuptor, o înecase în fîntîna cea putredă, o secase din apa pîrâului, o pierduse prin pădure, culegînd ciuperci, o dezvăluise în coșmarurile sale, biruise pînă și temerile viitoare.

Și veni ușurarea, dar în același timp îl copleși furia.

Nu-și mai amintea cum procedase el însuși cîndva cu oamenii, era revoltat de felul cum aveau de gînd să procedeze ei acum cu el. Copoi ticăloși, îi înjura Dindans în gînd, strecurîndu-se de la o fereastră la alta și așteptînd ca cei care-l împresurau să se apropie, ca să poată trage la sigur. Mi-au dat de urmă, lepădăturile! Dacă ei trag la jug în sudoarea frunții, vor să-i silească și pe alții să facă la fel! Nu mă prindeți voi așa de ușor. Poftim, și-au cărat armele automate cu ei.

Sparse un geam cu țeava pistolului și, înainte ca cioburile să atingă pămîntul, trase în siluetele care se apropiau.

Trase de două ori.

După asta, Dindans sări de lîngă fereastră și se trînti pe jos. La timp. Căci prin fereastră începură să curgă gloanțele. Pac, pac, pac — țăcăneau ele, înfigîndu-se în pereți. Clopoțeii de pescar prinseră a suna. Înseamnă că Berzs n-a rămas totuși în viață. Asta ar fi putut s-o bănuiască încă atunci, la bibliotecă, altfel ei n-ar fi tras în el. Va izbuti oare să se dezvinovățească? Puțin probabil, căci minuni nu se întîmplă. Trebuie să fugă. Să se apere!

Aplecîndu-se, Dindans trecu alergînd prin casă. Din fugă trase cîteva focuri în ferestre. Se piti după cuptor, își încărcă din nou pistolul inspirînd mirosul de jambon prăjit pe care nu va avea prilejul să-l mănînce. Afară bubuiau împușcăturile, gloanțele ciuruiau pereții.

Căpitanul Pernavs, care comanda grupul operativ, nu știa cîți bandiți se ascund în casă.

Nu voia să riște zadarnic viețile oamenilor săi. Strecurîndu-se mai aproape, unul din milițieni aruncă pe fereastră o bombă fumigenă. Firește, ar fi putut să ciuruiască toată casa cu rafalele de armă automată, dar era de dorit ca Dindans să fie prins de viu.

Struga stătea la vreo douăzeci de pași de casă, în spatele unui trunchi de tei secular. Văzu cum încep să năvălească pe ferestre nori de fum alb și, cu răsuflarea oprită, aștepta să-l vadă sărind afară pe ucigaș prin una din ele.

Pînă atunci, Dindans se bucurase că despărțiturile de pereți au fost demolate. Culcat pe cuptor, ținea sub amenințarea pistolului toate ferestrele, dar deodată o drăcovenie care scotea un fum înecăcios începu să sfîrîie pe dușumea.

Ei, acum mi s-a înfundat, îi trecu prin cap. Să mă las prins într-un mod atît de stupid! Și, nu se știe de ce, își aminti de Mare și de părinți. I se făcu milă de el însuși, simți nevoia imperioasă de aer proaspăt. Sufocat, înecîndu-se de tuse, strigă la fereastră că se predă.

Era un șiretlic. Dindans spera că iuțeala cu care va acționa și atacul îl vor scoate din încurcătură. Pentru prima dată judeca și acționa cu mintea limpede, într-o clipă de primejdie. La bibliotecă fugise, ascultînd mai mult de instinct. Invincibilul Dindans — asta era faima la care visa de-acum înainte.

Milițienii se ridicară de prin ascunzișuri și se apropiară mai mult de casă.

Dindans nu observă că o țeavă brumată, ascunsă printre tufele de coacăze negre, era ațintită în continuare asupra lui.

— Ieși afară! strigă un ofițer de miliție.

— Sînt rănit! răspunse Dindans. Mă predau! Ajutați-mă!

Cuvintele lui păreau verosimile.

Milițienii porniră spre casă, lăsînd armele puțin mai jos. De cealaltă parte se forța fereastra bătută în scînduri. Cineva sări pe altă fereastră și se apropie de Dindans, abia deslușit prin fum.

Dindans se decise. Acum, sau totul e pierdut.

Ca într-o cursă cu obstacole, luă startul de la fereastră, trăgînd din mers cu pistolul său greu. În grabă nu nimeri pe nimeni. Era și normal, pentru că nu se mai antrenase demult la tragere. Milițienii nu trăgeau, temîndu-se să nu-și rănească tovarășul. În plin salt, Dindans depăși linia de încercuire a milițienilor luați prin surprindere. Aceștia se trîntiră la pămînt, ca să se adăpostească pe unde era posibil. Dindans zbură peste tufișurile de salcîm, iată și teiul cel bătrîn, iar după el — o rîpă împădurită. Dindans triumfa. Din nou ieșise învingător.

Globul pămîntesc se aplecă pe neașteptate și-l izbi cu putere peste falcă.

Iată cum se întîmplă asta, mai apucă să-i treacă prin minte. Nu auzise împușcăturile. Moartea? De acum și în veci vecilor? Și nici măcar nu doare! Nu, nu vreau, nu, striga el, dar sunetele nu i se desprindeau de pe buze. Ochii larg deschiși. Vedea pămîntul atît de

aproape cum nu-l văzuse niciodată. Bulgări de argilă roșcată, brusturi uscați. O ciudată greutate îl cotropea treptat de jos, de la picioare, și se scufunda în ea ca într-o apă. Cîndva îi plăcuse să povestească o anecdotă despre un om peste care trecuse tăvălugul. Acum acest om era chiar el. Deocamdată însă nu-l durea. Numai greutatea aceea care îl cotropea treptat. Pămîntul vuia. Își dădu seama : milițienii se apropie în fugă. Aleargă încălțați cu cizme mari și grele, aleargă încălțați cu ghete ușoare. În pod rămăsese un morman întreg de ghete vechi. Dindans mișcă mîna stîngă. O putea mișca. În dreapta simți greutatea pistolului. Tăvălugul se apropia deja de mijloc, durerea îi sfîșia ncada, de-ai fi zis că-l așezaseră pe un țăruș și că tăvălugul se rostogolește pe acel țăruș în sus, turtindu-i trupul.

Dindans îndreptă pistolul în partea de unde răsuna tropăitul. Spre cei ce veneau în fugă. Din ultimele puteri, se pregăti să apese pe trăgaci, dar nu apucă. Pistolul i-a fost smuls din mînă, și Dindans a leșinat.

De îndată ce Dindans ajunse lîngă tei, Struga sări să-i taie calea. Ascuns pe după trunchiul gros al copacului, Struga nu fusese văzut de nimeni, și milițianul care pîndea în tufele de coacăze trase o scurtă rafală, socotind că în doi timpi și trei mișcări criminalul se poate face nevăzut în rîpă. El îl nimeri pe Dindans în picioare.

Struga nici nu-și scosese pistolul din toc. Criminalul trebuie prins de viu ! Dacă l-a omorît ? Struga era furios pe milițianul care trăsese cu atîta lipsă de prevedere. O, bine că nu l-a nimerit pe el. Cîteva gloanțe trecură șuierînd pe-alături. Dindans se prăbuși din fugă în brusturi și pămîntul se înnegri la picioarele lui.

— Atenție ! răsună glasul lui Pernavs.

Un ultim salt, și Struga făcu să zboare pistolul din mîna lui Dindans cu o lovitură de picior.

Chiar acolo, în grădină, îl pansară. Pierduse mult sînge. Îl așezară pe o haină și așa străbătură cu el toată grădina, storcind cu zgomot merele putrede sub pașii lor. În gospodăria aceea părăsită se prăpădise o recoltă bogată. Deasupra brazilor cărunți se roteau ciorile speriate de împușcături.

După ce Dindans a fost examinat la spitalul sătesc unde l-au transportat, doctorul a spus că nu poate fi salvat decît dacă i se face urgent o transfuzie.

Din cînd în cînd, recăpătîndu-și cunoștința, Dindans se simțea stăpînit de o poftă de viață nestăvilită.

Numai și în faptul că nimerise la spital vedea ceva neobișnuit. Dindans se considerase întotdeauna și în toate un om neobișnuit. Iată că și acum, în chip cu totul ieșit din comun, ajunsese la spital. Dar i se va acorda aceeași atenție ca oricărui alt bolnav ? Poate le-a venit în gînd să-l ucidă ? Fără judecată și fără anchetă ? În mintea lui tot mai confuză se insinua sîcîitor o frază :

„Picioarele sînt deja în întuneric, picioarele sînt deja în întuneric".

Şi încă una :

„Nu-mi caută ei în coarne".

Seriozitatea impasibilă şi competenţa profesională a medicului care se făceau simţite în gesturile lui, în privire, în indicaţiile scurte date surorilor — toate acestea nu l-au liniştit pe Dindans.

I se părea că pregătirile pentru operaţie se fac mai încet ca de obicei. I se părea că asta se face dinadins. Cînd i-au injectat o mică doză de morfină, s-a speriat că vor să-l adoarmă, iar apoi să-i ia lucrul cel mai de preţ — viaţa.

— Salvaţi-mă, bîiguia el. Anunţaţi-o pe Mare. Eu nu vreau să mor.

Cîtva timp a fost în delir. Cuvintele i se desprindeau de pe buze cu greu, dar nu erau lipsite de tîlc.

„Păsările libere trăiesc mai puţin ca cele ţinute în captivitate", repetă Dindans de cîteva ori. Apoi în ochi i se ivi o licărire de luciditate şi-i spuse medicului :

— Doctore, sînt pe jumătate golit. Ridicaţi-mi greutatea de pe picioare, pieptul mi-l simt uşor, sînt gata să zbor. Ţineţi-mă de braţe, cînd veţi începe operaţia. Nu mă ucideţi, salvaţi-mă.

Iar apoi şopti atît de încet, încît doctorul abia îl auzi :

— N-am încredere în ei. Ei vor să mă omoare. Salvaţi-mă.

S-a stabilit ce grupă de sînge are. Au fost convocaţi doi donatori de sînge.

Dindans se afla culcat pe masă în sala de operaţii. Prin ferestrele mari o lumină puternică inunda încăperea. Pantofii cu talpă de lemn bocăneau. Mirosea a iod. Sora şefă pregăti aparatul pentru transfuzie. Donatorii se arătară curioşi să afle cui vor dona din sîngele lor.

Donatorii sînt un soi de oameni deosebiţi. Fraţi după grupa de sînge. Acum, cînd nu se plăteşte pentru sîngele donat, ei au devenit umanitarişti, au idealurile lor, ei cred în frăţia de sînge a oamenilor.

Primul donator era învăţător, instructor de pionieri. Un tînăr pedagog plin de omenie. Copiii îl iubeau. Dona sînge, şi în comună toţi ştiau acest lucru. Într-o aşezare ca aceea, toţi ştiau totul unul despre altul. Era un om simţitor la necazurile colegilor săi. Politicos cu vecinii. Un om demn în toate privinţele, se ţinea de cuvînt întotdeauna, avea multă imaginaţie, se distingea printr-un uimitor dar de a pătrunde în sufletul copilului. Cu copiii era curat şi limpede ca un izvor. Îi învăţa că scopul vieţii este să lupţi pentru adevăr, că virtuţile cele mai înalte sînt cinstea şi vitejia. Educa copiii în spiritul patriotismului, îi pregătea pen- o misiune înaltă — să devină cetăţeni.

Aflînd că sîngele său este destinat unui criminal, învăţătorul se tulbură.

Credea cu sfinţenie în obligaţiile reciproce dintre societate şi individ. Armonia dintre aceste obligaţii reciproce reprezenta pentru învăţător garanţia realizării idealurilor viitoare.

Și acum era rugat să doneze sînge unui om care se ridicase împotriva tuturor idealurilor pentru care lupta învățătorul, pe care le insufla elevilor săi. Să doneze sînge unui om care distrugea și submina bazele societății ? Să dea sînge unui om care-și bătuse joc de legile societății, care disprețuise părerea și opiniile concetățenilor săi ? Să doneze sînge unui om care nesocotea munca celorlalți oameni ? Să dea sînge unui om care măsura toate valorile în bani, agonisiți pe căi necinstite ?

Furase ? Da, furase.

Făcuse tîlhării ? Da, făcuse.

Atunci învățătorul puse o întrebare de cea mai mare însemnătate :

— Este criminal ?

Căpitanul Pernavs a fost obligat să recunoască faptul că Dindans are pe conștiință (în cazul că posedă așa ceva) soarta lui Edmunds Berzs.

— Arhitectul Berzs ?

Învățătorul îl știa pe arhitect după articolele publicate în ziare, văzuse clădiri construite de acesta.

— Prin urmare, trebuie să dau sînge unui asasin ?

Și refuză să doneze sînge pentru Dindans. Era un fapt care contravenea principiilor sale. Cum va putea să mai privească după aceea în ochii copiilor ? Așa judecase el, ajunsese la această hotărîre și hotărîrea lui era definitivă.

Al doilea donator, un om mai simplu, lucra pe post de casier în cooperația industrială. Un vlăjgan, fără pretenții deosebite și idealuri înalte. Dona sînge în parte din rațiuni umanitariste, dar mai mult pentru starea sănătății lui, simțind uneori un surplus de sînge.

Casierul era un om excepțional de rezistent, dar viața sedentară avea o influență proastă asupra lui. Cum dona sînge — se simțea mai bine. Casierul nu refuză să doneze sînge lui Dindans, deși acesta jefuise cîndva casieria unui coleg de-al lui, din raionul învecinat.

Cînd văzu însă că învățătorul — care în ochii lui reprezenta un etalon al demnității — refuză să doneze sînge, începu și el să șovăie.

Știa că se va afla în sat că el a donat sînge unui asasin. Se va comenta că acesta îi este frate de sînge. Cu siguranță că au să iasă vorbe cum că și el este frate de sînge cu un asasin. Să doneze sînge unui infractor ? Unui om care cîndva îl jefuise pe un coleg al lui ? „Aha, poftim, iată pe cine hrănește cu sîngele lui casierul nostru, poate că atunci chiar el l-a ajutat să golească și casa ? Și ce ? Nu-i de mirare ! N-ar fi cazul să ne căutăm un alt casier ?“ Și casierului i se năzări că-l aude pe șef spunînd : „Cumnatului meu niște hoți i-au furat la Riga un «Moskvici» nou-nouț, în plină zi, din fața grădinii zoologice. În timp ce el umbla prin grădină și se uita la animale, mașina a pierit fără urmă. Și cine ar fi crezut că acest casier al nostru o să doneze sînge unei asemenea bestii !“

Transpirînd tot de emoție, casierul refuză și el.

Viața lui Dindans atîrna de un fir de păr. Avea o grupă de sînge mai rar întîlnită. În timp ce Struga încerca să-i convingă pe princi-

palii donatori, intră unul din milițieni care spuse că are aceeași grupă de sînge și este de acord să doneze sînge pentru rănit.

Abia a doua zi doctorii i-au permis lui Struga să-i pună lui Dindans cîteva întrebări.

Struga îi arătă fotografia lui Berzs.

— Tu l-ai lichidat ?

Frumoasă treabă ! Vor să-i pună în cîrcă un omor ! N-o să le meargă. El, Dindans, nu l-a omorît pe acest om.

— Nu, spuse Dindans, clipind des.

— Unde-i cadavrul ? întrebă Struga.

Mai tîrziu, nici Dindans singur n-a putut să înțeleagă de ce a mărturisit totul. Tăvălugul acela i-a turtit cu adevărat voința ? S-a simțit copleșit de căință ?

Nu, Dindans rămînea credincios sie însuși. Mărturisirea se explica prin faptul că abia acum apucase să guste din desfătarea păcii sufletești, a eliberării de temerile care-l hărțuiau.

Ce minunat este să te știi liber, împăcat. Prima scînteie o simțise încă din clipa cînd hotărîse să nu se predea, să lupte, cînd o luase la fugă, trăgînd în urmăritori.

Tăvălugul ce dăduse peste el înăbușise totul. Acum știa însă că simțămîntul acela poate fi reînviat. Să spui ce crezi, să vorbești deschis, fără ascunzișuri, să nu te minți nici pe tine, nici pe ceilalți oameni — și atunci va veni pacea aceea minunată, sentimentul de liniște sufletească. Iar teama va pieri.

Acum știa că ar fi trebuit să le spună pasagerilor de-atunci, din taxiul lui : „Să știți că pachetul pe care-l aveți îmi dă o stare de neliniște îngrozitoare, mi se tot pare că vă pregătiți să-mi ardeți una în cap cu o cărămidă înfășurată în ziar !“

Una din două : ori aveau o cărămidă în pachet, ori totul s-ar fi terminat cu o porție bună de rîs.

Și poate că viața lui ar fi luat altă întorsătură. El a crezut însă în existența cărămizii, fără să verifice. A fiert în propria lui frică, pînă s-a copt. Pînă cînd a trecut peste el tăvălugul, ca în gluma aceea cu omul turtit de tăvălug. Acum, așa cum era, turtit, plat, au să-l vîre prin crăpătura de sub ușă în sala tribunalului.

De altfel, nu se putea explica totul numai prin frică. Dindans n-avea de gînd să-și schimbe părerile referitor la relațiile dintre societate și indivizii ca el. Nu, el își va păstra convingerile. Cine poate să-i dovedească contrariul ? Dacă omul nu vrea să se convingă singur, este puțin probabil s-o poată face alții.

Acum știa însă cum să scape de temerile sale.

Să povestească absolut totul, fără să ascundă nimic, iată mijlocul cel mai sigur.

Ultimul pietroi — Berzs — îi mai apăsa pieptul, și Dindans l-a aruncat peste impasibilul Struga.

N-are decît să afle, n-are decît să se convingă ! Dindans nu atentase la viața lui Berzs. Cadavrul devenise singur cadavru.

În cușcă ! strecură cu greu Dindans, printre dinți.

Deasupra lui străjuiau ochii lui Struga, pietroiul se scufunda tot mai adînc, chipul aces-

tuia prinse viață, valuri mici se agitară pe oglinda lui impasibilă.

— În cușcă ? Care cușcă ?

Dindans nu mai putea însă vorbi. Spusese principalul, nu-l mai ținură puterile pentru mărunțișuri. Își simțea pieptul atît de ușor. Nu senzația de ieri că e ușor ca o pasăre, cînd se afla pe masa de operație, cînd se pregătea să-și ia zborul spre neființă, nu, acum era vorba de sufletul lui ușor, împăcat. Părea că acuși o să i se oprească bătăile inimii din pricina liniștii dobîndite.

Sîngele îi vuia în cap, întocmai cum vuiește pădurea, sau poate sîngele vuia în pădure ? Și poate că numai în clipa aceea de ușurare, cînd inima aproape i se oprise, Dindans își dădu seama pentru întîia oară de ceea ce îi făcuse lui Berzs — ca om. Această primă geană de lumină, prima rîndunică a conștiinței n-a fost oare pricina neașteptatului său leșin ? Cine poate ști. Cu o rîndunică nu se face primăvară. Poate că n-a fost decît o slăbiciune de o clipă ?

O soră veni fuga cu seringa.

Struga nu mai stătu să aștepte răspunsul. Doctorul îi spuse că viața lui Dindans e în afară de orice pericol, că mîine va putea să vorbească din nou cu el.

Prin urmare, dispariția lui Berzs se confirma. Mai rămînea să descopere cadavrul.

Să stabilească împrejurările în care pierise Berzs. Să defere justiției pe Dindans și pe complicii lui. Și apoi să predea dosarul la arhivă.

Berzs ?

Voi afla oare cum a fost el în realitate ? reflecta Struga. Cum s-a comportat în ultimele sale clipe ? Mi-a semănat mie ? Toți sîntem copiii unei generații, ca alunele care cresc pe aceeași tufă. În unele pătrunde viermele care mănîncă miezul și rămîne un fel de pulbere. Pe altele le smulge vîntul încă înainte să se coacă, altele sînt furate de veverițe, ciugulite de păsări și doar puține, nimerind pe un sol fertil, vor da lăstari noi. La prima vedere toți sîntem la fel, dar în esență ne deosebim chiar foarte mult. Poate că asemenea reflecții, la anii mei, sînt inadmisibile și naive ? Copilării ? Sentimentalisme ? Ei, și ce dacă ? La vîrsta mea și în munca mea nu te poți lipsi de o fărîmă de morală. Ca bucătarul care nu se poate lipsi de sare, un anchetator este obligat să condimenteze supa vieții cu un pic de morală. Altfel, se va preface într-un grădinar obișnuit care plivește buruienile. Iar buruienile se pot nimici și cu mașina. Sau cu ajutorul chimicalelor.

Totuși cazul nu s-a încheiat.

Cușcă ?

De ce cușcă ?

Unde se află această cușcă ?

Era a patruzecea zi de la dispariția lui Berzs. Începuse să cadă prima zăpadă.

Fragilă, plină de farmec, ca uitarea.

V

Vizibilitatea era proastă.

Mașina se tîra pe deal, în sus, sfredelind ceața nopții cu snopuri de lumină galbenă.

Un trunchi de copac cenușiu, cu coroana teșită, era culcat de-a curmezișul drumului.

Edmunds Berzs ridică piciorul de pe accelerator, frînă ușor, debreie, apoi trase pînă la refuz frîna de mînă. Scoase din viteză.

Arhitectul coborî din automobil. Picioarele i se înfundară în nisip, și în aceeași clipă primi o lovitură în cap cu ceva moale și greu. Pămîntul îl întîmpină ca o greutate de fontă și Berzs simți în gură gustul scîrbos al sucului gastric.

Își veni în fire abia în cabină.

Ședea pe bancheta din spate, înghesuit între doi indivizi. Berzs n-avea idee dacă au mers mult și unde se aflau. Probabil că necunoscuții din mașină discutaseră ceva, pentru că o frază întîmplătoare i se întipărise în conștiință și zumzăia acolo, ca o muscă sîcîitoare :

„Păsările libere trăiesc mai puțin ca cele ținute în captivitate".

Automobilul se opri.

Fără să scoată o vorbă, acționînd abil și coordonat, necunoscuții îl tîrîră afară din mașină. El se împotrivea, dar nu dădea glas. Nu simțea nici un pic de teamă. Era tot numai furie și nedumerire. Ceafa îi plesnea de durere.

Făcîndu-l să se potolească repede, îl duseră peste tufișuri dese și țepoase, îl traseră undeva în sus, îl rostogoliră în jos, îl trecură de mai multe ori peste trunchiuri rămuroase de copaci doborîți, pînă cînd ajunseră în cele din urmă pe un loc mai mult sau mai puțin drept.

Pe fundul unei prăpăstii, Berzs văzu o cușcă.

Se lovi rău de podeaua de beton, dar sări îndată în picioare, repezindu-se spre ieșire.

Zăvorul masiv a fost tras cu zgomot chiar în nasul lui. Cei trei necunoscuți s-au făcut nevăzuți în desiș. Berzs n-a apucat, n-a putut să le deslușească chipul. În întuneric se auzeau crengile foșnind. Apoi totul a fost acoperit de urletul monoton al vîntului.

Va să zică, așa procedează ei ! Asta a fost primul lui gînd. Înainte existau hoți de cai, acum — hoți de mașini. Bandiți — asta sînt ! Și totuși, în adîncul sufletului, vocea rațiunii îi spuse : „Putea fi și mai rău. Viața ta n-a atîrnat decît de un fir de păr."

Berzs încercă să deschidă încuietoarea, dar aceasta era așezată în așa fel încît dinăuntru nu se putea ajunge la zăvor. Era acoperit de un scut rotund, de oțel, îndoit la margini.

Berzs trecu atunci la examinarea cuștii. Această cușcă, cu o suprafață de aproximativ șase pe opt metri și doi metri și jumătate înălțime, era alcătuită din bare de oțel. În spațiul dintre ele puteai să scoți ușor doar o mînă. Cușca se afla pe o fundație de beton, în care barele erau împlîntate adînc.

Berzs cercetă pas cu pas fundația de beton. Pipăi fiecare bară, verifică dacă nu s-a șubrezit cumva punctul de fixare, dacă n-ar putea să scape pe undeva afară. Se cățără sus, să încerce îmbinarea barelor ce alcătuiau plafonul.

Zadarnic totul ! Cușca era durată trainic, temeinic, de mîna unui meșter iscusit, o cușcă solidă, de nădejde, așa cum trebuie să fie.

După o oră de încercări neizbutite, ajunse la concluzia că peste noapte nu va reuși să iasă din cușcă prin forțe proprii.

Cîndva în cușcă fuseseră ținuți cai. Într-un colț rămăseseră grămezi de bălegar, frunziș și paie putrede. Tot acolo crescuseră și vreo două duzini de bureți pestriți și alte ciuperci otrăvitoare. În bătaia vîntului, se legănau domol spice subțirele de secară.

Sub picioarele lui zăngăni ceva. Berzs se aplecă și ridică o bucată de sîrmă cam de un metru și jumătate. O aruncă cît colo. Mai nimeri cu piciorul peste o cutie goală de conserve. De la compot produs de Bulgarprodexport. Într-un colț, se mai afla un jgheab de lemn, masiv, pe jumătate plin cu apă de ploaie, stătută. Altceva nu mai era în cușcă.

De după nori ieși plutind luna. Stelele prinseră a clipi. Ceața se risipi. Totuși nu putea să cerceteze ca lumea locul din pricina pantelor înalte, acoperite de vegetație, ale rîpei. Cușca era înconjurată din toate părțile de tufișuri și copaci. Ciudat, de unde o fi apărut această cușcă în pădure? Cine o fi construit-o cu atîta sîrguință? Berzs nu ajunse la vreo concluzie precisă, deși se gîndi la tot felul de posibilități.

A fost o noapte îngrozitoare.

Berzs se culcă, adunînd sub el o grămadă de frunze mai uscate. De la betonul rece și tare îl dureau oasele, îl scuturau fiori de frig. În piciorul drept, guta se făcu simțită cu durerea ei surdă. Ai fi zis că cineva îi ciocănea articulația cocso-femurală cu o daltă boantă. Degetul

mare îl durea atît de rău, de parcă l-ar fi călcat un elefant. Infernale dureri!

De rest nu-și prea făcea probleme. Se gîndi că la lumina zilei, cercetînd bine zăvorul, va izbuti să iasă din cușcă. Dacă nu se va pricepe, or să-l găsească, de asta nu se îndoia. Dacă nu mîine, atunci poimîine, ei, peste o zi-două. I se părea chiar ispititor să rămînă un timp complet izolat, după zbuciumul și grijile civilizației.

Nu și-ar fi închipuit pentru nimic în lume că toamna, în a doua jumătate a lunii septembrie, țînțarii sînt atît de înverșunați! Nenumărate hoarde de țînțari ieșeau din desișul pădurii și se năpusteau asupra lui cu un țiuit sîcîitor.

Scoțîndu-și fulgarinul, începu să-l agite ca să gonească aceste făpturi sîcîitoare și totuși vreo duzină-două ajunse la fața lui, i se vîrî în păr, i se înfipse în obraji și în gît, i se strecură în urechi. Îi strivea chiar pe obraji, scuturîndu-i pe podeaua de beton.

Ce coșmar! Să te contopești cu natura, să te delectezi cu singurătatea? Să te scufunzi în primitivitatea de la facerea lumii, să te pătrunzi de o stare de spirit filozofică? Aș, de unde! Poți să înnebunești apărîndu-te de spurcăciunile astea mărunte, în timp ce hoții îți mînă mașina cine știe unde!

Da! Ce se va întîmpla cu mașina lui?

Va trebui să stea în cușcă vreo două zile — întotdeauna punea răul înainte, oricît de fericit s-ar fi întrezărit deznodămîntul — așadar, va trebui să rămînă vreo două zile în cușcă, pînă va putea scăpa singur sau pînă va fi găsit, iar între timp hoții vor duce automobilul dracu

știe unde, îl pot vinde, îl mai pot fura o dată și vinde din nou.

Nu-i nimic, mai devreme sau mai tîrziu își va recăpăta el mașina. Dar cu țînțarii nu e chip s-o scoată la capăt. Țiuind furioși, îl atacau din toate părțile, ca niște fiare sălbatice. Pe Berzs îl copleși disperarea — nu credea că mai rezistă pînă dimineață.

Cînd s-a crăpat de ziuă, aerul se răcise. Berzs încercă să se încălzească, sărind și lovindu-se peste umeri.

A răsărit și soarele, luminînd vîrfurile copacilor. Arhitectul își făcu socoteala că pînă și în plină zi copacii vor ține umbră și numai spre seară razele soarelui vor pătrunde direct în cușcă.

Acum putea să cerceteze locul unde se afla. Cușca era durată pe fundul unei rîpe adînci.

Copacii și tufele crescuseră năvalnic pe fundul și pe povîrnișurile rîpei. Furtuna din anul trecut nu cruțase nici aceste locuri.În partea de miazănoapte a văgăunei se formase o adevărată avalanșă de arbori care blocau trecerea. Trunchiurile răsucite, frînte, despicate se propteau în bolta albastră a cerului.

Ai fi zis că pe-aici n-a mai călcat picior de om de vreo douăzeci de ani.

Ceva mai departe, chiar pe fundul prăpastiei, curgea un pîrîiaș. Nu se vedea, dar i se auzea limpede clipocitul melodios.

Dincolo de pîrîiaș, desișul cotropise rîpa pe de-a-ntregul, cu brazi doborîți de-a latul și de-a lungul ei. Crengile uscate, țepoase, se zburleau în toate părțile, argintate pe dedesubt, întunecate la capete. O pădure distrusă de furtună, stranie, ca de basm.

Cușca se afla pe un loc relativ drept. În partea de miazăzi, apropiindu-se pieptiș de barele ei, crescuseră tufe de alun, împodobite cu ciorchini de fructe coapte.

Berzs culese niște alune și le ronțăi cu plăcere.

Alunișul se cocoța pe coasta rîpei și peretele verde al tufelor se pierdea pe după trunchiurile cărunte ale brazilor măreți, pe după lumînările roșcate ale pinilor, coroanele galbene ale mestecenilor și piramidele rare ale plopilor de munte.

Spre miazănoapte, solul era mai umed, aici se întinseseră sălciile, aninișul și niște tufișuri necunoscute de Berzs, iar mai departe, acolo unde susura pîrîul, se zbîrlea pădurea doborîtă de furtună, întinzîndu-și nuielele țepoase.

Partea dinspre soare-apune părea ceva mai dreaptă, dar era acoperită de o vegetație atît de deasă încît nu puteai desluși nimic mai departe de vreo cinci metri.

Se scurseră cîteva ore și Berzs, după ce încercă în toate felurile să scape din cușcă cu forțe proprii, se apucă să strige :

— Uu-u ! Uu-u !

Nici un răspuns. Nu veni nimeni.

Cam pe la amiază, cînd deasupra lui șuierară în zbor aripile unor porumbei sălbatici, își dădu seama cu adevărat de gravitatea situației sale.

N-ar fi crezut niciodată că i se poate întîmpla una ca asta ! Încă ieri era liber ca pasărea cerului, și deodată această cușcă.

Îl chinuia setea.

Pîrîiașul aflat în imediata apropiere, dar inaccesibil, îl ispitea cu clipocitul său melodios. Berzs se uita cu scîrbă la jgheabul cu apă vîscoasă. Se abținu să bea din ea. Avea crampe la stomac de foame, iar odată cu înserarea, aruncînd umbre hîde și lungi, în suflet i se strecură tiptil neliniștea.

Îl durea ceafa, ceva îi apăsa pieptul. Greața i se urca în gîtlej. Buzele i se crăpară. Cerul gurii i se uscă. Limba i se înțepeni.

Din cînd în cînd, Berzs tot mai striga, cu glas din ce în ce mai stins.

Pădurea nu putea fi nesfîrșită. Totuși pe cîți kilometri se putea întinde o asemenea pădure — asta, firește, el n-avea de unde să știe.

Dar undeva trebuie să existe o locuință, trebuie să fie oameni. Pe unde nu se bagă toamna culegătorii de ciuperci ? Pe povîrnișul acoperit cu mușchi al văgăunei, zărise ici-colo pălăriuțele cafenii ale mînătărcilor. Nu, degeaba se teme pentru soarta lui. Principalul este să nu se lase pradă deznădejdii, or să-l găsească negreșit. Dacă nu mîine, atunci poimîine. Dacă nu poimîine, atunci peste trei zile. Peste o săptămînă. Un singur lucru contează acum — să reziste.

Îl cuprinse o amețeală cumplită. Fără să-și dea seama ce face, Berzs se aplecă deasupra jgheabului și începu să înghită cu lăcomie apa stătută. Convulsii îi strînseră pieptul. Cînd începu să vomite, se feri să murdărească jgheabul. Și bău din nou, pînă ce apa rămase în stomac.

La apusul soarelui, căzu într-un somn greu, chinuitor.

Ceva rece îi atinse fața. Berzs se ridică dintr-un salt în picioare.

Deasupra pădurii plutea un nor întunecat, scuturîndu-și barba zburlită și ploioasă. Vîntul vuia ușurel și trist printre vîrfurile pinilor, brazii îi țineau isonul pe un ton de nefirească răgușeală.

Ropotul ploii se stingea catifelat prin cetina pinilor și brazilor, în schimb plesnetul sonor al picăturilor răsuna din desișul de foioase — mesteceni, arini, sălcii, aluni. Apa șiroia pe crengi, pe trunchiuri. Pîrîiașul prinse să cînte mai vesel.

Apa se scurgea pe barele cuștii, cum se scurge curentul prin conducte. Șuvoaie mlădii, iuți, se strecurau în jos, tîrînd cu ele bucățele de rugină, solzi de miniu.

Cu obrazul lipit de o bară, Berzs lingea apă de ploaie.

Ploaia venise la timp, ca să-l readucă în simțiri.

Gîndurile i se limpeziră, se legară între ele. Este singur în mijlocul unei păduri seculare, închis în cușcă. Cel mai de seamă lucru, reflecta el, este să nu se lase cuprins de panică. Să-și adune într-un tot întreaga voință, forțele de care dispune. Nu se poate să nu vină salvarea, dacă nu — va găsi și singur o cale ca să scape de aici. Imposibil să nu ajungă pe aceste locuri culegătorii de ciuperci și poame. Cînd, la ce oră ar putea fi mai probabilă apariția lor ? Trebuia să fie pregătit ca să le dea

un semnal. Poate să le atragă atenția lovind cu ceva în barele cuștii ? Dar, înainte de toate, era necesar să rezolve problema numărul unu : apa și mîncarea.

Avea un fulgarin cu căptușeală. Din fericire găsi la el și un cuțit și-și aminti cu o undă de căldură în inimă de maică-sa care spunea întotdeauna că un bărbat fără cuțit în buzunar nu este bărbat. Avea pantofi, ceas, haine și niște bani în buzunărelul de la pantaloni. Restul îi fusese luat, în timp ce-și pierduse cunoștința. Numai banii din buzunarul cel mic nu-i găsiseră. Zîmbi. Banii ? Ce să facă în cușcă cu banii, în cușcă banii nu însemnau nimic, nu puteai cumpăra cu ei o cheie. Sau un fierăstrău de mînă ca să tai barele ? Sau mîncare ? Apă ? În cușcă, banii își pierdeau valoarea. Banii nu erau buni decît ca să facă focul cu ei. Cutiuța de chibrituri zornăi în buzunarul fulgarinului. Deși nu mai era fumător, avea întotdeauna chibrituri la el. Totuși se gîndi să păstreze banii. Cînd o să scape din cușcă, o să-i prindă bine. Chiar și ca să aprindă focul, căci după ploaie totul s-a umezit și nu-i așa de ușor s-o faci.

A doua zi se nimeri să fie uscată, însorită, pădurea și cușca fumegau chiar de dimineață, ca o uriașă baie de aburi.

Prin frunzișul des, răzbăteau snopi de lumină solară, alcătuiți din firicele de praf învălmășite. Vălul străveziu de ceață se topea, învolburîndu-se în jurul trunchiurilor negre, cafenii și cenușii.

De dimineață, după ce mîncă niște alune, Berzs se apucă să-și sape un puț.

În afara cuștii, în partea dinspre miazănoapte, pămîntul era umed, și el spera că va izbuti să-și facă o fîntînă. Munci tot timpul în prima jumătate a zilei, folosind cuțitul drept lopată și palma în chip de cupă de escavator. Cu cît pătrundea mai adînc, cu atît solul era mai umed și la amiază, cînd deasupra cuștii se făcu auzit șuieratul aripilor de porumbei, treaba era terminată — puțul exista. Poate că nu erau decît resturi de apă de ploaie, sau poate se aflau aici, în văgăună, mici izvoare. Grozav ar fi dorit să fie apă de izvor, de natură capilară, în acest caz problema apei de băut putea fi socotită ca rezolvată.

Acum accepta ideea că va fi nevoit să petreacă în această cușcă o săptămînă întreagă, ba poate chiar două. Pînă va fi găsit.

Se pregăti să trăiască în acest răstimp, fără să se lase copleșit de deznădejde.

Berzs tăie toate ramurile de salcie pînă la care putea să ajungă. Din cele mai mari alcătui un schelet semicilindric, boltit. Proiectă o locuință practică, extrem de redusă ca spațiu. Îmbrăcă scheletul în nuiele mlădii împletite, îl acoperi sus cu crengi, pe jos așternu frunziș. Puse frunze și în partea de sus, peste care așeză și fulgarinul. Căptușeala în carouri, prinsă în nasturi, o folosea drept pled.

Noaptea începu din nou să plouă, și Berzs se convinse că avea un cort impermeabil. E drept că nu putea sta decît culcat în el, dar și asta era ceva.

Podeaua de beton o acoperi cu brazde de iarbă, pe care le tăie cu cuțitul de pe porțiunile aflate în sudul cuștii. Acolo pămîntul uscat era îmbrăcat cu iarbă.

Își meșteri un cîrlig din bucata de sîrmă găsită și îl prinse de capătul unui băț.

Acum putea să-și apropie cu cîrligul tufele de alun mai depărtate. De pe ramurile imposibil de atins, încerca să doboare alunele pe pămînt și apoi să le tragă spre cușcă.

Berzs adunase destul de multe alune și se gîndea cum să-și prelungească bățul cînd își făcu apariția o veveriță. Se comporta, de parcă s-ar fi aflat pe domeniile ei de vînătoare. Sărea obraznică din creangă în creangă, se muta de pe o tufă pe alta, ronțăia cu zgomot cojile. Berzs încercă s-o alunge strigînd. La început, veverița se sperie și, țocăind nemulțumită, se cățără într-un pin, dar se întoarse foarte iute, convingîndu-se că n-o paște o amenințare serioasă. Omul din cușcă nu era primejdios pentru ea.

Mai tîrziu se deprinse cu Berzs și se apucă să-și culeagă recolta fără nici o rușine.

Berzs strînse toate nuielele, ramurile și bețele care se aflau la îndemînă.

La început se gîndi să aprindă un foc mare și să semnalizeze cu fumul, aruncînd frunze umede peste lemnul uscat. Dar pe sus, deasupra rîpei, bătea tot timpul vîntul, și Berzs își zise că fumul se va risipi și tot n-are să-l observe nimeni. Prin susaiul crescut pe sub tufișuri, găsi destul de multe rămurele uscate. Cu această

ocazie gustă și din susai. Despică rămurelele cu cuțitul în surcele și își adună o mică stivă de lemne uscate. Mai mult ca sprijin moral, decît pentru vreun scop practic.

Din cutia de conserve își meșteri un căzănel. Tăie două brazde de pămînt cu iarbă și între ele încropi o vatră.

În cort se putea aranja în condiții cît de cît confortabile. Își acoperea capul cu poala fulgarinului. Țînțarii țiuiau undeva, pe-afară. Era chiar plăcut să asculți acest țiuit. Dacă vreun țînțar rătăcit izbutea să se strecoare înăuntru, Berzs îl strivea de îndată, așteptînd să i se așeze pe obraz sau pe mînă. N-avea ce mînca, dar nu se lăsa nici el mîncat.

Noaptea reuși să doarmă cîteva ore. În asemenea condiții, era un adevărat succes. Se trezi de vreo două ori și, cu ochii larg deschiși, privi în întuneric. Dincolo de barele cuștii, vuia vîntul negru.

Spre dimineață, cînd prinse a se lumina, căzu într-un somn greu. Se trezi pe la opt, înviorat și odihnit.

Să trăiască, bizuindu-se numai pe el însuși ?

Da, totul depindea de ingeniozitatea lui, de agerimea lui. De cîte ori nu se întîmplase să aibă o inițiativă bună, dar era de ajuns s-o împărtășească altora, ca ideea cea bună să capete sfătuitori la fel de buni și fiecare sfătuitor să vină cu părerea lui și, dacă te luai după fiecare, te alegeai...

Nu te alegeai cu nimic.

Berzs numără alunele strînse — avea trei sute optzeci și două de alune. Pentru un timp

mi-am asigurat micul dejun, își făcu el socoteala. La început îi era tot timpul foame, totuși își consuma cu economie proviziile. Socoti că, dacă va mînca dimineața cîte zece alune, îi vor ajunge pentru treizeci și opt de zile. Desigur, e puțin probabil să fie nevoit să rămînă atîta timp în cușcă, dar era obișnuit să se pregătească pentru situația cea mai defavorabilă. Studie multă vreme plantația de ciuperci care crescuse pe pămîntul îngrășat cu bălegar de cal, frunziș rămas de anul trecut și paie putrede. La expoziția de ciuperci care se deschidea toamna avusese prilejul să vadă șampinioane, dar n-avea încredere în memoria lui. Memoria lui reținea fără greș fațadele caselor, ritmurile liniilor, relația dintre suprafețe, proporția maselor, în viața de pînă atunci arhitectonica ciupercilor nu-i trezise interesul.

Știa că șampinioanele sînt ciuperci de toamnă. Dar nu era pe deplin convins, căci prea semănau ciupercile acelea cu niște ciuperci otrăvitoare. Aveau pălăriuțe zdravene, lătărețe, pe cîte una nici n-o puteai acoperi cu palma. Unele aveau nuanțe verzui, altele — cafenii. Deasupra erau acoperite cu solzi mici, iar piciorușul semăna cu un inel, cu franjuri.

Berzs încercă să le adulmece, dar ciupercile n-aveau nici un fel de miros. În cele din urmă, tăie una din ele cu multă grijă, ca să nu vatăme miceliul pentru cazul cînd ciuperca se va dovedi comestibilă.

Pe locul tăieturii carnea ciupercii se înroși. Berzs știa că șampinioanele se pot mînca și crude. Dar dacă e otrăvitoare ? Poți muri dacă

mănînci o bucățică mică de tot ? Mai întîi, probabil, o să i se facă rău, o să-i fie greață. Dacă însă e șampinion, nu va simți nimic. Dar nici dintr-o bucățică de ciupercă otrăvitoare nu poate să pățească nimic. Fie, o să vadă el.

Luă o bucățică mică pe limbă. Avea gust plăcut. Înghițind saliva, Berzs așteptă. Nu i se făcu rău. Poate că ar fi bine mai întîi să-i dea veveriței ciuperca ? Dar veverița n-o să se atingă de o ciupercă avînd miros de om. Veverița nu venea în cușcă după ciuperci, era plină pădurea de ele. Și încă de mînătărci ! Așa că va trebui să facă singur proba.

Mai mîncă o bucățică. Nu i se întîmplă nimic. Așteptă vreo zece minute. Se simțea ca și înainte, admirabil. Mîncă toată ciuperca. Se culcă cu sufletul împăcat. Dacă o fi să moară, măcar să nu fie cu burta goală.

Două duzini de ciuperci suspecte se dovediră a fi șampinioane. Era un noroc neașteptat care-l făcu să triumfe.

La umbra ariniștii, creștea un covor des de susai. Putea să-l culeagă de la distanța mîinii întinse. Rupea zilnic un pumn de susai. Socoti că, menținînd această rație de consum, susaiul o să-i ajungă doar pentru vreo două săptămîni, totuși nu se simți în stare să taie sau să reducă rația.

Berzs se temea de o scădere a forțelor și de apatie.

Spre marea lui bucurie, în partea de miazăzi a cuștii, alături de fundația de beton, descoperi două ciuperci cunoscute sub denumirea de go-

goașe. Putea ajunge pînă la ele. Știa că gogoașele tinere sînt comestibile. Le fierbea și le mînca. În fiecare zi, cîte o gogoașă la prînz. Rezervele de combustibil scăzură dintr-o dată catastrofal. Berzs hotărî să fiarbă apa doar o dată pe săptămînă.

În puțul pe care și-l săpase se păstra cam o jumătate de găleată de apă nu foarte limpede, cu un iz de mîl, de broaște.

În fiecare zi pe la amiază, auzea deasupra lui șuieratul aripilor de porumbei. Păsările veneau la pîrîiaș, să bea apă.

Cînd Berzs rămînea nemișcat, porumbeii sălbatici poposeau pe barele de sus ale cuștii, să se odihnească.

Încercă de mai multe ori să prindă un porumbel. Desfăcînd o parte din firul sintetic de la șosete, împleti un laț pe care îl așeză pe acoperiș.

În prima zi, așteptarea i-a fost zadarnică, deoarece porumbeii trecură în zbor, fără să se oprească. A doua zi avu noroc, sosiră patru porumbei, din care unul nimeri în laț.

Berzs se gîndi că trebuie să fie o familie de porumbei. Femela, ceva mai mică decît bărbătușul, și doi pui, cu gîturile roșietice-albăstrii, cu aripile cenușii-sinilii și pieptul mai albicios decît al părinților. Porumbelul-tată își ațînti ochiul gălbui asupra omului nemișcat, înclinîndu-și către el ciocul cu baza roșcată. Cu ghearele se prinse puternic de o bară a cuștii.

Berzs trase dintr-o smucitură de laț și unul din porumbeii bătrîni — femela — începu să se zbată, izbindu-se de vergele.

Ceilalți porumbei fîlfîiră îngroziți din aripi, și peste puțin timp acest fîlfîit se prefăcu în șuieratul atît de cunoscut. Văzu dispărînd din raza privirilor sale piepturile lor albe.

Berzs chibzui destul de mult la posibilitatea de a trimite cu ajutorul porumbeilor un bilet. Dar nu avea altă hîrtie, în afară de bancnota de zece ruble din buzunărelul pantalonilor.

Nădăjduia că va izbuti să scrie cu o bucățică de cărbune pe bancnotă rugămintea de a fi salvat și, legînd biletul de piciorul porumbelului, să-l lase să-și ia zborul.

Încercă chiar să scrie, dar de îndată ce hîrtia se mototoli puțin, se îndoi, urmele de cărbune se șterseră de la sine. Expedierea unui bilet era exclusă.

Ieri își irosise timpul cu bancnota de zece ruble și cu bucățelele de cărbune. Astăzi încercă să strecoare porumbelul printre gratii. N-a fost deloc o treabă ușoară : porumbelul era o pasăre mare. Cît timp se zbătuse pe acoperiș, apreciase că deschiderea aripilor lui este de cel puțin o jumătate de metru. Berzs izbuti să-l tragă cu chiu cu vai printre gratii.

Deoarece nu putea să-i slujească drept poștaș, Berzs tăie porumbelul, îl curăți de pene, îl despică. N-ar fi putut spune că era o îndeletnicire plăcută, ba nici n-ar fi crezut vreodată că este în stare să ucidă un porumbel, să-l curețe de pene, să-l taie bucăți, dar foamea se dovedi a fi un dascăl bun.

Berzs despică gușa și scoase din ea o mulțime de semințe de pin și brad. Spălă carnea și o

puse la fiert în cutia de conserve pentru masa de seară. Apoi clăti cutia, şi curăţă cu cuţitul resturile de pe fund. O folosea şi ca vas de băut şi în chip de cratiţă.

Supa de carne ieşi cît se poate de bună, carnea, ce-i drept, era cam tare, dar mîncarea asta gătită îl înviora, îl binedispuse. Berzs se înflăcără la ideea că va aşeza laţuri pentru iepuri, dar nu ştia cum să-i ademenească pînă la cuşcă.

Peste vreo trei zile porumbeii se lăsară din nou pe gratii. De data aceasta numai cei doi pui. Tatăl dispăruse nu se ştie unde. Berzs nu izbuti să prindă nici unul, porumbeii îşi luară zborul, fără să fi băgat de seamă capcana. A doua zi se întoarseră însă toţi trei şi Berzs mai prinse unul.

Arhitectul slăbea văzînd cu ochii, îşi pierdea forţele. În schimb noaptea dormea bine. Nu-şi fierbea mîncarea decît atunci cînd se nimerea să-i cadă vreun porumbel în laţ. Rezervele de lemne se apropiau de sfîrşit. E drept că se pricepea să fiarbă un borcan de apă consumînd o cantitate infimă de vreascuri.

Avea treisprezece chibrituri, fiecare băţ de chibrit îl despicase cu cuţitul în patru. Ar fi trebuit să aibă cincizeci şi două de chibrituri, dar multe beţe se fărîmau, se rupeau, nu-i rămaseră decît douăzeci şi opt, totuşi şi asta reprezenta o rezervă la care nu se aşteptase.

Vremea se menţinea constantă, caldă.

Veveriţa vizita destul de des alunişul, culegînd alunele la care Berzs nu putea ajunge. Blăniţa ei roşcată se zărea cînd ici, cînd colo.

Uneori veveriţa se nimerea foarte aproape de cuşcă, stătea pe lăbuţele din spate — cu cele din faţă ţinea cîte o alună — şi se uita la Berzs cu nostalgie în privire.

Veveriţa nu se temea de om.

El se gîndi că n-ar fi rău deloc s-o domesticească, s-o prindă şi s-o mănînce. E drept că nu era prea etic — să mănînci o veveriţă domesticită, dar setea de viaţă era mai puternică şi el era sigur că nu i-ar fi tremurat mîna să-i vină de hac.

Veveriţa era însă înţeleaptă şi nu se lăsa domesticită.

Cîteodată Berzs o momea aproape o jumătate de zi cu pălărioara unui şampinion, ţinînd ciuperca înfiptă în capătul sîrmei deasupra locului unde aşezase capcanele. Dacă veveriţa s-ar fi întins după ciupercă n-ar fi scăpat de laţ. Dar peste tot era puzderie de ciuperci, mînătărcile îşi deschiseseră prin muşchi umbrelele mari, brune şi, de bătrîneţe, începuseră să se lase într-o rînă, iar veveriţa nici nu se uita la ele, darămite să bage în seamă nişte şampinioane.

Berzs se înfuria, înjura în toate felurile mica sălbăticiune, dar o înjura cu blîndeţe, astfel încît intonaţia vocii sale să nu trădeze ceea ce spune. Tot mai spera să momească veveriţa.

Viermele de alune, o scîrboşenie cu bot ascuţit, îi strică vreo cîteva alune din stocul său de provizii. Cînd spărgea în dinţi o alună atacată de vierme, pe coajă se scutura un praf amărui. A fost nevoit să reducă porţia de dimineaţă.

Acum Berzs avea senzaţia că va trebui să trăiască în cuşcă un timp mai îndelungat.

În asemenea clipe se gîndea cu neliniște la iarnă, la geruri, la viscole și asemenea gînduri nu i se păreau defel hazlii. Hazlie i se părea ideea morții. N-avea habar cum să se descurce cu gerul, n-avea îmbrăcăminte călduroasă, ba și problema alimentației părea complet fără ieșire.

Berzs prinsese toți cei patru porumbei — trecuseră cîteva zile de cînd îl capturase pe ultimul. Păsările neghioabe, bine hrănite către vremea toamnei, l-au ajutat să-și mențină forțele. Acum terminase cu ele.

Piciorușele păsărilor le puse deoparte, le uscă, le afumă și seara mai sugea din cîte unul, ca să-și amăgească foamea.

Scăzuse simțitor în greutate — după socotelile lui, vreo zece kilograme, totuși se simțea plin de energie. Bea mereu apă, dimineața mînca nouă alune, blestemînd în sinea lui viermele cu bot alungit. La prînz — un pumn de susai și un șampinion. Seara bea apă și sugea din piciorușul de porumbel.

Firește, nu trecea o zi să nu încerce să scape din captivitate. Meșterea din sîrmă cîrlige de felurite forme. Băga cîrligul pe după scut, străduindu-se să tragă zăvorul. Construia scule complicate cu coturi de diverse lungimi, cu îndoituri, cu întorsături, ca să ajungă la zăvorul ascuns după emisfera scutului. Totul zadarnic! Diabolicul constructor al acelui diabolic zăvor avusese prevederea să excludă asemenea posibilități, făcînd zăvorul inaccesibil. Uneori lui Berzs îi venea să urle de necaz — cît de simplă era problema și cît de imposibil de rezolvat se dovedea în practică.

Berzs fărîmă jgheabul de lemn și meșteri din scînduri un sistem de pîrghii. Pentru fixarea lor folosi cuie ruginite și ramuri de salcie.

Încercă să îndoaie una din barele cuștii. La început părea că bara va ceda, dar totul nu era decît o iluzie. În clipa hotărîtoare sistemul de pîrghii se împrăștia în bucățele și Berzs se alegea cîteodată cu lovituri zdravene peste spinare sau picioare.

Încercă să pilească bara cu cuțitul, dar tăișul se dovedi prea moale. Se apucă să fărîme fundația de beton, dar pentru asta n-avea unelte potrivite.

Cugetase îndelung la un mod de semnalizare. Pentru ca salvatorii să poată vedea cușca de departe, instală deasupra un par cu o batistă legată în vîrf. Poftim, acum cușca are un drapel, își zise el cu tristețe.

Serile, cînd apunea soarele, își amintea de viața lui trecută.

Oricît de ciudat ar părea, starea sănătății sale se îmbunătățise, cu tot regimul de înfometare forțată. Nopțile dormea tun, fără coșmaruri. Palpitațiile care-l supărau odinioară dispăruseră acum. Guta bătea în retragere, deși făcea relativ puțină mișcare. Avea scaun normal. Arunca excrementele, cu ajutorul unei scînduri, cît mai departe de cușcă.

Nu mai simțea apăsarea aceea în ceafă și nu i se mai întîmplă niciodată să se prăbușească prin somn într-un hău negru, cum pățea adesea acasă, cînd îl încerca cîte o criză de inimă.

Deși dormea pe podeaua rece de beton, nici pomeneală să răcească. Acasă răcea foarte des,

chiar și vara. Și nu-l ajutau nici un fel de medicamente.

Acum am să știu cum trebuie să trăiesc, se gîndea el. Dimineața apă și nouă alune, la prînz — susai cu ciuperci, la cină — un picior de porumbel.

Numai cînd se gîndea la carne suculentă, la fructe, la supă, la chiftele, la friptura de găină, crampe violente îi strîngeau toate măruntaiele. Vreo două ore în șir se mai chinuia, pînă ce reușea să alunge cu totul amintirile legate de mîncare. Îi trezeau dureri, gîtlejul i se strîngea în spasme, stomacul i se contracta, astfel încît trebuia să se descotorosească de aceste amintiri și uneori i se părea că toate nenorocirile pe lume vin de la comparații.

Dacă s-ar fi născut în cușcă și ar fi crescut cu alune, ciuperci, susai și picioare de porumbel, sau într-o colibă — ar fi socotit că așa e normal și n-ar fi visat la nimic altceva.

Cunoscuse însă înainte o altă viață, nu putea s-o uite și numai speranța că va scăpa, că oamenii și societatea nu-l vor lăsa aici, numai această speranță îi insufla putere.

La început nu-i dădea pace gîndul la lumea pe care o părăsise. Era îngrijorat de faptul că, fiind în captivitate, va pierde atîtea evenimente însemnate din viața societății. Dar zilele treceau, una după alta, și treptat atenția i s-a fixat asupra propriei sale vieți în cușcă.

Aici obișnuitele categorii logice nu valorau nimic.

Berzs se străduia să-și amintească tot ce citise despre înfometare. Îi părea rău că înainte dădea înciudat deoparte cărțile în care era vorba de înfometare ca metodă de tratament, niciodată nu citise pînă la capăt nici articolele în care se scria despre postul prelungit. Acum asemenea sfaturi i-ar fi prins bine.

Deocamdată mai avea produse (dacă puteau fi numite astfel), dar curînd aveau să se sfîrșească. La prima vedere, părea neverosimil că se poate trăi cu un asemenea regim. Și totuși trăia. Pentru că n-avea nici o altă soluție. Mirîndu-se singur, simțea că nu-i rămîne nimic altceva decît să trăiască.

La început pe Berzs îl indispunea gîndul că i s-a furat mașina. Strînseseră banii ani de zile, el și nevastă-sa, făcuseră tot felul de economii, renunțaseră la distracții, rezistaseră la ispite și iată — după ce au folosit-o un an, au pus-o la punct, au rodat-o, din senin te pomenești vîrît într-o cușcă, iar la volanul automobilului tău se așază un unchiaș necunoscut și o întinde.

De altfel, în legătură cu mașina nu ajunsese la o concluzie definitivă. Ba i se părea că a lipsi un om de mașină este un abuz monstruos, ba dintr-o dată povestea îi apărea ca un fleac fără importanță — ducă-se naibii de mașină.

Ce bine aș trăi acolo, se gîndea el, stînd culcat pe spate și minunîndu-se de stelele care se aprindeau pe cer, ce bine aș trăi, chiar dacă aș fi ultimul sărăntoc, căci totuși viața este atît de frumoasă.

În lumea aceea, asemenea raționamente ar fi părut o absurditate.

Cu timpul, lucrurile începură să ocupe tot mai puțin loc în gîndurile lui, pînă cînd ajunse într-o zi la concluzia că și-a pierdut orice interes pentru ele. Bîzîind gros și înfundat, trecu în zbor deasupra cuștii un bărzăune întîrziat. Sau poate o albină ? Miere ! Mierea nu era pentru el.

El nu se mințise în viață. Știa că totul se obține prin muncă, fusese învățat să-și cîștige pîinea cea de toate zilele, în sudoarea frunții.

Nu se amăgea singur, știa că nu va realiza cine știe ce, că nu poate atinge decît propriile sale limite. Și nu-l așteaptă nici o fericire deosebită, ci doar obișnuita fericire de a munci, fericirea de a vedea cum proiectele sale se prefac într-o armonie de suprafețe și linii, se înalță în case.

Să muncesc, trebuie să muncesc, îi trecea cîteodată prin minte. Timpul se scurge inutil dincolo de gratiile cuștii. Corabia s-a împotmolit. Timpul se scurge, torentul bogat al timpului își rostogolește apele, plescăie alături, iar el este despărțit de ape printr-un grilaj de oțel.

Și atunci striga în gura mare :

— Blestemați fie cei care m-au băgat aici !

Berzs asculta cum se stinge ecoul în pădure.

— Mai bine m-ar fi împușcat !

Asta trebuia s-o strige, căci altfel s-ar fi înecat de furie.

Poftim, se mira singur, și eu care credeam că sînt un om stăpînit din fire.

Berzs își analiză comportarea și ajunse la concluzia că păstrase multe iluzii în ceea ce-l

privea. Stăpînit ? Într-o anumită măsură — da. Dacă însă furia clocotește în tine și se revarsă, trebuie s-o împărtășești fie chiar și pădurii mute.

Poate că pădurea nu era mută, poate că Berzs nu-i înțelegea ecoul ?

Poate că cineva se ascundea în pădure și urmărea ce face el în cușcă ? Îi aștepta agonia ?

Berzs o ducea greu, pentru că aici era lipsit de toate valorile care-i aparținuseră în lumea aceea. De altfel aici ele ar fi fost inutile.

Singurul lucru la care se pricepea cu adevărat era meseria lui. Aici însă era lipsit și de posibilitatea de a munci. Desigur, nimeni nu-i putea interzice să construiască edificii în gînd, dar nu avea posibilitatea să elaboreze un proiect — n-avea hîrtie, planșetă, creioane, tușuri, aritmometre, mașini de calcul.

Ajunse la concluzia : cînd n-ai altă muncă, să trăiești înseamnă tot o muncă. Munca cea mai importantă, cea mai necesară era să rămînă în viață. Cînd își dădu seama de asta, se aprinse în el cu o nouă forță energia care parcă se stinsese, se iviră curajul și optimismul în măsura în care erau posibile în condițiile vieții duse într-o cușcă, și se hotărî ferm să reziste pînă la capăt.

Să nu se lase înfrînt de cușcă. Știa că nu-l pîndește nimeni din pădure. Pădurea privește cu ochi orbi. Numai cușca îl pîndește. Cușca îi așteaptă agonia.

Iată, atunci se va vedea limpede cît valorez, reflecta el. Atunci va ieși la iveală adevărata

mea valoare. Și Berzs concepu cîteva discursuri adresate cuștii.

Primul discurs era fulminant.

Cușcă ticăloasă, gogomană plină de cruzime!

Ai prins cerul cu mațe de oțel. Mi-ai prins trupul cu tentaculele tale scîrboase. Mi-ai ferecat pasul. De ce rîzi cu rîsul tău zeflemitor?

Printre colții tăi strălucește cerul albastru, precum cerul de la facerea lumii.

Unde m-ai prăvălit?

În hăul căscat al timpului? În clepsidră?

Oare îmi este sortit să devin un spic în treierătoarea naturii, și grînele mele vor curge în hambarele tale?

Mi-ai legat sufletul cu un nod strîns, cușcă dușmănoasă. Așteaptă, cîndva am să-ți răsucesc și eu gratiile într-un nod ca ăsta!

Mi-ai încleștat trupul, dar gratiile tale sînt neputincioase în fața rațiunii. În asta stau puterea mea și neputința ta. Gîndurile mele zboară libere în înalturi, ca păsările cerului.

Chiar dacă am să pier, vîntul îmi va împrăștia rămășițele printre gratii, și în formarea atomilor îmi voi recăpăta iarăși libertatea, pe tine însă, cușcă, te va mînca rugina și ai să te faci fărîme, căci nu există cușcă în stare să dăinuie în fața veșniciei. Veșnici sîntem doar noi — oamenii.

Aici, firește, Berzs forța nota. El nădăjduia însă că lucrurile nu vor ajunge atît de departe. Era convins că undeva, în beznă, se îndreaptă orbește spre el oamenii, era convins că salvatorii înaintează spre cușcă încet, dar sigur, era convins că societatea n-o să-l lase, credea în

oamenii care locuiau în casele construite de el, și această credință îi dădea puteri.

Înainte îl dureau destul de des dinții și aștepta cu teamă clipa cînd va începe iarăși durerea. Din fericire, deocamdată îl iertase. Ce s-ar face aici dacă l-ar apuca durerea de dinți?

Durerea de dinți este mai cruntă decît cușca. Sau, poate, dimpotrivă?

Precum o durere de dinți sîcîitoare, cușca îi amintea de nimicnicia vieții lui. Caracterul trecător al vieții? Dar în același timp veșnicia vieții, faptul că e unică și infinită, căci nu va mai trăi niciodată o altă viață. Nu este posibil.

Adeseori Berzs își bătea joc de cușcă. El era prizonierul ei, prinsul ei, dar restul oamenilor nu i se supuneau ei.

Toate nenorocirile vin de la comparații, revenea el iarăși și iarăși la gîndul dinainte... Dacă s-ar fi născut într-o asemenea cușcă, nu i s-ar fi părut singurul loc convenabil unde poate trăi omul?

Oare podeaua de beton și gratiile solide nu i s-ar fi părut o însușire firească a universului? Pe deasupra, în cușcă trăia într-o atmosferă sănătoasă, nu în condiții de seră, trăia în sînul naturii, departe de viciile civilizației. Uneori i se ridica părul măciucă la gîndul că s-ar fi putut naște și ar fi putut crește în cușcă și la ce s-ar fi întîmplat cu el, ce ființă fără creier ar fi devenit, o ființă ce nu cunoaște decît chemarea stomacului, frica, bucuriile trupești, chinurile foamei, iar tot restul i-ar fi fost străin, tot restul ar fi fost la fel de îndepărtat ca un curcubeu ivit deasupra pădurii?

Trăind în cușcă, omul nu trebuie să se consoleze singur, cușca rămîne cușcă, își zicea Berzs. E totuna dacă te-ai născut în ea sau ai nimerit întîmplător. Cușca nu se schimbă. Cușca n-are justificare. Pentru cușcă nu se pot născoci nici un fel de circumstanțe atenuante. În cușcă trebuie doar să trăiești, chiar fără să încerci un dialog cu ea. Să cauți să trăiești cît mai mult. Deși e limpede că barele cuștii sînt mai robuste decît viața omenească. Mai de durată.

Berzs își reconsideră viața în lumea aceea și trase concluzia că adeseori trăise după mintea altuia, după sfaturile altora. Se zbătuse fără rost. Uneori faptele lui erau dictate de tendința de a imita, nicidecum de o necesitate.

Achiziționa unele obiecte, pentru că le aveau deja colegii lui. S-ar părea că nu ne șade bine să rămînem în urmă. Din fericire, erau numai obiecte necesare, colegii lui fiind oameni practici. Berzs socotea că în lumea aceea se folosise mai des decît trebuia de rețete de-a gata și de șabloane.

Își mobilase apartamentul, chibzuind cam așa : dacă Novadnieks are, dacă Antlavs și-a cumpărat și el, de ce să nu-mi fac și eu rost de o garnitură ca a lor ? Pe lîngă asta, mobilîndu-și casa, tindea să-și întreacă subalternii și să ajungă la nivelul șefilor.

Pe timpuri își vizitase rar bătrînii, dar iată că venise moda caselor de la țară, aproape fiecare din colegii de muncă avea cîte un refugiu de vară, mai mult sau mai puțin arătos, deci și Berzs începuse să treacă mai des pe la părinți. Amenajase podul ca locuință de vară. Avea de gînd să-și construiască și un teren de tenis, deoarece un cunoscut al lui, un scriitor, își exprimase părerea că o casă ca aceea trebuie neapărat să aibă un teren de tenis. Și așa în toate. Nu trăise suficient după mintea lui, după ideile lui.

Asta pentru că începuse să se convingă cu timpul că uneori nu-i bine deloc să dai dovadă de inteligență, să-ți spui deschis părerile, căci poți trezi ecouri neașteptate, care se întorc ca un bumerang și lovesc în echilibrul tău sufletesc.

În general, în viața lui existau răspunsuri pregătite la toate problemele, nu era nevoie să născocească altele noi, asta ar fi putut tulbura echilibrul stabilit cu anii, iar o asemenea încălcare nu putea aduce nimic bun. Așadar, trebuie să te ocupi numai de probleme strict profesionale, dăruindu-le tot focul inimii și al minții, iar în celelalte probleme să te folosești de tipare, de șabloane, în acest caz succesul îți este asigurat, iar nereușitele sînt aproape excluse. Așa era mai ușor și mai simplu să trăiești, nu-ți consumai forțele de pomană, îți rămînea destul timp pentru plăceri și distracții. Cu un astfel de mod de viață nu-ți făceai dușmani, iar prietenii apăreau de la sine.

În cușcă sistemul acesta nu face doi bani. Aici trebuie să dai singur răspunsul la orice problemă, aici trebuie mereu să cauți noi soluții, aici în fiecare zi apar noi probleme.

Şi toate de importanţă majoră, legate de hrană şi de felul în care să-ţi menţii moralul la un nivel corespunzător.

Alte probleme nu existau, iar problema principală era : să trăieşti sau să mori. În lumea aceea, această problemă ar fi părut caraghioasă, falsă, nefirească şi nesinceră, născocită, dar în cuşcă toate celelalte probleme i se subordonau.

Cîteodată Berzs n-avea chef să facă nimic. Se săturase de această stare de vegetaţie şi de toată existenţa lui jalnică.

La gîndul „jalnică", sări în picioare şi începu să alerge încolo şi încoace prin cuşcă, vorbind singur.

— Cum de îndrăzneşti să numeşti „jalnic" ceea ce ţi se oferă doar o singură dată şi nu se mai repetă nicicînd ? — Vocea îi tremura de revoltă, faţa i se înroşise, apatia îi pierise ca prin farmec. — Nu, aşa nu merge, urmă el, am să te trăiesc toată fără să las vreo rămăşiţă, pînă la capăt, pînă la fund. Şi apoi — viaţa şi aici e minunată, ar fi un păcat să mă plîng !

— Pentru un timp, pînă mă vor găsi, trebuie să rămîn în cuşcă, îşi spunea singur. Dacă am să încep să caut numai cusururile cuştii, viaţa va deveni imposibilă.

Berzs se întinse cu voluptate.

Dincolo de copaci, soarele lumina fără să încălzească, ca în plină toamnă. În schimb, nici ţînţari, nici muşte, nici tăuni. Şi puteai să nu te mai temi de insolaţie, de prea multă căldură. Soarele se afla deasupra pădurii. Deasupra cuştii.

— O cuşcă minunată, spuse Berzs.

— Ce bine mă simt în cuşcă ! repetă el.

Tăcu puţin. Cuşca nu-i răspundea nimic.

— Astăzi nu trebuie să mă duc nicăieri, începu Berzs din nou. Pot să zac toată ziua în cuşcă, după pofta inimii. Oare n am visat la asta în lumea aceea ? Iată că acum n-am nici un fel de griji ! Cuşca e sanatoriul meu.

Cine o să-mi facă aici vreo observaţie ? Cine o să refuze să semneze o hîrtie ? Cine o să îndrăznească să mă înveţe cum să construiesc case, cum trebuie să fie faţada, ce fel de materiale să folosesc ?

Cuşca este prietenul meu credincios, devotat.

În cuşcă eu sînt unicul arhitect, unicul specialist. Aici sînt un lucrător ce nu poate fi înlocuit şi nici plătit, căci cuşca n-o să mă înlocuiască cu nimeni şi nu mă plăteşte cu nimic.

Eu sînt şeful cuştii.

Fără nici o îndoială, sînt ales în unanimitate. Votul meu este într-adevăr singurul. În acelaşi timp, numai eu am căderea să decid soarta subalternului meu. Căci tot eu sînt şi subaltern. Este cazul ideal în care interesele şefului coincid cu interesele subalternului. Să supravieţuiesc sau să mor ? Eu hotărăsc în unanimitate : să supravieţuiesc ! Nu-mi rămîne nimic altceva. Unanimitate deplină.

După aceea, Berzs mai născoci un vicleşug împotriva cuştii.

— Să ştii, cuşcă, declară el deodată, mi-a plăcut aşa de mult la tine, încît am hotărît să rămîn aici pentru totdeauna. M-am răzgîndit, nu te părăsesc. Da, da, nu mai aştepta şi

nu mai spera. Nimic n-o să mă oblige să mă despart de o cușcă atît de minunată !

— Cu-u-um ! răcni cușca.

— Aha, te-am atins unde te doare ! Știam eu că asta n-o să-ți placă, dar vei fi nevoită s-o înghiți ! Credeai că vreau să scap de barele tale ? Ba, deloc ! Nici prin gînd nu mi-a trecut. Rămîn, iar tu, cu toate gratiile tale de fier, n-o să faci nimic cu mine. Nu plec — și gata.

— Cum n-ai să pleci ? ! — Cușca era uluită.

— Tu nici nu poți să pleci !

— Eu, să nu pot ? repetă Berzs. Ba bine că nu ! Eu pot orice. Nu vreau să te necăjesc și de aceea rămîn !

Se bucura răutăcios în adîncul inimii, observînd încurcătura în care se afla cușca. Cușca nu se așteptase la o asemenea întorsătură a lucrurilor. Ce l-a apucat să răstoarne totul cu picioarele în sus ? Apoi însă, venindu-și în fire, făcu haz și cușca pe săturate.

Dincolo de gratii se boltea spațiul albastru luminos, ca o gură deschisă a Universului.

Dar multă vreme mai putea Berzs să se îmbărbăteze în felul acesta ? Era lăudabil faptul că izbutise să-și păstreze simțul umorului, să nu cadă pradă deznădejdii, blestemînd cușca, cum făcuse cu cîteva zile înainte. Dar degeaba își stricase somnul. Ce-i păsa cuștii, era nesimțitoare.

Pentru cușcă toate blestemele lui parcă nici nu existau. Cușca nu era în stare nici măcar să simtă vreo vină. Cușca rămînea surdă la sentimentele lui. Emoțiile n-o atingeau. Cușca nu comunica în nici un fel cu el. Trebuia să se

împace cu asta. Era inutil să-și arate indignarea față de ea. Berzs putea să se dea cu capul de barele de oțel, și atîta tot.

Spera că va fi găsit, dar cu fiecare zi îi venea tot mai greu să-și păstreze speranța.

Dar dacă nu-l găsesc ?

Cu o oră mai tîrziu, la apusul soarelui, ședea rezemat de gratii.

Dar dacă cei care-l caută și-au pierdut ei speranța ? Dacă fericirea îi va întoarce spatele ? Și va rămîne pe vecie în cușcă ? Atunci mai are doar o singură nădejde — vremea. Rămîne să spere în zăpadă, în soare, în rugină. Mai devreme sau mai tîrziu, rugina va măcina blestemata de cușcă.

Vremea lucrează pentru mine, dar asta nu-mi ușurează defel situația.

Prea sînt diferite vitezele cu care ne mișcăm spre sfîrșit.

Cușca se tîrăște cu pas de broască țestoasă în întîmpinarea morții. Eu zbor însă către ea ca o pasăre. Și nu este departe clipa cînd am să trec deasupra carapacei de broască țestoasă și tragedia mea se va consuma.

Tragedie, actori cu coturni ? Oare cuvintele uitate au căpătat un nou sens pe scena înconjurată de gratii a cuștii ? Măști ? Joc ? Niște fiare vechi ! Dar aceste fiare mă țin în captivitate și, oricît îmi ascut mintea, nu pot deschide încuietoarea cuștii. Pentru că un ticălos rafinat a născocit un zăvor atît de complicat încît să nu poată fi deschis dinăuntru. N-am la dispoziție nici scule, nici o pîrghie, ca să

depărtez gratiile. N-am la dispoziție decît viața mea, voința mea.

Sînt stăpînul cuștii, dar în același timp supusul ei. Sînt un cetățean al cuștii și în același timp — președintele ei.

Rîzi, paiață, rîsul este permis !

Cel puternic rupe barele. Cel slab își bate joc de ele. Cel puternic distruge cușca. Cel slab crează o filozofie a cuștii.

Viața în cușcă este posibilă numai cu această filozofie.

Parcă am nevoie de legi, dacă sînt singur ? Parcă am nevoie de morală, dacă sînt singur ? Parcă am nevoie de etică, dacă sînt singur ? Și parcă mi-este necesar eul meu, dacă sînt singur ?

Ce n-aș da să pot pălăvrăgi măcar cinci minute cu ultimul prost de pe pămînt ! Omul în sine nu este nimic, el devine om doar în contact cu oamenii. Este un adevăr elementar, dar numai în cușcă am simțit dorința să strig după un om în gura mare. În lumea aceea, mai curînd fugeam de el.

Sînt propriul meu sclav. Sînt propriul meu stăpîn. Sînt propriul meu judecător și propriul meu călău. Pot să mă consolez făcînd jocuri de cuvinte ; eu sînt toporul, eu sînt butucul, dar fără oameni nu mă pot descurca.

S-ar părea că pot să mă bucur. În sfîrșit, nimeni nu-mi face observații că dimineața trebuie să mă bărbieresc, să mă spăl pe dinți, să fac duș. Seara nimeni n-are să mă tragă de urechi la baie, n-are să mă silească să mă frec pe picioare cu lufa.

Acum nu mai trebuie să economisesc bani pentru benzină, pentru huse noi la scaunele din mașină. Nu trebuie să plătesc gazele, locuința, curentul electric.

În sfîrșit, am atins idealul chiverniselii și viața mă costă extrem de ieftin.

Sînt posesorul celei mai minunate locuințe din lume — o cușcă. Pentru că în ea se va întruchipa un proiect pe care l-am îndrăgit — contopirea interiorului cu natura.

Natura intră în interior, devine o parte din el. Așa spuneam cîndva. Sînt convins că dacă mai departe totul va merge de la sine și nu voi fi găsit în cel mai scurt timp (să ne pregătim pentru cazul cel mai rău), și eu mă voi preface într-o parte a interiorului, mă voi contopi cu natura într-un tot armonios, de nedespărțit. Voi atinge în sfîrșit fericirea supremă, voi fi scutit de toate grijile. De grijile în legătură cu menținerea propriei mele vieți.

Deocamdată mai trebuie să respir, să-mi fac necesitățile, de fapt, ce să mai vorbesc — adevărate fleacuri, dar totuși trebuie să mănînc, să beau, să-mi termin de ronțăit alunele, au rămas foarte puține. Da, am un meniu de gurmand, păcat că mi-am terminat toate ciupercile.

Lăsați-mi grijile mele, altceva nu mai cer.

Așa stau lucrurile, preaonorată cușcă !

Cu ce încîntare aș asculta acum strigătul Editei : „Ia poftim, marș la baie !“

Sau : „Ne trebuie un covor nou, cel vechi s-a ros de tot“.

Unde ești, generalul meu, de ce nu te grăbești să-ți salvezi veteranul căzut prizonier ?

Ce bine că am rămas cu mine însumi și din cînd în cînd pot sta de vorbă cu mine. Te pomenești că o să mi se urce la cap că sînt deștept, dacă pînă acum n-am murit, sau n-am înnebunit ?

Ori poate cușca e o formă rafinată de nebunie ?

Berzs se învîrtea dintr-un colț în altul, bătea cu bățul în bare. Barele răsunau. Erau gratii adevărate. Trainice. Cușca era o formă a forței brute.

Cu cîtă plăcere aș bea acum o votcă, se gîndi Berzs. Ce ciudat, cînd trăiam liber, vrînd să scap de gută, nu beam o picătură. M-am torturat singur ca un inchizitor. M-am purtat ca un sadic cu dorințele mele ! Regim sever și dietă. Iată rezultatul. Ce folos din toate astea în cușcă ? Fără gută mă plictisesc. S-ar părea că și guta m-a părăsit.

În libertate, îl durea cam des capul. Probabil, din cauza tensiunii. Acum n-avea nici un fel de durere de cap. Poate pentru că nu citea nimic. Nu vedea cărți, ziare, reviste. Era foarte liniștitor. Vederea i se îmbunătățise. Distingea perfect crenguțele mai depărtate, frunzulițele, conurile de brad ; în libertate trebuia să poarte ochelari. Rămăseseră pe drum, în nisip, după lovitura de tristă amintire pe care o încasase.

Apa, care în primele zile i se păruse bâltită, tulbure, cu gust de broaște, acum o găsea deosebit de bună, plăcută, îi potolea de minune setea și-l ajuta să rămînă în viață.

Te poți obișnui cu orice, numai să nu-ți amintești de timpurile cînd beai de la robinet excelenta apă din lacul Baltezer. Atunci totul va fi în ordine. Amintirile sînt ca niște fire de praf în ochi.

Am acum o singură nădejde tainică, veșnic tînără, că oamenii au să mă găsească și că am să scap viu din îmbrățișarea de oțel a cuștii.

Rodul care s-a copt cade din copac. Tot ce există, cînd ajunge la zenit, se îndreaptă spre pieire.

Poate că și eu am ajuns la zenit la cei treizeci și cinci de ani ai mei. Poate că mi-este sortit să mă sting în muțenia cuștii, departe de ochii oamenilor.

Poate nu mi-a fost dat să spun nimic nou ? Poate mi-am epuizat posibilitățile, mi-am golit pînă la fund talentul, l-am irosit puțin cîte puțin pe mărunțișuri ? Poate sînt apa cea tulbure din fîntîna mică, care numai mie mi se pare bună de băut, căci n-am altă apă, dar celorlalți le miroase a baltă, a broaște ?

Cine îmi va răspunde ?

Cușca tace cu îndărătnicie.

Numai eu pot să răspund, nimeni altcineva. Înainte n-aveam îndoieli, în ceea ce mă privește, nu mă gîndeam la zenit, dar cușca mi-a dat un imbold.

Acum, pare-se, știu cum trebuie să muncesc. Da, acuma știu. Acum aș putea s-o fac. Nu duc lipsă de energie și voință. Febra anilor tineri a trecut, e timpul să-mi vină mintea la

cap. Aș putea să-i mulțumesc cuștii pentru învățătură. Nu se știe însă dacă mă voi pricepe să culeg roadele acestei învățături.

Trebuie ales drumul cel mai greu ?

Toate astea sînt prostii și așa pălăvrăgește numai cel care n-a ales nici o cale, ci s-a lăsat purtat de curent. Dacă n-aș fi ales arhitectura — care, de fapt, este drumul meu cel mai ușor, linia de minimă rezistență, căci aptitudinile mele răspund întocmai cerințelor acestei meserii — iată, deci, dacă n-aș fi ales arhitectura, aș fi izbutit să realizez oare ceva meritoriu ?

Nu, de mii de ori nu !

Trebuie ales drumul cel mai ușor ?

E absurd să discuți despre un drum ușor și unul greu. Trebuie să alegi unicul drum. Este necesar să-l cauți și atunci unicul drum posibil va deveni cel mai greu și totodată cel mai ușor.

Dacă aș găsi mijlocul de a ieși din cușcă, aș fi omul cel mai fericit. Dar nu mi-e dat să-l găsesc. Și în asta constă cea mai mare infamie a cuștii.

Cîți oameni nu seamănă ei înșiși cu o cușcă și rătăcesc prin lume cu ea, și își poartă gratiile, alunele, șampinioanele, lațurile pentru porumbei, paiele putrede, bălegarul de cal, își poartă cu ei stratul de frunze rămase de anul trecut, jgheabul vechi, și deodată o asemenea cușcă se furișează pe nesimțite, pune gheara pe un alt om și îl ține captiv ani îndelungați.

Există cuști de lux, cu haine scumpe, cu automobile, vile, covoare cu motive ornamentale și canapele moi.

Există cuști de oameni sărmani, cu haine peticite, cu mobilă scălîmbă, cu locuințe comunale, cu ecrane înguste de televizoare.

Există cuștile negre ale urii, cuștile roșii ale dragostei, cuștile albe ale durerii, cuștile violete ale patimei, cuștile incolore ale vieții și ale morții, există cuști ale invidiei și dacă tu, omule, locuiești în cușcă, asemenea metafore pot fi înșirate la nesfîrșit.

Singura cale, cea mai ușoară și în același timp cea mai grea, este să scapi din cușcă. Cușca se tîrăște ca un șarpe cu clopoței pe o podea de beton. Eliberîndu-se de ea, omul va agăța la el în birou, în chip de trofeu, pielea de șarpe, dar otrava lăsată de cușcă îi va apăsa încă multă vreme inima.

Sînt totuși fericit că o asemenea soartă m-a ocolit în lumea aceea.

Începură nopțile senine. Cerul se făcu înalt și albastru. În cuștile stelelor, scăldate de lumina Căii lactee, străluceau alte lumi.

În asemenea clipe, își amintea de Edite.

Știu, iubito, tu vii spre mine cu pasul tău ușor, pe pămîntul înghețat, calci cu tălpile calde pe zăpada scîrțîitoare, cu tălpile tale dulci, și valul părului tău albastru noptatic se resfiră în vînt, tu vii spre mine, întinzîndu-ți brațele albe ca laptele.

Într-o noapte geroasă, o frunză se rupe de pe ram și cade în brațele albe ca laptele. Cade timp de o veșnicie întreagă.

Poate că există frunze care cad o jumătate de veșnicie, un sfert de veșnicie, o optime de veșnicie și adeseori mă trezesc, sar în picioare

în cortul meu, privesc în noapte, te aștept, sfredelind bezna cu ochii speranței, dar nu văd decît frunza, nemișcată, care de o jumătate de veșnicie cade în zbor de pe ram.

Te aștept așa cum frunza nemișcată așteaptă venirea celei de-a doua jumătăți a veșniciei, și nădejdea mea este neatinsă de putregai, la fel cum neatinsă de putregai este veșnicia frunzelor în noaptea de toamnă, cînd prin cușca cerească clipește cețos îndepărtata Cale lactee, și oamenii cred că sînt stelele, oamenii care nu cunosc cușca, iar cei dragi sînt întotdeauna alături de ei, și o mînă caldă li se odihnește pe piept.

Pe pieptul meu se odihnește mîna speranței.

Totuși — cum arată Edite ? Nu încep oare să uit ? Avea mîini mari, degete lungi, subțiri. Pielea albă. Avea o aluniță chiar lîngă umăr, care se vedea cînd purta rochii cu mîneci scurte, îi veneau bine mai ales rochiile negre, scoțînd în evidență pielea ei albă și catifelată.

Edite putea să slăbească pe neașteptate, atît de mult, încît claviculele îi ieșeau în afară, umerii i se făceau colțuroși, brațele îi atîrnau, apoi la fel de brusc putea să devină, ei, nu chiar plină, dar în orice caz să se schimbe de n-o mai recunoșteai, brațele și umerii i se rotunjeau frumos, spatele se făcea drept, neted, iar gura — de obicei atît de mare pentru fața ei slabă — era pur și simplu o gură, și nasul, drept, clasic, nu mai părea deloc ascuțit. O săptămînă arăta uscățivă ca un băiețoi, cu un aer poznaș, cu o fetișoară ascuțită, suptă, iar săptămîna următoare — hodoronc-tronc — o

femeie trupeșă, cu obrajii rumeni și buzele roșii.

În cușcă, Edite îi apărea în toată frumusețea ei tainică. În amintiri totul căpăta o rezonanță nouă, un înveliș nou, fără certuri mari și mici. Și-și aminti ceea ce uitase demult de tot. Își aminti de începutul dragostei lor. Acum nouă ani — vara era pe sfîrșite — am condus-o pe Edite pînă la vila unde locuia cu părinții ei.

În general, eram un flăcău isteț, dezghețat, dar alături de ea mă pierdeam, deveneam tăcut, sfios, mormăiam ceva, neajutorat, parcă îmi schimbam culoarea, mă ghemuiam tot și atunci am înțeles adevăratul sens al cuvintelor „îndrăgostit lulea".

În mine se trezea fiara. O devoram pe Edite din ochi, gîndurile îmi fugeau în toate părțile, chipul mi se împietrea și acum, prin gratiile cuștii, privind înapoi la mine, cel de atunci, îmi par prea puțin atrăgător în rolul de îndrăgostit.

Firește, Editei nu-i plăceau noțiunile primitive pe care le aveam eu despre dragoste, ca oricărei femei, pe deasupra și tinere — abia împlinise douăzeci și unu — ar fi dorit să audă cuvinte tandre, discursuri inteligente, reflecții despre armonia sufletelor, astfel încît uneori, conducînd-o pînă acasă, mă despărțeam de o păpușă mută și rece. Și în seara aceea mi-a spus „la revedere" cu un aer bosumflat, nici pînă astăzi nu știu cu ce am necăjit-o.

Am rămas singur. Ceasul arăta zece și jumătate. Stăteam sub pinii de la marginea pădurii,

privind cum s-a aprins lumina la fereastra Editei. S-a aprins și a rămas așa multă vreme.

Am stat acolo pînă m-a pătruns frigul. Pămîntul era moale, cernoziom presărat cu ace de pin, și am stat pînă cînd picioarele mi s-au afundat pînă la gleznă în solul afînat. Mi s-a năzărit că spre dimineață am să mă cufund pînă la brîu în pămînt, iar lumina din fereastră ardea întruna.

Începuse să plouă. La început ploaia era caldă și blîndă, apoi tot mai înverșunată, mai rece, mai biciuitoare ; simțeam cum mi se lipește de cămașă căptușeala udă a hainei, cum mi se strecoară umezeala de-a lungul spinării. Crengile pinilor încetaseră să rețină ploaia. Lumina de la fereastră ardea ca și înainte, dar mă hotărîsem să nu plec pînă nu se stinge.

Stăteam țintuit locului, începuseră să mă scuture frigurile, picioarele mi se afundau tot mai adînc în cernoziomul moale. Cu cît înghețam mai tare, cu cît mă cufundam mai adînc în cernoziom, cu atît mă simțeam mai fericit.

La drept vorbind, pînă atunci nu eram sigur că simțămintele mele pentru Edite pot fi considerate drept iubire. Mă rușinam de lipsa mea de stăpînire, dar ploaia și frigul au potolit fiara din mine. Stăteam pe loc, afundîndu-mă în pămîntul afînat, mă lăsam murat de ploaie, în timp ce o voce lăuntrică îmi șoptea că e absurd să înghet și să mă ud pînă la piele, cu toate că lumina tot mai arde la fereastră. Am rămas însă, am rămas pentru că o iubeam pe Edite, și de fericire îmi curgeau lacrimile pe obraji, amestecîndu-se cu șiroaiele de ploaie

rece, și mulțumeam din suflet naturii pentru că m-a ajutat să iau cunoștință de dragostea mea.

Pompierii cerești împroșcau apă din plin cu pompele lor de incendii, iar lumina din fereastră ardea mai departe. Eram ud pînă la piele, mă pătrunsese frigul pînă la ultima picătură de sînge, cînd în cele din urmă lumina se stinse.

Atunci mi-am tras afară picioarele afundate în cernoziom, mi-am scos haina și am stors-o, atunci a încetat și ploaia, mi-am stors și pantalonii — în clipa aceea știam deja că Edite va fi nevasta mea.

Ce ciudat că mi-am amintit acum de asta. Ploaia m-a ajutat să pricep ce înseamnă dragostea.

Cușca m-a ajutat să înțeleg ce înseamnă pentru mine viața, ce înseamnă pentru mine oamenii, ce înseamnă pentru mine posibilitatea de a mă plimba pe un drum de pădure, rupînd conuri de brad, ascultînd ciripitul păsărelelor, cușca m-a ajutat să înțeleg ce înseamnă pentru mine munca.

Berzs desena cu un cărbune pe podeaua de beton a cuștii clădiri minunate, desena orașe întregi, apoi le ștergea și în clipa în care în gîndurile lui luau naștere casele, fațadele, soluții izbutite, combinații neașteptate, se simțea fericit și în cușcă. Pînă cînd, desprinzîndu-se de planurile sale, băga de seamă simetria mută a gratiilor.

Cușca ucisese consumatorul din el, păstrîndu-l în schimb pe creator. Dar cușca îl ținea pe

creator în brațele ei de oțel, permițîndu-i să se desfete doar în gînd cu roadele muncii sale.

Cît de răsfățat, de pretențios, de capricios fusese el în lumea de dincolo ! Demult se obișnuise să împartă lumea în două — lumea de dincolo și lumea din cușcă. În lumea din cușcă era de o modestie dusă la extrem în cerințele, dorințele și capriciile sale.

Cerințe, capricii, dorințe ?

Da de unde ! Asemenea cuvinte mari nici prin gînd nu-i treceau. Nu făcea decît să spere, să viseze smerit ca Edite să fie lăsată să intre în cușcă măcar o dată pe lună, iar el să aibă o îmbrăcăminte cît de cît acceptabilă care să-l apere de frig. Ca din cînd în cînd să-i pice niște hrană caldă. La mai mult nu visa.

Și totuși sînt nesincer, se corectă el. N-am nevoie de nimic — numai să scap de-aici !

Dar este oare posibil ?

La minuni nu prea te poți aștepta, mai curînd, va fi nevoit să stea pînă la capătul zilelor sale în cușcă. Își aminti de prieteni și rude și se întrebă : ar simți vreo bucurie dacă s-ar pomeni cu ei în cușcă, chiar de-ar avea aici hrană destulă și un acoperiș de nădejde deasupra capului ? La acest gînd i se tăie răsuflarea — într-atît de concret își închipui situația. Și înțelese că singurătatea este cea mai înspăimîntătoare cușcă în care omul se poate închide singur.

Singurătatea este bună doar atunci cînd tu însuți îi poți pune capăt în orice clipă.

Dacă la începutul toamnei în jurul cuștii zburătăceau, săreau și ciripeau păsărele, acum

doar rareori se auzea strigătul vreunei gaițe sau zgomotul stins al unei ciocănitori, de undeva de pe povîrnișurile rîpei. Păsările părăsiseră pădurile, zburaseră pe meleagurile calde. Meleaguri calde. Există ele oare ? Lăstunii, rîndunelele, grangurii zburaseră, desigur, alte păsări el nu cunoștea. Dar ar fi vrut ca păsările să fie din nou cu el, ca în corul lor pe mai multe glasuri să se contopească pentru o clipă glasul singurătății, dar degeaba, timpul era necruțător, nu ținea seamă de dorința lui. Timpul se îndrepta să întîmpine iarna.

Un pițigoi singuratic trecu în zbor deasupra cuștii.

Cui să adreseze rugămințile lui ? Natura vorbea altă limbă, natura nu înțelegea. Poate că natura este neputincioasă, ca și el, poate că ea urmărește cu groază mută agonia omului în tentaculele de oțel ale cuștii ?

În neputința ei, natura se împurpura de rușine. Frunzele arborilor se acopereau de roșeață ; duse de vînt, frunzele zburau în jurul cuștii, ca niște păsări roșcate se lăsau foșnind pe bare. Berzs asculta foșnetul frunzelor și își zicea : nu, totuși natura nu m-a lăsat, nu m-a părăsit.

Cîteodată îl năpădea un asemenea gol, încît nu-și putea aminti nimic, nu se putea gîndi la nimic, stătea lungit pe mormanul de frunze, admirînd caruselul căderii lor. Frunze, frunze, frunze, în glasul lui țăcănea telegraful întruna, eu sînt acum o frunză, iată, am ieșit din cușcă, m-am agățat de un ciot, vîntul suflă, mă desprind de pe creangă, zbor învîrtindu-mă în

bătaia vîntului, zbor împreună cu celelalte frunze.

Noi, frunzele, avem misiunea noastră, noi, frunzele, avem scopul nostru. Noi, frunzele, trebuie să nimerim în cușcă, să ne strecurăm printre gratii, acesta este scopul nostru. Trebuie să cădem foșnind ușor pe podeaua de beton unde zace un om în singurătate, trebuie să-i acoperim fața tristă, trebuie să-i risipim melancolia. Trebuie să-i întovărășim singurătatea. Noi sîntem frunze de toamnă cu aripi ușoare, iar omul este greu, el nu poate să zboare odată cu vîntul deasupra pămîntului, omul nu este în stare să se îngălbenească de la sine, omul este îndărătnic și dîrz, dar este și trist. Să zburăm, să învîrtim morile de vînt, să măcinăm tristețea omului prefăcînd-o în făină de toamnă, lasă să cadă făina de aur pe capul lui, lasă să-și coacă omul pîinea speranței din frunze, lasă să-și coacă pîinea amară a speranței. Omul nu poate trăi fără pîine. Și pe el or să-l macine pietrele de moară ale zilelor prefăcîndu-l în pîinea speranței. Așadar, să zburăm, să învîrtim moara zilelor, să ne strecurăm printre gratii, să ne strecurăm printre tentaculele de oțel, ca să se convingă omul că nu este singur, că îl însoțește toamna liniștită, calmă a speranței, că aurul făinii de toamnă se revarsă asupra lui printre colții cuștii.

Berzs nu meditase niciodată la o perioadă de singurătate îndelungată. Va putea s-o suporte ? Uneori se simțea destul de bine, i se părea că singurătatea în mijlocul naturii nu este defel înfricoșătoare, alteori în suflet i se

strecura o teamă apropiată de panică : va uita să vorbească, va pierde facultatea de a vorbi și atunci, stînd în mijlocul cuștii, se apuca să strige tot ce-i trecea prin cap. Strigătele lui erau lipsite de sens, poate doar un calculator și cu Freud ar fi putut găsi în ele o reflectare din adîncuri, o reflectare a subconștientului.

Noaptea se trezea și asculta cum cineva se furișează încet spre cușcă.

Pădurea prinde viață, își spunea el.

Frunzișul foșnea tainic. Chiar lîngă cușcă, dincolo de corturile sumbre ale tufișurilor, întrezări mișcînd o umbră. Era o vulpe.

Berzs se îngropă mai adînc în frunze, lăsînd numai capul afară. Îl trezi un sunet îndepărtat. Nu izbuti deloc să ghicească ce animal era. Ascultă multă vreme sunetul care nici nu se depărta, nici nu se apropia, și în sufletul lui luă naștere o neliniște vagă.

Obosise să-și mai aștepte salvatorii.

Nu, nu erau ei, ci altceva. O pasăre ? O fiară ? Mai tîrziu se lămuri : doi copaci, strîns apropiați, se frecau unul de altul și scîrțîiau, și plîngeau, și gemeau.

Cînd era soare, se culca pe spate și privea cerul. Părea că gîndurile i se contopeau cu albastrul bolții cerești. Se gîndea la moarte. Trecuse deja o lună, rămîneau puține speranțe, dar și fărîma aceea de speranță rămasă nu lăsa să i se stingă pînă la capăt forțele și îndîrjirea.

Știa : va veni neființa. Chiar în îmbinarea acestor cuvinte se ascundea o contradicție. Va veni neființa ? Va fi ceea ce nu este ? Dar el

știa că nu va fi nici plăcut, nici neplăcut, ci pur și simplu nu va mai simți nimic.

De aceea se desfăta cu clipele acelea de limpezime sufletească care îi erau hărăzite în cușcă, înainte de a cădea în neființă.

Medita mult la trupul său, pînă nu începea să audă întregul motor uriaș al inimii care pulsa în arterele și vasele sanguine. Apoi se cufunda într-un fel de semitoropeală și i se năzărea că devine inima cuștii.

În asemenea clipe nu simțea nici mînie, nici ciudă împotriva cuștii. Știa că nici o ființă nu poate trăi fără inimă. Și cușca are nevoie de o inimă și cușca se străduise să-și facă rost de inimă. Cordul bătea, suferea, se bucura, cordul se manifesta cordial. Inima bătea pe podeaua de beton, între gratiile de oțel, inima mare, omenească a cuștii.

Cușca nu se gîndea decît la ea. Cușca nu se gîndea la alții.

Și iarăși se pomenea vorbind cu cușca, așa cum vorbești cu o ființă vie.

— Ei, de ce mă ții aici, la ce-ți folosește ? Dă-mi drumu' !

— Cineva trebuie să fie în cușcă ! Sau îți închipui că o cușcă, una ca mine, poate să stea goală ? ! răspunse cușca.

— Nu, nu cred, spuse Berzs, dar pînă să nimeresc eu aici, ai stat goală.

— Nu-i adevărat, replică ea. N-am stat goală, în mine a trăit gîndul unui prizonier.

— Dar cu ce drept ? se revoltă Berzs.

La această întrebare cușca n-a fost în stare să răspundă nimic logic. Într-adevăr, cum să-și dovedească drepturile ? Cușca n-avea drepturi, în schimb avea bare trainice, și cușca nu făcu decît să rîdă batjocoritor.

Peste noapte apa din fîntînă se acoperi cu un strat subțire de gheață.

Acum Berzs nu se mai mîngîia cu speranțele că va scăpa viu. Știa că se apropie ultimele zile și dorea să le petreacă în liniște și cu mintea limpede.

Regreta un singur lucru — că nu lăsase copii în urma sa. Nu trebuia s-o lungească, să amîne pe mai tîrziu acest lucru, pentru că acel „mai tîrziu" n-a mai venit.

Nu era supărat pe oameni. Știa că l-au căutat, dar că ceva i-a împiedicat să-l găsească.

Noaptea o turmă de mistreți trecu tropăind pe lîngă el. Berzs se gîndi : ce bine că rămășițele mele pămîntești vor fi apărate de cușcă. Altfel mistreții l-ar fi făcut bucățele după moarte. N-avea încredere în mistreți, nu se bizuia pe regimul lor alimentar din ghindă și rădăcini.

Berzs își reconstitui în minte întreaga viață dusă în lumea de dincolo și ajunse la concluzia că, orice s-ar spune, a trăit din plin. A muncit cu drag. În timpul liber s-a distrat de minune. A iubit și a fost iubit. A avut prieteni.

E posibil, au existat — sigur că au existat ! — tot felul de neajunsuri, el și cu Edite poate că și-au irosit prea mult timp într-o alergătură fără rost, s-au ocupat prea puțin unul de altul. S-au afundat în propriile lor griji ? Dar el ? Și el se gîndea mai mult la sine, mai puțin la ceilalți și i se părea că așa e bine. Fiecare

n-are decît să se ocupe de el însuși, să se desăvîrșească mai întîi pe sine și numai după aceea să se apuce de îndreptarea celorlalți, atunci va fi mai multă ordine în lume. Așa încerca să trăiască, socotind că așa e bine. Eu răspund pentru tot ce se petrece în lume ? Prostii ! Trebuie să răspunzi înainte de toate pentru tine, pentru munca ta, pentru relațiile tale cu oamenii, atîta timp cît ești în viață nu te băga în cușca egoismului — și fii sigur că lumea va fi mai bună.

Noi — iată adevărata formă a răspunderii.

Alteori, gîndurile i se împleteau ca firele de volbură îngălbenită de pe arinul uscat din preajmă și se gîndea că ar fi fost bine să ajungă pînă la trunchi, să-l tragă în cușcă și să-l ardă.

Lemnele se terminaseră. Chibriturile — la fel. Alunele — le mîncase pînă la ultima.

Nopțile cădea înghețul.

Bea apă cu bucățele de gheață. Apa din puț scădea văzînd cu ochii. Izvoarele încetaseră s-o mai alimenteze.

Ziua, soarele apărea rareori. Gratiile cuștii se încălzeau, iar spre seară, cînd se lăsa tăcerea și pădurea încremenea de frig, Berzs auzea cum trosnesc răcindu-se barele de oțel. Poate că reumatismul atmosferic măcina cușca ? Reumatism atmosferic ? Berzs rîse încetișor. Una din gratii răsună jalnic, duios. Poate că era muzica tainică a cuștii ?

Pe cer apărură nori aducători de zăpadă. Berzs contempla liniștit solii albi ai iernii. Ce contează unde ai să mori — în pat sau în cușcă,

cugeta el. Moartea este aceeași în cușcă sau oriunde în altă parte.

Socotea că totuși el a învins cușca. Poate că greșea, dar credea că a învins. Cu moartea e altă treabă. Cu moartea totul era simplu. Moartea venea fără vicleșug.

Am făcut tot ce mi-a stat în putință. Nu m-am lăsat pradă deznădejdii. N-am căzut în panică. Nu m-am ploconit în fața barelor cuștii. Pînă la capăt, am rămas credincios față de mine însumi. Acum a venit timpul să plec. Nu-mi pare rău de nimic. Nu-i înțeleg pe oamenii aceia care m-au aruncat aici. Nici nu vreau să-i înțeleg. Sînt demni de tot disprețul. Vor fi pedepsiți. Eu trebuie să plec. Cușca nu mă reține. Într-un fel sau în altul, tot ar fi trebuit să plec. Mai devreme sau mai tîrziu. Plec cu mintea întreagă. Eu n-o să pierd decît cușca, dar cușca va pierde o inimă.

Cușca își va pierde inima !

Iarăși și iarăși șoptea vorbe prorocitoare. Cușca zăngănea trist din gratiile care se răceau. Trist ? Cușca era prea nesimțitoare ca să fie tristă.

Ușa e deschisă, poți pleca ! Și înainte se gîndise la aceste cuvinte înțelepte ale lui Seneca. Da, în orice clipă se poate pleca din cușcă prin ușa indicată de Seneca, putea să scape de cușcă și chinuri, să scape de ger, de foamete și murdărie, de suferințe. Dar tocmai în clipele cînd înțelegea toată disperarea situației în care se afla, un arc parcă se strîngea în el, voința i se întărea, își îndrepta spinarea, refuza gîndul sinuciderii. Să plece de bună

voie ! Asta nu, n-o să-i ofere el cuștii o asemenea satisfacție.

Bucuria ce nu se poate compara cu nimic a primei iubiri, prima dimineață, prima noapte, prima bucată de pîine, primul entuziasm, prima pantă de schi, prima clădire, prima declarație de dragoste și primul ciubăr de apă rece, prima cușcă, prima și ultima linie trasă cu cărbune pe podeaua de beton, cușca cea de pe urmă — toate acestea erau cuvinte fără legătură, imagini tulburi, ce nu puteau fi adunate laolaltă, totul se evapora în spațiul și timpul cuștii.

Părinții mei vor trăi mai mult decît mine. Va fi dureros pentru ei să mă piardă. Ca pentru oricare tată, ca pentru oricare mamă. Nevasta mea va suferi. Cei de vîrsta mea vor trăi mai mult decît mine. Pentru lume am să pier. Dar puținele construcții pe care le-am ridicat vor rămîne. Pentru oameni nu voi pieri.

Dacă aș avea posibilitatea să-mi arunc ochii în oglindă, n-aș vedea podeaua de beton, barele de oțel acoperite cu rugină și pete de miniu, frunzișul de anul trecut și cojile de alune, paiele putrede și scîndurile clisoase ale jgheabului, nu, aș vedea chipul meu de om, pentru că, trăind în cușcă, n-am căpătat înfățișarea ei.

Am rămas om.

În ultimele zile își pierdea cunoștința destul de des și zăcea în cort, scoțîndu-și capul afară.

Pe față i se așterneau fulgi. Imateriali, pufoși, ca uitarea. Fulgii se topeau, i se scurgeau în pîrîiașe pe obraji, apoi zăpada îi acoperi fața, ca o mască. Numai două găuri întunecate — acolo pe unde răsufla — arătau că omul mai trăiește.

Prin păienjenișul țesut de fulgi, pe podeaua de beton ieșeau la iveală liniile precise ale desenului făcut cu cărbune.

Berzs zăcea alb, ca un om de zăpadă. Scrisoarea de adio, ultima, îi fulgeră prin conștiința care se stingea. Și semnătura : Mumia. Sub masca de zăpadă, care semăna cu acoperămîntul din pînză îmbibat cu substanțe de îmbălsămare, se mai ghiceau liniile feței. Apoi a început să cadă o zăpadă deasă, moale. În scurt timp, l-a acoperit în întregime. Nu se mai vedea decît o siluetă rotunjită, întinsă în mijlocul cortului strîmt. O mumie în sarcofag.

O vulpe se apropie în fugă, stătu ce stătu lîngă cușcă, mutîndu-se de pe un picior pe altul, și fugi să-și vadă de treburile ei vulpești.

De-a lungul rîpei înaintau niște oameni.

Cioturile trosneau sub stratul de zăpadă, oamenii ocoleau arborii doborîți, treceau peste ei. Pădurarul de pe aceste locuri, care-i conducea, nu contenea să se minuneze, n-ar fi crezut niciodată că într-un loc uitat de Dumnezeu s-a putut petrece o asemenea tragedie. În 1944, fasciștii nemți tăiaseră un drum pînă la rîpa aceea depărtată și amenajaseră aici fie o școală pentru agenți de recunoaștere, fie un fel de laborator. Într-una din bărăcile de lemn se aflase carcera — o ditamai cușcă. Baraca arsese încă din patruzeci și cinci. Drumul spre rîpă se acoperise de vegetație, în jur era un desiș de nestrăbătut, rar cînd nimerea cineva aici, poate doar vreun țigan vagabond. Mai

fusese un pensionar, un tip romantic, care tot hoinărea prin păduri, trăia împreună cu calul în pădure, dar asta mai demult, cu vreo doi ani în urmă, acum nimeni nu mai calcă pe-aici.

Zăvorul cuștii era astfel instalat încît nu se putea deschide decît din afară. Cine ar fi putut să creadă, se mira mîhnit pădurarul, că s-a închis capcana de oțel și a nimicit un om după atîția ani de la război.

Struga văzu barele cuștii, văzu batista înțepenită de ger în vîrful parului și-și zise întristat că iată, acum cușca are un drapel al ei.

Cușca n-avea nimic înfricoșător la prima vedere — presărată cu zăpadă, se pitise pe fundul văgăunei ca o fiară pufoasă, pașnică, păzindu-și împărăția sa celulară.

Epilog

Trecuseră două săptămîni de cînd Valdis Struga deschisese ușa cuștii și, aplecîndu-se deasupra cortului acoperit de zăpadă, auzise cum ticăie ceasul de la mîna lui Berzs, încet și egal.

Prima zăpadă apucase să se topească. La sfîșitul lui octombrie se porniră ploile.

Trăgîndu-și pe el un halat alb, Struga mergea pe coridorul spitalului.

Dreptunghiuri cenușii de lumină se așterneau pe cimentul de culoare închisă, unde papucii moi ai bolnavilor săpaseră, în atîția amar

de ani, brazde inegale, făgașuri, crăpături. Semănau cu o pîrtie de slalom pe panta unui munte cînd o privești din avion.

Pe coridor plutea mirosul dulceag al halatelor și plăpumilor îmbibate de iod, mirosea a sudoare, urină, fenol. Și mai mirosea a ceva — a ghips umed.

Foșneau halatele scrobite ale surorilor, ale sanitarilor care împingeau cărucioarele cu bolnavi. Șinele de cauciuc se rostogoleau elastic, lin peste podeaua inegală. Struga trecu pe lîngă un cărucior adus din sala de operații și-și aminti de visul pe care i-l povestise Edite.

Din pricina epidemiei de gripă, spitalul se afla în carantină, vizitarea bolnavilor era interzisă. De aceea Struga purta nu numai un halat alb, dar și o bonetă albă. Se costumase ca medic, ca să nu-i tulbure de pomană pe ceilalți bolnavi.

Edmunds Berzs era internat într-o rezervă mică de două paturi, cu ferestrele spre grădină.

Îi degeraseră picioarele și mîinile, se alesese cu un reumatism, într-o formă acută. Era într-o stare de slăbiciune extremă. Oricît de ciudat ar părea, Berzs nu se plîngea de nimic altceva.

Medicul curant intră împreună cu vizitatorul.

Struga se bucură văzînd că în întîmpinarea lui se ridică puțin de pe pernă un chip slăbit pe care înflorește zîmbetul.

A sc.pat cu viață în condiții incredibile ? Hrănindu-se numai cu aer curat ? Ei, dar dacă ei ar fi întîrziat măcar cu o zi ?

Struga voia să-i spună lui Berzs ceva, dar nu știa ce i-ar putea face plăcere în asemenea ocazie. Pe deasupra, se simțea vinovat că nu-l găsise mai devreme. Se plecă deasupra patului, ca să fie auzit mai bine de arhitect, și-l întrebă :

— Ei, dar cu guta dumitale ce mai este ?

Berzs zîmbi ușor și răspunse neașteptat de tare :

— Guta a rămas în cușcă. Nu cumva și dumneata ai cunoscut drăcovenia asta ?

Pînă atunci Struga n-o mărturisise nimănui. Nici dușmanilor, nici prietenilor, nici colegilor. Nici neveste-si nu-i spusese. Cu Berzs însă era în relații speciale, lui i se putea destăinui.

— Da, răspunse el oftînd, și eu cunosc drăcovenia asta. Am încercat în toate felurile să scap de ea, dar pînă acum n-a ieșit nimic.

Medicul îi lăsă singuri. Trăind în cușcă, Berzs își cîștigase un nou prieten, iar Struga, căutînd cușca, găsise și el un prieten. Începură să vorbească aproape în șoaptă și nu se puteau distinge decît cuvinte răzlețe.

Da, da. Terskol. Nu știu, am să izbutesc oare să ajung anul ăsta ? Eu însă plec negreșit. Coniac armenesc ? Cred că un păhărel nu face rău. Pentru sănătate e tocmai ce trebuie. Bine, fie, să luăm cîte unul. Și cu ce te-ai hrănit ? Cu ciuperci. Nu mai spune, tocmai cu ciuperci ! Ciupercile conțin atîtea purine, pentru bolnavii de gută sînt contraindicate ! Păi, tocmai asta e ! Nu-mi mai turna. Ei, în sănătatea dumitale. Dar cum rămîne cu legăturile Marker ? Da, fără ele acolo nu te descurci, cel mai bine ar

merge un fel de catapultă, știi, ceva ca un manșon la călcîi. Dar de unde să faci rost ? Dacă aș fi știut ! Trebuie să născocesc ceva.

După ce l-au găsit pe arhitect, Ritmanis, care tot nu fusese numit șef de atelier, făcu o cerere de transfer la alt atelier. Acolo, e drept, sînt mai puține comenzi speciale și posibilitățile sînt mai modeste, dar mai bine să fii fruntea cozii decît coada frunții, cel puțin așa socotea Ritmanis și nimeni nu l-a acuzat pentru asta.

Scriitorul Nupats apucase să termine romanul polițist despre asasinarea lui Berzs și era indignat că acum va fi nevoit să refacă începutul și sfîrșitul, pentru că el este totuși un realist și privește adevărul vieții în față. L-a vizitat pe Berzs la spital și amîndoi au rîs din toată inima citind paginile unde era descrisă asasinarea arhitectului. Deoarece avea buzunarele goale, scriitorul, cam în silă și, firește, cu acordul binevoitor al lui Berzs, trecu peste principiile sale, în numele consolidării bugetului familial. Nu refăcu nici începutul, nici sfîrșitul și-l expedie pe eroul romanului pe lumea cealaltă. Pe pagina de titlu, unde figura înainte „roman documentar", scriitorul lăsă numai „roman", ca să împace și capra, și varza.

Și Antlavs, și Novadnieks, și alți tovarăși cu munci de răspundere l-au vizitat pe Berzs la spital, punîndu-și halate și bonete. Vizitatorii dădeau năvală. Cu fiecare Berzs golea cîte un păhărel de coniac și în curînd simți că guta începe iarăși să-i macine oasele.

Berzs s-a însănătoșit și continuă să conducă atelierul de arhitectură.

Purtarea Editei în lipsa bărbatului ei a fost dată drept pildă tuturor femeilor.

Dindans a fost judecat. La pronunțarea sentinței a servit drept circumstanță atenuantă strălucitorul discurs al victimei în legătură cu cușca pe care Dindans, chipurile, ar purta-o în el însuși. E drept, Dindans n-a prea înțeles mare lucru din acel discurs și a tras chiar concluzia că Berzs s-a cam scrîntit stînd atîta timp închis.

Mare, naiva horticultoare, a fost zdruncinată aflînd că iubitul ei este un criminal și timp de o jumătate de an a fost internată la o clinică de psihiatrie.

Irbe, ca de obicei, i-a dăruit Editei de ziua ei nouă trandafiri roșii.

Numai părinții lui Dindans, învățătorii pensionari, n-au suportat această lovitură și s-au retras încetișor din viață.

În februarie, Feodorov s-a îmbolnăvit de gripă și lui Struga nu i s-a aprobat plecarea în concediu. Așa că n-a ajuns la Terskol ca să schieze.

În toiul iernii, cînd pămîntul s-a întărit și lucrările forestiere se aflau în plină desfășurare, barele ruginite ale cuștii au fost doborîte cu un tractor-remorcher.

Iată pe scurt totul despre cușcă.

POLIGONUL

Nici unul dintre eroii romanului nu există în realitate, toate întîmplările relatate, unitatea militară X, echipa de baschet, precum și diferitele instituții nu sînt decît rodul imaginației scriitorului.

AUTORUL

Capitolul întîi

POLIGONUL

În vara aceea, ziaristul Girts Kokzars se căsătorise, tatăl lui își pierduse viața într-un accident de automobil, ziaristul însuși, lovindu-se de volan, își fracturase cîteva coaste, iar iarna, cînd rănile fizice i se vindecaseră și se însănătoșise, a primit un ordin de concentrare pentru treizeci de zile.

Vremea era cît se poate de urîtă, în general, în ultimii ani, clima se modificase în mod simțitor ; poate că în felul acesta își exprima natura protestul împotriva urbanizării excesive, sau poate că axa Pămîntului se înclinase ușor și polii se abătuseră cu cîțiva microni într-o parte — în orice caz, în Țările Baltice nu mai ninsese ca lumea de cîteva ierni la rînd.

Într-o zi de ianuarie, după o noapte de nesomn petrecută în tren, încă mahmuri după chefurile de adio, încă plini de lene civilă, cetățenii concentrați au fost aduși în tabăra regimentului de artilerie X.

Ploua mărunt.

La vreo două ore după aceea, în cortul pătruns de umezeală, zgribuliți de frig, concentrații și-au îmbrăcat rufăria cazonă, și-au tras pe ei bluzele militare, și-au înfășurat picioarele în obiele de flanel, și-au ales cizme pe măsură, și-au strîns în curele mantalele cenușii, și-au înfundat pe cap căciulile cu urechi, au primit ranițe, gamele, căni, bidoane. Pe deasupra, fiecare a fost înzestrat și cu o geantă cu mască antigaz, care mai păstra încă mirosul gazului lacrimogen, după antrenamentele executate în corturile special rezervate însușirii regulilor de folosire a măștilor.

Odată cu efectele militare, cetățenii concentrați s-au înveșmîntat în amintirile legate de serviciul militar efectuat cîndva, în tinerețe. La prînz, soldații au mîncat o cașă de orez sățioasă, fiartă bine, și au făcut haz cum că lingura ar fi arma cea mai de seamă a soldatului în timp de pace. Au fost repartizați în divizioane, baterii, plutoane și, la sfîrșitul aceleiași zile, întregul regiment s-a aliniat pentru primul apel de seară. Cîmpul pe care a fost amplasată tabăra se muiase odată cu venirea dezghețului, cizmele plescăiau prin noroaie. Noaptea, apa se aduna pe prelata corturilor și picăturile grele alunecau și cădeau, ca niște bombe aruncate din avion, împroșcînd în toate direcțiile schije reci de apă. Deși în fiecare cort se făcea focul în două godine de fontă cu coșurile drepte, care semănau cu trunchiurile unor aruncătoare de mine de o sută douăzeci de milimetri, înăuntru atmosfera era umedă și tristă. Dimineața, mulți se trezeau

frînţi de oboseală, fără nici o vlagă — după confortul vieţii civile schimbarea se dovedise a fi prea izbitoare. Într-o săptămînă, la serviciul sanitar al regimentului s-a consumat rezerva de medicamente pe un an întreg. Totuşi, după ce primele greutăţi de adaptare au fost biruite, cazurile de îmbolnăvire s-au redus aproape cu totul.

Exerciţiile militare se desfăşurau în condiţii apropiate la maximum de atmosfera de luptă adevărată. Dimineaţa, sub cizme le trosnea pojghiţa subţire de gheaţă, iar autotractoarele de mai multe tone, uruind din motoarele lor de patru sute de cai putere, arau, măcinau cu şenilele pămîntul îngheţat. Cizmele se acopereau cu o crustă, porii mărunţi se umpleau cu argilă lipicioasă şi nu mai lăsau să pătrundă apa. Dimineaţa îşi strecura lumina ştearsă printre norii plumburii, cuburile uriaşe ale corturilor se zăreau ca nişte pete albe în mijlocul cîmpului brăzdat în lung şi în lat de şenilele autotractoarelor cu şanţuri pline de apă noroioasă.

La orele nouă coşurile sobelor încetau să afume cerul, la şaptesprezece fix în godinele de fontă se aprindea din nou focul, iar noaptea, împroşcînd cerul cu scîntei, tabăra plutea pe traseul său ca o navă cu multe coşuri fumegînde, în tăcerea albă a cîmpurilor, şi numai ostaşii de gardă, cu pumnalele în teacă şi armele automate pe umăr, se plimbau prin tabără, perindîndu-şi prin minte obişnuitele gînduri ale celor ce fac de planton, în timp ce restul concentraţilor dormea în corturi, încălzit de focul dătător de viaţă al godinelor şi visînd scene din viaţa civilă.

Ivan a lăsat acasă o nevastă tînără, pe la mijlocul lui decembrie abia terminaseră de băut berea de la nuntă, nici luna de miere nu se sfîrşise încă şi iată — poftiţi la armată, bine că nu pentru prea multă vreme. Peteris avea un copilaş în pătuţul de lemn de mesteacăn, azi-mîine micuţul se va ridica, îşi va întinde mînuţele durdulii, va face primul său pas în viaţă, Peteris însă nu va fi martor la acea clipă unică. Fedea avea de gînd să-şi cumpere o maşină, strînsese şi banii, actele erau pregătite, dar serviciul militar nu aşteaptă, serviciul militar este o datorie de onoare şi în acelaşi timp o obligaţie, şi autoturismul, lăsînd în vis o dîră de benzină, a trecut doar pe lîngă Fedea — cu atît s-a ales, cu mirosul de benzină în cortul acela rece, la sute de kilometri de casă. Cu cîteva zile în urmă, la locuinţa lui Vasili sunase cineva la uşă ; un flăcău îi adusese ordinul de chemare, nevastă-sa i-a spus că dumnealui nu-i acasă, vine tîrziu, cine ştie pe unde dracu umblă, poate chefuieşte pe undeva cu prietenii, şi uite că a sosit de la comisariatul militar raional ordinul care pentru familie este pur şi simplu o salvare, acum nevasta va putea să încaseze banii lui, pe dosul ordinului de chemare este trecută împuternicirea, măcar puţin să se mai odihnească, să scape de bestia asta. Lăcătuşul Ianis păşea spre comisariatul militar cu inima uşoară, în valiza lui gîlgîiau şase jumătăţi de votcă, de calitatea întîi. Ianis îşi putea permite să

bea după pofta inimii cu viitorii săi camarazi, în drum spre regiment, singurul lucru care îl îngrijora era cum o să-şi facă rost şi acolo de cîte o jumate de litru, căci prohibiţia de la regiment nu-i era pe plac. Iuris este un flăcău destoinic de la o uzină de mîna întîi, disciplinat, cumpătat, cu bun simţ, echilibrat, ce să-i faci, dacă trebuie trebuie, te pomeneşti că la armată mai întîlneşte niscai prieteni vechi, cu care acum trei ani, tot aşa, făcuse serviciul militar — şi ce foc demenţial au deschis ei atunci, două zile a plutit deasupra poligonului un nor de praf şi fum, comandantul regimentului le-a adus mulţumiri, iar la sfîrşitul stagiului militar însuşi comandantul divizionului i-a lăudat în faţa frontului, bravo, băieţi, aţi tras straşnic ; într-adevăr, atunci noi, rezerviştii, i-am pus cu botul pe labe pe cei din divizionul întîi, acolo, ştiţi, s-au nimerit să fie toţi militari activi, dar cînd ne-am pornit să tragem cu toate tunurile, după vreo juma' de oră ei aproape că zăceau trîntiţi la pămînt lîngă tunuri, iar flăcăii noştri abia prinseseră gustul, şi cînd i-am tras un foc am măturat ţintele ; la început, e drept, nu se încadrau în timp, dar ce folos ai de la un ostaş care, respectînd toate normativele, zace la pămînt după o jumate de oră, şi aşa, băieţi, sper că nici de data asta nu ne-om face de ruşine, numai observatorii să ne dea coordonatele corecte. Paşnicul colhoznic Anufri era amărît că vaca o să fete în lipsa lui, ar fi vrut să primească chiar el viţelul — ce mai încolo-ncoace, moaşă adevărată — dar în rest, Anufri era cu sufletul împăcat, lemne aveau acasă

prea destule, în gospodărie toate treburile urgente erau terminate, treizeci de zile o să se odihnească de munca din atelierele colhozului — de, va fi ca un fel de concediu, iar nevasta o să-i scrie cînd a fătat vaca. Grigori cel fără de astîmpăr, un strungar din Pardaugava, suportă cel mai greu despărţirea de casă, păi cum altfel, cînd frumuşica Zina o să-l aştepte zadarnic la dans, sîmbăta n-are cum să ajungă acolo, şi fireşte Kolea, regele ringului de dans, o să înceapă să-i dea tîrcoale Zinei, după aceea o să se întindă s-o conducă pîn-acasă ; of, de n-ar fi distanţa atît de mare, şi-ar părăsi postul fără aprobare, dar lasă, fie şi aşa, doar n-o să se apuce Grigori să-i scrie, nu-i un şcolar romantic, patru săptămîni trec în zbor şi, dacă ceva n-o să fie în ordine acolo, Kolea o să încaseze cîteva scatoalce peste mutră, asta fără doar şi poate, îşi zicea Grigori, instalîndu-se cît mai comod pe laviţa tare.

Departe de tot ce-i înconjura în mod obişnuit, departe de mame, neveste, copii, departe de tovarăşii de muncă, soldaţii erau cu gîndul acasă, vedeau străzile cunoscute, faţadele caselor, uşile, se vedeau pe ei înşişi în haine civile, cu pălării sau şepci pe cap, se vedeau limpede, ca aievea, şi urmăreau cu interes rolul ce-l jucau în piesa intitulată „viaţa civilă“.

Îşi ascultau replicile stîngace, adeseori lipsite de logică, vedeau succesele şi căderile, marele regizor Întîmplarea născocea ciudate mizanscene şi era imposibil să opreşti, să readuci înapoi ceva, să rosteşti vorbele altfel.

Tramvaiul, atît de banal și cotidian, le apărea în amintiri ca ceva mult dorit și sărbătoresc. Canapeaua moale a taxiului — un vis îndepărtat, de neatins. Vor fi nevoiți să petreacă treizeci de zile și de nopți pe poligon. Ce scurt și neînsemnat îi pare acest răstimp unui om în viața civilă, dar cît e de lung și cîte gînduri îți trezește cînd te afli în serviciul militar.

Ce caut eu aici, pe poligon ?

La această întrebare trebuia să-și răspundă Girts Kokzars, și nu numai el, aceeași întrebare și-o punea fiecare soldat din regimentul de artilerie X. Cînd primiseră ordinul de chemare, serviciul militar li se înfățișase cu totul altfel : o cazarmă cu pături calde, cu o sală de mese încălzită, cu baie sîmbăta, cu învoiri în oraș ; cine și-ar fi putut închipui că, pe timp de iarnă, vor fi trimiși într-o tabără, în corturi întinse sub cerul liber, că vor plescăi cu picioarele prin noroi, iar de sus va cerne o ploicică rece, va cădea lapoviță, vîntul le va pătrunde prin mantale pînă la piele, pe un timp ca acesta nici un stăpîn cumsecade nu se îndură să-și lase cîinele afară. Nu-și închipuiau că vor fi nevoiți să doarmă cu săptămînile, îmbrăcați, pe priciurile tari, că vor fi nevoiți să înnopteze sub cerul liber, cînd și priciurile li se vor părea o culme a fericirii, cînd capul le va fi mai greu decît un obuz, din pricina nopților de nesomn, da, și ei care credeau — poate nu toți, dar mulți dintre ei — credeau că vor urma niște cursuri de specialitate, programate în clasele cazărmilor, folosind tot felul de materiale didactice. În realitate, totul a fost diferit,

realitatea îi amenința cu amigdalite și reumatisme, aducea răceli, dureri de cap, cerîndu-le o totală dăruire a forțelor.

În același timp însă, soldații n-aveau nici un fel de alte griji, totul le venea de-a gata.

Într-un fel se simțeau chiar rușinați, se obișnuiseră să rezolve treburile zilnice pentru familiile lor, pentru neveste și copii, iar acum erau întrebați : nu vă e frig, băieți, poftim, mai luați niște pantaloni matlasați, niște veste, iată încă un rînd de obiele, ca nu cumva, ferească sfîntul, să vă degere picioruşele, mai poftiți niște lenjerie călduroasă, aveți grijă să nu răciți la urechi, da, astfel îmbrăcați ar fi putut înfrunta și un ger cumplit, necum un fleac de minus două grade, care în răstimpul dintre ploi încleșta doar ușor pămîntul.

Dimineața, după micul dejun, soldații plecau la instrucție, spre ora prînzului se întorceau în tabără, serile se uitau la cîte un film. Pe cîmp, între doi stîlpi, era întinsă pînza ecranului și o dată, în timpul filmului, se învîrtejise o viforniță și sub acoperirea ei un ostaș tînăr se aruncase asupra unei guri de foc a inamicului și pierise astupînd cazemata cu trupul său. Soldații regimentului de artilerie X stăteau în tăcere în mijlocul cîmpului înzăpezit, nici unul dintre ei nu era în stare să-și ajute tovarășul de pe ecran, în timp ce se tîra tot mai aproape de gura de foc, prin zăpada adîncă ; nici cînd aruncă ultima grenadă și acoperi cu trupul său viu gura de foc aducătoare de moarte, nici atunci nimeni nu a fost în stare să-l ajute.

La marginea cîmpului țevile reci ale tunurilor asistau în tăcere la moartea lui.

Ar fi fost de-ajuns o singură salvă ca să distrugă acea cazemată învechită, punctul de sprijin al unei companii de-a ocupanților atît de urîți, și atunci soldatul ar fi rămas în viață, dar treizeci de ani despărțeau regimentul de omul care murea pe ecran, în timpul viforniței. Acești ani erau mai lungi decît anii lumină, peste acești ani nu se putea trece nicicum, dar soldatul, învingînd moartea și timpul, privea la ei din trecut. Civilii de ieri, astăzi ostași ai regimentului de artilerie X, se împrăștiară pe la corturile lor și pentru prima dată adăpostul acela rece și auster li se păru confortabil, plin de tot felul de comodități.

De-abia s-au deprins cu viața în corturi și corturile s-au deprins cu ei, că cineva, un civil, telefonă undeva și se plînse că autotractoarele greoaie, trecînd pe șoseaua aflată în apropierea taberei și care lega două orășele învecinate, că autotractoarele acelea greoaie ar putea distruge asfaltul care costă atît de scump. Telefonul acela a însemnat începutul unor numeroase semnale — mai întîi, sub forma unei simple doleanțe, a unei politicoase rugăminți, apoi a venit însă un ordin precis și limpede, iată cum un civil a izbutit să strice buna dispoziție într-un întreg regiment. Autotractoarele grele nu ieșiseră încă niciodată pe șosea, dar teoretic o asemenea posibilitate exista, prin urmare nu era nimic de făcut, regimentul oftă ca un singur om, nu era deloc ușor, pe o vreme

ca aceea, să te muți dintr-un loc bine amenajat pe alt cîmp gol, înmuiat de ploaie și lapoviță.

Corturile au fost așezate repede.

După un sfert de oră sosi și centrala electrică mobilă. Soldații de la subunitatea de întreținere o luară la fugă de-a lungul corturilor, cu bobinele de sîrmă în mînă, instalară becurile și peste încă zece minute locotenentul ordonă : să se facă lumină ! Diesel-ul centralei electrice prinse a dudui și lumina se aprinse. O jumătate de oră mai tîrziu, în corturi, priciurile erau asamblate, saltelele puse, sobele încălzite. Seara soldații puteau deja să se folosească de aparatele lor electrice de bărbierit.

În fiecare dimineață, la opt fără un sfert, cînd încă nu se lumina bine de ziuă, soldații ieșeau fuga din tabără și se aliniau lîngă autotractoarele care-și încălzeau motoarele. Mai întîi trebuiau să traverseze însă o rîpă. Pantele rîpei erau abrupte, pe fundul ei se zăreau băltoace negre, acoperite cu o pojghiță de gheață. Poteca era bine cunoscută, bătută de zeci de ori. Cea mai mică denivelare fusese studiată, s-ar fi părut că poți alerga pe ea chiar cu ochii închiși, pe o noapte întunecată, și totuși Kokzars se împiedică de o moviliță și căzu. Rostogolindu-se în jos pe pantă, simțea cum în cădere numeroasele obiecte din echipament, prinse în curele, încep să trăiască o viață independentă, a lor. Lada cu busola zbură înainte, trepiedul greu se avîntă peste umărul său, ca vîrful unei rachete, masca antigaz pluti

într-o parte, ranița îi răsuci trupul în tirbușon, arma automată îl izbi dureros peste șold, ba se mai săltă și geanta cu muniții, și Kokzars se pomeni aruncat pe fundul rîpei, ca de suflul unei explozii.

În ultima clipă, ca să mai atenueze lovitura, izbuti să pună palma sub lada cu busola. Cealaltă mînă i se înfipse în baltă, spărgînd gheața și cufundîndu-se în noroi pînă la cot. Căciula cu clape i se rostogoli într-o parte. Bulgări de pămînt înghețat îi zdreliră obrazul. Kokzars rămase întins pe fundul rîpei și primul gînd care-i răsări în conștiință, ca un cartuș pe țeavă, a fost dacă nu s-a stricat busola. O clipă mai tîrziu, plutonierul Mihailov ateriză lîngă el în aceeași poziție.

— Rîpa dracului ! Aici poți să-ți rupi și gîtul ! mormăi Mihailov și mai pomeni rîpa cu vreo două cuvinte de mîngîiere. După care se cățărară în sus pe mal.

Kokzars își curăță noroiul de pe căciulă. N-aveau timp de pierdut. Ceilalți alergau deja pe cîmp. Kokzars își trase din mers mănușa de pe mînă, scutură bulgării de pămînt din mînecă, își stoarse mănușa cum storci niște rufe ude, apoi și-o puse la loc. Să i se întîmple asta tocmai acum, cînd erau minus două grade ! În cizma stîngă îi plescăia apa.

Răsună comanda, soldații își ocupară locurile în mașini. Motoarele prinseră a urla și mai tare, autotractoarele se urniră, iar după ele, legănîndu-se de pe o parte pe alta la hopuri, porniră și tunurile grele.

Abia trei ore mai tîrziu, după ce soldații săpară cîțiva metri cubi de pămînt argilos, instalară pentru comandantul divizionului un post de observație și izbutiră să aprindă un foc, Kokzars își uscă obiala udă. Înfășurîndu-și piciorul în bucata de flanel călduț-umedă, se simți mult mai bine, deși vîntul îi biciuia fața cu zăpadă înțepătoare.

După masa de prînz, au fost aliniați pe platoul din fața taberei, și comandantul regimentului le-a ținut o scurtă cuvîntare despre economie. Repeta iarăși și iarăși ideea că este necesar să se economisească fiecare litru de combustibil. Acum sînteți doar consumatori, deși cunoașteți perfect valoarea lucrurilor, deoarece în mare majoritate dumneavoastră sînteți, le spunea el într-un limbaj sec, oficial, cu toate că era un bun comandant de regiment, așadar, în mare majoritate dumneavoastră sînteți colhoznici și muncitori, producători de valori materiale, și știți bine cu cîtă greutate se obține totul și cu cîtă ușurință se risipește, de aceea consider că nu este necesar să vă vorbesc încă o dată despre economia de combustibil. Și totuși comandantul regimentului repetă cele spuse încă o dată și încă o dată, parcă pentru a țintui în conștiința soldaților ideea economiei, pentru a o înșuruba. Cu intenția ca de fiecare dată cînd mecanicii și șoferii vor pune mîna pe manete, în urechile lor să răsune glasul comandantului de regiment : să fie economisit fiecare litru de benzină. Aceasta era prima poruncă a comandantului. Considerînd că acum soldații și-au însușit-o,

el trecu la următoarea poruncă. În curînd vor începe marile manevre! Fiți atenți! Noi am dori ca cei ce vă sînt apropiați să vă revadă vii și nevătămați la întoarcere, de aceea — să fiți de două ori mai atenți. Se-nțelege, fiecare știe că teoretic regimentul poate suferi un anumit procentaj de pierderi ; cel puțin unul dintr-o mie se va rătăci în întuneric pe poligon, cel puțin unul dintr-o mie are posibilitatea reală de a nimeri sub șenile : să zicem că un soldat obosit a adormit în tufișuri cînd a prins a se revărsa avalanșa de autotractoare, care l-a ucis ; și soldații, încremeniți în poziția de „drepți“, se cîntăresc singuri în tăcere, își cîntăresc tovarășii. Care dintre ei ? Cine-i ăla, gură-cască, somnorilă, care după două sau trei nopți de veghe va adormi aiurea, cine-i ăla ? Pe care din ei nu-l vor mai vedea acasă mama, nevasta, copiii ? Da, el se află încă printre noi, trăiește, respiră, gîndește, dar este deja condamnat, condamnat, condamnat de propria-i imprudență, de lipsa lui de disciplină, este deja marcat de fatala pecete. Poate că și acum el plutește undeva, cu capu-n nori, și nu aude vorbele comandantului ? Nu-i aude sfaturile prevenitoare. Nu-i aude apelul. Apelul la viață. Iar comandantul regimentului tocmai pentru el repetă : fiți atenți, fiți extrem de atenți, căci este vorba de tehnică. Și tehnică avem aici la fiecare pas. Motoare puternice, tone de metal, șenile de oțel : în viața civilă o asemenea matahală cu motoare de mai multe sute de cai putere este o raritate, dar în armată este un fenomen obișnuit, și iată, șoferul se

așază la manetele de comandă, e plăcut să apeși pe accelerator și să simți cum matahala s-a urnit din loc, ascultătoare, cum ia repede viteză, măcinînd și aruncînd pămîntul cu dinții șenilelor. Plăcut ? În clipa aceea, omul se simte înaripat, șoferului i se pare că forța motoarelor se revarsă în mușchii lui, și el este puternic, atotputernic chiar, că va putea conduce uriașa mașină la fel de simplu ca un autoturism pe asfaltul șoselei, da, inerția este o treabă perfidă, matahala se întoarce iute și supusă, dar masa de metal este brusc stăpînită de forța nestăvilită a inerției, și inexperimentatul șofer observă îngrozit că șenilele zimțate au clănțănit amenințător de aproape pe lîngă agentul de circulație care stă pe marginea drumului, șoferul a apucat să-i vadă fața crispată de frică, cînd acesta s-a ferit de ghilotina de oțel, și nădușeala îi inundă obrajii ; mai departe el conduce mașina cu toată atenția, iar comandantul unității de luptă îl blagoslovește cu cîteva cuvinte energice, care îi întăresc și mai mult convingerea abia acum înfiripată : atenția pe poligon reprezintă o chezășie a vieții.

Noaptea Kokzars visă următoarele : se sună alarma de luptă, el sare din pat, înșfacă lada cu busola, ca să fugă pe noile poziții, dar lada geme într-un fel curios, se sucește, i se smulge din mîini și, deșteptîndu-se, Kokzars descoperi că a înhățat capul plutonierului care dormea lîngă el. Acesta, trezindu-se și el, clipi din ochi nedumerit — alături trosnește godinul încins, Kokzars mormăie cuvinte de scuză, luminat de reflexele flăcărilor, iar peste cîteva clipe

iată-i pe amîndoi dormind iarăși somn bun, sănătos. Dimineața toată grupa a rîs de alarma de luptă visată de Kokzars, dar fără răutate, ca între camarazi.

Plutonierul Mihailov, comandantul grupei de recunoaștere a divizionului, un bărbat scund, îndesat, cu fața rotundă și ochii căprui, în vîrstă de vreo patruzeci și cinci de ani, era în viața civilă ameliorator, excavatorist, tată a trei copii, iar acum și bunic. În trecut fusese militar activ, cu un stagiu de paisprezece ani. Era un om de neînlocuit în grupa de recunoaștere : avea experiență bogată, o minte ageră, talent organizatoric. Doar studiile modeste — școala generală de șapte ani — l-au împiedicat pe plutonierul Vladimir Mihailov să ocupe o funcție mai înaltă, corespunzătoare posibilităților sale. Pe deasupra nu era nici ambițios. Și-a cîștigat repede autoritatea printre soldați. Din partea unor oameni, concentrați pentru treizeci de zile, nu poți cere, bineînțeles, o ascultare oarbă. Disciplina se baza aici pe respectul firesc cîștigat. Ostașii înțelegeau că în scurt timp se vor întoarce la viața civilă, iar comandanții lor — căpitani, maiori, locotenenți-colonei, ofițeri de carieră — vor fi mutați în alte posturi și nu vor putea influența în nici un fel viața foștilor subordonați. Disciplina se baza aici pe un sentiment profund al datoriei, pe conștiință, astfel încît din orice autoritate întemeiată numai pe regulament s-ar fi ales praful într-o jumătate de oră, într-o companie alcătuită din cetățeni atît de independenți și răi de gură. Aproape

în fiecare divizion există un plutonier omniprezent. Posibil ca Alexandr Tvardovski să-l fi copiat pe Vasili Tiorkin al său după un ostaș care semăna cu Mihailov, sau poate plutonierul Mihailov a împrumutat de la Vasili Tiorkin vorbele sale de duh, care mergeau drept la țintă, graiul simplu, plin de savoare, dar cel mai probabil era că plutonierul se născuse ca orice flăcău rus, obișnuit, și numai serviciul militar de paisprezece ani scosese la iveală, dezvoltase și consolidase în el calitățile atît de necesare pentru a fi comandantul unei grupe mici, dar importante.

Seara, înainte de culcare, se legau întotdeauna discuții. Tema cea mai frecventă era viața de familie.

Se discuta dacă trebuie sau nu să-ți bați nevasta. Părerile erau împărțite. Cei mai mulți se arătau destul de reținuți, dar doi dintre ei declarară că au rezolvat pozitiv problema și-și împărtășiră bucuros experiența.

— Eu o bat pe femeia mea o dată pe lună, numai așa, ca să-mi știe de frică, să țină minte că-i sînt bărbat.

— Dar prin altă metodă nu ești în stare să-i arăți că ești bărbat ? întrebă la obiect unul dintre oponenți.

— Ea s-a obișnuit cu scatoalcele, fără asta viața n-ar fi viață !

— Biata femeie, să aibă drept bărbat un asemenea cretin !

— Ce ciudate ocări se întîlnesc astăzi. Ce înseamnă cretin, poate mă lămurește careva ?

— E cel care are în cap mai mult lichid decît trebuie.

După un mic duel verbal, în discuție se amestecă Virlenoks, un ostaș din Riga. El spune liniștit, serios :

— Eu obișnuiesc s-o bat pe-a mea fără nici un fel de explicații. Cum îmi deschide ușa, eu, fără o vorbă, nici „bună ziua“, nici „salut“ — îi trag una peste mutră ! De zboară cît colo !

Declarația lui liniștită și serioasă provoacă o explozie de rîs.

— Doi idioți bat cîmpii, iar șaizeci de oameni normali stau și-i ascultă ! rosti cu năduf un tovarăș conștient.

— Cine-s idioți ? Cine ? sări Virlenoks de pe patul său.

— Da, idiotismul nu-i atît un defect, cît o boală ! observă cercetașul Mamaev după pauza scurtă intervenită în urma întrebării amenințătoare a lui Virlenoks.

Disputa referitoare la particularitățile vieții de familie dovedi totuși că amîndoi partizanii opiniei favorabile bătăii rămîneau într-o infimă minoritate. Întrucît și unul și celălalt nu erau destul de instruiți ca să combată punctul de vedere privind relația dintre gradul de inteligență și cantitatea de lichid din creier, ei începură să-și insulte în fel și chip oponenții, dar și aici prostia și lipsa de bun simț le-au jucat o festă. Riposta le-au dat-o cîțiva intelectuali care-și împodobeau vorba cu îmbinări de cuvinte deosebit de pitorești și complicate, iar replicile celor doi bătăuși se pierdeau în hohote generale de rîs. Rîsetele amuțeau ca să lase a fi auzită o nouă îmbinare de cuvinte meșteșugite și pline de miez. Vreo cinci minute cei doi încercară să se apere cu curaj, apoi tăcură, își traseră mantalele peste cap și amuțiră în paturile lor.

Nu departe de Girts Kokzars stăteau întinși doi colhoznici — unul din ei era Anufri, cunoscut deja cititorului — oameni în vîrstă, trecuți de patruzeci, și vorbeau încetișor despre viață.

N-avem mare lucru pînă în prezent, spunea Anufri, nimic deosebit, dar știm că trebuie să avem, că vom avea cu timpul, vom avea și noi, ce-i al nostru nu se va pierde pe nicăieri. Ba e mare lucru, îi ținea celălalt isonul cu glas gros, e mare lucru să știi ce vrei. De asemenea, să știi ce nu avem încă. Nu s-ar zice că nu avem chiar nimic, bodogănea Anufri, avem și noi cîte ceva, dar mai ales contează că trăim în străfundul nostru în bună pace.

— În străfund ? întrebă un al treilea. Ce, aveți mine pe-acolo ?

— Ia te uită, ce glumeț, eu am vrut să spun că trăim în străfundul țării.

— Da, avem și noi cîte ceva.

— Și ce ai, mă rog ?

— Ei, o casă în sat, vacă, staul, acareturi, magazie de lemne, motocicletă cu ataș, televizor într-o odaie, radio în cealaltă. Bărbații din familie au cîte trei costume noi, de cele vechi nici nu mai vorbesc, mama are opt rochii fiecare fată cîte cinci, p-alea purtate nu le pun la socoteală, frigider în bucătărie, am fi putut

să ne lipsim liniștiți de el, da știi, dacă și-au cumpărat și vecinii, i-a plăcut și neveste-mi cum toarce ușurel, de s-aude pînă și-n odăi, adormi mai bine, și-atunci, hai să ne luăm și noi ; cam asta e ce avem noi.

Mare scofală, dondănea celălalt, toate-s fleacuri, chilipiruri din astea am și eu cu toptanul, dar așteaptă, să vezi cînd or asfalta drumurile, or trage telefoanele și ne-om construi un sanatoriu al nostru. Da, vrem să ne durăm un sanatoriu.

Cu totul pe neașteptate trecură la artă. Participau cu toții. În general, se discuta destul de superficial, totuși printre altele se nimereau și păreri foarte sănătoase, mai ales în legătură cu teatrul, cinematograful. De obicei, opiniile erau și tăioase și categorice.

— Ei, asta-i un balon umflat !

— Ce chestie formidabilă !

— Cum adică, n-ai priceput nimic ? !

— După mine, totul se lămurește dintr-o dată la sfîrșitul primei serii !

Unul din criteriile principale era concordanța cu adevărul, cu realitatea, dar și născociri cu totul fantastice erau privite adesea la fel de serios, în schimb se respingeau fără drept de apel toate soluțiile de compromis. S-au ridicat voci care cereau puritatea stilului. De asemeni, ca adevărul vieții să fie oglindit în toate domeniile artei, și această sete de adevăr era cu totul remarcabilă. De pe orice fenomen și întîmplare se înlăturau învelișurile, unul după altul, așa cum se curăță o ceapă, pentru a lămuri ce provoease anumite fapte, cum s-a

desfășurat subiectul, dacă eroul are dreptate, dacă a avut o comportare etică.

Etică ?

De acest cuvînt habar n-avea cel puțin o treime din ostași, și e puțin probabil ca restul de două treimi să fi putut explica cu precizie ce înseamnă „etică".

Atunci de unde venea această aspirație a lor spre etică ?

De unde năzuința asta de a se descurca în artă ?

Perceperea inconștientă a normelor etice ? Înțelegerea înnăscută a ceea ce este etic ? Orice ar afirma filozofii, chezășia progresului este acel simț fără greș al normelor etice, înțelegerea lor exactă, pe care le posedă chiar oamenii neinstruiți. Căci în secolul al douăzecelea, nu putem numi om instruit pe cel care a absolvit numai șapte clase. Sau poate fi considerat astfel cel ce și-a luat examenul de maturitate ? Iată încă o problemă nu lipsită de importanță. Noi trăim în a doua jumătate de secol după revoluție, exigențele cresc întruna, precum inelele ce se adaugă în fiecare an pe trunchiul unui arbore.

În noaptea următoare, lui Kokzars îi veni rîndul să facă de planton.

După masa de prînz, împreună cu celălalt planton cărară cărbuni pentru sobe. Aduseră de la bucătăria de campanie mîncarea de seară, spălară termosurile, plecară din nou la bucătărie după ceai.

Noaptea, ostașii dormeau tun.

În întuneric, sobele iradiau căldură. Kokzars se plimba de la o sobă la alta, mai arunca din cînd în cînd cărbuni, veghea să ardă flacăra bine.

Pentru prima dată după atîtea zile, Girts se afla singur cu el însuși, și brusc sentimentul singurătății se prăbuși asupra lui, crescînd, apăsîndu-l, copleșindu-l, pătrunzîndu-i întreaga ființă.

Ieși din cort și trase cu urechea la liniștea nopții senine.

Girts își făcu rondul prin amîndouă corturile ofițerilor, mai puse cărbuni în sobă, scormoni cu vătraiul în jăratec, pînă începu focul să duduie, străpungînd stratul proaspăt de cărbune și, aidoma flăcării ce izbucnise, niște gînduri, care nu se iveau niciodată înainte, se aprinseră în conștiința lui.

Se întoarse în cortul plutonului său și trecu pe coridorul îngust dintre priciuri.

Acum înțeleg de ce latră cîinii la lună în nopțile senine, își zise Girts.

Trecînd pe lîngă patul lui Virlenoks, observă că acest tiran al femeii, acest palavragiu doarme dus, iar obrajii lui nebărbieriți par să fie o provocare adusă regulamentelor și disciplinei militare. Ziua, Virlenoks se lăudase cum că ar fi maestru al sportului la lupte libere. Un nenorocit de gură spartă care se lăuda întotdeauna cînd ofițerul nu era pe-aproape. Unde s-a vîrît chelul ăla, bubuia Virlenoks, care-și bate joc de pletele mele, ia poftim, vino aici, ca să-ți sădesc eu pe chelie firele de păr, dese ca la peria de ghete ! Nu puteai zice că guralivul

ăsta era cu totul lipsit de umor. Dar în mod sigur nu avusese prilejul să miroasă viața sportivă. Ce-ar fi să-l trezească, să-l lase să-și arate clasa de sportiv ? Sobele ardeau bine, timp liber avea prea destul, și Kokzars decise să se bărbierească. Noaptea, centrala electrică mobilă nu funcționa. Kokzars aprinse o lumînare, încălzi pe sobă o cană cu apă, pregăti clăbucul, iar după vreo trei minute își ștergea deja obrajii cu prosopul, ba nu uită nici să și-i împrospăteze cu apă de colonie. Totuși sentimentul de însingurare nu-l părăsea. În cap îi roia, ca un refren sîcîitor, fraza : întotdeauna se va găsi cel ce cunoaște adevărul. Cuvintele aparțineau plutonierului Mihailov. Dar cu ce ocazie le rostise ? De ce își amintise Girts brusc de ele ? Oare cauza să fi fost demascarea facilă a lui Virlenoks care și-a dezvăluit adevăratul chip ? Întotdeauna se va găsi cel care cunoaște adevărul. Nu e nimic de rîs cînd un om declară liniștit și serios că-și bate nevasta fără nici un motiv, că de îndată ce aceasta deschide ușa, el îi arde o palmă peste mutră ! Și femeia zboară cît colo. Iar el abia a spus-o că a și izbucnit rîsul general, ba încă ce rîs ! Chiar așa, nu întotdeauna un om care știe adevărul se dovedește destul de curajos ca să-l împărtășească altora în prezența persoanei în cauză, acum însă aproape toți băieții din pluton știau despre viața lui Virlenoks mult mai multe decît ar fi dorit-o el. Rîsul izbucnise pentru că firavul ostaș de la transmisiuni, care încercase în ajun să care singur din cortul statului-major lada grea cu douăsprezece telefoane, ostașul

acela lucra la aceeași uzină cu Virlenoks. Numai că Virlenoks nu-l cunoștea, nici nu bănuia măcar existența unei ființe atît de neînsemnate și modeste, dar micul ostaș de la transmisiuni povestise cîte ceva cercetașilor care-l ajutaseră să care lada cea grea, da, micul ostaș de la transmisiuni le povestise cîte ceva.

Virlenoks avea o înfățișare neglijentă, umbla nespălat, nebărbierit, cu plete — o adevărată rușine pentru întregul pluton fruntaș ! Pe deasupra, își mai și bătea nevasta acasă ! Aș, da' de unde !

Acum băieții aflaseră că nevasta lui Virlenoks este o lituaniană vînjoasă, care cîntărește aproape o sută de kilograme și lucrează la combinatul de carne. Nu o nevastă, ci un gladiator cu fustă, o femeie planturoasă, aprinsă, pătimașă și atrăgătoare, care pe deasupra nu poate suferi nici măcar mirosul de băutură. Nevastă-sa era îndrăgostită de ordine și curățenie. Pletele lui Virlenoks erau întotdeauna spălate, pieptănate ; la uzină, cînd stătea la banda rulantă și supraveghea plăcile de ardezie, Virlenoks își acoperea părul cu o plasă. Întotdeauna bărbierit cu grijă, cu pantalonii călcați și cămașa scrobită, perioada de concentrare reprezenta pentru el o scurtă vacanță după teroarea curățeniei și ordinii care-l apăsa acasă. Nevastă-sa era aproape maniacă să frece, să lustruiască, să spele totul, să țină casa curată lună ; asemenea accese o apucau uneori chiar în toiul nopții, atunci ea începea să răzuiască, să frece, să săpunească totul la baie, la bucătărie, în vestibul, de se cutremura casa. Dar cea mai mare

nenorocire era faptul că Virlenoks nu îndrăznea să bea nici o picătură, chiar de sărbători nu vedea pe masă nimic altceva decît cvas (ce e drept, excelent preparat). Desigur, nu întotdeauna reușea să reziste ispitei, și în asemenea cazuri, cînd el se întorcea acasă, nevasta cîntărea îndată din ochi cît era de cherchelit și, fără o vorbă, fără să-i spună nici „bună ziua", nici „salut", nici „de ce ai băut", sau „unde ai băut", nici „cu ce bani", îi ardea o palmă peste mutră. Și Virlenoks zbura cît colo, înainte de a apuca să treacă pragul.

Iată cum stăteau lucrurile în realitate. Despre aspectul neglijent al lui Virlenoks și despre faptul că-și bate nevasta aflase în scurtă vreme tot divizionul, numai Virlenoks nu bănuia nimic, și de aceea toți urmăreau cu deosebită plăcere cît de departe va merge cu minciunile sale.

De ce nu divorța Virlenoks ? Pentru că nevastă-sa era puternică, pătimașă, atrăgătoare, chibzuită, îl ocrotea și îl răsfăța ca pe un copil, spunîndu-i adeseori : „Puiule, dacă-ți trece vreodată prin cap să mă lași, să știi că te omor", și Virlenoks știa că astea nu sînt vorbe goale.

Atitudinea lui în cadrul plutonului putea fi explicată în parte printr-un sentiment de protest și totuși la ce-i trebuiau aceste minciuni, de ce, asemenea unei cîrtițe, scormonea grămăjoare negre de pămînt pe pajiștea verde a colectivului ?

La uzină muncea la banda rulantă și monotonia muncii sale îl făcuse și pe el monoton, distracțiile lui deveniseră uniforme, asemănătoare între ele, precum ouăle ieșite de sub

aceeași găină. Era prea leneș ca să dobîndească noi cunoștințe și să-și lărgească orizontul, norma și-o îndeplinea, ba chiar și-o depășea, dar acest fruntaș, asemenea harnicei cîrtițe, își săpa tunelurile subterane numai pentru el, fără să bage de seamă la nimic în jur, aruncînd grămăjoare inutile de pămînt pe pajiștea verde a colectivului, bombănind veșnic împotriva ordinelor date de ofițeri, a mîncării, a vieții în corturi, a datoriei de a te supune disciplinei.

Fiecare din cei aflați în serviciul militar arăta cu precizia unui barometru la ce nivel se aflau conștiința și pregătirea politică în întreprinderea sau instituția unde lucra în viața civilă.

Credincios principiului său de a pătrunde pretutindeni și în toate pînă la cauze și efecte, Girts Kokzars lega discuții, ca din întîmplare, punea întrebări, ca să-și verifice presupunerile. Vedea cu ochii minții pe directorii, șefii de ateliere, șefii de echipe, președinții de colhozuri care le făcuseră urări de drum bun celor ce plecau în concentrare ; vedea executanți conștiincioși, serioși, îi vedea pe șmecheri, pe cei ce slujeau cîștigul personal, pe regii dărilor de seamă strălucite, îi vedea pe îndărătnicii care merg drept la țintă, răsfățați de soartă și nepăsători, vedea luptători și ghinioniști și, la fel ca ambasadorul ce poartă asupra sa scrisorile de acreditare, muncitorul aducea cu sine stilul întreprinderii sale, al instituției, al artelului agricol.

Care era Virlenoks cel adevărat, neprefăcut ? Cel din viața civilă sau cel din armată ?

Asemuindu-se pe undeva cu Virlenoks, orășeanul își elaborează, cu trecerea vremii, o atitudine specială, neutră, față de viață. El nu mai este emoționat de soarta unui om lovit de automobil, care zace în mijlocul străzii, e drept, va face o grimasă, trecînd pe lîngă locul tragicului accident (tragic pentru altcineva !), în autobuzul ticsit de lume. Nu-și va scoate căciula, întîlnind o procesiune funerară, ba poate că nici nu poartă căciulă. El este ferm convins că numai anumiți oameni au o influență esențială asupra vieții lui : șeful de echipă, șeful de atelier, președintele comitetului sindicatului, și poate cîte cineva dintre rude. Cu anii, cînd frigurile dragostei se vor stinge, el și pe nevastă o va privi ca pe o anexă necesară a vieții, o spălătorească, o femeie de serviciu, o bucătăreasă gratuită ; destinele majorității oamenilor sînt pentru el o abstracție de neînțeles, conflictele mondiale, războaiele, lupta națională de eliberare, da, astea se petrec acolo, undeva departe ; cîndva, e drept, și la noi a fost revoluție, bunicii noștri — cinste și glorie lor ! — au învins, ce, mai încape vorbă, eu sînt întotdeauna gata să lupt pentru îndeplinirea planului, dar ca să-mi bat capul cu aceste probleme înalte — asta nu, s-avem pardon !

La șaizeci de flăcăi și bărbați adevărați unul singur ca Virlenoks ?

E mult, e puțin ? Cum se poate măsura ? Poți număra cîte fire de nisip are o clepsidră ? Unul din o sută, oare e puțin ? La o mie sînt zece, la un milion — o mie. Un regiment întreg de oameni ca Virlenoks ? Dar dacă au

norocul să se adune laolaltă ? Dar dacă, pe deasupra, își aleg un colonel ? Iată care este situația cu un singur Virlenoks și șaizeci de flăcăi și bărbați.

Poligonul n-are liniște din cauza unui om ca el, poligonul n-are nevoie de Virlenoks, un asemenea om este primejdios pentru divizion, baterie, pluton, grupă, pentru că pe poligon nu merge așa — unul să care o ladă grea cu unelte, iar altul să plece fără greutăți, numai cu masca de gaze, cartușiera și arma automată. Da, la oraș nimeni, sau aproape nimeni nu va ajuta pe un om care duce două valize grele, dar la poligon nu merge așa, cară, ostaș, ajută-ți camaradul să ridice o ladă grea, chiar dacă muchia ei ascuțită îți taie umărul, nu-ți lăsa tovarășul la nevoie. Dacă a alunecat, susține-l, învață-te să prețuiești din nou unirea dintre oameni, uită de unirea pe plan abstract pentru îndeplinirea planului, da, planul ți-l îndeplinești, dar aici va trebui să îndeplinești și planul relațiilor dintre oameni, învață să înțelegi omul ca om, nu ca pe un trecător întîlnit pe trotuar.

Să fii conștient că oamenii sînt legați unul de altul cum sînt legate picăturile de apă în ocean, și să nu admiți situații cînd un om umblă curat, iar ceilalți murdari, sau unul murdar, iar ceilalți — curați, și dacă l-am mînjit astfel pe Virlenoks, haide să ne verificăm și pe noi, dacă el ne-a mînjit pe noi, să-l verificăm și pe el. Poate că ne influențăm unii pe alții cu mult mai mult decît vrem s-o recunoaștem, oamenii sînt legați unii de alții ca

picăturile de apă în ocean, numai valul înseamnă ceva, numai valul are putere ; și numai din unire se naște valul, și toți sîntem legați între noi, necazul unuia este necazul nostru al tuturor, și omul care zace pe trotuar ești chiar tu, învață să prețuiești din nou unirea dintre oameni, la poligon aceasta este prima poruncă.

La oraș, în acest mare furnicar, nu cunoaștem pe cei ce locuiesc cu un etaj mai sus, nu știm cine umblă pe deasupra meselor și paturilor noastre, cine umblă deasupra somnului și discuțiilor noastre, cine se duce să se odihnească deasupra odihnei noastre de noapte, și facem cunoștință cu vecinul de sub noi doar cînd se întîmplă să-i inundăm apartamentul.

În armată, numai după o săptămînă, soldații din pluton cunosc totul unul despre celălalt.

Tot ce merită să fie cunoscut.

Chiar cei mai puțin sociabili, care în alte ocazii n-ar fi deschis gura, vor povesti despre ei înșiși ceea ce este mai important : am avut o căsnicie nereușită, am divorțat, iar acum sînt cu totul nefericit, am de gînd să reiau legăturile cu fosta mea soție.

Asta-i situația, tovarășe soldat !

Girts se plimba pe locul îngust dintre paturi. Cercetașul-observator Mamaev, care avusese o căsnicie nereușită și acum era și mai nefericit fiindcă divorțase, visa că fuge ; visînd că fuge, dădu din picioare și aruncă pe jos mantaua cu care era acoperit, iar Girts, trecînd pe lîngă el, îl înveli la loc.

Cine sînt acești oameni care mă înconjoară și cum s-ar comporta ei în luptă ?

Girts încercă să-și închipuie cum s-ar comporta chiar el într-un moment critic pe linia de foc, dar nu izbuti. Teoria rămîne teorie, imaginația — imaginație. Girts era obișnuit să nu se mintă singur și înțelese că acum pur și simplu nu știe dacă ar avea destulă voință pentru a face o faptă vitejească, ca acel tînăr ostaș din fața cazematei inamicului. Tînărul ostaș își cucerise încă atunci, în mijlocul cîmpului înzăpezit, Berlinul său, își luase cu asalt, pe viscol, Reichstag-ul său, drapelul său înroșit de sînge fluturase deasupra cazematei cu mult înainte de a fi fost ridicat de sergentul Kantaria.

Regimentul de artilerie X dispunea de o uriașă forță de foc, dar singurătatea prăvălea asupra pozițiilor lui Girts o și mai mare forță de foc. De obicei Girts își bătea joc de asemenea fleacuri : depresiunea sufletească, mustrările de conștiință, complexele de inferioritate, simțămîntul însingurării și altele, dar acum se pare că mintea lui echilibrată începea să cedeze. Girts încercă atunci să-și zugrăvească cu ochii minții ziua aceea dinaintea luptei, se agăță de acest gînd izbăvitor și și-l închipui pe tînărul ostaș, nădejdile pe care acesta și le legase de apropiata luptă, ce anume îi strecurase îngrijorarea în suflet ; dacă arma automată este în bună stare de funcționare, dacă n-ar fi cazul să ceară plutonierului încă vreo două gredane, căci grenadele prind bine întotdeauna. Plimbîndu-se de-a lungul paturilor, Girts cerceta iarăși și iarăși chipurile camarazilor adormiți, încercînd să ghicească cine dintre

ei ar fi în stare de o faptă eroică și pentru cine ar putea să-și dea viața însuși Girts.

Își dădea seama însă că nu-și cunoaște suficient de bine tovarășii de arme și era greu de presupus că-i va cunoaște mai bine, deoarece o lună la poligon reprezintă un termen prea scurt pentru a vedea clar într-o problemă atît de complicată.

Complicată ?

Se poate întîmpla ca la cîteva zile de la mobilizare regimentul să fie pus în situația de a intra în luptă. Atunci nu va fi complicat ? Deodată l-a străfulgerat un gînd : Irena. Și Girts înțelese că acum Irena este acel imbold, ea l-ar putea trimite înainte în clipa hotărîtoare. Cuvîntul „Irena“ însemna pentru Girts și Patria, și datoria, și viitorul. Cuvîntul „Irena“ cuprindea în el munca, viața, dragostea. Da, ar pleca să lupte dacă cineva ar atenta la viața Irenei, la dreptul lui de a trăi și de a iubi pe acest pămînt. Girts înțelese că tînărul ostaș, care cu treizeci de ani în urmă acoperise cu trupul lui crenelul cazematei, era stăpînit nu de un eroism abstract, nu de un avînt nesăbuit, că așa i-a poruncit inima să procedeze în lupta pentru dreptul de a iubi tot ce-i era drag și apropiat.

Reiese că oamenii care ne sînt dragi reprezintă pentru noi ceva asemănător majusculei din cuvîntul „Patria“.

Chiar pe la sfîrșitul primei săptămîni Girts primise cîteva scrisori.

Cum era de așteptat, primise o scrisoare de la Pingerots. Era cu adevărat demnă de in-

vidiat și te umplea de uimire rapiditatea cu care scenaristul afla tot ; iată că și acum Pingerots aflase, într-un răgaz destul de scurt, că Girts a fost concentrat (probabil, telefonase la serviciu), făcuse rost de numărul unității militare (probabil, îi telefonase Irenei) și apucase să-i și trimită o scrisoare. Scrisoarea era scurtă, spirituală, și Girts zîmbea fără să vrea, citind-o, în timp ce autotractorul se tîra prin gropile și hîrtoapele poligonului, aplecîndu-se cînd pe o parte, cînd pe alta.

A doua scrisoare era de la Alex, de fapt nu o scrisoare, ci o ilustrată. Primind-o, Girts se miră de grosimea plicului cenușiu, încercînd să ghicească ce poate ascunde învelișul acela simpatic de hîrtie. Desfăcînd plicul, Girts scoase o ilustrată frumoasă reprezentînd un vas vechi. Pe marginea vasului mărșăluiau războinici zvelți și bronzați, cu lănci în mîini, iar pe dosul ilustratei Alex, cu scrisul lui citeț și lăbărțat, caligrafiase o lozincă patriotică. Semnase și Valentina, nevasta lui. Era plăcut să primești un semn de atenție din partea unor prieteni, și Girts își aminti de multe zile și ceasuri pe care ei doi — el și Irena — le petrecuseră cu Alex și Valentina. Ei — adeseori acest cuvînt înseamnă ceva nebulos, neclar, îndepărtat, dar pentru Girts în cuvîntul „ei" se ascundea tot ce trăiseră și văzuseră împreună, cuvîntul acesta îi aducea în suflet firescul, liniștea pe care le încerci în prezența unor prieteni.

Dar cea mai însemnată, cea mai dorită era scrisoarea de la Irena. Seara tîrziu, cînd totul

în jur se cufundă în întunericul de cerneală, Girts se îndepărtă de corturi și rămase în bătaia vîntului înghețat.

Nu putea desluși nici o literă, dar din cînd în cînd apăsa scrisoarea de buze, trăgînd pe nări parfumul Irenei pe care hîrtia îl mai păstrase încă.

Poate nici nu era parfum, poate nu era decît mireasma vîntului vremelnic de pe poligon, străveziu și curat ca iubirea dintre Irena și Girts.

Capitolul al doilea

IRENA

Niciodată nu simțise Girts atîta fericire, atîta împlinire ca în clipa aceea. Ce fericire? Ce împlinire? Un colțișor îndepărtat al rațiunii îi șoptea: ești plin de dragoste, ca un cîrnat umplut cu slănină. Ține-ți gura, îi ordonă Girts rațiunii, parcă mult te pricepi tu la viață! Mă pricep atît cît să știu, răspunse rațiunea, că nici un cîrnat nu-i veșnic și, după o scurtă pauză, adăugă cu un glăscior scîrbos: ca și dragostea, de altfel.

Gură-spartă, ticăloasă ce ești, nivelul tău de dezvoltare este jalnic, ce poți înțelege tu în problemele mai elevate?

Înțeleg, și prea destul, am mai văzut eu și alte pasiuni, nu numai o dată ți-ai pierdut capul!

Capul? S-a mai întîmplat, e drept, dar acum am pierdut mai mult. Ceea ce se petrece acum cu mine n-a mai fost niciodată!

Întotdeauna se petrece ceva ce n-a mai fost niciodată.

De data asta totul e altfel, în prima clipă m-am mirat și doar apoi am înțeles cît e de serios.

Da, da, la tine totul e serios întotdeauna!

Bine, am să-ți povestesc cum am trăit atunci întîlnirea cu Irena. Inima îmi bătea tot mai încet și mai încet, și cu cît o priveam mai

mult, cu atît bătea mai încet și a venit clipa cînd inima mea a încetat să mai bată, s-a oprit, una ca asta nu mi s-a mai întîmplat, și de aceea să taci imediat, să nu mai îndrăznești să-ți bați joc, chiar și timpul s-a oprit în loc, sunetele au amuțit, orice mișcare a încetat, a fost ca un fel de revelație, în clipa aceea mă simțeam nemuritor și veșnic.

Da-da, bătrîne, și cine-ar fi crezut că o să ți se aprindă călcîiele în halul ăsta la cei treizeci și cinci de ani ai tăi? Doborît de la prima împușcătură — nimerit din plin în motor și tu cazi jos, dîndu-te peste cap! Nu te preface că nu mă înțelegi. Crezi că o fetișcană, care abia a împlinit douăzeci și doi de ani, va fi încîntată să audă că văzînd-o unui bărbat i se oprește inima?

Află și tu: cu cît inima bate mai încet, cu atît pulsează mai bine. Și în general — inima mea bate încet, dimineața, cincizeci și patru de bătăi pe minut, seara — șaizeci.

Hai, trage-i înainte cu minciunile, știu eu, visai să faci parte dintr-un corp de debarcare, dar acolo n-ai fost primit, pentru că bătăile inimii tale nu corespund.

De ce în corpul de debarcare? Mă simt bine și aici unde mă aflu. După cum știi probabil, mulți comandanți de seamă provin din rîndul artileriștilor.

Bineînțeles, tu nu poți decît să ajungi comandant de seamă!

Fiecare își are locul său, iar soldații simpli sînt baza armatei. Și dacă e să vorbim despre asta, n-aș vrea să fiu comandant, ci îndrăgostit.

Și din nou Girts Kokzars închise ochii, încercînd să evoce imaginea Irenei. Adunîndu-și toate forțele imaginației, uitînd de sine, uitînd de vîntul rece de pe poligon, văzu chipul Irenei și inima începu să-i bată egal.

Ce-aș mai dori să văd în viața mea ? Poate munți acoperiți de zăpadă ? Cai în plină goană ? Automobile alunecînd cu o viteză amețitoare pe panglica sinilie a asfaltului ?

Aș mai dori poate să admir o cascadă ?

Totul începuse de la faptul că Girts Kokzars se apucase să scrie o carte — „Femeia în sport". Pingerots afirma, desigur ironic, că singurul obiect sportiv al femeii este bărbatul, singura minge cu care orice selecționată feminină mondială ar juca bucuros ar fi tot bărbatul. Dacă o femeie trage la țintă fără greș, spunea el, este numai pentru că trage într-un bărbat ; dacă o femeie aleargă repede, n-are decît un scop — să ajungă din urmă un bărbat ; luptă cu floreta numai ca să străpungă inima bărbatului ; și pe patine evoluează nu de plăcerea ei, ci numai ca să-l facă pe bărbat să-și piardă capul, dezlegînd împletitura complicată a urmelor ei pe gheață.

Era o concepție destul de banală asupra femeii, pe potriva romanelor bulevardiere și filmelor sexy, totuși foarte răspîndită, și scriind cartea nu o puteai ocoli, iar pe deasupra, din ascunzișurile în care se pitise, rațiunea îi șoptea uneori lui Girts : ascultă, dar dacă Pingerots are puțină dreptate ? Dreptate ? Acest vulgarizator ? Nu, femeia a venit în sport împinsă

de un alt motiv, mult mai serios, Girts izbutise să lămurească lucrurile, ajungînd la esență, la rădăcini. Se mai duce, ca și înainte, lupta pentru egalitatea femeii ? Sau lupta aceasta s-a sfîrșit, biruința a fost cucerită ? Se folosea oare femeia de roadele victoriei obținute ? Poate că roadele îi erau amare ? Sau poate biruința potolise setea de veacuri pentru egalitatea în drepturi ? Acolo unde lipsește femeia, viața devine cenușie, natura i-a hărăzit femeii darul de a înfrumuseța lumea, și poate că o tendință inconștientă de a compensa într-un fel lipsa de frumusețe a stadionului a adus femeia în sport ? Năzuința spre perfecțiune ? Dorința de a fi puternică ? Setea de glorie ? Ce loc ocupă gloria în viața femeii ? Dar familia ? Munca ? Sportul este un ajutor sau o piedică în viața personală ? Girts se trudi să găsească un răspuns la multe asemenea întrebări.

Culegînd material pentru carte, luă un interviu antrenorului unei echipe feminine de baschet.

Tot scopul vieții antrenorului era echipa, un colectiv sportiv uimitor, care de cîteva zeci de ani la rînd ieșea învingătoare la cele mai însemnate competiții. În articolele și reportajele lor, ziariștii îl numeau pe antrenor cînd maestru al baschetului artistic, cînd despot al figurilor de șah, îl comparau cînd cu un dirijor, cînd cu un operator de la calculatorul electronic, care știe la momentul potrivit să apese pe butoanele potențialului volitiv al echipei, să pună în mișcare mecanismul măiestriei. Ta-

lentul de psiholog și pedagog se îmbina la el în mod reușit cu cunoașterea strategiei și tacticii baschetului. Relațiile lui cu echipa erau curate și clare, mai presus de orice domnea ideea baschetului. Bineînțeles, nici lui nu-i era străin tot ce-i omenesc, și el putea să se îndrăgostească profund și serios, dar fetele din echipă erau tabu pentru el, și el, la rîndul său, fiind tabu pentru fete, lege nescrisă, dar respectată cu sfințenie, căci numai într-o atmosferă de puritate morală se puteau obține rezultate atît de strălucite.

Interviul avea loc în timpul antrenamentului.

Mingea se lovea cu zgomot de podeaua lustruită ca oglinda, apoi plasa o primea cu un foșnet surd. Girts și antrenorul ședeau ceva mai departe, pe marginea terenului. În timp ce discutau, Girts se uita aproape tot timpul la una dintre sportive — la Irena. La început se uita doar așa, fără vreun motiv anume, dar treptat privirea lui devenea tot mai insistentă ; Irena îi atrăgea atenția, așa cum un magnet atrage fierul. Girts băgă de seamă că și antrenorul se uită la Irena, răspunzîndu-i la întrebări.

Nu, în clipa aceea el nu vorbea despre Irena Berzina, ci răspundea la o altă întrebare.

Care era întrebarea ?

Cît se poate de banală.

— La ce rezultate vă așteptați în următorul campionat ?

Răspuns : nu va fi prea ușor pentru noi, două din fetele noastre nu pot să joace, avînd

copii mici. Înțelegeți și dumneavoastră ce înseamnă pentru echipă să piardă două sportive din formația de bază. În afară de asta, una din atacantele de la centru este în convalescență după un traumatism la genunchi.

În tot acest timp Girts și antrenorul n-o scăpau din ochi pe Irena Berzina.

Ce-o fi însemnînd asta ? se gîndea antrenorul răspunzînd la întrebări. Prea se uită stăruitor la fată. De-aici ar putea rezulta mari neplăceri. Dacă este un om incorect ? Un prieten de-al lui Alex ? Ei, asta ar înclina balanța în avantajul lui, căci Alex este un băiat cumsecade. Dar să-i sucească Irenei capul tocmai acum ? Din asta nu poate să se aleagă nimic bun. N-o să-i influențeze jocul ? Cu siguranță că da. Și totuși ? Dacă e ceva serios ?

Destul, își ordonă Girts, ai atras atenția asupra ta, nu-i deloc necesar să bage toți de seamă ; ei da, Irena Berzina este o baschetbalistă excepțională, are un dribling minunat, săritură elastică, un simț înnăscut al terenului, are un excelent plasament, calm în aruncările la coș, precizie de la distanțe medii, da, îmi place cum joacă, și totuși răspunsul nu era prea cinstit, iar Girts ura mai mult ca orice pe lume prefăcătoria, acum în interviu rolurile se inversaseră. Girts răspundea prin tăcere. Da, trebuia să recunoască, fără a înceta să-și noteze în blocnotes : autodisciplina este la înălțime în echipă, chiar în zilele competițiilor sportivele își petrec timpul liber după cum doresc, în limitele regimului sportiv, frecvența la antrenamente este regulată, nu s-a mai în-

tîmplat ca cineva să întîrzie din motive neîntemeiate,

baschetbalistele pleacă și vin, iar echipa rămîne,

asta e principalul.

Părul Irenei era des și închis la culoare. Cînd punea stăpînire pe minge și se avînta înainte, ocolind parcă în glumă pe cele mai bune apărătoare din echipa adversă, părul ei scurt sălta dintr-o parte în alta, dezvelindu-i gîtul grațios, zvelt. Sub pielea netedă, elastică se mișcau mușchii. Toată înfățișarea Irenei avea ceva din grația unui ghepard : coordonarea precisă a mișcărilor, proporțiile perfecte ale trupului și temperamentul. Uneori, cînd jocul lîncezea — mingea nu zboară, coșul parcă e pecetluit — Irena știa să se mobilizeze și să ațîțe jocul în clipa decisivă. Iar cînd adversarul prelua inițiativa, ea intercepta mingea din salt și saltul acela semăna cîteodată cu o explozie — rapid, impetuos — și iată că mingea e la Irena, care pasează și fuge înainte. Adversarele înalte creșteau în calea ei într-o coloană ce respira greu, pasează, mîna cuiva i-a trecut peste umăr ca un șmirghel, încă o dată pasează, și coșul zboară în întîmpinarea mingii, înghițind momeala ca un pește lacom.

Am un prieten, un foarte bun prieten, Alex, îl cunoașteți, zilele trecute mi-a telefonat și m-a întrebat dacă n-aș vrea să-mi petrec concediul cu ei. Alex cu soția lui se duc la o fostă moșie, unde se află acum herghelia unui sovhoz, așadar, m-a întrebat dacă nu vreau să vin cu ei, și că aș putea să o invit și pe Irena.

Am fost pe punctul să mă înec, pentru că în clipa aceea stăteam lîngă telefon cu paharul în mînă și beam cu înghițituri mari ceai tare, gruzin.

— Cum, m-am mirat eu, de unde știi de Irena ?

— Ei, a răspuns Alex, toată Riga bîrfește că îți place Irena la nebunie !

Fir-ar să fie, doar n-am scăpat o vorbă nimănui, deși este purul adevăr, nu pot suferi însă asemenea discuții premature.

Totul s-a petrecut ca într-o poveste, întocmai cum a prevăzut Alex, și am plecat toți patru.

Este necesar să recunoaștem că plecarea împreună cu Irena a devenit posibilă datorită unei pure întîmplări. După ce Girts și-a făcut toate însemnările necesare în blocnotes, a mai întîrziat o dată în holul Casei sporturilor. Printr-o fericită întîmplare, Irena a trecut pe-acolo și au schimbat cîteva fraze fără importanță.

Fiind un om sociabil, Girts știa întotdeauna să glumească la momentul potrivit, să stea de vorbă, iar acum, deodată, se pierduse ca un băiețandru, și în loc să-i spună Irenei ceva plăcut, a simțit cum i se opresc vorbele în gît.

Veacuri de-a rîndul omul a învățat să vorbească în pilde, a învățat să înțeleagă pildele. De la gest omul a trecut la cuvînt, de la cuvînt la imagine, de la imagine la muzică, și totuși ochii vorbesc cel mai sincer, de aceea uneori oamenii se privesc numai drept în ochi cînd este cazul să amîni o declarație de dragoste verbală.

De ce să amîni o declarație de dragoste ?
Pentru că noi nu ne atingem de o floare, atîta timp cît bobocul nu s-a desfăcut, nu-i îndreptăm petalele, nu le deschidem cu forța.
E drept, cîteodată copiii curioși așa procedează.
Nu există claritate, nu există.
Orice plantă trebuie să se maturizeze singură. Să se coacă. Să se umple de sevă. E crud mărul cules înainte de vreme. Puiul de pasăre căzut înainte de vreme din cuib piere. Cîntatul cocoșului înainte de vreme nu face să răsară soarele.
Girts dorea oare să amîne mărturisirea dragostei sale ? Dar a existat de fapt o mărturisire ? Prin priviri ? De ce credea Girts că mărturisirea avusese totuși loc ? Poate că Irena se gîndea atunci la altceva ? Poate că se gîndea la superbii săi pantofi noi, cu talpă groasă, bine că nu i-a pus astăzi, căci ar fi fost cu o jumătate de cap mai înaltă ca Girts, și-atunci despre ce declarație de dragoste ar mai putea fi vorba ?
Clipa dinaintea declarației de dragoste este plină de emoții, așteptări, tot ce-a fost de mult uitat învie dintr-o dată, omul înflorește, ca un arbore primăvara, dar în nici un caz nu trebuie să-l scuturi în nădejdea că roadele vor cădea ca o ploaie galbenă, roadele declarației de dragoste trebuie mai întîi să se coacă, să se împlinească, să se umple de sevă.
Ce este atunci dragostea ?
Pingerots spune în glumă că ar fi o boală. O stare de exaltare generală, respirație accelerată, puls mărit, tonus ridicat, dispoziție optimistă. Dar simptomele sînt întotdeauna aceleași ?
Girts simțea dorința de neînvins să o privească pe Irena, inima îi bătea încet, dar mai tîrziu el și-a amintit în cele mai mici amănunte discuția care avusese loc, ca un moment important dintr-un meci proiectat cu încetinitorul.
Da, perioada de pauză a meciurilor coincidea la ea cu vacanța, la universitate n-avea nici o restanță, luase toate examenele și încă nu se hotărîse cum să-și petreacă vara. Atunci Girts îi propuse, cu gura uscată de emoție, ca un începător în fața startului, să plece împreună la crescătoria de cai aparținînd unui sovhoz, aflată pe o fostă moșie.
E important începutul. Aici Girts era superstițios. Indiferent din ce motiv, putea să urmeze un refuz. Poate că îl va refuza sub cuvînt că își propusese să plece în sud cu tata și mama, sau poate sub pretextul că vrea să se bronzeze, să se scalde în mare și să taie frunză la cîini.
În cea de-a doua jumătate a secolului al douăzecilea, declarația de dragoste a devenit extrem de complicată, greu de înțeles. Cu un veac înainte bărbatul putea spune : „M-am îndrăgostit de tine de la prima vedere, vino cu mine, vei fi soția mea..." Sau ceva în genul acesta. Acum bărbatul spune : „Acolo sînt cai superbi. Te vei odihni de minune. Suprafața parcului de călărie este aproximativ de două sute de hectare !" În limbajul cifrat al seco-

lului al douăzecilea, asta însemna cam același lucru cu declarația de dragoste anterioară.

Irena rămase pe gînduri o clipă, fețișoara ei rotundă oglindea seriozitate, apoi spuse că ar merge cu plăcere numai că nu știe ce îmbrăcăminte ar trebui să ia într-o asemenea călătorie, și o mai îngrijorează faptul că ar putea fi prea nărăvași caii, dar acolo, la fosta moșie, nu vor fi decît ei doi ?

Și atunci inima lui Girts încremeni.

Ce este dragostea ? Este o revelație, omul se simte nemuritor și veșnic, orice mișcare încetează, timpul se oprește, sunetele amuțesc, inima pulsează egal, speranța împinge sîngele prin artere, ceea ce este incert devine limpede, cenușiul devine colorat, și Girts răspunse că vor pleca împreună cu Alex și Valentina. Pe Alex, firește, îl cunoștea întreaga Rigă sportivă. A doua zi dimineața, lîngă casa Irenei se opri mașina lui Girts, pe Irena o aștepta locul liber din față. Alex și Valentina se instalaseră pe bancheta din spate. Sacul de voiaj uriaș al Irenei a fost așezat în portbagajul plin de șei și valize.

I se părea absolut imposibil să stea alături de Irena, să-i vadă cu coada ochiului profilul feciorelnic și chiar aici, în vecinătatea măciuliei din plastic a schimbătorului de viteze, rotunjimile genunchilor ei bronzați și netezi.

Irena alături de el, pe scaunul din față ?

Cu mult mai tîrziu, după ce se căsătoriseră, ea se întorsese odată de la un meci complet stoarsă de puteri, epuizată, nemaifiind în stare nici măcar să se bucure de victoria obținută,

și se cufundase în fotoliul mare și moale. Și-a întins picioarele superbe, lungi, acoperite cu puf gingaș, pînă aproape de mijlocul camerei, iar capul și l-a lăsat pe speteaza fotoliului. Irena a rămas vreo zece minute nemișcată. În acest timp, Girts a deschis la baie amîndouă robinetele, a deșurubat căpăcelul unui flacon cu șampon, a turnat în el lichidul auriu și l-a pus sub robinet, urmărind cum șuvoiul de apă umflă spuma. De obicei părul Irenei nu apuca încă se se usuce după duș cînd se întorcea de la meci, dar baia caldă era o plăcere și un semn de atenție din partea lui Girts. În timp ce cada se umplea cu zgomot, Girts i-a scos Irenei pantofii, a dezbrăcat-o acolo în fotoliu, a luat-o în brațe și a dus-o în baie, a spălat-o, a înfășurat-o într-un cearșaf plușat, a șters-o bine și a întins-o pe canapea.

La bucătărie apa fierbea deja. Girts a opărit cu apă clocotită ceainicul de porțelan, l-a ținut deasupra aburului, pînă cînd porțelanul s-a umezit, fierbinte și catifelat. A amestecat cîteva fire de ceai indian și de ceai gruzin, a adăugat o linguriță de ceai ceylonez și a turnat totul în ceainicul umed-fierbinte, umplîndu-l pe trei sferturi cu apă clocotită, apoi i-a pus capacul. Dacă lași ceaiul să se opărească vreo două minute, are un efect moleșitor, te trage la somn. Dacă îl ții între trei și cinci minute, ceaiul te înviorează, te trezește, are un efect tonifiant. Peste două minute Girts a turnat ceaiul într-o ceașcă mare. În bufet avea întotdeauna miere, lapte condensat, dar nici una,

nici alta nu-i făceau bine Irenei după meci. N-a pus în ceai decît cîteva lingurițe de zahăr. După ce Irena a băut ceaiul, Girts a învelit-o cu un pled gros și nevastă-sa a adormit.

Dar mai aveau mult pînă atunci. Ea ședea pe scaunul din față al mașinii. Girts nu atinsese decît sacul ei de voiaj, așezîndu-l în portbagaj. Sacul de voiaj colindase prin lume. Împreună cu Irena.

Irena pe Champs-Elysées ? La Paris ? La Roma ? Milano ? Irena la Praga ? Varșovia ? Budapesta ? A trecut pe-acolo ? După ce s-au căsătorit, au vorbit mult despre țările pe unde a fost Irena. Știi, spunea ea, am senzația că mi-am petrecut întreaga mea viață pe un teren de baschet, liniile albe de demarcație de pe jos sînt aidoma unor parapete pe vapor, căpitanul stă pe puntea de comandă și, iată, pe această navă a baschetbalului străbăteam Parisul, Roma, Moscova, Budapesta, Praga, Varșovia, Berlinul, ba nu, mai curînd terenul rămîne în centru, iar orașele trec plutind pe-alături, după sfîrșitul meciurilor. Trec plutind ca niște povești din copilărie. Dar în viață există povești ? Poate nu-i decît mirajul oboselii ? Adevărata fericire este fericirea întoarcerii acasă, adevărata fericire este momentul cînd piciorul atinge scara avionului pe aeroportul Rigăi, iată Patria iubită, tălpile noastre sînt mîngîiate iarăși de pămîntul natal, numai atunci ne simțim pe deplin fericite, și unicul oraș real pe care-l înțelegem, unicul oraș drag inimii noastre este vechea și buna Rigă, aici ne-am petrecut copilăria, anii de școală, aici

e universitatea, străzile cu pavajul știrbit, inegal, și cu cît plecăm mai departe de casă, cu atît ne simțim mai puternic atrase înapoi, cu atît e mai puternică legea gravitației, cu atît mi-e mai dor de tine, dragul meu Girts !

Compania vest-germană „Lufthansa“, „Air France“-ul, compania scandinavă „S A S“, cea engleză „British Airways“, cea italiană „Alitalia“, numeroase companii de aviție o transportaseră pe Irena dintr-un oraș în altul, acum însă Girts o ducea în micul său automobil la sovhozul acela, fără să știe că în toamnă aveau să devină soț și soție, ceea ce el nădăjduia — da, dar încă nu știa, cum nu știa nici faptul că în toamnă, făurindu-și planuri de viitor, aveau să hotărască să-și ducă viața singuri vreun an-doi, pentru că Irena în prezent juca baschet ca un zeu, iar zeul baschetului, fără nici o îndoială, era o femeie, și dacă așa se prezintă lucrurile n-ai de ce să mai stai pe gînduri, va spune Girts, iar Irena va răspunde că vom avea și noi cîndva un copil, și atunci aș dori ca el să fie un mic zeu al baschetului, ceva mai mic decît mine, o fată înaltă, orice-ai spune, n-are o viață ușoară, omuleții mărunți se holbează cînd sportivele din echipa lor trec pe stradă.

Echipa se repartiza, cum s-ar zice, pe trei niveluri. La primul nivel trăiau, alergau, luptau sportivele scunde — dispecerii, cele care organizau atacurile, apărarea. La nivelul al doilea se aflau baschetbalistele de tip universal — atacantele de talie mijlocie, dar cea mai înaltă fată din echipă, singuratică, impunătoare,

sălășluia la nivelul al treilea. Era puțintel îngîmfată, ca toate atacantele pivot, și cînd i se întîmpla să arunce mingea pe-alături de coș, ea bombănea ceva nemulțumită, dar la nivelul întîi nimeni nu știa ce se vorbește la nivelul al treilea. Cînd își pleca de la înălțime chipul blajin și zîmbea, zîmbetul ei palid, ca lumina lunii, încălzea într-o clipă echipa, doar în asemenea momente părea să coboare de pe înălțimile ei. Baschetul îi umplea viața, baschetul o ferea de o soartă grea, incertă și este bine chiar dacă numai în acest scop a fost inventat jocul. În general toate jocurile au fost inventate pentru ca oameni să nu se simtă singuri.

Irena avea să spună :

omuleții mărunți se holbează cînd fetele din echipa lor trec pe stradă și se nimeresc unii neciopliți care, zîmbind ironic, spun în urma lor cum că tare vă mai iubește Cel-de-sus, de vă trage la el pînă la nori. Girts avea să-i răspundă că de cîte ori vede o fată înaltă, i se pare că este electrocutat, de-i sar scîntei din șira spinării, trosnind ușurel, iar impulsurile nervoase i se transmit în tot corpul. Aha, iată cine-mi ești, va spune Irena, și eu care credeam că ești un băiețel cuminte și n-o iubești decît pe Irena ta. Scînteile n-au nici cea mai mică legătură cu asta, va răspunde Girts, scînteile sînt un efect al curenților cosmici, un prototip al sentimentelor secolului al douăzeci și unulea, căci oamenii înalți și zvelți sînt solii viitorului, probabil că se simt încă însingurați în lumea noastră de statură mică. În ceea ce mă privește, nu mă socotesc

deloc un sol al viitorului, va scutura Irena din cap. Ba da, tu ești un sol, o va încredința Girts, numai că nu-ți amintești ce misiune ți s-a încredințat cînd ai fost împinsă în mașina timpului.

Mi s-a încredințat să te găsesc și să te iubesc, va răspunde Irena cu duioșie.

Între ei încă nu se petrecuse nimic, deocamdată locuiau la etajul întîi al castelului, fiecare în camera sa, și cu noaptea-n cap, deși ar suna a lăudăroșenie, căci ceasul arăta cinci și douăzeci și cinci, deci pentru niște orășeni — cu noaptea-n cap, se duceau la grajd și puneau șeile pe cai.

Soarele încă nu apuca să se ridice deasupra creștetului copacilor, cînd cei patru călăreți ieșeau din curte.

Traversînd cîmpul pe care uruiau deja tractoarele, traversînd pășuni întinse cu cirezi de vaci roșcate, intrau într-un parc uriaș pentru călărie. Trecînd în galop prin parc, nimereau în pădure și acolo se împrăștiau în direcții opuse : Irena și Girts, la dreapta, Alex și Valentina, la stînga.

Cu gîturile încordate, cu răsuflarea izbucnind șuierat din nări, caii aleargă pe drumul îngust de pădure. Tot timpul trebuie să te apleci, să te lipești de gîtul cald, mătăsos al calului, ca să nu fii aruncat din șa de crengile pinilor ce atîrnă deasupra cărării. În locurile mai primejdioase ești nevoit să aluneci de tot într-o parte, sprijinindu-te doar cu un picior în scară, lipindu-te cu pieptul de gîtul asudat al calului, simțind cum gonește sub tine pămîntul sonor,

iar rădăcinile cafenii ale pinilor îți joacă prin fața ochilor, ca traversele pe sub trenul care zboară. O ramură verde, țepoasă, i-a trecut în zbor prin păr, peste spinare și iată că se poate sălta din nou în șa, se poate sprijini cu picioarele în scări, își poate arunca trupul din nou în șa și poate auzi de undeva din față strigătul Irenei,

au,

cînd dinaintea ei răsare deodată o creangă joasă, mult prea stufoasă.

Goana nebună prin pădure era o desfătare. Să cazi de pe cal pe cărarea bătătorită, brăzdată de rădăcini, însemna să-ți rupi ceva, să-ți frîngi gîtul. Și totuși ei își mînau și mai nebunește caii și pentru a cîta oară, lipindu-se de coastele calului care tresăltau spasmodic, ținîndu-se zdravăn de gîtul care tremura, Girts vedea botul întins al animalului cu buzele deschise — mușcă zăbalele, spuma îi iese bășici, saliva țîșnește odată cu răsuflarea aprinsă, ochiul uriaș și, cum i se părea lui Girts, plin de răutate i se holbează și, din cînd în cînd, privește chiorîș la călăreț.

Goana nebună curăța nervii, ca o țesală. Se dezbărau de rutina civilizației, se lepădau de oboseală, de deprimare. Nervii, ca niște pești istoviți de sete, scoși din hîrtia foșnitoare a vieții contemporane, beau și respirau în apa vie, prin toți porii, înghițind cu lăcomie fiorul riscului, și Girts auzi strigătul răsunător al Irenei

au !

plin de bucurie, groază, desfătare, văzu cum Irena se întinse pe crupa calului și o ramură groasă cafenie trecu ca o palmă de uriaș peste greabănul calului, peste șa, peste umerii și șoldurile Irenei și se ridică asupra lui Girts, aceeași ramură îi mîngîia pe Irena și pe Girts, pădurea îi unea, în dreapta văzu din fugă o placardă :

„Atențiune ! Dresaj de cai !"

Girts răcni sălbatic :

— Ihhaa, ihaaa, ha-a, ha !

Calul se întinse ca o coardă sub el pentru săritură, rădăcinile mari ale pinilor i se perindară și mai iute prin fața ochilor.

Ajungînd la marginea pădurii, caii săriră din mers peste un gard și tinerii se pomeniră pe o pajiște verde, întinsă, proaspătă, pufoasă, ca gazonul din parc. Caii încetiniră pasul, călăreții slăbiră hățurile, nervii, goana nebună era înlocuită de liniștea verde, ce curgea ca o apă lină și fără zbucium, dar în acel moment calul Irenei nimeri cu un picior din față într-o mică groapă săpată de o cîrtiță.

Girts își opri dintr-o smucitură armăsarul negru. Potcoavele picioarelor din spate săpară pe pajiștea verde două dîre negre, care semănau cu urmele unor roți frînate brusc. De îndată ce armăsarul ateriză pe cele patru picioare, Girts sări din șa și se repezi spre Irena.

Calul care se poticnise stătea acum deasupra fetei, tremurînd înspăimîntat. Irena zăcea în iarbă pe spate, strîngîndu-și genunchii la burtă de durere, încercînd să-și tragă răsuflarea.

În clipa cînd Irena căzu de pe cal și se lovi cu spatele de pămînt, lui Girts i se întunecă în fața ochilor, păliră și cerul albastru și pădurea de-un verde închis din zare, și pajiștea de-un verde aprins ; universul se îngustă dintr-o dată într-o uriașă pîlnie, trăgîndu-l și pe Girts în hăul său negru, în care se cufunda Irena în tăcere, căzînd de pe cal, apoi dispăru și calul, de n-ar cădea pe un pietroi, de n-ar cădea pe un pietroi, timpul se condensă, globul pămîntesc se lăsa ca un gigantic ciocan pe spinarea fetei, dacă ar fi putut s-o ajute măcar cu ceva, măcar în vreun fel, și iată-l pe Girts că se trînti pe iarbă alături de ea, îi strînse capul în palme, Irena se străduia să tragă aer în piept, trase aerul, gemu de durere, și Girts văzu, necruțător de aproape și limpede, de parcă ar fi stat în rîndul întîi al unui cinematograf cu ecran lat, văzu necruțător de aproape și limpede iarba fragedă a pajiștii, firele de iarbă monstruos de uriașe : verzi, plesnind de sevă, o gîză neagră ce se tîra pe un firicel brun roșcat, ramificat, bulgări de pămînt roditor închiși la culoare, prin care se împleteau vinele alburii ale unor mlădițe de rădăcini,

el simți gustul astringent și umed al pămîntului,

fermoarul bluzei de sport al Irenei se deschise, năstureii de la sutien zburară în cădere, și Girts zări mărul micuț, tare și plin al pieptului fetei, cu sfîrcul zmeuriu.

Din fericire Irena se alese doar cu cîteva contuzii și peste o zi-două se simți atît de bine încît se urcă din nou în șa.

Pe-atunci nu eram căsătoriți și, deși poate să pară caraghios, încă nici nu ne sărutasem.

Într-o seară, ne-am urcat în mașină și am pornit la drum. Era în amurg. Mergeam în vizită la niște prieteni de-ai lui Alex și Valentina. Alex își începuse practica de medic în provincie și de aceea avea prieteni în toate colțurile republicii. Nu o dată am avut prilejul să mă mir de uimitorul lui talent de a-și face prieteni. Să-ți faci prieteni — sînt vorbele lui Pingerots. Noi ne băteam joc de această expresie, o frazeologie tipică de consumator, dar uneori făceam uz de asemenea „pingerotisme" pentru a înviora discuțiile. Recunoaște, Alex, glumeam noi, prietenii tăi sînt probabil antici de tot, căci ți i-ai făcut încă în anii studenției ! Am sosit și, într-adevăr, chiar așa era. Alex se împrietenise cu ei în epoca de piatră a vieții lui, iar prietenii de felul acesta reprezintă o valoare deosebită. Le-am picat neașteptat pe cap. Nici prin gînd nu le trecuse că se vor pomeni cu Alex și Valentina. În seara aceea caldă de vară, cînd am pătruns în curtea lor în uruitul domol al motorului, stăpînul tocmai se pregătea să coboare în pivniță, ca să deschidă o damigeană de vin limpezit. Ne pofti să mergem cu el. Am coborît într-o încăpere răcoroasă, unde mirosea frumos. Damigeana se afla în mijloc și gazda se apropie ca s-o destupe și să verse o parte din conținut într-o cană luată în acest scop. Rafturi bine întocmite se îngrămădeau în șiruri drepte, de-a lungul pereților erau puse bănci, pivnița ne-a

plăcut foarte mult. Cînd a trebuit să umple cana cu vin, s-a văzut că damigeana era atît de grea și enormă, încît practic era imposibil să torni vinul. Stăpîna casei făcu rost de șase furtunuri subțiri de cauciuc și noi, ca niște veritabili barbari (căci vinul nu suportă cauciucul), și noi, ca niște veritabili barbari, am început să tragem vinul direct din damigeana enormă. Nimeni habar nu avea cît a băut vecinul său. Nimeni habar nu avea dacă bea numai el, sau beau și ceilalți. Din cînd în cînd, vinul din damigeană se vălurea ușor, nivelul lichidului scădea simțitor. În timp ce unul din noi vorbea, ceilalți ședeau în totală nemișcare, în tăcere, cu gurile legate de vas, ca de o uriașă retortă pentru alimentație artificială, noi ședeam în pivniță ca-ntr-un incubator ciudat, sugînd din vinul acela de coacăze negre, de un roșu aprins. Vinul din damigeană scădea, în timp ce buna noastră dispoziție creștea. A fost o seară de neuitat. Nu s-ar putea spune că eram un mare amator de libațiuni, pot garanta că nici pe Valentina și nici pe Alex nimeni nu i-a văzut vreodată beți, cît o privește pe Irena, ea trăiește cu adevărat sub jugul unui regim ascetic, dar în seara aceea parcă ne făcuse cineva farmece, s-ar fi putut crede că pusesem la cale un complot avînd drept scop desființarea a cel puțin trei sferturi din conținutul damigenei, și în semiîntunericul pivniței gîndurile noastre zburătăceau ca niște lilieci.

Iată, sînt patru ani de cînd răspund de rubrica sportivă a unei reviste cu profil destul de larg și este primul meu concediu în care

mă simt cu adevărat bine. Pentru că nu sînt singur, o am pe Irena lîngă mine. Dacă munca este viața mea, dragostea reprezintă aripile vieții. În ce constă vocația, datoria mea ? În ce îmi văd eu singur menirea ? În a dezvălui omului frumusețea și forța lui, în a-i arăta farmecul luptei adevărate și a riscului. În a-i dovedi că e imposibil să depună o muncă de reală valoare fără o odihnă de reală valoare și că acest fel de odihnă este asigurată prin sport. În a-l face să înțeleagă că posibilitățile omului sînt cu adevărat nemărginite, că perfecționarea corpului omenesc n-are limite, ca și perfecționarea pe plan spiritual. Eu vreau să dezvălui imboldurile care fac ca o tînără sau un tînăr să alerge în fiecare seară la sala de sport, la stadion, după ce au luat sfîrșit cursurile de la școală sau ziua de muncă de la uzină. Iată viața mea de zi cu zi. Acestea sînt roțile dințate care îmi pun în mișcare voința, acestea sînt dorințele care îmi mobilizează energia, dar aici uitasem cu totul de munca mea. Mă desfătam cu vinul dragostei. Eram ca un automobil aflat în reparație capitală. Obosisem rău cît durase iarna cea lungă. Și iată că meșterul numit viață spăla piesele uzate, înlocuia garniturile roase, răzuia rugina, verifica garniturile de etanșare, strîngea șuruburile și piulițele slăbite. Eram pregătit iarăși pentru o călătorie îndepărtată. Oare vinul și dragostea sînt atît de binefăcătoare ? Da, apucasem să uit ce minunăție este vinul. În anumite cercuri dăinuie părerea că ziariștii ar fi mari amatori să tragă la măsea, cum se zice, că aproape zilnic pun

sticla la gură, dar eu, ca să fiu sincer, beau rar, la sărbători mari, ba și atunci nu mai mult de un degetar, munca este pentru mine stăpînul cel mai de seamă, ea cere un creier limpede, netulburat, eu n-am studii de specialitate, n-am terminat vreun institut, prin urmare trebuie să fiu cu ochii în patru, în profesiunea mea concurența este uriașă, eu trebuie să fiu întotdeauna în formă, să mă dedic muncii în întregime, și de aceea să mă ierte Irena — am să-mi permit să ridic paharul (dacă se poate numi astfel tubul de cauciuc prin care curge vinul), îmi permit această slăbiciune doar o dată pe an, de obicei la începutul concediului. Și iată că această clipă a venit.

După miezul nopții am pornit pe jos peste cîmpuri, peste fînețe, spre ferma noastră. Am lăsat mașina la prietenii lui Alex. Duceam cu noi un bidon de cinci litri cu vin, căci în cele din urmă izbutisem să urnim damigeana din loc.

Mergeam și cîntam în gura mare.

Pe la trei și jumătate am ajuns la fermă. Era o dimineață de duminică. S-a potrivit ca tocmai în clipa aceea să se oprească un camion cu excursioniști — muncitorii de la sovhoz se întorceau de la orașul de reședință raională, de la un spectacol de teatru în aer liber. Partea bărbătească, așa cum se obișnuiește, era cam cu chef : după spectacol urmase o petrecere cu dans, tot în aer liber. S-a organizat îndată un cor, cineva avea la el un pistol de start, și s-a mai brodit ca istoricul Vermanis să-și petreacă vacanța de vară, în liniștea sătească, la etajul întîi al vechiului castel, alături

de camerele noastre ; și iată, corul condus de Alex a început să cînte sub ferestrele istoricului, destul de armonios și consonant :

Trăiască Vermanis,
Trăiască Vermanis,
Mulți ani trăiască !

Și fiecare „trăiască“ era însoțit de o împușcătură din pistolul de start.

Și dulcea porumbiță,
A lui drăguță,
Mulți ani și ea trăiască !

Istoricul n-a aprins lumina, n-a deschis fereastra, s-a prefăcut că doarme dus și a pierdut un eveniment atît de istoric ca lichidarea bidonului de cinci litri de vin de coacăze negre, la care a contribuit și colectivul amatorilor de teatru din sovhoz. Oamenii glumeau : asta, chipurile, li se potrivește bine istoricilor, ăștia veșnic izbutesc să piardă ce-i mai important, ca apoi să fie nevoiți să caute martori sclerozați, să noteze aducerile lor aminte prea puțin verosimile, deși ar fi putut ei singuri, în acel moment istoric, să deschidă doar fereastra.

Firește, aș fi putut trece sub tăcere întîmplarea legată de golirea damigenei de vin, precum și tărăboiul de sub fereastra istoricului după plimbarea nocturnă prin fînețe. Pentru Valentina și Irena povestea cu damigeana de vin era o încălcare nemaiauzită și de neiertat a regimului de alimentație, iar an-

trenorul, dac-ar fi aflat-o, mi-ar fi smuls precis capul și l-ar fi aruncat ca pe o minge în plasă, totuși ca să mă justific pot spune doar că vinul a fost bun, că nu ne-am îmbătat criță, că nu ne-a fost rău după aceea și că în plus a avut loc acea parcurgere nocturnă a luncilor în cea mai minunată perioadă a vieții mele — pe scurt, damigeana de vin a devenit o parte integrantă a amintirilor. Mai tîrziu, am rîs de multe ori, aducîndu-ne aminte de modul acela neobișnuit de a bea și ne reînviau în față chipurile serioase ale lui Alex și Valentina, cu tuburile galbene de cauciuc în gură. Sînt de acord, tînăra generație nu va găsi în acest capitol prea multe lucruri educative, ei bine, da, poate că ar fi mai bine ca minorii și mai ales oamenii lipsiți de fermitate morală, predispuși la beție, să nu citească acest capitol.

Totuși vinul a avut o acțiune utilă, ne-a gonit cu biciul beției de pe scaunele comode, din imitație de piele scîrțîitoare, ale mașinii, ne-a alungat din salonul acela îmbibat de aburii de benzină în luncile parfumate ale nopții. Am rătăcit prin ierburile pline de rouă. Mă udasem aproape pînă la brîu. Pînă la acea plimbare nocturnă priveam lumea, natura mai ales, prin geamurile mașinii sau stînd călare pe cal, acum însă am fost aruncați în sînul ei, ca în pîntecele unei balene, natura ne-a înghițit vii și nevătămați. În jurul nostru pluteau miresme amețitoare. Țipau păsări de noapte misterioase. Încercați să mă legați la ochi și veți vedea că numai după bătaia motorului pot distinge marca oricărui automobil care trece prin preajmă, dar habar nu aveam ce păsări erau acelea care țipau. Eu și Irena trăgeam cu urechea, ținîndu-ne răsuflarea, haina mea îi acoperea umerii, mai departe prin ceață trecu un elan, fără grabă, maiestos. L-am auzit cum s-a oprit la marginea pădurii și a-nceput să rupă cu dinții scoarța unui plop tremurător. Tot așa a rupt și natura scoarța civilizației de pe noi.

În noaptea aceea am înțeles că n-o iubesc profund, serios, numai pe Irena, dar că iubesc profund, serios și acest pămînt, pămîntul meu natal, care se avîntă impetuos în goana timpului, o, dacă aș fi putut opri timpul, ca să prelungesc mersul nostru noptatic peste lunci, m-am stăpînit multă vreme să nu strig, tremuram tot de emoție pășind alături de Irena,

și nici nu m-am atins de ea, pînă în clipa cînd, drept în fața noastră, a sărit un iepure și s-a aruncat în tufișuri ca nebun, ca să scape, cît mai departe de noi,

așa aș fi vrut și eu să fug undeva cu Irena, departe de Alex și Valentina.

Cred că în noaptea aceea Irena ar fi dorit și ea să fie cu mine, totuși i-am așteptat pe Alex și Valentina și, în timp ce-i așteptam, simțeam că palma Irenei, udă, răcorită de rouă, tremură ușor în mîna mea, curentul electric se scurgea prin noi ca printr-o singură bobină de inducție. Tot restul drumului — vreo zece kilometri — am mărșăluit toți patru, cîntînd tot felul de cîntece, și cînd am ajuns la castel nici atunci nu s-a întîmplat nimic,

de fapt nu voiam ca damigeana de vin să fie cumva amestecată în sentimentele noastre curate, nu, asta nu voiam. De aceea atunci nu s-a întîmplat nimic. Aş mai dori să dau tuturor o povaţă : să nu procedaţi aşa, să nu cîntaţi noaptea în gura mare, în locurile publice este strict interzis să faci gălăgie după orele douăzeci şi trei fix, iar natura, fără îndoială, este un loc public. Să ne fie cu iertare.

Mîncam la cantina sovhozului. După cîteva zile Alex se împrietenise deja cu bucătăreasa-şefă. Ea (imposibil de conceput) îşi consuma din timpul ei preţios ca să ne pregătească feluri de mîncare deosebite, care nu erau prevăzute în meniu. Chiar de-a doua zi ni s-a servit la prînz crap la cuptor cu smîntînă, cu cartofi noi şi salată verde fragedă. Într-adevăr, era o reală plăcere să-ţi faci concediul sau să pleci undeva în vizită cu Alex, oriunde ne aflam, peste tot ni se oferea tot ce era mai bun din ce pot oferi oamenii într-un elan de ospitalitate. Într-un timp, am încercat serios să înţeleg cum izbuteşte Alex s-o facă. În primul rînd, el era un om cumsecade, în al doilea rînd, era sincer şi curat ca un copil, în al treilea rînd, era profund interesat de viaţă în toate manifestările ei, şi de aceea din prima zi a trecut pe la bucătărese, a examinat maşinile de gătit, s-a interesat dacă aici ventilaţia se face bine, dacă nu le dor picioarele de-atîta stat lîngă plită, a adus vorba despre tot felul de medicamente şi mîncăruri rare şi toate le spunea din tot sufletul şi cu mult interes. La cină am mîncat cremă de revent

cu sos de vanilie, dimineaţa — ouă umplute cu sardele, iar la dejun am devorat o friptură de iepure de casă cu piure de cartofi, pregătită după o reţetă specială. Şi supele erau o specialitate a ei. Ne servea chiar ea la masă, avea grijă de noi ca de propriii ei copii.

În doi cu Irena, puţin cîte puţin, am bătut călare toate împrejurimile şi într-o dimineaţă ne-am pomenit tare departe de locurile cunoscute.

Vremea era caldă, uscată, senină. Trecînd la trap prin rezervaţia naturală a gospodăriei silvice, am intrat într-o pădure deasă, neumblată. Caii călcau pe pămîntul acoperit cu tufe de merişor, coastele le erau împunse de tufele înalte de jnepeni, adevărate cuibare de căpuşe ; ramurile grele ale ariniştii ne loveau spinările, ca nişte suliţe în lupta corp la corp, iar peste toate se înălţau brazi şi mesteceni zdraveni. Ne-am bucurat cînd am ieşit pe un drum de pădure, pierdut în desişuri. Pe marginile lui creştea un aluniş, cu trunchiuri groase cît încheietura mîinii. Ramurile aplecate deasupra drumului alcătuiseră o boltă care foşnea în bătaia vîntului. Am călărit umăr lîngă umăr pe sub boltă. Genunchii ni se atingeau din cînd în cînd. Pe urmă caii s-au despărţit, ocolind o groapă mare din mijlocul drumului. Puţin mai încolo, genunchii noştri au început să se atingă iarăşi. Aceste atingeri transmiteau precum alfabetul Morse un text înţeles doar de Irena şi de mine. Ciorchinii verzi, necopţi încă, ai alunilor se legănau pe ramurile aplecate, ca nişte clopoţei muţi ce tremură-n lu-

mină, așternînd pe drum umbre sonore, și în lumina aceea verzuie caii își pierdeau culoarea, și părul Irenei căpăta reflexele valului marin; cînd călărea în față, calul ei își ridica în sclipăt potcoavele verzi, pe copitele verzi ale calului se scurgea sucul verde al ierbii.

Pădurea șerpuia de-a lungul drumului și drumul șerpuia împreună cu pădurea.

Străpungînd acoperișul verde, razele soarelui desenau ca niște creioane galbene, pe iarba verde, fragedă, rotocoale galbene de lumină.

Treptat alunișul s-a preschimbat într-un zăvoi de sălcii, locul parcă s-a deschis și, dacă priveai atent în jur, puteai distinge urmele destul de recente ale prezenței omului.

Drumul o coti brusc într-o parte și intrarăm într-o grădină părăginită.

Buruienile îngălbenite le ajungeau cailor pînă la burtă, iar tulpinile cele mai împiciorongate li se încurcau prin scări. În grădină, sub greutatea roadelor plesnind de sevă, se îndoiau ramurile merilor bătrîni, scorburoși, dar încă roditori. Zărirăm casa. Încinsă de soare, ne privea cu orbitele goale ale ferestrelor din desișul tufelor de agrișe și coacăze. Am descălecat, am scos frîul cailor. Pe ultima porțiune veniserăm la pas, deci puteam liniștiți să-i lăsăm să pască în grădină.

Intrarăm în casă.

Odăile erau goale, curate. Dușumelele uscate, pereții neacoperiți de tapete căpătaseră o culoare cenușie, doar ici-colo se mai zăreau

fîșii de ziare vechi, *„Iaunakas zinias"* [1], *„Tăvia"* [2]... Probabil fuseseră lipite în primii ani de după război. „Copiii șomerilor așt...", apoi foarfecele curmase așteptarea, pe fîșia următoare, sus, apărea continuarea: „...eaptă pîinea!" Știrile vechi, cu litere șterse, făceau apel la inimile noastre. „Lupte înverșunate la capul de pod de la Pamplona" — comunica un alt titlu. Soba și cuptorul fuseseră demontate. N-am stat să citim fîșiile acelea de ziare vechi. O generație își sacrificase tinerețea, pentru ca tinerețea noastră să fie luminoasă, această generație de luptători măturase din calea ei și *„Iaunakas zinias"*, și *„Tăvia"*, exotismul acestor vechituri nu ne ispitea, ne-am strecurat prin fereastră în grădină. Acolo caii nu ne vedeau. Nu simțeam nici o tristețe pentru soarta casei părăsite. Simțeam numai bucurie că sîntem împreună în pădure, departe de oameni. Pe-alocuri iarba din grădină era deasă și moale, acolo unde casa o apăra de soarele dogorîtor. Ne-am trîntit în iarbă, ne rostogoleam prin ea, ca niște tăvăluguri, rîdeam, prindeam cu dinții firele de iarbă, pînă am bătătorit un petec de pămînt neted, înconjurat din toate părțile de fîneața verde deasă, iar deasupra noastră se înălțau niște pereți de bîrne, încinși de soare, decolorați, cu totul ireali și imateriali, care-și pierduseră de mult

[1] *„Iaunakas zinias"* — ziar care apărea în Letonia burgheză *(n. a.)*.

[2] *„Tăvia"* — ziar care apărea la Riga în perioada ocupației fasciste *(n. a.)*.

înfățișarea și sensul de locuință, un fel de schelet, un exponat de muzeu, o amintire a trecutului, un chibrit al istoriei în bucătăria vieții, fîșiile de ziare aveau un miros de pucioasă, ele înviau vechi aduceri-aminte, nu prea plăcute, dar casa ne ferea de vînt, amintind în același timp și de alte vînturi, de care timpul ne ferise. Stăpînii casei se mutaseră de cîțiva ani în orășel, aveau telefon, baie, gaze, în jurul casei își plantaseră o grădină, își întinseseră mîinile spre alți oameni și se țineau strîns de colectiv, nu, noi nu eram mîhniți, ci mulțumiți că aici nu se vedea țipenie de om. Soarele dogorea. Ne-am contopit cu natura, aruncînd încetul cu încetul gîndurile de prisos, îmbrăcămintea de prisos si rușinea.

Cînd am părăsit casa părăginită, am privit înapoi. Iarba înaltă a grădinii păstrase urma trupurilor noastre. Prima ploaie va ridica firele de iarbă și urma lăsată de trupurile noastre se va șterge. Natura nu are memorie. Ea tinde să șteargă totul, cît mai grabnic. Tranșeele se acoperă cu iarbă, pîlniile lăsate de bombe se umplu cu pămînt, ruinele se năruie cu timpul. Memorie are doar omul. El păstrează ceea ce merită să fie păstrat.

Am petrecut în grădină aproape o zi întreagă. Îndrăgostiții au nevoie de singurătate în doi. Totuși natura este o minunată balenă.

În timp ce călăream spre locul acela, văzusem pădurea, alunișul, clopoțeii verzi ai alunelor, dar la înapoiere n-am mai văzut nimic în afara chipului drag al Irenei.

Firește este stupid să recunoști că ai fost lovit de un fel de dambla amoroasă, dar, pe drept cuvînt, parcă m-ar fi drogat cineva. Acolo unde lățimea drumului o permitea, caii noștri pășeau alături și eu o sărutam pe Irena, apoi drumul s-a lățit, iar în mijlocul lui se vedea, negru, un hîrtop spălat de ploi, caii se despărțiră, fiecare luînd-o pe partea lui, numai noi nu ne desprindeam din îmbrățișare, cu degetele împletite, cu buzele unite, cu ochii larg deschiși ; caii de sub noi se depărtau tot mai mult, o forță nevăzută încerca să despartă buzele Irenei de buzele mele, dar eu îi strîngeam cu putere umerii, de încordare degetele ni se înnălbiseră, atît de tare ne țineam unul de altul, pînă s-a terminat hîrtopul, și caii, supunîndu-se atracției trupurilor noastre, au pășit iarăși alături.

— Nebunule, a rîs Irena, era gata să mă smulgi din șa !

Și eu mă ținusem cu greu în șa. Ea se încrezuse în mine. Atunci, n-are decît să creadă că eu ședeam în șa neclintit ca o stîncă.

— Draga mea, să știi că și eu atîrnam de un firicel !

Uneori limba vorbește altceva decît hotărăște, în sinea ei, rațiunea.

Îmi spunea inima că între noi totul va merge bine. La drept vorbind, mă cam temusem de această iubire. Desigur, mi-am pierdut capul. Desigur, eram orbit. Nu mai am douăzeci de

ani. Dar dacă Irena nu e decît o zvînturatecă venită de pe terenul de baschet, dacă are căpșorul la fel de gol ca mingea pe care o aruncă la coș cu dibăcie ? E drept, ea învață la universitate, dar nu știu nimic despre ea, absolut nimic...

Ce vorbe deșarte, inutile despre această necunoaștere, tovarășe Girts Kokzars ! Privește cum stă fata călare pe cal, n-are nimic de paradă în atitudine, chipul ei este sincer, senin, posedă acea frumusețe originală, căreia îi sînt proprii grația înnăscută și spiritualitatea, degeaba ai căuta la ea trăsături de păpușă, frumusețea ei este frumusețea vieții, a armoniei cu universul, de aceea ea va rămîne totdeauna frumoasă, chiar cînd anii îi vor văduvi chipul de lumina aceasta gingașă. Uită-te în ochii ei, Girts Kokzars, în ochii ei care-și schimbă culoarea precum valurile, cînd te privesc, și au pupilele mărite, ai avut un noroc grozav, uită-te în ochii ei și o să ți se pară că din întîmplare ai nimerit într-o vîltoare.

S-o ia naiba de treabă, la treizeci și cinci de ani dragostea trebuie să biruie atîtea prejudecăți, înainte de a ieși pe linia dreaptă a finișului,

îmi ziceam ca un bătrîn cîrcotaș, în cel mai fericit ceas al vieții mele.

Nu încălca regulile de comportare, nu da nimănui peste degete, nu zgîrîia, nu te îmbrînci, nu mușca, da, da, ea este cu treisprezece ani mai tînără ca tine, tu ești pentru ea nenea Girts, ea nu rupe florile, ci le admiră, ceea ce vădește că are o fire sensibilă, iar tu începi să judeci aidoma unui om ajuns la vîrsta pensiei — cum va arăta ea oare în pragul bătrîneții ? Și am rîs în sinea mea de aceste salturi ciudate ale gîndurilor mele.

În scurt timp m-am căsătorit cu Irena. La nuntă au venit mulți oaspeți și prieteni.

Capitolul al treilea

PRIETENII ŞI OASPEŢII

Indrikis Berzins, socrul lui Girts Kokzars, spusese cîndva : fiecare din noi îşi are cercul său de cunoştinţe, în care sîntem recunoscuţi, celebri, fiecare îşi are admiratorii săi care ne divinizează şi ne respectă, dar chiar aici, în vecinătate, trăiesc oameni care n-au auzit decît vag despre noi, care n-au citit nici o lucrare de-a noastră, nici nu bănuiesc măcar că există asemenea lucrări, fără să mai vorbim de problemele ridicate în ele, de temele atinse.

Era pur şi simplu o ironie sau îşi bătea joc de el ?

Profesiunea lui Girts Kokzars îi oferea posibilitatea să călătorească, să viziteze alte oraşe şi, prin uriaşa sită a relaţiilor sale, să cearnă o mulţime de oameni.

Cîţi prieteni poate avea un om ?

Adeseori cu timpul îţi pierzi prietenii agonisiţi la şcoală şi mai tîrziu, la institut. Devenind bărbaţi, copiii de pe aceeaşi stradă încetează să se mai întîlnească, totuşi rămîne valabil vechiul adevăr că prieteniile se leagă în tinereţe. Bineînţeles, viaţa dă naştere şi unor oameni care nu sînt creaţi pentru prietenie, în ei se formează ceva ca o uşă, un prag al neîncrederii, aceştia sînt oamenii cu complexe, ei se abat de la curentul principal, îşi întorc

bărcuţa spre un golf liniştit, cel mai adesea golful familiei. Dacă stai să te gîndeşti bine, poate că au dreptate ; în orice caz, atenţia pe care o acorzi familiei este răsplătită însutit, în timp ce prietenii nu răspund întotdeauna cu bine la binele primit — iată, dragi tovarăşi, aşa stau lucrurile cu prietenia, ne spun singuraticii şi sihaştrii.

Ideea de prietenie este una din cele mai încîlcite noţiuni din a doua jumătate a secolului al douăzecilea. Noi cunoaştem zeci de oameni, care consideră că a bea împreună este piatra unghiulară a prieteniei, principalul ei fundament, prietenia lor bazîndu-se doar pe caloriile alcoolice consumate în colectiv. Fără doar şi poate, susţin ei, alcoolul posedă şi proprietăţi nutritive. Unii socotesc că prietenia nu este altceva decît ajutorul reciproc, într-un cuvînt, un fel de oficiu secret de asigurări sociale, un birou gratuit de prestaţii obşteşti. Persoana prietenului poate reprezenta în acest caz ceva în genul unei case de economii sau un prezicător, prietenul poate fi folosit ca proprietar al unui mijloc de transport, iar în cazuri deosebit de importante — ca expeditor de obiecte. Pentru serviciile prestate se plăteşte cu generozitate prin prietenie. Iată, tovarăşul Peteris sau Ianka sînt creditorii mei, de la ei mă împrumut cu sume mici şi, ca să fiu sincer, niciodată nu mi-au cerut datoria mai devreme de termen, niciodată nu mi-au luat dobîndă. Uneori nişte minţi luminate se îndrăgostesc de o idee comună. Aceasta este o prietenie de

alt gen, este începutul unei prietenii în forma ei pură, aici poate exista o singură rezervă — în afara acelei idei, ei n-au nici o temă comună de discuție. Totuși această așa-numită prietenie profesională este mult mai înălțătoare, mai utilă și mai valabilă din punct de vedere moral în comparație cu prieteniile de tipul celor mai sus pomenite, adică de consum.

Prietenia în formă pură este un fenomen rar și, indiscutabil, trebuie trecută pe lista obiectivelor protejate ale naturii.

De cele mai multe ori primim oaspeți care doar se consideră prieteni, întrucît nu le este clară esența acestei noțiuni.

Din adunătura pestriță a oaspeților, Girts Kokzars distingea riguros patru persoane.

Scenaristul de film Pingerots, un artist original și talentat (prietenia lui cu Pingerots se destrămase din cauza unor fleacuri — după părerea lui Pingerots), Egils, nepotul lui Girts, și Alex cu Valentina. Aceștia doi din urmă pot fi priviți ca un întreg. N-aveau dreptate cei care credeau că Alex și Valentina ar fi putut servi drept un fel de model, de etalon, nu era deloc așa, fiecare își avea cusururile sale — Alex era capricios, iar Valentina — superbă. Veți spune : ce-are a face, sînt niște prieteni ideali. Da, dar numai în cazul cînd sînteți de acord să rămîneți întotdeauna în umbră, și îndrăznesc să vă asigur că nu este o condiție atît de ușor de îndeplinit. S-ar părea că a rămîne în umbră nu-i foarte greu, dar am observat nu o dată că Irena se uita cam ciudat la Valentina. Cel mai mult mă miră

faptul că mie personal Irena mi se pare mult mai frumoasă și cu mai mult farmec decît Valentina, totuși așa-zișii observatori obiectivi remarcau adesea că Valentina este neasemuit de frumoasă. În ce constă frumusețea ei ? Închipuiți-vă un uriaș cîmp verde cu un rond de maci portocalii în mijloc, macii, boboc lîngă boboc, ard ca o vîlvătaie, iar deasupra cîmpului se înalță cerul albastru — cam așa arăta frumusețea Valentinei. Totuși nu vă exprimați prea limpede, tovarășe ziarist, poate o să vă vină în cap să comparați o femeie cu terenul galben de baschet, avînd un cerc roșu în centru, pe care se află o minge aurie, netedă, elastică și gingașă, și veți încerca să ne convingeți că așa este Irena ? Ei bine, și ce dacă această comparație este neobișnuită ? Nu-i nimic nefiresc în asta : la vederea terenului de baschet gîndurile mele se îndreaptă spre Irena.

La Alex și Valentina ne vom mai întoarce, iar acum să lămurim cîte ceva despre Pingerots, scenarist de film talentat și original din toate punctele de vedere, căci prietenia cu el s-a destrămat în împrejurări destul de ciudate.

Orice grup de prieteni trebuie să aibă neapărat un suflet al lui, întruchipat uneori într-o singură persoană. N-am să afirm că Pingerots ar fi putut să devină sufletul oricărei societăți, în acest caz ar fi trebuit să lămurim mai întîi ce se înțelege prin cuvîntul „oricărei“, totuși pot spune cu toată hotărîrea că Pingerots era sufletul unui cerc restrîns.

Posesor al unei voci plăcute, parodia cu măiestrie pe tenorii celebri de la „Scala“, în arta

povestirii nu era mai prejos decît însuși Conan Doyle, îl egala pe Boccacio în cunoașterea bucuriilor și viciilor lumești, se pricepea să se risipească în amabilități ca Talleyrand, cînd clocotea de furie era invidios ca Salieri, talentat ca Antonioni, întreprinzător ca Don Juan, enigmatic ca Pronin (sau James Bond, dacă doriți), se îmbrăca cu gust, știa cum să se poarte cu fiecare — era bădăran cu măsură, amuzant cu măsură, politicos cu măsură, inteligent cu măsură, de aceea, oriunde se ivea, nu putea trece neobservat. Avea prieteni pretutindeni, despre el se spunea : dacă Pingerots n-ar avea prieteni, și i-ar face el singur. Da, acest punct de vedere, cu caracter tipic de consum, îl susținea bucuros el însuși în fața prietenilor, atenuîndu-i cinismul cu umorul ce-i era caracteristic. Avea doar o singură ciudățenie, ba, la drept vorbind, e greu s-o numești ciudățenie : Pingerots iubea din cale afară banii, posesiunea hîrtiuțelor multicolore îi provoca o desfătare aproape fizică, și asta, desigur, nu e nimic nou, din timp în timp, pe lume se nasc și cresc iubitori de arginți în sensul străvechi al expresiei, acum puțin folosită, dar Pingerots iubea banii nu numai datorită avantajelor și confortului oferit de ei, iubea banii nu doar datorită atotputerniciei lor, nu numai ca un zălog al înlesnirilor, nu, el iubea banii ca substanță materială, așa cum o făptură iubește o altă făptură, aidoma ei. Toți sîntem supuși obligațiilor, glumea de obicei Pingerots. Încă o particularitate a lui consta în faptul că vorbea despre toate pe jumătate în glumă, pe

jumătate în serios, și rar putea înțelege cineva ce gîndește el în realitate. După opinia lui, soarta tuturor oamenilor se afla în mîna obligațiilor. Firește, folosindu-te de o asemenea formulă în stabilirea relațiilor personale, în societate poți ajunge relativ departe, totuși numai „relativ“ și nu prea departe. Cînd Pingerots înțelese că a fost descifrat de societate, în viața onorabilului scenarist interveni o așa-zisă perioadă de stagnare. În acest punct, prevăzînd replicile caustice și exclamațiile confraților scenariști cum că nu toți scenariștii ar fi ca el, că Pingerots — cu toate calitățile și cusururile sale — este o excepție strigătoare la cer, vreau să spun de la bun început că sînt în întregime de acord cu stimabilii oponenți, Pingerots este într-adevăr un mare original și n-are nimic de-a face cu viața reală, totuși să ne întoarcem la perioada de stagnare din viața lui.

Nu-i așa de simplu să găsești la Riga un om care să nu-l cunoască pe Pingerots, dar e și mai greu să găsești un om pe care Pingerots să nu-l cunoască. El a lăsat semne și urme ale vieții sale pestrițe în cîteva cartiere istorico-geografice și administrative ale orașului. În centrul locuia prima lui soție, în Purvuciem — cea de-a doua, iar în Kengarag el se certa în prezent cu cea de-a treia nevastă, viața lui de familie nu se desfășura în mod fericit, mai precis, fericirea nu dura mult niciodată. Un timp, el fusese prieten cu Girts Kokzars. Ce însemna să fii prieten, după părerea lui Pingerots ? La început acesta trecuse de două-trei

ori pe la Girts, mai tîrziu, vizitîndu-l tot mai des, izbutise să creeze iluzia unei prietenii, deși mulți îl preveniseră pe Girts, îi povestiseră ce atitudine dezgustătoare avea uneori scenaristul la ședințele sindicale, totuși Girts nu dăduse importanță acestui fapt și întreținuse cu el relații destul de îndelungate și temeinice. Pingerots îl amuza deseori cu întîmplările hazlii din viața cineaștilor. Ca și Girts, el avea mașină, deci și acest capitol îi pasiona pe amîndoi. Trebuie să recunoaștem că Pingerots era un șofer excepțional — deși amator, dar cu un deosebit simț al volanului, dacă putem să ne exprimăm astfel : avea un adevărat fler al drumului, simțea distanța și intervalele, știa să aleagă viteza potrivită, lucrul cel mai important, în general, pentru un șofer, să știi să alegi unica viteză posibilă, neprimejdioasă, sigură, într-o situație anume a traficului, pe o porțiune anume de drum.

O dată Pingerots povestise cum, beat fiind, condusese mașina prin oraș și o făcuse ireproșabil, lăudîndu-se că atunci cînd este pilit conduce mult mai sigur decît cînd e treaz ; că, beat fiind, el alege viteza optimă în situația dată, pe drumul respectiv.

Pingerots povestea cum fusese oprit la postul de control, cum întinsese prin fereastră actele, bineînțeles, fără ca inspectorul de miliție să simtă vreun miros de băutură din cabină, deoarece în asemenea cazuri Pingerots folosea un deodorant cumpărat în Belgia. Inspectorul controlase actele și i le înapoiase, făcîndu-i semn că poate pleca mai departe.

— Dacă ar fi știut, povestea Pingerots, prăpădindu-se de rîs, că era suficient să deschidă portiera ca să mă rostogolesc din mașină ca un sac cu cartofi, pentru că mă îmbătasem groaznic atunci și nu puteam să stau pe scaun decît ținîndu-mă de volan.

Girts se amuzase împreună cu el, pentru că Pingerots îi zugrăvise atît de hazliu povestea cu milițianul și călătoria sa în stare de ebrietate, dar mai tîrziu a aflat că scenaristul circulase în repetate rînduri în asemenea stare, că a se așeza beat la volan devenise pentru Pingerots un fel de sport. Se lăuda că are noroc, că nu l-au prins niciodată ! Girts se gîndea alarmat la bătrînii, femeile și copiii (ce șablon gazetăresc răsuflat !), care puteau să devină jertfele lui Pingerots. Cuvîntul „jertfe" era legat în imaginația lui Girts de templele aztecilor, de idolatrie, de inima caldă încă, smulsă din pieptul unui om răstignit pe stîncă. Girts își spuse că, dacă stai să judeci bine, deși Pingerots are studii superioare și într-un fel a reușit în viață, totuși nu e departe de epoca piramidelor aztece și a altarelor de piatră. La volan se afla un canibal, cu diploma de studii superioare păstrată în șifonierul de mahon, în mașină circula un canibal cu înfățișare de contemporan, discuțiile rafinate le purta un reprezentant al epocii feudale, un cavaler al pumnului și al motorului, înveșmîntat în haine din secolul al douăzecilea.

Nu e nevoie de o fantezie bogată sau de o imaginație înflăcărată pentru a-ți închipui cum se va comporta un asemenea om într-o situa-

ție critică. Una din caracteristicile secolului al douăzecilea constă în faptul că situațiile critice de proporții medii apar în viața omului mai des decît apăreau în epoca de piatră și în toate celelalte epoci. S-ar putea spune și așa : odată cu dezvoltarea civilizației crește și numărul situațiilor critice. Girts nu voia să aibă lîngă el un individ atît de periculos, de aceea hotărî să întrerupă relațiile cu Pingerots, reducînd tot mai mult aria întîlnirilor dintre ei. Acestea puteau fi comparate în prezent cu prelucrarea unui con la strung în clipa cînd cuțitul se apropie de vîrful conului, pînă cînd, în cele din urmă, într-un moment insesizabil, vîrful conului se termină — exact așa luă sfîrșit și prietenia dintre Girts și Pingerots. Cu toată agerimea și mintea sa limpede, Pingerots nu izbuti, destul de multă vreme, să priceapă motivele și urmările celor întîmplate, căci nu putea Girts să-i declare — nu vreau să mai fim prieteni, pentru că în tine zace un om al cavernelor.

Asta ar fi o jignire pentru omul cavernelor, ar fi ripostat Pingerots cu binecunoscuta-i prezență de spirit, eu sînt mult mai rău. Dar tu, Girts, încearcă să mă reeduci, ar mai fi spus el, și ce-ar fi putut Girts să-i răspundă ? Că nu crede într-o asemenea posibilitate, deoarece, după părerea generală, în viața spirituală a lui Pingerots a survenit o perioadă de stagnare, Pingerots s-a transformat într-un rob al formulei sale, în sluga teoriei sale, da, da, talentul său este mare, vast, dar e mai bine să te ții cît mai departe de el.

Pe lîngă asta, Irena simțea o profundă antipatie față de Pingerots din pricina ieșirilor lui necuviincioase, fapt care a avut de asemenea un rol important.

Girts Kokzars nu era defel un puritan, un pedant, cum ar putea să pară, el știa să ierte și ierta oamenilor multe slăbiciuni, nu se împiedică doar cel care nu se duce nicăieri, totuși există o limită în toate.

În schimb Alex și Valentina erau adevărați prieteni.

Și caii — de asemenea.

Ecluzele erau ridicate, apele se retrăseseră și pe fundul mîlos al iazului rațele scobeau găuri rotunde, care se umpleau pe dată cu noroi. După arșița de peste zi, fundul iazului se usca și crăpa. Noaptea se lăsa umezeala. Diminețile, fundul iazului acoperit de rouă avea reflexe de sidef negru. Din puțurile rotunde creșteau stîlpi albi de ceață, răsucindu-se în aerul nemișcat al dimineții în coloane ușoare ; razele piezișe ale soarelui retezau ca un laser vîrfurile coloanelor, lăsînd fără sprijin scoica înălțată a cerului.

Sub cioltare se mișcau mușchii de pe spinarea cailor, mirosea iritant și tare a sudoare, de sub vintrele lor cădea fără zgomot o spumă deasă, albă ca ceața, care li se încolăcea de picioare. Cu cît călăreții coborau mai jos în rîpă, cu atît ceața înghițea mai mult caii, ai fi zis că oamenii, ca niște roboți, lunecă pe o bandă rulantă, iar deasupra ei, ca o dovadă a naturii omniprezente, apăreau cînd și cînd urechile și fruntile cailor.

Şi la cîte un om, prin hainele moderne, se mai întrezăreşte o coadă de maimuţă sau acesta, lăsîndu-se în patru labe, ca un dulău, îşi latră vecinul. Nu-s prea rare cazurile cînd pe chipul unui contemporan vezi zîmbetul mieros al iezuitului.

Kokzars se uită în urmă.

Expresia feţii lui Alex era posomorîtă şi închisă. Un gînd pusese stăpînire pe el, Alex nu remarca nici calul pe care călărea, nici ceaţa din jur — dădea pinteni gîndului, şi atît.

Maimuţica, dulăul şi iezuitul din Alex se ascundeau în epoci îndepărtate, în colţişoarele cele mai tainice ale sufletului, ele nu se vor arăta niciodată pe chipul lui, nu-l vor dezonora pe contemporan.

Desigur, deocamdată toate acestea nu-s decît afirmaţii gratuite.

Ce manieră primitivă : Pingerots cel ponegrit şi Alex cel vrednic de laudă !

Da, aşa este.

De aceea, mai multe amănunte despre Alex.

Radiologul Alex îşi petrece ziua de muncă în cabinetul întunecat, dar asta nu-l împiedică să privească cu un ochi limpede lumea. Timpul liber şi-l dedică sportului şi poate din pricina asta n-a devenit un as în profesia lui, pentru că în medicină se ridică pe culmi doar medicii care nu şi-au rezervat dreptul la timp liber. Alex şi cu mine vorbeam rar despre medicină. El trebuia să păstreze secretul profesional, iar mie îmi sînt total străine subtilităţile medicale, unde mai pui că aveam o temă de discuţie care ne lega. Alex este arbitru internaţional de handbal şi prin el am făcut cunoştinţă cu clanul arbitrilor, cu jargonul lor profesional, am aflat de microschema fiecărui meci, de importanţa călirii fizice, de fermitatea moralului, de aprecierea firii jucătorilor, de miniconflictele cu cei mai agresivi şi perfizi dintre ei, de jucătorii indolenţi şi de influenţa atmosferei generale asupra calităţii arbitrajului. Da, am pomenit undeva de toanele lui Alex, dar am uitat să adaug că mai ales Valentina avea de suferit de pe urma lor. Alex adora să pregătească tot felul de mîncăruri exotice, dar ca bucătar, s-o spunem drept, nu făcea nici două parale, şi Valentina era obligată destul de des să înghită de dragul bărbatului ei o poşircă necomestibilă, ceea ce ei, ca balerină solistă, nu putea defel să-i priască. Valentina era artistă la Teatrul de operă şi balet, e drept, nu de mîna întîi, fapt care nu-i ştirbea însă cu nimic farmecul. Împreună cu Alex, analizam pe-ndelete activitatea de arbitraj şi ajunsesem la concluzia că pentru mulţi activişti ar fi fost util să urmeze şcoala de arbitraj sportiv. Dacă gîndirea încununează filozofia, apoi mişcarea încununează sportul. Sportul este filozofia mişcării. Pentru început nu strică să faci puţină practică în aprecierea filozofiei mişcării, ca să poţi evalua cu adevărat obiectiv şi gîndirea.

Sportul — filozofia mişcării ? Atunci ce este baletul, a ripostat Valentina. Pînă acum ea socotise că tocmai baletul este filozofia mişcării !

Nu, baletul este poezia mișcării, am căutat noi s-o convingem și, după ce a stat să chibzuiască, ne-a dat dreptate : într-adevăr, poate că baletul este poezia mișcării.

Sportul permite să cunoști un om într-un timp extrem de scurt, sportul creează criterii speciale de apreciere.

Alex povestea că jucătorii pe teren, ca și oamenii în viața obișnuită, ating așa-numita vîrstă de pensionare. Vîrsta cînd ai trecut de treizeci de ani și se apropie clipa retragerii din sportul de performanță. Un asemenea veteran de treizeci de ani este considerat tînăr în afara terenului de joc, un om pe deplin apt pentru muncă, totuși în sport el dă dovadă de o serie de caracteristici ale vîrstei de pensionare : este nervos, ambițios, supărăcios, greșește des, dar nu vrea să-și recunoască greșelile, face observații partenerilor, dă sfaturi arbitrului, cochetează cu publicul.

Dar principala problemă în activitatea de arbitraj o reprezintă cei care încalcă regulamentul. Există trei categorii de contravenienți : involuntari, ascunși și neprevăzuți.

În echipa de handbal a orașului K. există un asemenea contravenient ascuns. Un jucător-mască. Arbitrii s-au convins : dacă în vreun colț al terenului s-a petrecut ceva nepermis și pe o rază de zece metri se află Ascunsul, totul e limpede, de vină este el, i se pot acorda cu inima ușoară două minute de penalizare.

Primirea frumoasă într-un oraș străin, serviciile oferite, hotelul confortabil, transportul, gazdele binevoitoare, toate acestea își exercită,

desigur, influența, dar numai în afara terenului. De îndată ce ies pe teren, povestea Alex, uit de toate, pentru mine nu există noțiunea echipa „noastră“ sau echipa „străină“. Există doar reguli de joc și de la toți jucătorii, fie localnici, fie oaspeți, nu pretind decît un singur lucru : respectarea acestor reguli. De fapt pe respectarea regulilor jocului se bazează toată viața. Ce înseamnă căsătoria, familia, relațiile sociale ? S-ar părea că, într-o măsură oarecare, tot un joc desfășurat după reguli ce trebuie respectate de către toți.

Iată, colindînd de trei ani Europa, povestea Alex, am cunoscut jucătorii din aproape toate cluburile, știu cum joacă C. din echipa României, la ce tertipuri poate recurge în atacurile-fulger un atacant sau altul din echipa maghiară. Dar cele mai multe surprize le oferă arbitrilor contravenienții neprevăzuți. Un asemenea contravenient desfășoară un joc destul de corect, reținut, el este un exemplu de stăpînire, dar în faza următoare, în saltul către poartă, el se împiedică în careul de pedeapsă în propriile sale picioare, aflîndu-se, desigur, în zona compactă a apărătorilor echipei adverse, dar eu văd bine că n-a fost nici o piedică, ci o simplă cădere. Și iată-l întins pe jos, cu mîna ridicată, solicitînd ajutorul arbitrului. Unde-i lovitura de la șapte metri ? Mă prefac că nu-l văd, trec în fugă pe lîngă el, de parcă ar fi un loc gol, și el, firește, nu mai zăbovește nici o clipă, nu mai face pe nebunul, sare îndată în picioare, reintră în joc. Abia acum începe însă totul ! Cel puțin preț de cinci minute el

își arată în fel și chip nemulțumirea față de arbitraj, se plînge tovarășilor, apelează la spectatori și atunci trebuie să fiu cu ochii în patru.

Da, aceasta este principala calitate a lui Alex : întotdeauna el respectă regulile, de aceea lîngă el te simți în siguranță, pe el te poți bizui. Știu că orice s-ar întîmpla — un conflict banal, un accident, o situație critică — Alex respectă regulile, ba mai mult, el va urmări ca ele să fie respectate și de ceilalți, în momentul potrivit va răsuna întotdeauna fluierul prevenitor al arbitrului ; știu, el va răsuna și atunci cînd publicul va susține pe contravenient prin strigăte sau aplauze.

Cu cîteva luni înainte, Alex arbitrase un meci important în străinătate, în republica D. Lucra cu Mikaunieks în pereche — vreau să adaug de la mine că această pereche de arbitri n-a primit niciodată vreo reclamație. Așadar, în meciul acela important, de prestigiu, echipa gazdă era la egalitate. Pînă la fluierul final mai rămăseseră douăzeci și cinci de secunde, cînd Alex acordă în favoarea oaspeților o lovitură de la șapte metri. Firește că golul va fi marcat. Tribunele sînt cuprinse de indignare. Chipurile spectatorilor sînt crispate de furie. Ai zice că strigătul ieșit din miile de guri va smulge tavanul sălii de sport. Cînd mingea a zburat în plasa porții, publicul a zvîcnit ca o broască pusă sub curent galvanic. Arbitrul este un ticălos, iată părerea unanimă a suporterilor, dar specialiștii au recunoscut după meci — deși echipa locală a fost învinsă — că arbitrajul a fost perfect și lovitura de pedeapsă s-a acordat corect.

Prietenul este o oglindă, în care mă uit ca să-mi verific scrupulos trăsăturile sufletești, să văd dacă am mintea la fel de ageră, dacă nu mi s-a tocit simțul umorului, dacă nu m-am acoperit de mușchi înainte de vreme. Veți spune : un original spirit utilitarist ? N-am s-o neg. Prietenul este oglinda mea, dar nu numai atît, prietenul este un om demn de a fi imitat. Prietenul este dresorul maimuței din mine, călăul iezuitului din mine, îmblînzitorul dulăului din mine.

Poate că tocmai datorită influenței lui Alex în fundul sufletului meu se află un arbitru care observă viața cu o privire sceptică, dar trează, nepărtinitoare.

Baza legăturilor prietenești dintre Alex și Girts era știința de a discuta. Orășenii leagă vorba peste tot : pe stradă și în mijloacele de transport în comun, dar motivul pentru care discuțiile se leagă în asemenea locuri trebuie căutat în automatismul traiului social, și ar fi zadarnic să sperăm că atracția pentru automatism scade, ci dimpotrivă, în a doua jumătate a secolului al douăzecilea, predispoziția modului de viață la automatism este direct proporțională cu creșterea populației, și singura contrapondere a acestei predispoziții este instaurarea unor relații cu adevărat prietenești în cadrul unui mic cerc de prieteni sau cunoscuți. Oare Sancho Panza a fost prieten cu Don Quijote ? Sau numai un smerit scutier ? În orice caz, Sancho a fost un interlocutor destoinic, dis-

cuția dintre ei nu s-a transformat niciodată într-o partidă de tenis în care numai Don Quijote trimitea mingile, iar Sancho Panza trecea peste gard ca să le caute și să le aducă înapoi. Sancho Panza lua parte la conversație în calitate de partener egal, de aceea și noi ne căutăm întotdeauna un partener egal. Totuși trebuie să recunoaștem că mulți oameni și-au pierdut definitiv știința de a conversa. Natura, cosmosul, relațiile internaționale, politica stabilirii prețurilor, progresul și posibilitatea (sau imposibilitatea) izbucnirii războiului atomic — toate sînt subiecte interesante pentru conversație, dar o discuție cu adevărat pasionantă despre cosmos nu poate avea loc decît în prezența unui om de știință, specialist în cosmografie, pentru o discuție legată de stabilirea prețurilor ar fi nevoie — la modul ideal — de ministrul comerțului, pentru probleme din domeniul economiei — de un economist și așa mai departe, pentru că la baza a tot ce este interesant stă competența plus erudiția, gradul de informare. Nimeni nu se va băga să discute despre schemele calculatorului, despre diode, triode, tranzistori, dar, fără să fie specialist, oricine discută cu plăcere despre politică, literatură și artă, deși nu se pricepe la ele mai mult decît la diode, triode și tranzistori. Asemenea persoane sînt plicticoase și periculoase. Incompetența lor este pur și simplu uimitoare, îndrăzneala părerilor lor atinge nesocotința.

Dar cel mai adesea oamenii își aleg greșit locul pentru conversație. Un asemenea loc

poate fi muntele, barca pe lac, cîmpia, grădina, sau o încăpere izolată, liniștită, pentru că de alegerea acestui loc depinde în mare măsură latura calitativă a conversației.

Discuțiile dintre Alex și Girts aveau loc de obicei în mijlocul naturii.

Discutau mai ales despre sport.

Amîndoi socoteau că două fenomene sînt cele mai caracteristice pentru secolul al douăzecilea : energia atomică și caracterul de masă al sportului. Explozia atomică și explozia sportivă au uimit lumea în egală măsură : pe cît de înfricoșătoare, de distrugătoare s-a dovedit cea dintîi, pe atît de constructivă, de pașnică este cea de-a doua. Firește, iată încă un adevăr discutabil, s-ar putea prefigura și alte caracteristici ale secolului, dar această opinie atît de categorică își are atracția sa. Stadioanele sau poligoanele — iată problema cea mai importantă a veacului nostru, iar Girts și Alex erau convinși că tocmai de generația de astăzi depinde dacă planeta va fi acoperită de terenuri sportive sau cîmpuri de luptă.

Deocamdată stadioanele își desfășurau cu succes atacul, olimpiadele urmau una după alta, întîlnirile amicale se înșiruiau la nesfîrșit, iar aportul sportivilor la cauza păcii completa în bună măsură eforturile diplomaților îmbrăcați în fracuri.

În același timp mai apărea o altă problemă esențială.

În timp ce sportivul alerga, sărea, se mișca, se lupta, încordîndu-și la maximum sistemul nervos și mușchii, suporterul ședea în tribună,

strîns din ambele părți de spectatori ca și el, simțind coatele vecinilor în coastă ; genunchii se frecau de alți genunchi, umerii de alți umeri, doar cînd și cînd exploda strigătul de bucurie sau furie al miilor de glasuri. După meciurile victorioase productivitatea muncii din uzină creștea, bărbații cedau uneori locul femeilor în tramvaie, în farmaciile din oraș scădea simțitor cererea de validol și picăturile pentru inimă. Era de ajuns însă ca echipa preferată să sufere o înfrîngere și ecranul televizorului înmulțea o singură înfrîngere cu un milion de înfrîngeri, iar pe străzile amuțite în faptul serii treceau în goană „salvările" în urletul sirenei, în foșnetul roților la curbele bruște, și echipa de reanimare se străduia o oră întreagă, se chinuia să readucă pe terenul vieții pe suporterul doborît.

Majoritatea spectatorilor au o idee destul de simplistă despre sport, pentru ei sportul înseamnă sala de sport sau stadionul inundat de lumina proiectoarelor, asurzit de aplauze, iar tot restul rămîne în afara atenției lor : și vestiarul unde se scoate echipamentul sportiv și se descoperă rănile și zgîrieturile, și cabinetele medicale cu procedurile istovitoare, dureroase, și antrenamentele nesfîrșite, călătoriile lungi. Sportivului nu i se fac nici un fel de favoruri, el trebuie să le împace pe toate : familia, munca, învățătura ; și celor apropiați trebuie să le dea o părticică din viață, dar de unde să mai ia timp pentru cinema, teatru, expoziții ; pentru un sportiv cele mai simple

distracții și bucurii sînt de obicei inaccesibile și interzise.

Nevoile omului determină drumul lui în viață, nevoia de a te hrăni, îmbrăca, de a iubi, de a te desfăta cu arta, cu natura. Nevoia de a munci este cea mai importantă. Unele nevoi sînt neînțelese și enigmatice, atîta timp cît n-a fost pus diagnosticul just.

Pe Alex îl caracterizează limpede următoarea întîmplare.

Mikaunieks avea un bunic, care-și trăise de mult traiul, dar era încă un bătrînel viguros, numai că, în ultimul timp, începuse să aibă idei destul de ciudate, ținea cu orice preț să se arunce pe fereastră. Această dorință îl apuca aproape în fiecare seară. L-au dus pe bunic la un psihiatru renumit. Doctorul i-a pus tot felul de întrebări, primind la toate răspunsuri destul de logice.

— Nu vi se pare că familia dorește să vă încuie în cameră ? întrebă psihiatrul, sperînd că răspunsul afirmativ îl va ajuta să stabilească diagnosticul — mania persecuției.

— Nu, tovarășe doctor, răspunse bunicul, pînă acum nu mi-au trecut prin cap asemenea prostii.

— Atunci de unde vine dorința asta ciudată de a vă arunca pe fereastră ?

Bătrînul răspunse destul de convingător și la această întrebare. Mărturisi că seara are un fel de accese de sufocare, vrea cît mai mult aer proaspăt și deschide fereastra. Dacă cei apropiați văd în această faptă a lui, pe deplin logică, ceva condamnabil, nu-i rămîne

decît să se mire de o atitudine atît de ciudată. Bineînțeles, bunicul n-a recunoscut că de cîteva ori l-au surprins în clipa cînd ședea deja pe pervaz, cu picioarele spînzurate în afară. Deși familia Mikaunieks locuia la etajul întîi și sub ferestre aveau ronduri cu flori, nu era greu să prevezi urmările ; totuși bunicul împlinise optzeci și unu de ani și era cam bătrîn pentru un sport ca parașutismul. Iar bunicul își lua cuminte doctoriile, dar aproape în fiecare seară deschidea fereasta, astfel încît trebuia ținut cu forța și după aceea, adunați toți laolaltă, se străduiau să-l potolească.

Mikaunieks se simțea foarte stingherit, mai ales cînd aveau musafiri. Închipuiți-vă puțin : stau oaspeții la masă, își beau cafelele, discută noutățile din viața sportivă, își amintesc de puternica lovitură a lui Muhamad Ali și de topografia figurii lui Joe Foreman după ce a încasat-o, și deodată venerabilul bătrîn, cu părul cărunt, profesor la pensie, se îndreaptă spre fereastră cu intenția vădită de a aerisi încăperea. Musafirii sînt puțin șocați cînd văd cu cîtă stăruință încearcă membrii familiei să-l convingă pe bătrîn să nu stea în apropierea ferestrei. De ce nu e de dorit, dacă afară e o seară caldă și frumoasă ? Musafirii nu știu, de bună seamă, că bătrînul se pregătește să sară pe fereastră. Ei se ridică. Bătrînul se încăpățînează. Musafirii își iau rămas bun. Seara este ratată. Sta să izbucnească un adevărat scandal, pe Mikaunieks-senior îl păștea un pat la clinica de psihiatrie, dar Alex a rezolvat conflictul în chip neașteptat.

— Vrea să se arunce pe fereastră ? a repetat Alex calm. De ce să nu-i oferiți această mică plăcere ? N-are decît să sară !

— Dar o să-și rupă gîtul, sau în cel mai bun caz un picior ! încercă să riposteze Mikaunieks-junior, partenerul de arbitraj al lui Alex, iar în viața de toate zilele — constructor la o uzină de motoare Diesel.

La o săptămînă după aceea, pe înserat, s-a produs cea mai mare senzație a cartierului. Bătrînul Mikaunieks s-a aruncat pe fereastră. Chicotind vesel, a sărit de pe pervaz, cu capul în jos, ca un adevărat înotător care plonjează, și a căzut greu în plasa de frînghie întinsă, pe care o țineau cinci flăcăi zdraveni.

Peste puțin timp, bătrînul urca vioi, cu pași mărunți, scara, declarînd că mai vrea să sară o dată.

Trotuarul din fața casei și partea carosabilă a străzii era plină de vecini curioși, de șoferii mașinilor în trecere.

Ce se petrece aici ?

Nimic deosebit, îi lămurea Alex. Băieții din echipa de pompieri voluntari își fac antrenamentul, iar bătrînul Mikaunieks s-a oferit cu amabilitate să mai atenueze plictiseala antrenamentului și să-i distreze pe băieți.

Chiar în clipa aceea, chicotind, bătrînul sări peste pervaz și zbură în jos, dînd din mîini și din picioare. De data aceasta saltul n-a decurs la fel de bine : bătrînul și-a scrîntit o mînă. Peste o jumătate de oră dormea dus în patul său, bine învelit și complet vindecat. Mîna scrîntită i-a pus-o la loc un chirurg cu-

noscut, prieten de-al lui Alex, care asistase şi el la operaţia cu plasa. În seara următoare oamenii cu plasa se aflau din nou la faţa locului, dar bătrînul nu s-a mai apropiat de fereastră. Fără nici o îndoială Alex pusese singurul diagnostic just — setea de risc. În asemenea cazuri, băieţii se vor încăiera sau vor sparge un chioşc de ţigări — un astfel de tratament dovedeşte un nivel intelectual sărac. Indivizii cu un anumit grad de dezvoltare spirituală se vindecă sărind din vîrful trambulinei, înalte de zece metri — cu capul în jos în abisul întunecat al bazinului, luînd de frică poziţia de drepţi, precum soldăţeii de plumb. Bătrînul Mikaunieks se aruncase pe fereastră. Saltul s-a dovedit dureros. O şedinţă de psihoterapie cu provocarea reflexului condiţionat. Cel puţin în următoarele luni, bunicul n-a manifestat nici cea mai mică dorinţă să se apropie de fereastră, deşi Alex se interesa din cînd în cînd dacă n-au nevoie de flăcăi şi de plasă.

Fiecare îşi caută în felul său posibilitatea de a se descărca, şi riscul binefăcător, înviorător, spală de pe noi, ca un duş bun, noroiul banalităţii. Cine are nervii slabi, să rişte să joace la „lotosport“, nu pierzi nimic în afară de treizeci de copeici şi cîteva minute, iar speranţa de a cîştiga cîteva mii de ruble este foarte reală. Totuşi unul din vîrfurile riscului este considerat pe drept cuvînt sportul, unica formă de risc în care cîştigă amîndouă părţile, atît învingătorul, cît şi învinsul. Da, doar în sport şi învinsul îşi păstrează prestigiul, numai dacă

este demn de el, iar una din sarcinile de seamă ale sportului este să obţii ca fiecare participant să fie demn de acest prestigiu. Să laşi să se manifeste posibilităţile unui om. Sportivul se vede, ca sub microscop, participantul la întrecerile sportive este urmărit cu milioane de ochi de spectator, de suporter, de societate. Nici jucătorii, nici arbitrii nu trebuie să trişeze, altfel sportul îşi va pierde sensul. Uriaşul avantaj în sport este că totul se petrece pe faţă. Afacerile murdare se încheie în dosul uşilor închise, păstrîndu-se cea mai mare taină, pe cînd sportul este deschis, fără ascunzişuri, şi cu cît oameni se vor izola mai puţin pentru tot felul de maşinaţii dubioase, cu atît va fi lumea mai curată.

Alex vorbea destul de des în pilde.

Pe distanţa vieţii o generaţie începe deodată să simtă în ceafă respiraţia fierbinte a generaţiei următoare, atunci ştafeta trebuie predată, dar se întîmplă deseori ca cel ce o deţine, deşi şi-a parcurs traseul, să încerce să mai ducă ştafeta în mîna-i tremurătoare, el aleargă tot mai încet, mai greoi, puterile i se sfîrşesc, gîfîie, i se împleticesc picioarele. Are de suferit, desigur, întreaga echipă, căci cel care trebuie să primească ştafeta pierde timpul în zadar, alergînd alături în ritm la fel de încetinit.

Ştafeta, ca manifestare a unei idei colective superioare, are sens numai cu condiţia ca toţi să respecte regulile jocului şi să pună interesele echipei mai presus de interesele lor personale.

Cel mai important fenomen al secolului nostru este femeia în sport.

Lucrul la carte mergea înainte.

Girts luase interviuri celor mai bune sportive din republică, redactase răspunsurile, dar nu putuse să evidențieze un anumit răspuns, cel mai tipic.

De ce joacă Irena baschet ?

Pentru că îi place.

De ce se ocupă femeia cu sportul ?

Tendința de a evita singurătatea.

Lipsa de forță ca mobil : la școală eram o fată pirpirie, iar acum plesnesc de sănătate.

Nu sînt cu nimic mai prejos decît bărbatul, pot face tot atît cît face și el.

Gloria.

Aprecierea unanimă.

Popularitatea.

Dar pentru asta sînt inevitabile luxațiile, juliturile, loviturile, suprasolicitarea, stressul, încordarea nervoasă, munca, fiecare meci îți tocește, ca o uriașă piatră de ascuțit, energia furnizată de viață, îți stoarce forțele vitale.

Sportul prelungește viața ?

Sau poate o scurtează ?

De ce tinde omul atît de mult spre sportul de performanță ? Sportul îndepărtează bătrînețea ? Moartea, bătrînețea sînt fenomene obișnuite, zilnic întîlnești bătrîni pe stradă, în tramvaie și troleibuze, zilnic vezi alături de tine făpturi neputincioase, care se tîrăsc pe picioarele lor țepene, iar moartea vizitează în

fiecare zi orașul, și cîte unul se trezește abia la bătrînețe că anii tineri, de viață activă, au trecut monoton, banal.

Da, sportul de performanță cere o totală dăruire a forțelor, dar înseamnă și înapoierea lor după o scurtă odihnă, și omul se așază în leagănul fericit al vieții, dînd totul, pentru a primi în schimb și mai mult sau cel puțin tot atît.

Mi se pare că mi-am petrecut toată viața pe terenul de baschet, spusese odată Irena, cînd discutam despre sport.

Ce înseamnă „toată viața“ ? Căci ea n-are decît douăzeci și doi de ani. Nu demult, un om de șaptezeci și trei de ani mi-a spus : „Sînteți încă tînăr, n-ați trăit decît o jumătate de viață !“

Da, pentru el treizeci de ani înseamnă jumătate din viață, dar pentru mine deocamdată acești ani reprezintă toată viața, nici vorbă de o jumătate. Omul nu se află niciodată la jumătatea vieții, el este întotdeauna la zenitul ei, de asta trebuie să fii conștient, aici nu se face nici un fel de rabat, nu există nici un fel de jumătăți de viață. Viața este ca o ușă deschisă larg și numai prin ușa deschisă putem intra în lume, numai prin ușa deschisă, nu să așteptăm pînă se va deschide cu trecerea domoală a anilor la jumătatea vieții, la două treimi din ea. Sportul este cheia care deschide ușa. Există și alte chei : arta, știința, muzica și munca, pe muncă se bazează totul, dar nu trebuie să uităm niciodată că cheia nu este un scop în sine,

ci doar un mijloc, așa cum nici trupul nu este un scop în sine, ci un instrument. Omul, ca zeul Șiva cel cu mai multe brațe, întinde spre lume o multitudine de palme, încercînd să vină în atingere cu un număr cît mai mare de semeni, încercînd să fie folositor. Și așa trebuie să fie.

Girts întreținea legătura cu tînăra generație mai ales prin Egils, băiatul surorii sale. Plimbări cu mașina, sport, bilete la meciurile de hochei — de toate acestea avea grijă Girts, beneficiind în schimb de sinceritatea prietenească a nepotului și doar în ultima vreme, după ce Egils se mutase la bunica, soacra surorii lui Girts, prietenia lor se cam destrămase, se vedeau foarte rar.

Bătrîna îl răsfăța cum putea pe băiat. În garsoniera ei îi dădea voie să facă tot ce-i trecea prin cap, numai ca să-i fie pe plac. Dacă nepoțelul venea noaptea de la dans cu vreo fată, bunica se culca în bucătărie, să-i lase pe tineri să se distreze. Egils terminase în primăvară școale medie, iar la anu trebuia să facă armata, deci s-au dus doi ani din viață. Bunica lui Egils nu se gîndea la faptul că fata are și ea o bunică pe undeva, care noaptea, cît fata este invitată, nu-și găsește locul, liniștea, ia validol, la faptul că părinții fetei telefonează pe la toate prietenele ei s-o caute. Se lăsa condusă de un egoism sincer, neprefăcut, în multe probleme ar fi găsit un limbaj comun cu Pingerots. Principalul este să privești totul din turnul tău, să urmărești doar interesele familiei tale. Dacă avem bani, să-i cheltuim. Cum primea pensia, bunica nu uita să-i dea nepotului bani de buzunar, presupunînd că acesta abia așteaptă să cumpere băutură și să bea împreună cu alți nepoți la fel ca el. E drept, mai tîrziu s-a văzut că nepoțelul nu bea, că prinsese slăbiciune pentru altceva, dar despre asta vom afla ceva mai tîrziu. Bunica citea regulat ziarele, îi trezeau interes articolele privind tineretul, se îngrozea de crimele săvîrșite la beție și, stînd la taifas cu alte bunici în scuaruri sau lîngă magazinele alimentare, își dădea cu părerea că în ziua de azi tinerii s-au dezmățat, nu mai sînt ca odinioară. Într-un articol despre comsomoliștii care plecau să lucreze pe șantierele cincinalului, bunica nu găsea nimic deosebit, nimic demn de atenție, un asemenea articolaș nu-ți ține nici de cald, nici de frig, se relata cu sobrietate că unui mare grup de comsomoliști din republică i se înmînaseră foile de drum și așa mai departe, ce să mai citești, sînt milioane ca ei, cu totul altceva este cînd afli că trei flăcăi, de seama lui Egils, au jefuit un chioșc, au violat, Doamne ferește, dar ce tulburător — doar au necinstit o fată — asemenea articole nu le lași din mînă, pe marginea lor poți trăncăni, ba te apucă și groaza : bine am ajuns, se apropie sfîrșitul lumii, le va pune capăt la toate. Dacă Egils a poftit la el niște amici și trei fete, ca să se mai distreze, de ce să nu-și petreacă bunica toată ziua la prietenele ei, băbuțe de-o

seamă cu ea, amintindu-și de vremurile bune de odinioară cînd și ele erau tinere.

La drept vorbind, tinerețea este singurul lucru frumos în amintirile despre trecut. Trebuie să recunoaștem, au fost vremuri cînd numai copiii de fabricanți și burjui se puteau desfăta cu viața cum se desfată acum nepotul ei, care este totuși de viță curat muncitorească. Chiar ea, îi e și groază să-și aducă aminte, la vîrsta lui stătea zile întregi lîngă războiul de țesut la fabrică, și acum să-i refuze nepotului ceea ce n-a putut ea să facă ? Dar restul, ceilalți tineri, cu excepția nepotului ei, s-au obrăznicit, nu-ți cedează locul în tramvai sau în troleibuz, ba mai și spun în bătaie de joc — nu bombăni, bunico, și noi trebuie să stăm jos, pentru că la bătrînețe nici nouă n-o să ne dea nimeni locul !

Asta-i moda de acum.

Seara tîrziu bunica se întoarce acasă, ușa e încuiată, nepoțelul, cherchelit, aproape dezbrăcat, vine să-i descuie. Din bucătărie iese o fată subțirică, înfășurată într-un cearșaf, după ea, ca o stafie, un băiat tot în cearșaf. În cameră s-a instalat nepotul cu prietena sa, dar cea de-a treia pereche — unde o fi ? Păi, nu s-au înțeles, fata n-a vrut să se dezbrace, face pe mironosița, pe sfînta, a plecat și atunci s-a topit și cavalerul. Toate acestea i le spune nepoțelul la bucătărie. Bătrîna se apucă să prăjească niște cîrnați și se tot minunează, maică măiculiță, ce năstrușnici, ce poznași !

Da, și la bunica se poate observa setea de risc, este neliniștită pentru băiat, să nu te alegi

cumva cu vreo boală rușinoasă, acum de la fetele astea te poți aștepta la orice, fii mai cu grijă !

Se simte mulțumită că e în stare să-i dea asemenea sfaturi.

Păi sigur, la ei nu-i vorba de nimic serios, nu va fi nuntă, nu vor fi copii, doar o dragoste mare, foarte mare, acum tinerii nu pot unul fără altul.

Mama o să-mi tragă un perdaf, spune Katarina, dacă-i mărturisesc că vrem să ne căsătorim.

Ce parcă așa nu-i bine, răspunde Egils, de ce să ne căsătorim, tot voi pleca în curînd în armată. Bunico, pregătește-ne ceva de mîncare !

Inima bunicuței simte o plăcută emoție văzîndu-i pe acești tineri năzdrăvani și sănătoși. Sănătoși ? De ce Katarina e atît de palidă, iar Egils parcă s-a înecat și a fugit la baie ? Puțin mai tîrziu se aude apa curgînd cu zgomot în chiuvetă. Putea să-i treacă prin cap bunicii că nepotului i s-a năzărit să încerce un drog ? Da, cu votca îi trag acum numai bețivanii, ei, tinerii și fetele cu idealuri înalte, folosesc tabletele. Două săptămîni trec în transă, Katarina devine din zi în zi tot mai nervoasă, ceva nu-i place în comportarea lui Egils.

Îi spune : Egils, alege, sau eu, sau tabletele.

Despre sănătate nu se mai poate adăuga nimic.

Egils se uită mirat la fetișoara senină a fetei, la mutrișoara ei încă fermecătoare, se uită, dar în el n-a mai rămas nimic de bărbat, în afară de pantalonii evazați ; ochii cenușii ai fetei văd

o ființă asexuată, un partener de muncă versat, un agregat de înghițit tablete. Cîtva timp Egils mai șovăie, își amintește de nopțile lor înflăcărate, dar totul nu este decît o amintire, realitatea le mătură din minte, și de aceea Katarina nu mai apare în garsonieră, nu mai apare deloc, și basta.

Bunica, stînd pe o bancă în scuar, trăiește o adevărată tragedie. Hamlet ? Ofelia ? Medeea ?

Teatrul nu face doi bani, pe bunica o pasionează mult mai tare teatrul vieții, aici n-ai nevoie nici de binoclu, totul îți apare în prim plan.

Da, nu mai există iubire ca pe vremuri. Toți băieții sînt niște fluieră-vînt, iar fetele — niște fîșnețe. Noi, cînd eram tineri, nu ne schimbam atît de des partenerii sau, cum se spunea pe atunci, iubirile.

Așa stau lucrurile cu partenerii-iubiri.

În scuarul unde stau bunicile, trece o pereche de soți, un partener cu partenera sa, ducînd în cărucior un micuț partener cu botoșei albi. Pe stradă trece, cu pași mărunți, ducînd un cîine în lesă, un partener singuratic, iar altă parteneră, ajunsă aproape la suta de ani, șontîcăie pînă la banca bunicii și întreabă dacă nu l-a văzut cineva din întîmplare pe Peterits al ei, nu-i nici la lucru, nici acasă, bea întruna de cîteva zile fiul ei, n-are noroc la partenere.

Vallia, sora lui Girts, locuia cu bărbatul și cu fata ei Mara în cartierul Jugla, într-o locuință de două camere, în aparență viața lor decurgea pașnic, onorabil, nimeni din afară habar n-avea de necazurile ce se abătuseră

asupra băiatului lor Egils. Toată nenorocirea se trăgea de la moartea bunicului, cînd soacra Valliei rămăsese singură. Singurătatea este un tovarăș rău pentru bătrîni și Egils se mutase la bunică-sa. Cum poate cîștiga omul bătrîn simpatia unui tînăr ? Măgulindu-l. Dîndu-i deplină libertate. Permițîndu-i orice. Iertîndu-i orice. A ierta înseamnă a înțelege, a înțelege înseamnă a ierta, în mintea unui bătrîn cuvintele își schimbă locul uneori. Girts își rînduia propria sa viață, își tămăduia rănile după accidentul de mașină, deplîngea moartea tatălui său și astfel îi scăpă momentul cînd, murind socrul surorii sale, Egils își începu alunecarea neașteptată pe panta abruptă a desfătărilor.

Vallia nu-l informă de nenorocirea ce căzuse pe capul lor decît la începutul anului.

O lungă distanță — anii de școală — fusese parcursă cu succes, examenele au fost luate din fugă, precum o săritură peste ștachetă, și deodată, pe lunca înverzită, fără obstacole, unde i se deschideau perspective pline de făgăduințe, băiatul se poticnise în chipul cel mai stupid, călcînd într-o groapă, ba pînă și serviciul militar devenea un semn de întrebare ; dacă își va continua rostogolirea plăcută, va fi pur și simplu dat la o parte, pentru că armata nu este o unitate de invalizi și atunci, ce se va întîmpla atunci, băiatul nu este învățat să muncească, poate că ar putea Girts să-i ajute cu un sfat ?

Girts nu putea însă să le dea nici o rețetă la repezeală.

Oare încercarea de a se amesteca în viața intimă a băiatului nu va provoca o împotrivire neașteptată, înverșunată ? De ce neașteptată ? E cît se poate de firească, orcine ar încerca să se amestece va întîmpina o împotrivire categorică. Un flăcău cu toane, care rămăsese la nivelul adolescenței în dezvoltarea sa spirituală, un asemenea băiat suferă în mod vădit de o ambiție bolnăvicioasă, cu el trebuie aplicată o metodă aparte.

Era una din obligațiile cele mai importante de care trebuia să se achite Girts, îndată ce vor lua capăt cele treizeci de zile de concentrare.

Cel mai curios era faptul că Egils practicase intens sportul cîțiva ani la rînd. Cînd părăsise prima oară școala sportivă, Girts se dusese la antrenorul Vesteturs, ca să afle amănunte în legătură cu motivele plecării nepotului său.

Mai întîi Girts se interesase pe la sportivii cunoscuți despre Vesteturs, antrenorul echipei de schiori.

Se spunea că este un antrenor exigent, inimos, care-și cunoștea meseria și era îndrăgostit de schi ; în trecut fusese candidat la echipa republicană, un om de-al nostru, băiat bun, e adevărat, cu un orizont spiritual mai îngust, dar cu autoritate de netăgăduit printre tineri.

Vesteturs l-a primit pe Girts într-un cabinet mic, în care fusese vîrît cu greu un birou. Încăperea mică era înghesuită și mai mult de două biblioteci, în dosul geamurilor se vedeau pe rafturi vrafuri de instrucțiuni metodologice, planuri de lucrări, grafice de antrenament, dări

de seamă asupra întrecerilor — într-un cuvînt, toată hîrțogăria adunată în îndelungata perioadă de funcționare a școlii.

Trupul masiv al lui Vesteturs se cuibărise pe un scaun șubred. Strîngînd un stilou subțirel în palma lată, mai deprinsă cu bățul de schi, întocmea obișnuitul raport.

Prin părul rărit se zărea un început de chelie.

— Ei ? făcu el, fără să ridice ochii spre cel ce intrase, și continuînd să plimbe fără zgomot vîrful stiloului pe foaia de hîrtie.

— Egils ? N-a tras pentru rezultate. În general — un băiat talentat, dar leneș. N-a rezistat la încărcătură. Pentru asta l-am scos. Dacă vrea să se întoarcă, să vină ! Lenea însă trebuie lăsată dincolo de prag.

Vesteturs judeca sănătos și logic. Te cam descumpănea modul lui de a sta de vorbă, căci n-a ridicat niciodată ochii la Girts, n-a încetat nici o clipă să-și plimbe stiloul pe foaia de hîrtie, însăilînd în raportul său propunere după propunere, dar pe-atunci Girts încă nu știa că ar fi fost bucuros să nu-i vadă niciodată fața. Atunci Girts recunoscuse că Vesteturs are deplină dreptate : dacă Egils nu dorea să se dăruiască în întregime la antrenament, trebuia să fie scos, ca să nu dezorganizeze restul grupei.

Girts stătuse de vorbă cu nepotul și acesta își reluase antrenamentele.

Neaua albă acoperă fața pămîntului, omul pe schiuri este o gîză ce se tîrăște pe fața unui uriaș ?

Gîzei îi e lene să se tîrască ?

Aer curat și viteză ?

E mult mai simplu să te îmbeți de viteză, gonind cu mașina unchiului. Nenea Girts lipește uneori pe parbriz semnele de începător și îl lasă pe Egils la volan.

Bucuria victoriei, entuziasmul complicității ?

O jumătate de duzină de tablete, nici cel mai mic efort muscular, nici o muncă, nici o încordare, iar efectul este mai intens.

Iată, dumneavoastră sînteți căpitan, sînteți amator de băutură, dar voi izbuti să vă conving că, dacă n-ați fi fost un adept al alcoolului, ați fi fost demult avansat maior.

Cînd beau, mă simt general, a răspuns căpitanul.

Iată principala problemă, problema compensației, care trebuie neapărat rezolvată. Egils devine general pentru o oră, deși trezirea din beție este de fiecare dată tot mai chinuitoare.

Capitolul referitor la trezirea cruntă din beție este omis din anecdota populară, la actul următor publicul nu este admis în sală.

Da, Egils a abandonat cu totul cursurile, n-are chef să asude, gonind pe schiuri, și totuși ce urme, ce impresii au lăsat aceste cursuri în sufletul lui ?

În general, ce este „sufletul“ ?

Aș vrea să lămuresc că acest cuvînt „sufletul“ înseamnă, după opinia mea, partea cea mai elevată a eului din om sau societate. Partea lui tăinuită. Sufletul reprezintă esența ascunsă, păstrată de fiecare om, dar această esență ascunsă nimerește adesea între pietrele de moară ale vieții de toate zilele, se transformă

în pulbere, se presează sub formă de produs concentrat și se depozitează într-o cămară întunecoasă.

În care din tainițele piramidei vieții l-a ascuns Pingerots pe străjerul conștiinței sale îmbălsămate ? Poate un om ca el să devină sufletul chiar și al unui cerc restrîns ? De ce Egils la cei optsprezece ani ai săi nu dorește decît o viață ușoară ? Sarcina omului este de a lumina întunericul, de a găsi ceea ce a pierdut, din punct de vedere teoretic aici totul e limpede și de netăgăduit, dar în fapt, cum s-ar putea rezolva totul în fapt ?

Capitolul al patrulea

ACCIDENTUL

Socrul lui Girts, Indrikis Berzins, colaborator la Direcția de Statistică, era un om cu o structură sufletească deosebită.

Dacă Alex poate fi socotit un tip echilibrat, Girts — un analist, Pingerots — un epicurian, pentru Indrikis Berzins nu s-ar potrivi decît o singură caracterizare, aceea de monstru intelectual.

Berzins era un bărbat înalt, scheletul lui fiind alcătuit doar din linii verticale, brațe subțiri, picioare subțiri — un adevărat Kașcei[1] ! — cu totul lipsit de musculatură ; ar fi fost zadarnic să cauți pe torsul lui măcar un milimetru de grăsime — piele și oase, tendoane și vase sangvine, plus un sistem nervos sensibil și un stomac încăpător. S-ar putea crede că toate caloriile, înghițite de el fără măsură, nimereau din stomac direct în creier și materia cenușie devenea unicul lor consumator. Mușchii nu consumau nici o fărîmă, pentru că nici nu existau. Pînă și faptul că Berzins putea să se miște, să se deplaseze era o minune. Pe plajă semăna cu un păianjen uriaș, de altfel nici în costumul de oraș nu arăta mai atrăgător. În

---

1 Personaj din basmele rusești, prin extensiune — om bătrîn, înalt și foarte slab.

schimb, era deosebit de inteligent. Cunoștea pînă la unul calendarele astronomice și îndreptarele de cibernetică. Putea să vorbească despre modul cum se introduc îngrășămintele în sol și în ce constă taina eredității. Cunoștea anatomia și gastronomia, indicii de eficiență a sistemelor de canalizare, a întreprinderilor pentru filtrarea apelor de scurgere, limita admisibilă a poluării aerului în orașele mari. Poate că era un geniu, un geniu care știa să explice tot, căci el însuși nu descoperise nimic nou. Pentru descoperiri nu avea timp. El lămurea esența descoperirilor străvechi, afla de descoperirile contemporane, făcea prognoze pentru viitor. Cea mai mare parte a zilei de muncă o petrecea în fotoliu. Se adaptase numai pentru a sta în fotoliu și a chibzui. Nu era bun de nimic altceva. Să se țină în șa, să călărească măcar cîteva zeci de pași era pentru el curată utopie. Să conducă mașina nici nu voia să audă. Alcoolul îi displăcea, dansul nu putea să-l sufere, corurile și alte activități obștești nu le admitea pentru că înghițeau o mulțime de timp, pe deasupra Indrikis Berzins era cel mai fanatic adversar al sportului.

Mai ales era împotriva participării femeilor la jocurile sportive.

După părerea lui, acestea dezvoltau în femei agresivitatea ; tocmai de acea nu era de acord cu atragerea femeii în sport.

Argumentele că femeia s-ar integra singură în sport, că ar da dovadă de inițiativă — aceste argumente nu-l convingeau cîtuși de puțin pe

Berzins. Agresivitatea este proprie oricărui om ? Prostii, născociri fără temei ale savanților burghezi, riposta Indrikis Berzins și, pentru a-și întări spusele, cita pe loc din vreo jumătate de duzină de autori ; citatele zburau din el ca niște mingi de tenis.

Un adversar din cei mai fanatici ai sportului și atunci cum se explică prezența Irenei în echipa de baschetbal ?

— Eu sînt democrat din fire, lămuri el, democrația, după cum bine știm, înseamnă dreptul la liberă alegere. I-am dat posibilitatea fiicei mele să aleagă singură. N-am încercat s-o influențez, dar i-am pus la dispoziție informația necesară. Informație evident negativă la adresa sportului. Și în legătură cu dumneata, stimatul meu ginere, i-am oferit informații și, de ce s-o ascund, erau evident negative. Socotești că ai corespuns pe deplin concepțiilor mele despre cum trebuie să fie un soț ? Nici vorbă ! Din celibatarii înrăiți n-au ieșit niciodată soți buni. Eu sînt o excepție. Dar dumneata ? Ești mai scund decît fata mea ! N-ai studii superioare ! Am îndoieli întemeiate și în ceea ce privește nivelul dumitale cultural. Ți s-a întîmplat să auzi de cuvîntul Stravinski ? Ce sens are ? Doar n-ai să încerci să mă asiguri că ai ascultat măcar una din compozițiile lui. Asta e ! Dar ce să fac, eu nu mă amestec.

Nu era un socru prea politicos. În schimb, era sincer.

Berzins nu era un ins dulceag-greţos, lingușitor, el își arăta pe față ghimpii și spinii, dar

Girts stătea bucuros de vorbă cu el, înghițind uneori cîte o pilulă ; totuși Berzins îl incita la meditație, îl făcea să-și revizuiască viața, să o înțeleagă altfel.

— Am văzut însă că voi vă iubiți, spunea Berzins, iubirea trebuie alintată și dădăcită, trebuie să-i creezi un mediu favorabil, iubirea trebuie înconjurată de grijă și eu v-am ajutat cum am putut. Societatea ar rezolva destule probleme, dacă noi, bătrînii, i-am ajuta pe tineri să-și crească și să-și îngrijească dragostea.

Ce om ciudat, deși n-avea decît cincizeci și șapte de ani, se considera bătrîn, de dragoste vorbea însă ca și cum ar mai fi în stare s-o înțeleagă și probabil că o înțelegea.

— N-ai de gînd să-ți continui studiile ? îl întrebă el pe Girts. Nevastă-ta are o facultate, iar dumneata ? Fără studii nu vei avea posibilitatea să crești, n-ai să ai perspective, n-ai să faci carieră. Da, da, omul trebuie să-și facă o carieră temeinică. Te mulțumești cu ceea ce ai obținut ?

Indrikis Berzins îl mitralia cu întrebările, nu-l lăsa să se dezmeticească, să răspundă ; el întreba, el răspundea, analizînd viitorul și prezentul lui Girts, dezvăluind caracterul unilateral al cunoștințelor acestuia, orizontul lor limitat. Cu dragă inimă îi împărtășea unele din teoriile sale.

Teoria despre Pămînt.

— Noi nu sîntem decît oaspeți pe Pămînt. Globul nostru, precum un animal gigantic, încă nu ne-a simțit prezența, dar dacă nu vom înceta să scormonim adîncurile Pămîntului, să

gîdilăm trupul gigantic al balenei cu turbo-foarele şi cu degetele exploziilor, dacă vom scoate din golurile subpămîntene gazul, vom extrage ţiţeiul şi alte lichide... Da, sînt pe deplin convins că şi schimbarea cursurilor rîurilor, mutarea bazinelor de apă pot fi fatale omului, într-o clipă Pămîntul se va răsuci aşa, leneş, şi va mătura civilizaţia cu o avalanşă de gheţari. Pămîntul îşi aşteaptă ceasul !

Teoria despre firea omenească.

— Sînt necesare eforturi titanice pentru a schimba firea omenească şi sînt gata să sărut pămîntul în faţa celor care şi-ar propune drept ţel schimbarea firii omeneşti, ca s-o facă mai plină de calităţi, mai uşor adaptabilă la viaţa în comun. Am ajuns oare departe de străbunul Adam ? Înainte cum era ? În caz de insultă, poftiţi la linia despărţitoare ! Şi rezultatul era moartea — pentru unul sau celălalt, pentru cel ce a fost insultat sau pentru cel care a insultat. Mortului îi este totuna, în oricare din situaţii s-ar afla. Acum însă insulta se înghite ca o tabletă roz, iar pocalul de şampanie băut la banchet spală totul. Da, trăim în perioada insultelor proferate fără nici o sancţiune. Deoarece nu toate felurile de insulte sînt prevăzute de codul penal. Ba şi metodele de a insulta au devenit mai variate, mai accesibile. Insultat nu poate fi decît un egal de către un egal şi, după cum se ştie, egalitatea în drepturi a fiecăruia este garantată de lege, prin urmare şi sfera insultelor s-a lărgit o dată cu extinderea drepturilor omului. Crezi că astăzi omul şi-a pierdut năravul de duelist ? Da de unde ! Trăim

în secolul intriganţilor. Duelul se tîrăşte astăzi undeva prin întunecimea coridoarelor, cel învins moare de infarct, iată cum arată acum glonţul care l-a doborît cîndva pe Puşkin, iată arma Dantes-ilor contemporani — intriga doboară mai precis decît pistolul.

Teoria despre influenţa nefastă a tehnicii.

— Tehnica a devenit inamicul numărul unu al omului. Un rege al Franţei a interzis la timpul său, printr-o lege specială, duelurile, la fel a procedat orice cîrmuitor înţelept, pentru ca supuşii săi să nu se nimicească unul pe altul în dispute fără noimă, astăzi însă în duelul omului cu tehnica pier vieţi omeneşti, ba pe deasupra majoritatea mor în plină vigoare, ocupînd posturi de răspundere în structura producţiei sociale.

Să luăm, de pildă, autostrăzile unde s-ar părea că totul este creat pentru siguranţa circulaţiei, totul este prevăzut, regimul de circulaţie este reglementat raţional prin indicatoare, trăiască semiotica, limbajul internaţional al omenirii, şi totuşi atîţia oameni pier ! Cine ar trebui să fie înfrînat — tehnica sau omul care o foloseşte ?

Indrikis Berzins îl sfătuia pe Girts să-şi vîndă maşina, prevestind un accident inevitabil.

— Oricît de prudent ai conduce, întotdeauna se va găsi vreun idiot sau un Pingerots, care va da peste dumneata, cît ai zice peşte. Nu ne putem feri decît stînd în fotoliu, iată unicul mod de viaţă sigur. Omul se naşte ca să gîndească, nu să călătorească în goană într-o cutie de fier, la o jumătate de metru distanţă de sol.

Avioanele erau singurul mijloc de transport pe care Berzins îl recunoștea.

— Din punct de vedere teoretic avionul este o formă absolut sigură a transportului în comun, îl încredința socrul, și nădăjduiesc, Girts, că vei folosi cît mai puțin mașina dumitale, întrucît statisticile arată că automobilul este cel mai îngrozitor călău al omenirii, ține minte !

Bineînțeles, Girts n-avea de gînd să se despartă de mașina sa. Pentru el și pentru Irena, automobilul era întruchiparea libertății, puteau fi mai aproape de natură, puteau să se întîlnească mai des cu prietenii, automobilul însemna independență.

Și cine o să-și vîndă independența ?

În seara cînd s-a produs accidentul, Girts împreună cu Irena și cu tatăl său, Julijs Kokzars, plecaseră în provincie să viziteze niște rude ale Irenei.

Bujii Bosch, aprindere cu tiristori, benzină de nouăzeci și trei, o stabilitate ideală, forme aerodinamice, motor de șaizeci și doi de cai putere, carburator de tip „Weber“ cu sistem pneumatic de alimentare, automobilul era construit la uzinele Togliatti din regiunea Volgăi.

În seara acea, nimic nu prevestea nenorocirea.

Panglica șoselei strălucea în razele soarelui. Geamurile mașinii reflectau pete de lumină pe trunchiurile cafenii ale pinilor care treceau în fugă pe lîngă ei. Pe șoselele drepte, netede, cu vizibilitate bună se întîmplă cel mai des accidente grave, dar mașina înainta doar cu nouăzeci de kilometri pe oră, ceea ce nu reprezintă cine știe ce viteză, și tocmai asta le-a salvat

viața lui Girts și Irenei, cînd un automobil care venea din sens invers a părăsit brusc banda de circulație pe care mergea și s-a năpustit, ca un sol al morții, pe banda vecină, figurile îngrozite ale pasagerilor din el dispărînd ca o pînză motolită, dincolo de parbriz.

La drept vorbind, căpitanul Pokis de la inspectoratul raional al circulației auto era cel care le-a salvat viața lui Girts și Irenei. Ziaristul se gîndea chiar că ar trebui să-i mulțumească, deși în primele zile după ce-l întîlnise, Girts îl pomenise cu cuvinte nu tocmai alese.

La sfîrșitul acțiunii „luna siguranței circulației“, căpitanul Pokis hotărîse să completeze numărul contravențiilor care-i lipseau pentru întocmirea raportului și, sub pretextul unei reparații fără importanță a unei străzi în orășelul său, instalase la intersecția în formă de T două semne de circulație : „Accesul interzis“ și „Circulați numai spre dreapta“. Amîndouă fuseseră așezate, în mod deliberat, chiar în intersecție, pe o barieră de semnalizare.

Dacă de intersecție se apropiau două mașini (trebuie să menționăm că strada era cu sens unic), conducătorul primei mașini frîna puțin și semnaliza viraj la dreapta, așteptînd să traverseze strada pietonii din dreapta lui, în timpul acesta însă botul mașinii sale acoperea pentru șoferul de la volanul mașinii vecine amîndouă indicatoarele de pe barieră.

Fie datorită clarviziunii căpitanului Pokis, fie din pricina miopiei conducătorilor auto, șoferul fiecărei mașini aflate în spate, văzînd

calea liberă și știind că pentru cei care circulă pe artera principală depășirea este permisă și în intersecție, semnaliza depășire pe stînga, depășea mașina aflată în față, întrerupea semnalizarea și exact la treizeci de metri mai încolo era oprit, cu un zîmbet amabil, de căpitanul Pokis ; acesta îi cerea să prezinte permisul de conducere, făcea o perforație în talon și trecea în raportul său numele contravenientului, pe care izbutise în sfîrșit să-l prindă, datorită zelului depus.

Capcana funcționa fără greș — la intersecție un automobil lasă trecere liberă pietonilor, iar celelalte sînt ale căpitanului. Cu același calm imperturbabil s-a apropiat de căpitan și Girts Kokzars.

L-a luat ca din oală ! Depășind camionul care aștepta virajul la dreapta, Girts se uitase cu atenție în spațiul dintre caroseria mașinii și stradă, fără să observe nici picioarele pietonilor, nici suporții care susțineau bariera. Totul fusese bine gîndit, ambele puncte de sprijin ale barierei coincideau cu distanța dintre roțile automobilului oprit în așteptare. Kokzars regretă că lăsase acasă aparatul de fotografiat ; dacă ar fi avut la el o probă materială, i-ar fi putut pricinui căpitanului unele neplăceri, dar Girts era singur, iar în spatele căpitanului se afla un sergent cu obrazul împietrit, un martor pentru cazul că ar surveni ceva complicații ; semnele erau așezate temporar, vor fi ridicate îndată, da, lista contravenienților a fost completată cu vîrf și îndesat, așa i-a fost dat lui Girts să încheie bogata recoltă din dimineața aceea, și căpitanul îi făcu sergentului un semn.

— Ce este, întrebă Girts, le ridicați ?

— Da, făcu liniștit căpitanul, le ridicăm. Reparația străzii s-a terminat. Altă dată să fiți mai atent la volan !

Mai tîrziu, cercetînd talonul, Kokzars descoperi că perforația fusese făcută la rubrica „Nerespectarea normelor privind transportul de persoane cu camioanele". Fără îndoială, căpitanul avea simțul umorului. După ce se liniști puțin, Kokzars văzu cu alți ochi cele petrecute. Îl rodea gîndul că nu observase semnele așezate cu perfidie de șmecherul căpitan. După întîmplarea de la intersecția în formă de T, el își luă rămas bun de la iluzia că este atotvăzător, că nu poate greși la volan. Mai tîrziu, repetă în gînd nu o dată : „Mulțumesc, căpitane, pentru lecția servită !" De cîte ori nu izbutise mai tîrziu să scape viu și nevătămat din cele mai dificile situații, fără să zgîrie măcar automobilul ! Datorită atenției sale încordate la maximum. Acum Girts încerca întotdeauna să prevadă evenimentele. Se învățase să prevadă felul cum vor reacționa ceilalți șoferi, să prevadă manevra cea mai neașteptată, încă înainte de a fi începută.

În seara cînd automobilul ce venea din sens invers a zbughit-o atît de ciudat de pe banda sa și distanța dintre mașini începu să scadă simțitor, Kokzars luă mașinal piciorul de pe pedala de accelerație, dîndu-și seama că șoferul celălalt nu are un comportament normal. Dacă n-ar fi prevăzut posibilitatea unei cioc-

nirî, n-ar fi avut timp să răsucească volanul, să frîneze. Practic, el nu putea să evite lovitura. Cu coada ochiului, zări cum stîlpul de telegraf din dreapta, de dimensiunea unui băț de chibrit, crescu la dimensiunea unei bîrne. Apăsă pînă la fund, a doua oară, pedala de frînă, izbutind să ducă mașina spre dreapta, să treacă razant pe lîngă stîlpul de telegraf, cele patru roți se cufundară în nisip, frînînd automobilul, în momentul ciocnirii viteza lui era de vreo cinci kilometri pe oră, cel mult zece, cealaltă mașină însă gonea spre ei cu inerția vitezei sale uriașe, ba, în ultimă instanță, șoferul mai răsuci și volanul în sens greșit.

Girts văzu cum crește mașina din fața sa, iar Irena, cuprinsă de panică, se aplecă înainte, prea mult înainte, în clipa ciocnirii Irena va fi aruncată în parbriz sau peste tabloul de bord. Girts intui acest lucru într-o infimă părticică de secundă și îndată își aruncă mîna dreaptă de pe volan și strigă :

— Irena !

În același timp cu lovitura, el își smuci din toate puterile mîna dreaptă spre spate, ca s-o țină pe Irena, el însuși fiind aruncat peste volan.

Automobilul ce gonea spre ei se înfipse în mașina lor cu toată masa lui, în scrîșnet de fier, smulgînd capota, frîngînd barele de protecție și radiatorul, retezînd cu o forță nestăvilită bolțurile motorului, rupînd puntea din față și îndoind, ca pe o umbrelă pliabilă, lonjeronul din stînga.

Parbrizul zbură cu zgomot din lăcașul său, iar bătrînul Julijs Kokzars, care ședea alături de Girts, prins în centura de siguranță, cu picioarele bine proptite în podea, muri de infarct, cu o fracțiune de secundă înainte de ciocnire.

Doamne, își spunea Girts la înmormîntare, *acolo* putea să stea Irena, *acolo* trebuia să stea Irena, a fost o întîmplare că tata s-a așezat în față, iar Irena nu folosește niciodată centura de siguranță. Niciodată. Ce fericire că stătea în spate. E îngrozitor să gîndesc astfel în acest moment, dar asta gîndesc, te rog să mă ierți, mamă !

Bineînțeles, mama se încăpățîna prea mult să locuiască singură, nu voia cu nici un chip să se mute la tineri, deși vechea locuință trebuia demult eliberată. Era de înțeles, căci în apartamentul din strada Miers totul amintea de Julijs Kokzars, pînă și mobila, căci el nu fusese numai strungar universal de categoria a șasea, ci și un foarte bun tîmplar. Mama dorea să trăiască printre amintirile sale, dormea pe un pat vechi, mîncat de cari. Demult, cînd tata trăia încă, Girts încercase zadarnic să-și convingă părinții să cumpere un divan nou, ei refuzau spunînd că nu poate exista nimic mai bun decît patul cel vechi, în care dormiseră bunicul și tatăl lui Julijs, pat de stejar masiv, încă trainic, deși carii munciseră la el. Noaptea patul scîrțîia, gemea, de parcă stătea de vorbă, în limba lui, cu scîndurile podelei. De cînd se măritase, mama nu dormise nici o singură noapte în alt pat, așa se orînduise viața ei, lucrase pînă la pensie la aceeași uzină

cu Julijs Kokzars, lucrase acolo ca femeie de serviciu, cunoştea fiecare colţişor al secţiei, toate locurile preferate de păianjeni unde încercau să-şi ţească pînzele, unde se strîngeau pe furiş mucurile de ţigări, iar după ce ieşise la pensie, se dedicase în întregime grijilor legate de cei doi bărbaţi de acasă.

Mama şi tata, cum de rezistaseră ei în faţa ispitei ? În faţa ispitei de a preschimba dragostea în joacă ? Sînt convins că ispitele îi urmăresc pe toţi. Vom avea şi noi, eu cu Irena. Cum să le biruim ?

L-a uluit faptul că mama, ieşind din cimitir, a spus acelaşi lucru pe care l-a gîndit Girts în faţa coşciugului : „Bine că n-a stat Irena pe locul din faţă, noi, bătrînii, tot trebuie să murim curînd !"

Despre ea însăşi vorbea de parcă se afla deja alături de tata, în groapa umedă şi întunecoasă. Nu s-ar putea spune că părinţii lui trăiseră într-o armonie perfectă. Girts ţinea minte înţepăturile şi ironiile pe care şi le aruncau de cînd se ţinea minte şi pe el. Pe măsură ce treceau anii, aceste ironii se făceau mai fine. Privind din afară, putea să pară că în familia Kokzars domnesc pacea şi buna înţelegere, dar băiatul simţea că o bună parte din fierea mamei se revarsă în cupa vieţii tatălui, iar acesta, la rîndul său, era nevoit să mai ia cu rindeaua din concepţiile despre viaţă ale mamei. Era o femeie blîndă, căreia îi trecea iute supărarea, avusese de gînd chiar să-l invite la nunta lui Girts pe unchiul Juris — poate că unchiul Juris s-a schimbat, poate că nu mai ciupeşte femeile, în dreapta şi-n stînga — de această orbire a ei făcea haz tata destul de des. Cu vreo cincisprezece ani în urmă, o tachina mereu pe mama din pricina unui lăcătuş Valdis, care chipurile punea ochiul pe ea de îndată ce intra în secţie cu peria, găleata şi cîrpa, la care mama răspundea zîmbind, tu, moşule, eşti ăla care te holbezi la Karlina. Pînă astăzi Girts nu ştia ce-a fost cu Valdis, ce-a fost cu Karlina, dar în familia Kokzars, discuţiile nu ajungeau dincolo de aceste vorbe : „punea ochiul" sau „te holbezi". Datoria îi îndemnase pe părinţii lui să rămînă credincioşi unul altuia ? Sau dragostea ? Prea multă duioşie nu se simţea în relaţiile lor. Girts era perfect conştient că tocmai fidelitatea pe care ei şi-o păstraseră îi dăruise calmul şi încrederea la gîndul căsătoriei cu Irena. Poate că părinţii lui prevăzuseră şi acest lucru ? Află dacă mai poţi. Girts nu discuta niciodată cu tatăl său lucruri mai serioase şi acum n-avea să mai discute niciodată, căci strungarul universal de categoria a şasea, un bătrîn cam tare de ureche, care şchiopăta uşor, dar în rest era destul de vioi, stătea culcat acum în groapa umedă, într-o ladă de lemn îngustă şi incomodă.

Cine se afla la volanul automobilului care provocase accidentul ?

Profesorul Vesteturs de la şcoala sportivă.

Maşina îi aparţinea, avea permis de conducere şi declară inspectorului de la circulaţie că el era la volan, totuşi accidentul a fost atît de absurd şi inexplicabil, încît s-a născut pe bună dreptate bănuiala că la volan se aflase

probabil unul din însoțitorii săi, vreo rudă sau vreun prieten, care n-avea permis, nu știa să se orienteze într-o situație complicată, iar Vesteturs nu făcuse decît să ia vina asupra lui. După ciocnire, Girts își pierduse pentru scurt timp cunoștința și mai tîrziu nu-și putea aminti defel care dintre chipuri, acele pete difuze, se afla la volan.

Irena a avut noroc, alegîndu-se doar cu spaima și cîteva vînătăi.

Agentul de circulație, locotenentul Osis, sosit la locul accidentului, era prieten cu Vesteturs. Ba mai mult decît atît, nu era numai prietenul lui, ci avea de gînd să se însoare cu verișoara acestuia. Osis și Vesteturs fuseseră cîndva colegi la școala medie, în colțul acela de provincie ; în clasa a unsprezecea se împrieteniseră, se duceau împreună la scăldat, ședeau în aceeași bancă, se ajutau reciproc, dar după terminarea școlii viața îi îndreptase pe fiecare pe drumul său, uitaseră unul de altul, nu mai simțiseră nevoia să se vadă. După satisfacerea serviciului militar, locotenentul Osis fusese repartizat de comsomol să lucreze la circulație și în cîțiva ani realizase destul de mult în lupta cu contravenienții pe șoselele din raionul său.

Între timp, Vesteturs absolvise institutul de cultură fizică și devenise profesor la școala sportivă. Concediul și-l petrecea cu nevasta și fiul la țară, la părinți. În acești ani, Vesteturs se schimbase mult, în linii mari părea că totul a rămas în ordine, totuși crăpături mărunte, abia vizibile, începeau să se întindă pe edificiul concepției sale despre lume.

Dacă cineva din ai lui construia pe malul mării un castel de nisip, Vesteturs îl năruia cu plăcere, călca în picioare turnurile cu galerii, răsturna la pămînt balcoanele și logiile, astupa șanțurile de apărare, bombarda fără milă, cu obuze de nisip, fortificațiile înălțate. Uneori se furișa pînă la băiețelul său cu un bulgăre uriaș de nămol și încerca să-l îngroape pînă la genunchi în mîl, în grămada de alge marine, bombănind întruna că în viață trebuie să te obișnuiești de mic și cu un mediu înconjurător ca ăsta, nu prea parfumat. Dacă băiețelul începea să urle, își bătea joc de el, îl făcea fricos. Lui Vesteturs îi plăcea să se strecoare, cu mîinile mînjite de nisip ud, pe la spatele unor fetițe și să le murdărească. O considera ca o glumă bună, ca un semn de simpatie și atenție. Vesteturs mai avea și obiceiul stupid să comenteze cu glas tare înfățișarea trecătorilor, îmbrăcămintea sau comportarea lor, să facă tot felul de observații îndrăznețe, de altfel uneori destul de întemeiate, cu privire la croiala unui costum sau a unei rochii. Văzînd un bărbat cu barbișon, începea să behăie ca un țap, iar dacă trecea o femeie cu rochie lungă, spunea : ia te uită, a consumat o bucată întreagă de material, s-a înfășurat în el, pesemne că are picioarele strîmbe !

Verișoara lui Vesteturs, aleasa inimii locotenentului Osis, era o fată liniștită și timidă, poreclită încă din școală „adorabila făptură“ ; locotenentul se îndrăgostise de ea pînă peste urechi, adică ce urechi, pînă peste norii de

deasupra capului ei. La o aniversare în familie îl întîlni și pe Vesteturs, băură împreună, își amintiră de școală, de ștrengăriile făcute, de bătăi, de pozne și locotenentul își zise că Vesteturs a rămas același băiat simpatic și tovarăș bun, ca în clasa a unsprezecea a școlii medii, că studiile superioare nu i se urcaseră la cap. E drept, Vesteturs îl împunse într-un fel pe Osis, în legătură cu profesiunea aleasă, dar adăugă că acum se va putea simți mai liber pe șosele, căci în sfîrșit a apărut un om de-al lor și la inspectoratul pentru circulație auto.

Sosind la locul accidentului, locotenentul aprecie dintr-o dată situația și își dădu seama că Vesteturs nu poate ieși curat din această poveste. Cel mai rău era faptul că, discutînd cu Vesteturs, simți de la distanța de cîțiva metri mirosul de băutură. Și însoțitorul acestuia, o rudă mai îndepărtată, era beat. În timp ce locotenentul îndeplinea formalitățile, întocmea procesul-verbal, făcea măsurători, telefonul fără fir, aidoma tamtamului din junglă, funcționa de zor și în mai puțin de un sfert de oră la fața locului apărură prietenii și neamurile lui Vesteturs. Pînă acasă nu era departe, doar vreo doi kilometri pe șoseaua principală.

Acolo îl așteptau oaspeții adunați, iar Vesteturs le aducea niște pește pentru cină. N-apucase însă să ajungă cu bunătățile la destinație : calcanul și peștișorii afumați se împrăștiaseră prin mașina cu tapițeria galbenă. Rudele făcură cerc în jurul locotenentului, rugîndu-l

să nu fie prea aspru, să nu-l ducă pe Vesteturs la spital pentru testul de alcoolemie.

— Tovarășe Osis, i se adresă locotenentului un bărbat uscățiv, mirosind a băutură, și-l luă de cot, ca să fie mai convingător, la ce-i nevoie de testul ăsta ?

Locotenentul își trase mîna.

— Cine sînteți ? întrebă el.

— Sînt unul din oaspeții lui Harijs, lămuri bărbatul uscățiv. Ce cîștigați dacă veți dovedi că Harijs era băut și-l băgați la trei ani, în loc de un an și jumătate ? Nici un an și jumătate de închisoare nu-i puțin.

— Ați făcut închisoare ? întrebă Osis, în timp ce trecea în procesul-verbal stricăciunile pricinuite automobilului.

— Nu, n-am făcut, dar știu, se enervă uscățivul. Și ăsta e un termen insuportabil de lung ! Iar trei ani sînt chiar o veșnicie. Dumneavoastră nu puteți să înțelegeți.

Într-adevăr, locotenentul își aminti că îl văzuse pe bărbatul acela în casa în care, după vreme îndelungată, îl întîlnise din nou pe Vesteturs, dar Osis îi uitase și numele și ocupația ; și parcă asta avea vreo importanță ? Era un oaspete de-al lui Vesteturs.

— Nu vreau să vă amintesc de prietenia ce vă leagă de Harijs, dar gîndiți-vă și singur, s-a produs o întîmplare tragică, viața pensionarului nu-i mai poate fi înapoiată prin nici o sentință judecătorească, oricît de drastică ar fi ea ! De ce nu vă gîndiți, fiți uman ! Îndatoririle de serviciu și steluțele de pe epoleți nu vă pot răpi posibilitatea de a gîndi, de a

judeca sănătos și de a aprecia! Nu vă pripiți, procedați logic. Vesteturs a nimerit într-o situație și mai îngrozitoare decît decedatul. Viața lui e terminată. Fie-vă milă, doar sînteți vechi prieteni. Nu vă trădați propria prietenie.

Asta era prea de tot.

Dar ce spunea Vesteturs?

— Nu fi porc, locotenente!

Firește, locotenentul își dădea seama că starea de ebrietate, ca fapt ce agravează vinovăția, poate să complice mult soarta lui Vesteturs și la un moment dat se simți copleșit de apatie. Desigur, cetățeanul Julijs Kokzars a murit, poate că, într-adevăr, ar putea renunța la test, ca să-l cruțe pe Vesteturs?

Ascultîndu-l pe bărbatul cel uscățiv, bun de gură, locotenentul simțea cum se trezește și crește în el sentimentul de dezgust. Vesteturs, vărul „adorabilei făpturi“? Sînt în relații bune, toți Vesteturs-ii reprezintă un clan strîns unit, ai lor nu pot fi vinovați niciodată, vinovați sînt alții, ei nu pot avea nimic comun cu cei ce merg împotriva „lor“, nici un fel de legături de rudenie, și ce va spune „adorabila făptură“? Pensionarul stins din viață? Cum s-a exprimat musafirul acela? Viața e ca o lumînare, ce poate fi stinsă. Și într-o anumită încăpere se va lăsa întunericul. Și-atunci? Poate să nu-l ducă la test? Musafirul continua să-l bombardeze pe locotenent cu cuvintele, ochii săi cenușii străluceau de mulțumire că tocmai el este acela care l-a convins pe Osis să nu trădeze prietenia. Să nu trădeze? Oare Vesteturs nu săvîrșise o trădare în clipa cînd se

așezase la volan în stare de ebrietate? Locotenentul era un om cum nu se poate mai cumsecade, în alte condiții el și-ar fi îndeplinit datoria, fără nici o ezitare, neținînd seamă de nici o rugăminte, totuși de data aceasta situația lui era într-adevăr critică, orice s-ar spune, Vesteturs îi era prieten. Ba mai mult, Osis avea de gînd să se înrudească cu el.

Cele două victime, Girts și Irena Kokzars, erau atît de uluite de moartea bătrînului încît nici nu le-a trecut prin cap să ceară ca Vesteturs să fie trimis la spital pentru testul de alcoolemie.

Astfel, locotenentul era liber să procedeze după cum va găsi de cuviință.

Desigur, în ochii rudelor, ai prietenilor, ai musafirilor lui Vesteturs, el, locotenentul Osis, era un tipicar, un chițibușar îngrozitor, care scormonește prin fiarele însîngerate, numai ca să-l bage pe Vesteturs la închisoare cît mai mult peste pedeapsa minimă prevăzută de lege. Cine avea nevoie de acest lucru?

De o noțiune ca „simțul dreptății“ acești oameni nici nu auziseră. Poate doar în copilărie, cînd erau la școală? Dar teascul vieții, care-i făcuse să treacă prin atîtea, le scosese încet, dar sigur din memorie acele cuvinte.

Adevărul? Dorința de a restabili adevărul?

Dorința de a restabili adevărul li se părea acestor oameni curată aiureală. La ce bun, dacă vinovatul va primi și așa o sancțiune severă?

Ascultînd în larma generală rugămințile, tot felul de observații, insulte, amenințări, da-da,

chiar și amenințări, locotenentul șovăia, nu știa dacă trebuie să persiste în intenția sa de a restabili adevărul : să afle dacă cetățeanul de la volan era beat ? Întocmai, cetățeanul Vesteturs, nu prietenul Harijs. Și în general — oare el fusese la volan ? Se va schimba ceva dacă aceste fapte vor fi elucidate ? Julijs Kokzars a murit. Locotenentul voia să îl răzbune, pedepsind pe infractori ? Nu, nici nu se gîndea la răzbunare. Vesteturs era prietenul lui, dar locotenentul știa de asemenea că el se află în acest post pentru a apăra drepturile cetățenilor garantate prin lege.

Testul pentru stabilirea alcoolului în sînge a fost făcut.

Experții au verificat și posibilitatea că o altă persoană s-ar fi aflat la volan.

Pe ebonita volanului s-au descoperit amprentele lui Vesteturs. Aceleași amprente erau și pe maneta schimbătorului de viteze. Oglinda retrovizoare cu tijă cu tot, din interiorul mașinii, era deformată. Vesteturs avea deasupra tîmplei drepte o rană prelungă. De pe oglindă s-au luat picături de sînge pentru a fi analizate în laborator, de pe cioburi expertul a cules bucățele de piele zdrelită. Analiza sîngelui și a țesutului a demonstrat că Vesteturs a fost rănit, lovindu-se cu capul de oglindă.

S-a mai stabilit că Vesteturs putea fi rănit în acel loc numai dacă stătea la volan.

Pe pieptul lui nu s-au descoperit urmele caracteristice loviturilor și zgîrieturilor pe care le au de obicei șoferii aruncați de inerție peste

volan. Schiorul Vesteturs avea mîini puternice, în clipa accidentului el izbutise să se apuce bine de volan.

Vesteturs a fost condamnat la doi ani închisoare : condusese în stare de ebrietate, depășise viteza admisă în condițiile de drum și de trafic date, pierduse controlul asupra mașinii, provocase un accident, din pricina căruia murise un om și un altul fusese rănit, produsese de asemenea importante pagube materiale.

În acest timp, locotenentului Osis i-a fost dat să primească mai multe telefoane anonime, era trezit chiar în toiul nopții, și glasuri de bărbat, înăbușite și îndîrjite, îl preveneau să se gîndească la viitor, la viața lui, căci nu este atît de invulnerabil, că este nevoit uneori să patruleze pe șosele, că vreun camion întîlnit în drum ar putea avea unele defecțiuni tehnice, că ar trebui să cibzuiască bine la acest lucru.

Răutatea se cocoțase pe umărul timpului, ca șoimul sub bonetă, așteptînd pe cel care va ridica boneta și va lăsa răutatea să țîșnească în înalturi. Poate că acest om va fi Vesteturs cînd se va întoarce de la închisoare, despre asta se vorbea pe șleau în apelurile acelea anonime la telefon, adăugîndu-se că nici ei înșiși nu s-ar da în lături să smulgă boneta și să sloboadă șoimul la vînătoare.

Căsătoria devenea tot mai nesigură. Logodnica nu mai voia să se întîlnească cu locotenentul Osis, acest monstru care, îndeplinindu-și îndatoririle de serviciu, sacrificase prietenia.

Sentimentele împotriva adevărului, așa explica Osis situația. Fiecare om are inimă, nu

toţi au însă şi raţiune, la ce te poţi aştepta de la prietenii, rudele, colegii de serviciu plini de sentimente, dacă chiar aceşti colegi se aflaseră în maşină sau îl trimiseseră pe Vesteturs după peşte, ştiind prea bine că proprietarul automobilului a băut zdravăn ?

Vesteturs nu era singur, adunătura de oaspeţi şi simpatizanţi nu putea să rămînă indiferentă, obiectivitatea rece aparţine cerebralilor şi străinilor, complicii poartă întotdeauna ochelari de cal.

Locotenentului îi rămase în minte interiorul maşinii cu tapiţerie galbenă prin care se împrăştiaseră la întîmplare calcanul şi peştişorii mirosind a afumătură proaspătă.

Capitolul al cincilea

DATE PERSONALE

Girts Kokzars, reporter sportiv, fără studii superioare, treizeci şi cinci de ani, înalt, viguros, cu umeri laţi, cu picioare puţin strîmbe, ca de cavalerist, părul închis la culoare, faţa prelungă, ochii albaştri, privirea deschisă, dinţii albi, fără semne particulare, nefumător, de fapt şi nebăutor, cu băutura are de-a face cam de două ori pe an. S-a născut la Riga, pe strada Miers, într-o locuinţă înghesuită, alcătuită dintr-o singură cameră. Tatăl a fost muncitor, mama — muncitoare. Soră-sa Vallia lucrează la fabrica de aparate de radio. Biografia : a absolvit şcoala medie, şi-a îndeplinit serviciul militar, după care a lucrat la comitetul DOSAAF [1] ca instructor de sport, sportiv el însuşi, alergător pe distanţe medii, şi-a luxat piciorul şi n-a putut ajunge mai departe de categoria întîi la opt sute de metri. Încă de pe vremea cînd lucra la comitet, s-a apucat de ziaristică. A scris reportaje, însemnări, articole care deschid dezbateri, este membru al Uniunii ziariştilor, de patru ani răspunde de rubrica sportivă a unei reviste cu profil larg.

---

1 DOSAAF (Dobrovolnoe obşcetvo sodeistvia armii, aviaţii i flotu) Asociaţia voluntară pentru sprijinirea armatei, aviaţiei şi flotei.

Căsătorit. La o săptămînă după nuntă a primit o locuință cu două camere în cartierul Grădinii Botanice.

Soția — Irena Kokzars, născută Berzina, douăzeci și doi de ani, studentă la facultatea de ziaristică, după părerea unanimă — joacă excepțional baschet, tot timpul liber și-l consacră jocului, antrenamentului, de cinci ani face parte din formația de bază a echipei naționale.

Nevasta lui Girts Kokzars este cu jumătate de cap mai înaltă decît el, fapt care nu-i împiedică să se poarte degajat chiar în societatea cea mai pretențioasă. Desigur, se mai întîmpla ca cineva să-și oprească pe ei privirea nedumerită, dar după cîteva ore petrecute împreună oamenii se obișnuiau cu această disproporție. Și unde scrie că soțul trebuie să fie neapărat mai înalt ?

Ea era o jucătoare de la nivelul al doilea.

Pe cine mai avea Girts dintre neamuri ? În afară de mamă și sora Vallia, o mătușă, sora mamei, cu soțul și cele trei fete încheiau cercul rudelor din partea mamei. Verișoarele erau măritate, avînd fiecare cîte un copil.

Cei doi copii ai Valliei — Egils și Mara — veneau deseori în casa lui Kokzars, dar, după ce s-a mutat la bunica, Egils a dat tot mai rar pe la unchi-său și nu i-a mai telefonat aproape deloc.

Arborele genealogic al familiei fusese scuturat zdravăn de cele două războaie mondiale, crengile lui se răriseră din pricina bolilor și

obuzelor, doar în ultimii treizeci de ani de putere sovietică acest arbore se îndreptase, înverzise și Girts nădăjduia să dea naștere la ramuri noi. Cu ochii minții se vedea adesea bătrîn de optzeci de ani, stînd în capul mesei, iar pe laturile ei — cei doi fii și cele trei fiice ale sale, cu nevestele, bărbații, copiii și nepoții. Acest vis patriarhal îi apărea destul de des, atunci cînd întîlnea pe stradă cărucioare de copil sau cînd trecea pe lîngă școli și grădinițe, totuși nu-i împărtășea Irenei dorințele sale. Baschetbalul nu era defel o piedică, în echipă jucau prietene de-ale Irenei, care aveau cîte unul sau chiar doi copii, și acum două tinere proaspăt căsătorite se pregăteau să devină mame, peste vreo doi ani ele vor relua antrenamentele, vor arunca din nou mingea la coș, și stînd în fața ecranului televizorului micuții bondocei vor încerca să o zărească pe mămica pe terenul de baschet, iar mai tîrziu vor veni chiar ei la meciuri și cu glăscioarele subțirele, răsunătoare, vor striga : „șai-ba, șai-ba !“ sau altceva, drept încurajare.

Dar înainte de toate Irena trebuie să-și termine facultatea.

Girts și-a văzut rudele în plen la înmormîntarea tatălui, fapt destul de trist : n-au găsit alt prilej ca să se strîngă toți laolaltă.

Rudele din partea tatălui ?

Avusese doi frați. Cel mare, care nu lăsase urmași, căzuse în Marele Război pentru Apărarea Patriei, lîngă Naro-Fominsk, apărînd Moscova, iar cel mic, Juris, cu o familie numeroasă, locuia în cartierul Ilguciem, în veci-

nătatea lui Girts. De la unchiul acesta Girts avea două verișoare și un văr. Cu unchiul Juris însă tatăl lui Girts nu păstrase relații bune : nepotrivire de caracter, cum se spune. Juris, un crai notoriu, era veșnic certat cu nevasta. Pe bărbații care nu încearcă să ciupească de fund orice femeie întîlnită în cale, pe asemenea bărbați Juris îi considera niște homosexuali potențiali. Unchiul Juris nu cunoștea noțiuni ca „onoarea familiei“ și „moralitatea“, considera că acestea au fost născocite pentru a-i zăpăci la cap pe școlari.

Cel mai curios era că verișoarele și vărul lui Girts erau complet opuși tatălui lor. Desigur era aici și un foarte mare merit al mamei, dar și natura poate cîteodată să facă o glumă, în aceeași familie — și gheață și foc, așa și sub acoperișul unchiului au crescut trei puritani convinși. O altă curiozitate era poate și mai mare decît prima. Unchiul Juris trecea drept mare băutor, despre el se spunea că votca nu-i tulbura niciodată mintea, pentru că minte n-avea deloc. Meșter la un atelier de filatură, unchiul Juris o ducea de minune și, cu toate apucăturile sale ciudate, nu fusese concediat, deoarece de mai mulți ani (sub influența alcoolului) era total impotent și mai departe de ciupituri nu putea merge. Întrucît familia lui Julijs Kokzars nu simțea deosebită nevoie să se întîlnească cu unchiul Juris, să-i asculte anecdotele scabroase, Girts îl vedea doar întîmplător pe stradă.

Dacă doriți să aflați mai multe amănunte despre concepția de viață a urmașilor unchiului, trebuie să spunem că verișoarele și vărul lui Girts erau oameni cu o purtare ireproșabilă, totuși nimeni nu-i iubea cu adevărat, nu-i invita, iar dacă îi invita era pentru prima și ultima dată, și din cauza acestei atitudini față de ei copiii unchiului Juris deveneau puritani și mai convinși, austeri și neclintiți.

Ei luptau cu și mai multă rîvnă împotriva slăbiciunilor omenești, propovăduind prohibiția, monogamia, interzicerea divorțului, înființarea unor lagăre pentru alcoolici și psihopați (fără îndoială, propriul lor tată ar fi fost printre cei dintîi pe care ar fi dorit să-l plaseze acolo), ba mai cereau și pedeapsa cu moartea pentru orice criminal, indiferent de natura crimei. Programul lor maximal, îmbrăcat în formulări corecte din punct de vedere politic, trezea oarecare teamă.

Iată acum și unele confesiuni ale lui Egils.

De ce am plecat de la școala sportivă ? N-am ținut la efort. La antrenamente solicitarea era atît de mare, că în drum spre dușuri abia îmi tîram picioarele, cum ajungeam acasă mă trînteam în pat și adormeam, mort de oboseală. Ce-mi trebuia asta ? Voi, cei mari, ne-ați împuiat capul cu tot felul de lucruri, pe deasupra mai citim ziare, cărți, printre ele și unele ce nu ne sînt destinate, și înțelegem prea bine că dacă va începe acum Cel de-al Treilea, nici n-apucă nimeni să se trezească, ne vom carboniza în paturi, ca păpușile-țintă pe poligon. Înainte, din clipa începerii Lui, treceau cel puțin cîteva ore, măcar cîteva minute, ba chiar și cîteva zile ; înainte de a primi moartea, omul

apuca să se deprindă cu ideea că Asta a început, omul se pregătea, se supunea inevitabilului, și dacă rațiunea ne spune că Cel de-al Treilea este imposibil, căci există bunul simț, știm că pe lume există oameni cărora puțin le pasă de bunul simț. Unchiul Girts își face acum serviciul la poligon și sînt liniștit, dar nu pentru că el mă apără. Nu, după părerea mea, omul nu înseamnă acum nimic, pe mine mă apără tehnica sau, dacă doriți, omul de lîngă tehnică, căci dacă n-ar fi tehnica poate că demult ne-am fi carbonizat cu toții. Tehnica este totuși lucrul cel mai de seamă. Nu știu dacă este o afirmație sau o întrebare, dar acest gînd nu-mi dă pace, am învățat la școală, ba citesc și singur în cărți că lucrul cel mai de seamă e omul, dar deocamdată văd că omul tinde mult mai mult să dea naștere la tehnică nouă, în loc să dea naștere omului nou. Nu mă refer la actul primitiv al nașterii, de acest lucru se ocupă toți cei care au o cît de mică înclinație spre asta, eu mă refer la nașterea personalității umane. De ce m-am mutat la bunica? Ea măcar vorbește cu mine omenește. Dar tata? Pentru el nu există nimic mai important decît ziarul, televizorul, sticla de bere. Meciul de fotbal văzut la televizor îl interesează mai mult decît să stea de vorbă cu mine. Nu face decît să dea din mînă — bine, vorbim mai tîrziu. Mai tîrziu i se năzare să meșterească la motocicletă, să bea un pahar cu prietenii, pentru ei are timp. Simt că turbez cînd îi văd spinarea încovoiată profilîndu-se pe ecranul pîlpîitor al televizorului. Cîteodată mă mănîncă palmele să fac așchii din această cutie de lemn nenorocită! Curînd o să-l pupe cu nesaț, o să doarmă cu el în brațe, o să-l scoată cu el la plimbare. Acum toți, cui nu-i e lene, umplu străzile cu urletele tranzistoarelor, parcă e departe vremea cînd ecranele televizoarelor se vor lumina la fiecare colț? Dar mama? Ea este ocupată cu gospodăria, rufele, farfuriile, cratițele, tigăile, cu hainele, cu moda. Și ea stă la televizor dacă este vreun film cît de cît interesant. Mara are treburile ei. Atunci eu cu cine să stau de vorbă? Bunica n-are televizor, ea mă ascultă cu dragă inimă. E drept, sînt cu totul lipsit de ambiție, asta-i rău, poate că de aceea am încetat să mă duc la antrenament. A, da, am vrut să vă povestesc despre fete. Este o curiozitate pur omenească, cum de nu pricepeți? Fără cunoștințe nu se descurcă nimeni, iar dacă n-avem cunoștințe, tindem să le căpătăm, e abecedarul.

Iată explicațiile locotenent-colonelului Kruklinis de la inspectoratul de circulație auto. La prima vedere, ce mare lucru : cîteva indicatoare de circulație așezate cu perfidie — și niște șoferi amatori luați ca din oală, prinși cu contravenția. A rezultat un raport excepțional. Noi nu încurajăm însă asemenea lucrători. Căpitanul Pokis a rămas și astăzi doar căpitan, mai are mult pînă la steluța de maior. Asemenea inadvertențe, cînd datoria prost înțeleasă întunecă etica de serviciu, se întîlnesc în viață mult mai des decît am dori-o noi. Societatea noastră și instituțiile ei se găsesc într-un proces de perfecționare și noi, în munca noastră

de la inspectoratul de circulație auto, căutăm variantele optime, îmbunătățim componența cadrelor, dar în cursul acestor căutări este inevitabilă pătrunderea în mediul lucrătorilor noștri și a unor oameni veniți întîmplător, ca de altfel în orice altă ramură a economiei naționale ; căci și inspectoratul circulației poate fi socotit o ramură a economiei naționale, deși s-ar părea la prima vedere că inspectoratul nu creează nici valori spirituale, nici valori materiale, deși noi înțelegem perfect că și condițiile favorabile de circulație pe șosele reprezintă o valoare, condițiile favorabile de circulație pe străzi și autostrăzi sînt garanția păstrării multor vieți, a transportării la timp a mărfurilor și așa mai departe ; să nu trecem sub tăcere neajunsurile noastre, dar haide să ajutăm inspectoratul circulației auto să poată lucra mai bine. Și înțelegeți, tovarăși, că noi nu putem arunca oamenii ca pe niște coji de nucă, noi trebuie să oferim posibilitatea de a se îndrepta acelor oameni care s-au împiedicat pe undeva, rezervele noastre nu sînt fără sfîrșit, lucrători capabili, care-și cunosc treaba, sînt puțini, de aceea l-am transferat pe căpitan într-un raion mai îndepărtat, unde va avea mai puține posibilități să dea dovadă de inițiativă în verificarea perspicacității șoferilor, în situații asemănătoare.

Din păcate, am fost nevoiți să transferăm în alt raion și pe locotenentul-major Osis, care a fost avansat. Trebuie să menționăm că elementul mic-burghez este foarte stăruitor și răzbunător în furia sa. Locotenentului nu i s-a iertat principialitatea de care a dat dovadă în

elucidarea cauzelor accidentului. S-a văzut că există destule posibilități de a otrăvi viața unui om, fără a încălca legea, indivizii aceia înrăiți posedau o fantezie rafinată, dar se țineau la o distanță respectabilă de lege. A trebuit să cedăm, acum lucrează în sectorul acela un alt inspector, care va face ordine la fel de bine ca Osis.

Cum de s-a putut întîmpla că, atunci cînd a fost oprit, Pingerots a scăpat fără nici o sancțiune, deși era beat ?

Inspectorului în cauză îi murise nevasta cu o săptămînă în urmă. Superiorii îi acordaseră cîteva zile libere pentru înmormîntare, apoi el mai avusese de rezolvat niște treburi urgente, tot felul de probleme în legătură cu fetele lui : Ivonna, de doisprezece ani, și Sarma, de nouă ani. Izbutise să găsească o femeie cu ziua, care să le gătească, ca să aibă ce mînca la prînz, cînd se întorceau de la școală. În ziua aceea, inspectorul ieșise prima dată la lucru. Firește, se întorcea cu gîndul mereu la boala nevestei — un cancer dignosticat prea tîrziu — la lupta dintre medicină și boală. Medicina a fost silită să capituleze, se întîrziase cu operația, doctorii n-au putut decît să urmărească în tăcere cum se stinge bolnava, chin care a durat trei luni. S-a făcut tot posibilul ca sfîrșitul să fie fără dureri, și în mintea lui era încă proaspătă ultima vizită la spital, cînd revenindu-și pentru scurtă vreme nevasta îi spusese zîmbind :

— Mă simt foarte bine, nu mă mai doare nimic. Peste o săptămînă o să-mi facă ieșirea

din spital. Acum dorm nopțile. Dorm adînc și mult !

El îi povestise despre fete, despre cunoscuți și prieteni, despre serviciu, despre filmele noi, căci amîndoi erau mari amatori de cinema, nu lăsau să le scape nici o premieră. Terminînd ce avea de spus, văzu că nevastă-sa adormise. În timp ce vorbea privise pe fereastră, ca să nu-l podidească lacrimile la vederea chipului drag, atît de slăbit, de nerecunoscut.

Cînd îl oprise pe Pingerots și recunoscuse la volan figura încrezută a scenaristului, în amintire îi apăruse sala plină a cinematografului „Riga" și el cu nevastă-sa așezați în rîndul al cincisprezecelea, la premieră.

Soții schimbaseră atunci între ei zîmbete complice, văzîndu-l pe scenaristul spilcuit și bine hrănit. Printre cineaștii îmbrăcați pestriț și extravagant, Pingerots apărea ca un birocrat model. Filmul însă s-a dovedit interesant, de altfel, acum puteai să-l omori că nu-și mai amintește despre ce era vorba ; și iată, toate laolaltă :pierderea suferită recent, amărăciunea și singurătatea, dorința vagă și chinuitoare de a-și aminti subiectul filmului, constatarea plină de tristețe că-i fusese dat să petreacă atît de puține clipe fericite cu nevastă-sa și alte gînduri sîcîitoare, străine — dar despre ce-o fi fost totuși filmul, nu știu ce întîmplare, o poveste de dragoste — da, întocmai, numele scenaristului Pingerots, este chiar el, cu înfățișarea lui de birocrat, n-are nimic de boem, întotdeauna corect îmbrăcat, întotdeauna în costume de culoare închisă, cu cravată neagră, un om serios, nimic suspect, nu pare băut, aha, iată se apropie un șofer amator, un tip cu un aer foarte flușturatec, stop, vă rog, trageți pe dreapta, așteptați un minut, termin îndată cu Pingerots, actele sînt în ordine, revizia tehnică a fost făcută, n-are nici o perforație în talon, oprindu-se a stins semnalul luminos, a tras frîna de mînă, are permis de șase ani împliniți, privește nepăsător prin parbriz, ei, și ce dacă, nu-i deloc obligat să-l mănînce din ochi pe inspector, s-a uitat la el de vreo două ori, și gata, ajunge, are privirea senină, puțin înfumurată, de parcă ar privi prin tine, da, atunci, după premieră, Lenocika și cu mine ne-am dus la restaurant, parcă la „Astoria", am mîncat pui *tabaka*, am băut vin, dar el n-o fi cumva beat ? Stă degajat, poate puțin gîrbovit, de altfel, intelectualii se disting rar printr-o ținută frumoasă, are un ten bolnăvicios, poate suferă de ficat, iar cel de colo dă semne de nerăbdare, vezi Doamne, este grăbit, stop, trageți pe dreapta, am lungit-o prea mult cu scenaristul, de obicei nu fac așa ceva, bine, poate să plece, ce rînd s-a format, n-are decît să plece, luați actele, așa, a semnalizat, a deblocat frîna de mînă, a pornit lin, așa cum se cuvine.

În alte condiții, ochiul experimentat al inspectorului ar fi observat de îndată poziția înțepenită în care ședea Pingerots, inspectorul era un copoi încercat, cu un fler deosebit, dar tragedia petrecută în familie, înmormîntarea ce abia avusese loc îl împiedicau să lucreze cu obișnuita lui competență, la aceasta se mai

adăuga și faptul că-l văzuse cîndva pe Pingerots pe scenă ; așa scăpase Pingerots, fără să intre la apă, și se încrezuse în faptul că se poate așeza beat la volan.

Oare îl așteaptă soarta lui Vesteturs ?

Foarte posibil.

Înseamnă că în republică trăiește un om pe care îl așteaptă soarta lui Julijs Kokzars.

Julijs Kokzars, născut în anul 1909, strungar de înaltă calificare, a murit în automobil, cu centura de siguranță prinsă, fără nici o lovitură, fără nici o zgîrietură. Moartea a venit la el cu praf de asfalt, cu gust de cauciucuri. În vinele morții care a venit să-l ia curgea benzină. Costeliva a sosit, mirosind toată a unsoare de mașină, înfășurată într-un giulgiu de praf de asfalt, cu cercei de segmenți la urechi, călare pe radiator, agitînd în mînă manivela, în locul coasei tradiționale. Julijs Kokzars a lăsat în urma sa nevastă, copii, nepoți, o viață bine orînduită, îndestulată ; ieșind la pensie ar fi putut să trăiască după placul inimii, să pescuiască, să facă dulgherie, să strunjească uneori și la uzină cîte o piesă mai complicată, să citească ziarele, să comenteze conflictele ivite pe plan mondial, și să îmbătrînească încetul cu încetul.

Tatăl lui Julijs Kokzars, muncitorul metalurgist Janis Kokzars, se născuse în anul 1877 și murise în octombrie 1916. Moartea venise la el zburînd prin văzduh sub forma unui obuz, se prăbușise lîngă el, înălțase o fîntînă arteziană de noroi negru-verzui, moartea își ridicase coasa zimțată de schijele obuzului, Janis

Kokzars murise cu fața îngropată în noroi, lăsîndu-și nevasta, mantaua soldățească și trei băieți de zece, șapte și trei ani ; mai lăsase în urmă pe părinții săi, războiul, sîngele, noroiul și gemetele camarazilor.

Tatăl lui Janis Kokzars — fierarul Martins Kokzars, născut în anul 1837, își îngropase fiul și se sfîrșise în 1923, la vîrsta de optzeci și șase de ani, în patul mîncat de cari, pe salteaua de paie, lăsînd după el nevasta și nora cu nepoții — Valdis de șaptesprezece, Julijs de paisprezece și Juris de zece ani ; bătrînul fierar își lăsase familia în nevoie, sărăcie și deznădejde, Julijs și Valdis plecaseră de acasă să-și cîștige traiul, pentru că toate economiile familiei se topiseră pentru a-l înmormînta cum se cuvine pe bunic.

Tatăl lui Martins, Jurgis Kokzars, tot fierar, se născuse în 1802 și murise în 1881, după cum se vede și el la o vîrstă destul de venerabilă, dar încă plin de vigoare și dragoste de viață. Moartea îl surprinsese în curtea propriei sale fierării, sub înfățișarea unui armăsar nărăvaș cu părul strălucitor și greabănul gros. Era o dimineață senină, călduroasă, bătrînul fierar turnă cîteva găleți cu apă în fața fierăriei, ca să nu se ridice praful cînd se vor zbuciuma caii la potcovit, pe urmă își umplu cu tutun pipa scurtă, o aprinse cu grijă și se așeză la umbră, urmărind cum potrivea fiu-său o potcoavă pe copita unui armăsar. Țăranul ținea armăsarul de dîrlogi, băiatul îl apucă de picior, dar nu izbuti să-l stăpînească ; mîniat, bătrînul își lăsă pipa deoparte și prinse să le arate

cum poate un singur om să se descurce cu un fleac de treabă ca asta, dacă nu este înțepenit de frică. Jurgis Kokzars înhăță piciorul armăsarului, îl strînse între genunuchi și animalul, simțind o mînă de fier, se domoli, dar loviturile ușoare și precise de ciocan, care făceau să pătrundă cuiul potcoavei, l-au înnebunit. Armăsarul se smuci, bătrînul rămase așezat pe vine în mijlocul curții. Apoi se ridică, se clătină, cei aflați în apropiere văzură cum i se stinge privirea, el întinse mîinile, de parcă mergea pe pipăite în întuneric, mișcă buzele și spuse :

— Hai, stai să-ți arăt ! Desfăcu brațele în lături, ca și cum ar fi vrut să îmbrățișeze pe cineva, și se prăbuși în praful curții.

După străvechi hrisoave se mai știa că tatăl lui Jurgis Kokzars, tot fierar, cu numele de Janis, primea soldă în armata rusă și căzuse ca grenadir pe cîmpul de luptă în războiul cu Napoleon. Locul unde se află mormîntul lui nu este cunoscut, nu mormîntul lui Napoleon, ci al lui Janis Kokzars.

Mai departe, în adîncurile fîntînii nu se vede nimic. Doar presupuneri vagi și legende. Legenda cea mai viabilă și mai persistentă (căci există și legende sărace, confuze) — cea mai viabilă și persistentă legendă circula despre fierarul poreclit Ozolvals sau Ciomagul de Stejar, străbunul neamului, răpus în lupta cu cavalerii-fiare lîngă Saule. După înfrîngere, Ciomagul de Stejar a fost ars pe rug, fusese un om cu o putere nemăsurată, viteji ca el n-au mai existat în neamul lor, de aceea și

urmașii lui au purtat numele de Ozolzars, Creangă de Stejar, nu Ciomag de Stejar, și cu mult mai tîrziu, cînd au început să apară numele de familie, din cine știe ce pricină, au fost trecuți în hrisoave drept Kokzars, ceea ce înseamnă numai Creangă de Arbore. În orice caz evoluția numelui este o dovadă a modestiei și lipsei de exigență a neamului.

Dincolo de bătălia de la Saule nu s-a putut descoperi arborele genealogic al Kokzars-ilor. Rădăcinile li se pierd în bezna veacurilor.

De unde au venit strămoșii neamului în Țările Baltice ? Din India, prin răsăritul Europei ? La rădăcini n-au decît să ajungă oamenii de știință, noi putem să le semnalăm numai vitalitatea.

Neamul își îndreaptă ramurile.

Își desface frunzișul.

Căsătoria este un altoi pe arborele neamului.

La nuntă ar fi putut să-l poftească și pe unchiul Juris, trebuie să recunoaștem că pe tema asta tata și mama s-au certat în lege.

Să facă o nuntă mare ? Unde ? Locuința nouă, pe care toți membrii familiei s-au dus s-o vadă, nu era încă terminată, se întîrziaseră lucrările de finisare, Girts n-avea chef să facă nunta în casa socrului, dar neputînd rezolva problema spațiului, fusese nevoit să cedeze, și nunta avusese loc în apartamentul lui Indrikis Berzins.

Mărimea locuinței, capacitatea de a primi oaspeți au determinat numărul invitaților.

Unchiul Juris n-a fost invitat.

Este puțin probabil că, venind la nuntă, s-ar fi purtat cuviincios, de la început s-ar fi cherchelit. Ca un adevărat alcoolic, se îmbăta de la al treilea păhărel ; îndată ce i se urca băutura la cap, începea să ciupească femeile de fund, cu un zîmbet libidinos. Nu-i greu să-ți închipui cum ar fi privit oaspeții asemenea apucături. Deși mama lui Girts continua să insiste cu sfială că trebuie să fie poftiți toți Kokzars-ii, Julijs replică în mod convingător că nunta va fi o petrecere pentru tineret, că apartamentul nu este extensibil, ba pe deasupra e casa socrului, ce să caute acolo un bătrîn ca unchiul Juris, tinerii nu sînt amatori de jocuri de cărți, acolo punctul tare va fi dansul și degustarea a tot felul de bunătăți. N-au fost invitați nici acei puritani, verișoarele și vărul. Se știa dinainte care le-ar fi fost atitudinea : ar fi privit cu un ochi critic fiecare cupă de șampanie închinată pentru fericirea tinerilor căsătoriți, ar fi condamnat lăcomia invitaților, iar în toiul petrecerii vărul s-ar fi ridicat și ar fi început să-i convingă că dacă vor continua să mănînce s-ar putea să-și pună sănătatea în mare pericol (parcă ce-au mîncat înainte nu le-a dăunat !), să lungească vorba despre coșmaruri, care chipurile se visează cînd ai stomacul prea plin.

Vărul puritan socotește că se poate lupta cu excesele numai prin abstinență. Cu recomandările politicoase și pline de tact ale dietologilor nu obții nimic, susține el. Nu-l taie capul pe verișor că părerile lui sînt pe-alocuri de nuanță brună, pe dosul lor.

Este nevoie de un om care să-i învețe pe ceilalți, susține el.

El crede cu sfințenie în formula sa. Este de acord, este gata să preia, a și preluat pe umerii săi povara deloc ușoară de păstor, dar lanțul muntos al ideilor sale este destul de pustiu, nu crește nici un fir de iarbă pe povîrnișuri, cu ce se vor hrăni oițele acolo ?

Este nevoie de un om ?

O parte a formulei este absolut corectă.

Fiecare femeie are nevoie de un om care să-i spună din cînd în cînd :

— Nu există pe lume ochi mai minunați ca ai tăi. Mersul tău mă înnebunește, de unde ai apărut așa cum ești ? Ce păr frumos ai și ce bine îți vine pieptănătura asta. Cum te ating, simt că nu mai sînt eu. Pot să rămîn lîngă tine ? Sînt atît de singur, numai tu îmi luminezi viața !

Girts și Irena au fost conduși la casa căsătoriilor într-o limuzină mare, neagră, un fel de sipet al fericirii încăpător, în automobile de lux ca acesta călătoreau numai funcționarii de stat de rang superior, și iată că mireasa și mirele erau provizoriu pe picior de egalitate cu cei sus-puși, împrumutarea acestor mașini de către casa căsătoriilor fiind, într-o măsură oarecare, o dovadă a grijii cu care societatea înconjoară familia — celula cea mai măruntă a structurii sale.

Este de la sine înțeles că Alex a fost naș, iar Valentina nașă.

Alex le-a povestit multe lui Girts și Irenei despre fratele mai mare al istoricului Ver-

manis, responsabilul casei căsătoriilor, om de vîrstă respectabilă. Era socotit pe bună dreptate cel mai remarcabil organizator de nunți în Țările Baltice, un adevărat maestru de ceremonii, statura lui masivă — aproape o sută cincizeci de kilograme — era încă o mărturie grăitoare a instituției de neclintit a căsătoriei. În timpul ceremoniei solemne, vocea lui frumoasă ar fi făcut să pălească de invidie pe orice pastor sau orator parlamentar, iar gesturile mărețe, chibzuite ale ritualului nupțial confereau evenimentului un caracter unic.

Ajunși la casa căsătoriilor, oaspeții aflară că, în ziua aceea, Vermanis nu oficia ceremonii nupțiale.

Locțiitoarea lui, de altfel o femeie drăguță, simpatică, oficia la fel de bine aceste ceremonii, Alex însă hotărî nu se știe de ce că nunta lui Girts și a Irenei trebuie să fie oficiată numai de Vermanis, și de nimeni altul.

Găsindu-l pe boss-ul casei căsătoriilor în biroul său, Alex încercă să-l convingă. Îi spuse că Vermanis n-ar trebui în nici un caz să scape un prilej atît de rar : căsătoria unei celebrități ca Irena Berzina cu o altă celebritate la fel de mare, ziaristul Girts Kokzars. După cum a reieșit, Vermanis o știa prea bine pe Irena Berzina, îi cunoștea meritele în sportul de performanță. Despre Girts Kokzars însă, e drept, auzea pentru prima dată, deși citea conștiincios ziarele și revistele. Auzind de Irena, Vermanis începu să șovăie, dar continua să refuze, tot mai încerca să scape pe motiv că s-a îngrășat prea tare în ultimul timp, că este ne-

bărbierit și în general nu mai oficiază căsătorii, că nici nu-l mai încape fracul negru, ba că n-are la el nici o cămașă curată, așa că nu va putea în nici un caz să-i căsătorească, măcar și din motive pur tehnice, da-da, ar fi frumos, dar din motive tehnice, vă dați singur seama, nu se poate face nimic !

Atunci Alex începu să-i descrie cum au petrecut ei două săptămîni de vacanță minunată la fosta moșie, unde se află acum o crescătorie de cai a sovhozului, pomeni că și fratele lui Vermanis se aflase acolo, dar că nu deschisese fereastra în acea noapte istorică, nu luase parte la golirea bidonului de cinci litri de vin, afișînd astfel lipsa lui de stimă față de viitorii soți, și de acea el, Vermanis, ca frate mai mare, nu trebuie să repete greșelile fratelui mai mic, ci trebuie să ispășească vina, în locul lui ; la urma urmei, ce contează motivele pur tehnice, el poate veni la ceremonie chiar în costumul său obișnuit, ba chiar îmbrăcat numai în cămașa de toate zilele. Și așa o să le facă o mare cinste. Că doar nu s-a transformat el, Vermanis, într-un sclav al ritualului, ci dimpotrivă a rămas stăpînul lui absolut.

Vermanis n-a mai rezistat la aceste argumente, s-a predat, s-a bărbierit la iuțeală cu mașina electrică, a scos din dulap o cămașă albă de dimensiuni uriașe și a trecut alături într-o odăiță, ca să se schimbe.

Bărbieritul, îmbrăcatul și celelalte pregătiri n-au durat mai mult de cinci minute, după care Vermanis a rostit discursul său cel mai solemn.

Avea discursuri pentru divorțați, văduvi și tineri căsătoriți. Pentru tinerii căsătoriți avea pregătite trei tipuri de discursuri. Primul tip de discurs îl adresa majorității soților, acest discurs era grav, solemn cu măsură și conținea toate informațiile necesare.

În al doilea tip de discurs punea mai multă căldură sufletească și sinceritate. Tonalitatea lui de bază o constituiau amabilitatea, o politețe rafinată, aprecierea importanței momentului, a caracterului său unic.

Al treilea tip de discurs îl rostea în cazuri rare, nici nu era de fapt un discurs, ci o compoziție artistică slăvind căsătoria în general și pe cea de față în special. Vermanis vorbea cu multă însuflețire, era un actor ieșit din comun, îmbinînd interesul său personal cu punctul de vedere oficial, acesta nici nu era un discurs, ci „Simfonia a noua" de Beethoven, și Girts cu Irena, atît de zîmbitori și ușurateci la începutul ceremoniei, au ascultat cu mare atenție partea de încheiere, înțelegînd poate abia atunci ce minunată și în același timp importantă este căsătoria.

N-a trecut nici o săptămînă de la sărbătorirea nunții, că tinerii au primit repartiția și, urcîndu-se în mașină, au pornit direct de la comitetul executiv raional la noua locuință, l-au găsit pe administrator, au luat de la el cheia și, în mijlocul camerei mirosind a vopsea proaspătă, s-au sărutat fără milă, pînă cînd au fost deranjați de noii locatari de sub ei ; aceștia veniseră să se plîngă că nu-și pot descuia cu nici un chip ușa, că au o cheie defectă și să-i

roage pe Girts și Irena să le dea voie să vadă apartamentul, al lor fiind absolut la fel.

A venit apoi vremea instalării.

Bătrînii, tatăl și mama lui Girts, s-au hotărît să mai rămînă un timp în vechea locuință din strada Miers, cu acordul verbal de la serviciul spațiului locativ, pentru a-i lăsa pe tineri să-și petreacă singuri luna de miere. Oficial se considera că în vechea locuință se fac reparații generale înainte de mutarea noilor locatari.

Reparațiile se lungeau.

În casa nouă, instalarea era în toi.

În fiecare zi tatăl se înființa la Girts cu lădița lui de scule. În subsolul casei de pe strada Miers avea destule rezerve de material lemnos : scînduri uscate, furnir, plăci de lemn aglomerat. Și iată că acum aceste materiale prindeau bine, în locuința lui Girts se făceau dulapuri în perete, rafturi de bucătărie și tot felul de alte adaosuri practice necesare.

Din păcate, omul nu este pregătit cu adevărat pentru viața de familie și primele săptămîni de gospodărie independentă erau asemănătoare chinurilor cuiva care nu știe să înoate și cade din întîmplare în apă.

Desigur totul ar fi mers cum nu se poate mai bine, dacă din cînd în cînd n-ai fi fost obligat să te scoli din pat, dar bucătăria, gătitul, curățenia și alte griji de care se ocupau pînă atunci părinții atît în familia lui Girts, cît și a Irenei, toate aceste griji așteptau să fie preluate de cineva. Tinerii și-au dat seama la timp că vesela trebuie totuși spălată, cînd în

chiuvetă crescu un adevărat Mont Blanc din tot felul de vase de bucătărie. Atunci soțul și soția se năpustiră cu forțe unite asupra vaselor murdare, iar inamicul lor — cești, farfurioare, linguri, furculițe — înregistră numeroase răni, unele farfurii fiind nevoite mai tîrziu chiar să iasă din competiție.

Irena își aminti că niște neamuri ale ei de la țară țineau în podul hambarului un cufăr vechi de zestre, de care n-aveau nevoie. Dorind să intre în posesia lui, l-au invitat pe Julijs Kokzars, ca mare specialist în cufere și sipete, să meargă împreună cu ei acolo, ei, și urmarea ne este deja cunoscută.

Întîmplarea tragică de pe șosea a tulburat seninătatea lunii de miere. Doar după înmormîntare Girts s-a dezmeticit cu adevărat, și-a dat seama de pierderea ireparabilă suferită și a văzut cîte treburi începute, dar neterminate i-au rămas moștenire. Rafturile din bucătărie erau făcute pe jumătate. Pentru dulapurile în perete era înjghebat scheletul, materialul pregătit, totul calculat, măsurat, la îndemînă, dar tata — animatorul și înfăptuitorul tuturor inițiativelor legate de amenajare — tata nu mai era. Fracturile de la coaste se vindecau repede, Girts aproape că nu stătea în pat, cum îi prescriseseră doctorii, ci se ocupa tot timpul cu dulgheria și tîmplăria. Ciudat, dar resimțea cel mai dureros singurătatea sa de fiu, cînd se apuca să dea la rindea o scîndură pentru raft sau cînd vopsea ușa dulapului, ori mai fixa cîte un șurub în ramă pentru mai mare rezistență. Și înainte, în vechea locuință, el stătea

cam rar pe-acasă. Într-o seară tîrziu, întorcîndu-se de la un meci de hochei, văzuse în cameră un necunoscut cam de vîrsta lui, care-i săpunea lui Julijs Kokzars obrajii, mînuind cu dibăcie un pămătuf.

Ia te uită, tata chemase bărbierul acasă !

Dar totul se lămuri pe loc. Băiatul era șef de atelier la uzina unde lucrase douăzeci și șase de ani bătrînul strungar-sculer.

— Mie-mi tremură mîinile pentru o treabă atît de fină ca bărbieritul, nu mai sînt bune, lămuri el, cînd fiu-său află numele bărbierului și funcția sa.

Pînă atunci bătrînul Kokzars nu-i mărturisise că nu mai poate să se radă, ca înainte, cu briciul tăios.

Muncitor emerit, fusese scos de curînd la pensie cu toate onorurile și iată, șeful de atelier trecea la două zile pe la bătrîn ca să-l bărbierească. Poate nu numai pentru asta, dar ca să mai și stea la taifas despre treburile uzinei, pe care Kokzars le cunoștea mult mai bine decît mulți.

În prima clipă, prezența bărbierului îl amuză pe Girts, ca și faptul că taică-său îi ascundea de o jumătate de an că mîinile nu-l mai ascultă. În prima clipă l-a amuzat, l-a mirat, dar mai apoi l-a deranjat.

Cum așa, șeful de atelier știe despre tata mai multe decît propriul său fiu ?

În clipele grele un străin vine să-l ajute pe Julijs Kokzars, în timp ce feciorul este ocupat cu treburile sale.

Un străin ?

Nu, un tovarăș de muncă ! Munca în colectiv pune bazele unei prietenii puternice și îndelungate. Poate că profesiunile diferite au însemnat prima fisură în relațiile dintre tată și fiu.

Ceva fusese pierdut pentru totdeauna și ei amîndoi, pare-se, înțelegeau acest lucru.

Așa cum înlătură briciul spuma de săpun, întîmplarea cu bărbieritul înlătură stratul superior, superficial, de pe relațiile dintre tată și fiu, îi îngădui lui Girts să vadă obrazul neted al nepăsării sale.

Da, dimineața, cînd tatăl pleca la lucru, feciorul încă mai dormea. Munca la redacție începea la unsprezece. Dacă nu erau întreceri sportive importante, Girts stătea în pat pînă la zece. După ce se scula, își făcea gimnastica de dimineață mergînd prin cameră în mîini, apoi se bărbierea, se spăla, se îmbrăca și, fără să mănînce, pornea fuga la redacție, auzind din urmă chemarea rugătoare a mamei dinspre bucătărie : băiete, gustarea te așteaptă în cuptor !

Într-adevăr, cine profita de acest mic dejun ? Gustarea îl aștepta întotdeauna în cuptor, dar numai rareori Girts mînca dimineața, și totuși mama pregătea cu stăruință și speranță, în fiecare dimineață, gustarea — pentru cuptor.

La orele unsprezece fix, Girts apărea la serviciu. Socotea că-i o rușine să întîrzie, în patru ani încă nu întîrziase niciodată, și colegii glumeau spunînd că-și pot controla ceasurile după el, uneori o și făceau, mutînd limbile ceasului înainte sau înapoi pe cadran, fără nici o șovăială.

Cu colegii de muncă era în relații bune, redactorul-șef știuse să alcătuiască un colectiv închegat. Tovarășii petreceau împreună de sărbători, dăruiau femeilor de ziua lor flori, bomboane, se interesau întotdeauna de sănătatea copilașilor, de problemele de familie, își arătau compătimirea cînd se iscau certuri, se bucurau de succese, dădeau bani cu împrumut, dar cereau și ei, fără jenă, cînd aveau nevoie.

Și după terminarea zilei de muncă, Girts mai avea destule obligații de serviciu de tot felul.

Întrecerile sportive aveau loc de obicei spre seară, el trebuia să fie prezent la ele, pentru a relata cititorilor săi cum s-au desfășurat, în afară de asta Girts scria pentru diferite ziare treceri în revistă ale evenimentelor sportive, articole care deschideau dezbateri.

Viața sportivă pulsa din plin în republică și Girts nu se putea plînge că n-are de lucru. Serile se întorcea acasă tîrziu, cînd tatăl dormea : schimbul de muncă la uzină începea la ora șapte, deci Julijs Kokzars se scula devreme.

La cină, stînd cu mama la bucătărie, Girts afla cele mai importante noutăți petrecute în curte, în casă, pe străzile învecinate.

Sîmbetele și duminicile Girts pleca din oraș cu prietenii. La sfîrșit de săptămînă, tatăl dispărea de acasă dis-de-dimineață, pe la ora cinci, luîndu-și un rucsac, undița sub braț și trăgîndu-și cizme lungi în picioare. Iarna, tata pleca duminica, cu autobuzul fabricii, să momească peștele pe lacul Peipus. Întreaga familie se reunea rareori la masă. Nu s-ar putea

spune că nu schimbau o vorbă cu lunile, dar nici nu exista o deosebită apropiere între tată și fiu.

De cînd își cumpărase mașina, împrumutînd o parte din bani de la Alex și ajutîndu-se și cu economiile familiei, Girts devenise și mai scump la vedere. Mașina cerea să fie întreținută ; aprindere cu tiristori, bujii Bosch, faruri contra ceții, anvelope radiale — de toate acestea Girts a trebuit să-și facă rost, rupîndu-și din timp pentru cîștiguri suplimentare.

După ce se însură și primi locuință, Girts parcă îl văzu cu alți ochi pe bătrîn. În primul rînd, era recunoscător părinților care se gîndiseră să le ofere posibilitatea, lui și Irenei, să stea un timp singuri și în același timp tata venea în fiecare zi cu sculele lui în casa nouă.

— De ce cari zilnic lada asta cu tine, las-o aici la bucătărie, nu se atinge nimeni de ea, îl sfătui Girts.

— Nu, răspunse bătrînul, un meșter adevărat are întotdeauna sculele cu el.

Pe ascuns de ceilalți, cînd tata era în coșciug, Girts îi vîrî în buzunar o rindea mică de tîmplărie, o unealtă fină și rară.

Dupa înmormîntare, viața începu să-și reia treptat cursul.

Irena nu era deprinsă cu gospodăria, nu era în stare nici măcar să pregătească un prînz cum se cuvine. De fapt, nu s-ar putea spune că nu deosebea o tigaie de o cratiță, totuși cunoștințele ei culinare erau atît de unilaterale, încît le puteai numi mai curînd neștiință

— chiftele cu cartofi prăjiți, asta era tot. Chiar cea mai simplă supă îi depășea posibilitățile.

Înarmat cu o carte de bucate, Girts îi sărea în ajutor și adeseori, cu ocazia veniri lui Alex și a Valentinei, în bucătărie se isca o adevărată harababură culinară, din care rezultau feluri de mîncare exotice, uneori comestibile, alteori nu.

Cînd Irena își reîncepu antrenamentul, apoi toamna și cursurile la facultate, ei încetară să gătească acasă, preferînd să mănînce la prînz la vreun expres bun.

Girts căuta să o ajute pe Irena la gospodărie.

Întorcîndu-se de la antrenament, ea îl găsea uneori la bucătărie, robotind pe lîngă mașina de spălat, stropit tot cu clăbuci de săpun — el turna întotdeauna prea multă apă sau punea prea multe rufe, și mașina de spălat împrăștia în jur spumă și stropi de apă.

Nici mama fetei, nici mama băiatului nu se amestecau în treburile gospodărești ale tinerilor.

— La atîta lucru o să-i taie pe ei capul, comentase Indrikis Berzins în sprijinul politicii sale de neamestec.

Da, socrul nu-i ajutase să găurească pereții, nici să dea scîndurile la rindea, dar numai datorită stăruinței lui primiseră tinerii casă aproape în aceeași zi cu verighetele. E adevărat că aveau tot dreptul la locuință. Familia Kokzars era demult înscrisă pe listă și aproape că le venise rîndul, totuși o lună mai devreme sau o lună mai tîrziu însemna foarte mult într-o situație atît de importantă cum e căsătoria.

Pe bătrîn l-au înmormîntat cu toată pompa.

Girts nici nu-și putea închipui că peste două sute de muncitori cu nevestele și copiii vor veni să-l conducă pe ultimul drum.

Reieși că Julijs Kokzars era o relicvă vie a uzinei, despre firea lui săritoare, inima lui sinceră, despre munca lui conștiincioasă, dibăcia și exigența profesională li se povestea tinerilor muncitori — erau niște adevăruri de netăgăduit pe care se cuvenea ca ei să le cunoască. Să măsori din ochi cu precizie de micrometru este o calitate ce nu poate fi dobîndită atît de simplu.

Julijs Kokzars era legat de tovarășii săi de muncă nu numai prin activitatea profesională, ci și prin relații omenești. Girts văzu pentru prima dată atît de mulți oameni plîngînd. Din discursurile de adio taică-său apărea ca un fel de sfînt al secolului al douăzecilea — un muncitor plin de viață, veșnic zîmbitor, cu părul rar și cărunt, cu tonsură de călugăr în creștetul lucios și trandafiriu, cu ochelari metalici pe nasul destul de proeminent. Dar asta spunea totul.

Înmormîntarea căzu ca o piatră grea pe sufletul lui Girts și pentru că pe neașteptate, de sub un voal negru, îl străfulgerară doi ochi și o voce răutăcioasă șuieră :

— Tu ești vinovat, numai tu, șofer bezmetic !

Era una dintre verișoarele puritane.

Poate că nu cunoștea împrejurările în care se petrecuse accidentul, poate că o spusese sincer mîhnită, dar mai mult ca sigur că se folosise de acest prilej ca să se răzbune pe Girts că nu fusese poftită la nuntă.

Oricît de nedreaptă părea învinuirea, totuși simți cum i se strînge inima.

Oare într-adevăr el, Girt Kokzars, este vinovat de moartea tatălui său ? Deși în fața legii a răspuns Vesteturs ? Vinovat ? Dezvoltînd această idee vina ar putea fi atribuită cu același temei și inventatorului automobilului, care ar fi vinovat de moartea tuturor celor ce pier în accidente de circulație. Absurd. Logica e logică, de ea nu te poți ascunde, dar sentimentul că este și el vinovat l-a chinuit destul de multă vreme. Coastele rupte se vindecaseră în două luni, dar rana sufletească pricinuită de accident îl durea mai departe chiar și atunci cînd începu să i se pară că tot ce s-a petrecut a rămas demult în urmă, că totul a fost uitat și prescris prin scurgerea vremii.

Cum s-a schimbat viața lui Girts după căsătorie ?

A fost nevoie să mai cumpere un divan.

Irenei îi plăcea să doarmă strînsă colac. În somn, îl împingea pe Girts din pat și dimineața se văita că n-a dormit bine. Cumpărară încă un divan, cu tapițerie gri, dar acum toată noaptea se mutau dintr-un pat în altul, pînă cînd se obișnuiră, în sfîrșit, să doarmă pe același divan, deprinzîndu-se fiecare cu poziția celuilalt.

Alex preluă toate grijile în legătură cu reparația mașinii.

Mama lui Girts nu se mutase din vechea locuință, șeful de la spațiul locativ se dovedi

un om înțelegător, el îi oferi văduvei lui Julijs Kokzars posibilitatea să mai trăiască un timp în mijlocul amintirilor sale și nu se grăbi cu reparațiile, poate pentru că nu era posibil să fie începute. La două-trei zile, Girts trecea pe la maică-sa s-o vadă. Probabil nu mai era mult pînă ea se va resemna și se va muta să locuiască cu tinerii.

Într-o noapte, Girts se deșteptă cu o senzație ciudată.

Irena nu era lîngă el. Genunchii ei nu-l mai împungeau ca de obicei, în coastă (Irenei îi plăcea să doarmă adunîndu-și genunchii aproape de bărbie). Divanul devenise dintr-o dată foarte lat. Cel mai straniu era însă faptul că Irena stătea întinsă alături. Girts nu se clinti, dar o simți întinsă în poziție de drepți, îi auzi răsuflarea egală. Se depărtase spre perete și parcă nu dormea.

Girts nu se mișcă. I se părea atît de ciudat că Irena se trăsese lîngă perete și nu dormea.

— Girts, îi auzi el deodată vocea surdă, ușor răgușită.

Afară, strada amuțise, undeva trecu un troleibuz, în foșnet de roți. Acum o să se petreacă ceva neobișnuit, o explicație sau o mărturisire, și Girts răspunse încet :

— Da ?

— Girts ? repetă Irena, dar altfel, parcă mirată.

Se deștepta adeseori în mijlocul nopții, dar acum trezirea ei era cu totul deosebită, de data aceasta vocea Irenei suna de parcă ar fi descoperit, trezindu-se, că nu se află în patul ei, ci pe marginea unui nor.

Girts îi apucă palma prelungă, îi sărută vîrfurile degetelor. Degetul mijlociu era înfășurat cu leucoplast. La antrenament Irena își rupsese unghia, astfel încît și noaptea degetul purta o coroniță albă.

— Ce este, măria-ta ? dădu glas Girts, cu duioșie, mîngîindu-i mîna.

— Girts ! repetă Irena.

Și altceva nimic.

Ceasul ticăia pe noptieră, măsurînd timpul, la începutul verii ei nu se cunoșteau încă, banda rulantă a vieții se învîrtea, tot mai departe, luneca înainte, omul poate oricînd să coboare pe pămînt, omul nu este o piesă pe banda rulantă a veacului, omul este un îndrăgostit în sînul catifelat și bombat al pămîntului.

Totul s-a petrecut atît de repede, nici nu-ți vine să crezi că la începutul verii ei nu se cunoșteau încă, zilele, ca mingile, se rostogoleau în coșul săptămînilor, și iată un an nou își afirma drepturile cu hotărîrea unui fluier de arbitru, iar în clipa accidentului Girts o ferise pe Irena, deși alături ședea tatăl său, ce să-i faci, acum totul aparține trecutului, iată și anul nou ; un om, oricît și-ar iubi mama și tatăl, se desprinde de ei, merge mai departe cu nevasta, împletindu-și în viață propriile sale izvoade.

Oare Girts n-a iubit niciodată pînă acum ?

Da, a avut aventuri, chiar de mai lungă durată, dar n-a fost niciodată îndrăgostit. Aici nu-i nevoie de dovezi speciale, oricine a iubit

măcar o dată, va spune că nu poți să nu-ți dai seama că iubești, să nu-ți dai seama sau să confunzi iubirea cu un flirt, sau cu dorința de a te distra.

La fiecare iubirea se manifestă în felul său, o inimă începe să bată mai tare, alta aproape că se oprește în loc, însă sentimentul atotcuprinzător, triumfător de frumusețe și plenitudine a vieții pe care îl dă iubirea, acest sentiment este unic și de aceea de neuitat.

N-am să uit niciodată glasul tău înăbușit, ușor răgușit răsunînd în noapte :

— Girts !

Ce-i unea pe Girts și Irena ?

Dragostea.

Făgăduiala dată.

Interesele comune.

Munca.

Munca ? Ziaristica ? Deocamdată Irena nu este decît studentă. Da, ea l-a ajutat pe Girts să-și scrie cartea. I-a limpezit multe probleme neclare. În timp ce el se pierdea în presupuneri, în descifrarea codurilor genetice, în teoriile stingerii agresivității, a idealurilor înalte și nobile, a frumuseții, armoniei etc. etc., Irena a pus totul la locul său, declarînd că venirea femeii în sport a fost posibilă pentru că bărbatul a preluat o parte din munca dificilă a femeii în viața de zi cu zi.

— La noi acasă tata făcea totul, explică ea. Simplu și genial. Deși cam îndoielnic.

Monstrul intelectual Indrikis Berzins la bucătărie ? Nevasta — candidat în științe medicale — stă zile întregi la serviciu. Fata învață

și se ocupă cu sportul. Extraordinar. Iată de ce Indrikis Berzins este un adversar fanatic al sportului. Monstrul intelectual spală podelele ?

Și nu numai podelele, spune Irena, construind un lanț de argumente pentru teoria ei.

Bărbatul îl plimbă pe primul născut cu cărucțul ? Îl înfașă, îl pune pe oală, îi schimbă botoșeii uzi ? Îl leagănă pe neobositul plîngăreț ? Își pierde vremea cu biberoanele, olițele, jucăriile ?

La începutul secolului un asemenea tablou era de neconceput. Acum bunicile își cedează tot mai des monopolul, nevasta nu este numai dădacă, bărbatul nu este inițiat numai în secretele automobilului, ci și în filozofia înfășatului unui copil.

Bărbatul spală podelele ?

Înainte o făceau nevestele sau slujnicele. Un bărbat cu mătura ? Cu aspiratorul ? Ei, să admitem că înainte n-avea treabă cu aspiratorul pentru că nu existau aspiratoare, dar cîrpe, găleți, mături — era posibil oare pe vremuri să-ți închipui un bărbat cu asemenea ustensile ?

Bărbatul gătește ?

Acum o sută de ani poate doar bucătarii cu diplomă sau mîncăii înrăiți erau capabili de o faptă atît de plină de abnegație. Să-și piardă vremea cu cratițele, ceaunele, tigăile ? Să bată albușul, să frece gălbenușul de ou, să pregătească friptura, să fiarbă supa ? Să pună masa ? Doamne ferește !

Astăzi nici un bărbat cumsecade nu se jenează să pregătească de mîncare.

Uneori, e drept, nu-i iese totul cum trebuie, ca, de pildă, lui Alex.

Bărbatul să se ocupe de cumpărături ?

La piață sau în magazin ? O sută de grame de salam, un pui, zece ouă, brînză, lapte, pîine ? Astăzi, da, înainte însă — numai minele de fier, pădurea, arma, lingourile de aur, grîul cu tonele și pămîntul cu hectarele.

Să spele rufe ? S-avem iertare, în trecut era un privilegiu în exclusivitate feminin.

Să pună petice, să coasă nasturi, să calce ? Înainte doar croitorii și cusătoresele, precum și holteii singuratici, care n-aveau destui bani să țină o slujnică, se ocupau cu o muncă atît de puțin masculină.

Desigur, este un exemplu ideal, mai spuse Irena, cu cît este mai scăzut nivelul intelectual în familie, cu atît bărbatul își ajută mai puțin nevasta în ale gospodăriei.

— Pe o treaptă socială inferioară, bărbații nu-și ajută nevestele cu nimic, după cum nu fac nimic nici cînd se află pe o treaptă superioară, susținea Irena.

— De unde știi ? întrebă Girts.

— Mi-a spus tata, veni răspunsul categoric.

Cine altul să le știe mai bine decît monstrul intelectual ?

De bună voie sau silit, bărbatul din secolul al douăzecilea își ia pe umeri această povară, astfel încît femeia, cu toate că muncește, obține o rezervă mare de timp liber.

Poate să aibă grijă de ea însăși, să fie frumoasă, să se bucure de egalitatea în drepturi.

Din cînd în cînd bărbatul își dă seama că egalitatea în drepturi este în dauna deprinderilor lui egoiste, dar aceste regrete întîrziate sînt zadarnice, femeia nu cedează pozițiile cucerite.

Da, femeia obține o uriașă satisfacție prin participarea ei la sportul de performanță. Satisfacție din participare. Satisfacție din aprecierea unanimă și popularitate.

Fenomenul femeii în sport este o confirmare a egalității în drepturi.

Numai pe poligon bărbatul a rămas singur. Fapt în general îmbucurător, trebuie să sperăm că cel puțin în acest domeniu monopolul bărbaților nu va fi desființat în scurt timp de vreun pact universal.

Capitolul al șaselea

POLIGONUL

Se înțelege de la sine că oameni diferiți sînt pasionați de genuri diferite de sport.

Sublocotenentul, care completa chestionarele, adresa fiecărui soldat întrebarea :

— Cu ce fel de sport vă ocupați ?

Majoritatea juca fotbal, volei, baschet. Hocheiști se nimereau foarte rar. În schimb se găsiră maeștri la tenis de masă, rugbiști, amatori de jocul cu mingea, destul de mulți șahiști, chiar doi care jucau *gorodki*[1] și, în sfîrșit, unul din soldați răspunse la întrebare cu toată seriozitatea :

— Mă ocup cu litrobalul !

Sublocotenentul notă chiar așa în rubrica respectivă, apoi însă, simțind că ceva nu e în regulă, mai întrebă :

— Asta ce fel de sport este ?

— Cum, voi cei din armată nu știți ce e litrobalul ?

Acum sublocotenentul înțelese ce reprezintă acest gen de sport, pricepu de asemeni că era luat peste picior și îl admonestă cu severitate pe amatorul de litrobal, îi făcu morală, într-un cuvînt, îi aplică o SZ — săpuneală zdravănă, după care îl făcu să asculte RP — recomandări prețioase — în legătură cu viața, și mai ales cu normele de comportament în cadrul armatei ; apoi îl trimise la BCD — bucătăria de campanie a divizionului, unde se cerea urgent un fochist, astfel încît amatorul de litrobal se afumă pînă atinse negreala unui pușcaș marocan și totuși, a treia zi spre seară, făcu rost nu se știe cum de votcă, faptă pentru care se pomeni expediat direct la arest.

---

1 Un fel de popice.

Îndată după acest eveniment prea puțin însemnat începură Marile Manevre.

În noaptea aceea se lăsase un pui de ger și soldații săpaseră înverșunați, cu lopețile, stratul de la suprafață al pămîntului. Luau cu mîinile și puneau cu grijă deoparte brazdele de iarbă, ca să aibă cu ce să camufleze parapetul. Erau nevoiți pur și simplu să se infiltreze în lutul clisos și greu al poligonului, să taie cu lopețile cărămizi galbene de argilă, care se lipea, se încrusta în fier și adeseori cîte unul, aruncînd cît colo un bulgăre greu de lut, scăpa și lopata. Ceilalți rîdeau, iar ghinionistul, înjurînd, se apuca să răzuiască noroiul lipit de lopată.

Zorile erau aproape, iar la răsăritul soarelui toți trebuiau să se adăpostească în tranșee sub plasa de camuflaj. Și adăpostul trebuie să fie gata pînă atunci, asta va fi probabil lucrul cel mai greu, își zise Girts, în timp ce curăța pe parapet locul ales pentru a instala trepiedul busolei.

Terminară cu tranșeea și se apucară să construiască adăpostul.

Poate că unitatea va rămîne aici doar cîteva ore, dar e posibil să stea și cîteva zile. Istețimea lor ostășească le spunea că trebuie să se instaleze cît mai bine, pentru orice eventualitate.

Cercetașii aveau puse deoparte cuie, un ciocan, un fierăstrău și, de îndată ce se lumină de ziuă, ostașii plecară prin rîpele poligonului, în căutare de materiale.

Deși s-ar fi părut că aici și o surcea o găsești cu greu, căci în jur erau numai pietroaie, tufăriș, rîpe și pîraie, în cîteva clipe plutonierul Mihailov împreună cu cercetașul Mamaev au și adus un trunchi zdravăn, apoi încă unul.

Girts și cîțiva flăcăi găsiră dincolo de pîrîiaș niște scînduri destul de potrivite, deși cam înnegrite de umezeală. După o colină, căutînd să nu facă zgomot, tăiară bușteni și peste puțin timp lavițele erau gata.

Încă pe întuneric descărcaseră din camion un godin de tuci, o ladă cu cărbuni, un sac cu paie. Nu făcură acoperiș deasupra adăpostului, se îngropară cît mai adînc într-o vîlcea, întăriră pereții cu scînduri, iar sus întinseră o pînză de cort. La puțin timp după aceea, plutonierul scoase ingenios din adăpost coșul sobiței, astfel încît să treacă înclinat deasupra pămîntului, ieșind în rîpă, iar la capătul coșului instală un opritor de scîntei și un absorbant de fum — cinci minute mai tîrziu sobița duduia în lege.

Pe jos așternură bîrne, pe lavițe — paie, la căpătîi așezară ranițele și foile de cort, în adăpost se făcu cald și bine, dar cercetașii nu apucară să se răsfețe la căldură.

Ei camuflară parapetul, traseră peste tranșee plasa de camuflaj, rupseră și aruncară buruieni uscate ca să ascundă ochiurile de observație, avînd grijă mai ales să nu se vadă periscoapele aparatelor optice.

Izbutiră să camufleze bine postul de observație instalat pe un dîmb în cîmp deschis. Spre dimineață, în pragul zilei, cînd se neteziră cutele norilor și cerul se lumină, aidoma cupolei unei parașute uriașe, un străin n-ar fi putut distinge nici de la zece metri locul unde se afla postul de observație.

La vreo două sute de metri în spatele lor, printr-o vîlcea se întindea șoseaua de-a lungul frontului, pe care circulau des cei de la comandamentul superior. Uneori, mașinile se opreau și ofițerii superiori veneau să vadă cum s-a instalat comandantul divizionului cu observatorii. Atunci înțeleseră ostașii că n-au trudit de pomană toată noaptea.

Se părea că inamicul nu-i va descoperi nici ziua, dar era sigur că nici ai lor nu-i dibuiseră.

Alături, la vreo trei sute de metri spre răsărit, pe un teren asemănător, se instalase comandantul divizionului al doilea, dar subordonații lui nu-și dăduseră nici o silință ; deși parapetul îndreptat spre inamic era camuflat, dinspre șosea totul se vedea bine și postul de observație al divizionului al doilea era inspectat mereu de cîte un comandant.

Plutonierul Mihailov îi cercetă îndelung pe vecini cu binoclul, apoi declară :

— Deși la noi totul e făcut ca la carte, parcă tot ești mai liniștit fără tot felul de oaspeți înalți.

E drept, comandantul serviciului de recunoaştere al regimentului trecuse de dimineaţă pe la ei, îi certase puţin de formă, ca să nu şi-o ia băieţii în cap, dar ostaşii l-au auzit spunîndu-i încetişor căpitanului Teriverdiev :

— Bravo ! Băieţii tăi, Kolea, s-au instalat după toate regulile, ca pe front !

Ziua toată se scurse observînd intens linia inamicului. Soldaţii mîncară, dimineaţa şi la prînz, stînd în picioare lîngă parapet, hrana adusă la timp era bună şi săţioasă, dar picioarele resimţeau oboseala.

Se întunecă, dar nu se punea problema să doarmă, abia acum începea munca adevărată, cercetaşii-observatori prindeau cea mai mică mişcare de partea cealaltă şi, auzind vuietul motoarelor în profunzimea dispozitivului inamicului, traseră concluzia că sînt concentrate rezervele de tancuri. Socotiră că pe flancuri inamicul a concentrat pînă la cîteva companii de tancuri, iar în total au putut fi masate acolo două regimente de tancuri.

A doua zi, cînd la orele zece şi douăzeci şi şapte de minute a început „războiul“, presupunerile observatorilor s-au adeverit.

La început s-au ivit avioanele, zburînd jos, la vreo şaptezeci de metri deasupra pămîntului, vărsînd foc pe toate ţevile ; apropiindu-se de linia întîi a frontului, se lansară rachete albe de semnalizare, ceea ce însemna că rachetele de luptă au fost distruse. Observatorii, năuciţi de vuiet şi bubuituri, se contopiseră cu periscoapele şi strigau întruna cu glasuri răguşite

coordonatele ţintelor, cînd în sfîrşit pe linia de foc ieşiră tancurile inamicului.

Pluton după pluton, companie după companie, avalanşa de oţel înainta spre ei, cutremurînd pămîntul, observatorii precizau unghiurile şi distanţele, artileriştii aşteptau doar comanda pe poziţiile închise de foc, tensiunea era uriaşă.

Girts Kokzars stătu noaptea la post două ore, apoi se duse să se culce puţin în adăpost. Deasupra capului, umflată de vînt, foaia de cort se ridica şi cădea din nou ; alături de Girts se întinsese radiotelegrafistul Vaniuşkin, un flăcău de douăzeci şi şapte de ani, care făcuse doi ani de închisoare pentru huliganism. Kokzars îşi aminti de chipul însîngerat, înfricoşător al lui Vesteturs, văzu din nou această faţă înclinată spre geamul lateral al maşinii, ba chiar îi auzi glasul răguşit : „Poate că ne putem descurca şi fără inspectorul de la circulaţie ?“

Interesant, cum o duce acum Vesteturs *acolo ?*

Dimineaţa, prinzînd o clipă de linişte, Girts îl întrebă pe Vaniuşkin despre asta.

— Acolo ? repetă Vaniuşkin, cercetîndu-l pe Kokzars cu o privire iscoditoare. Acolo, în comparaţie cu poligonul, eşti ca la băi, oamenii dorm noaptea, lucrează ziua, serile citesc, ascultă radio. Dacă ar fi nevoiţi să nu doarmă trei zile şi trei nopţi, oho-ho, ce scandal ar face !

— Aici e război, Vaniuşkin !

— Război ? Nu există nici un război ! Joacă de copii ! La ce dracu e nevoie de asta ?

Şi Girts socotea că poligonul este o necesitate împovărătoare. Deviza lui era : jos poligoanele, trăiască stadioanele ! Înţelegea însă perfect că în lumea de astăzi nu este un lucru posibil. În lumea de astăzi ? Dar va mai fi altă lume ? Chiar aşa, în Europa de treizeci şi ceva de ani tunurile au amuţit, în Europa Centrală e linişte şi pace, în secolul al douăzecilea, cînd ai la spate două războaie mondiale, s-ar părea că au fost depăşite toate termenele, au fost bătute toate recordurile de pace, şi totuşi în Europa domneşte liniştea, deşi alte părţi ale lumii clocotesc ca un cazan, în Asia mor zilnic oameni, în Africa mor zilnic oameni, mor oameni în război, iar regimentul de artilerie X stă de strajă păcii, pe poligon.

Sabia lui Damocles a războiului atîrnă de firicelul subţire al păcii.

Nu te poţi bizui pe faptul că cei care şi-au clădit bunăstarea pe înfricoşarea semenilor ar fi interesaţi să întărească firicelul păcii.

Poligonul nostru a legat cu un odgon sabia lui Damocles de cupola timpului.

Noi sîntem astăzi pe poligon, pentru că purtăm răspunderea pentru om, de ei toţi am nevoie, gîndea Girts, de Irena, de mama, de soră-mea Vallia, de Egils, unchiul Juris, da, şi de unchiul Juris am nevoie, deşi nu mă văd cu el, dar sînt bucuros că şi el trăieşte pe pămînt, la urma urmei despre ce am bîrfi noi, Kokzars-ii, cînd ne întîlnim, dacă nu l-am avea pe unchiul Juris.

Aşa este, unii oameni, precum o grămadă de bălegar, ajută să crească ciupercile bîrfelor,

dar oare noi am fi în stare să ne lipsim de bîrfe ?

Pingerots, o fi şi el necesar ? Eu n-am să trec niciodată la volan cînd sînt băut, dar cine ar putea să aprecieze acest lucru, dacă n-ar exista Pingerots ? Poate că ar trebui să i se rezerve un teren experimental, ca să rişte, conducînd în stare de ebrietate ?

La Vesteturs nici nu vreau să mă gîndesc şi totuşi, dacă ar începe războiul, ar trebui să-l apăr şi pe el, ca să-şi ispăşească pedeapsa, s-ar putea chiar să mor.

Viaţa acestui om curge liniştit, poate chiar monoton, la slujbă e un coleg săritor, în viaţa particulară este un familist model, e drept, are o fire cam greu de suportat, dar nu pot toţi să fie îngeri, iată însă că, beat fiind, se aşază la volan, strecurînd în treacăt : dacă se întîmplă ceva, Osis o să mă scape.

Şi dacă nu ?

Nu pe Vesteturs l-aş apăra, ci i-aş apăra băieţelul, i-aş apăra familia pe care a părăsit-o în voia sorţii.

Soarta ?

Vesteturs ştie : oamenii nu-i vor lăsa familia la ananghie, şi nevasta şi băiatul vor trăi îndestulat, poate chiar nu-i vor simţi lipsa, oamenii sînt omenoşi. Grămada de bălegar nu se dă în lături să filozofeze cum că umanismul trebuie aplicat, umanismul este calul de povară care va scoate din şanţ carul răsturnat de vreun nesocotit.

Nu, de Vesteturs n-am nevoie.

Preastimate Girts Kokzars, nu vi se pare că într-un fel vă asemuiți vărului puritan, hotărînd de ce este și de ce nu este nevoie ?

Într-adevăr, îmi cer iertare, deși voi adăuga pe loc că am nevoie și de vărul meu, puritanul.

Asta-i prea de tot !

Pesemne obișnuința de a dojeni, amenințînd cu degetul în fața nasului aproapelui, această obișnuință este mult mai contagioasă decît se crede.

Etica epocilor perimate este mai puternică decît forța de gravitație, legile gravitației eticii vechi ne trag înapoi, ne trag spre scheme cu care ne-am obișnuit de mult, dar din asta reiese că e greșită direcția în care am pornit ? O jumătate de secol și încă vreo cîțiva ani după revoluție nu înseamnă decît prima oră a răsăritului sau poate prima clipă a răsăritului, încă mulți își dorm somnul dulce, socotind că visele, ultimele vise ale nopții, sînt viața reală.

Nu, viața nu e un poligon, unde toți sar în picioare cînd se dă alarma.

Putem însă afirma cu tot curajul că cei ce dorm se vor trezi totuși, pentru că semnalul de alarmă a răsunat deja.

În ziua a douăzeci și șasea, cînd exercițiile se apropiau de sfîrșit, Girts desluși o durere surdă în locul unde avusese fractura, tusea îl podidea întruna, tușind se cutremura din tot trupul. Potolindu-și tusea, Girts simți că-l ia cu amețeală.

Existau două posibilități : să se ducă imediat la doctor sau să mai aștepte puțin. Soldații se

aflau acum departe de locul unde regimentul lor primise „botezul focului". Se dăduse ordinul să coboare din mașini, înaintarea era oprită, să așeze corturile pentru noapte.

Așezară corturile și rînduiră totul cum se cuvine.

Făcură focul în godin, becul alimentat de acumulator se aprinse, cercetașii hotărîră să se bărbierească, muind pămătuful cu spumă în apă dezghețată, ușor încălzită. Cînd toți terminară cu bărbieritul, plutonierul le împărți șapte gulere albe și soldații, după ce se spălară în pîrîu, și le cusură la bluzele militare. Pentru plutonier nu mai rămăsese nici un guler curat, el și-l spălă pe cel vechi și-l lăsă să se usuce, agățîndu-l cîteva minue lîngă soba încinsă.

Răsună ordinul — alinierea.

Porniră peste cîmp, spre dispozitivul divizionului întîi, unde exista un teren mai mult sau mai puțin neted. Pe drum își băteau joc unii de alții — ca să vezi, ce filfizoni, pe întuneric tot nu-i vede nimeni ce bărbieriți sînt, ce gulerașe albe au, așa că degeaba s-au gătit. Plutonierul mergea descheiat la gît, cu gulerul alb ca zăpada, da, priviți-ne ce mîndri sîntem, nu ca neglijenții ăilalți stropiți de noroi.

Li se aduse la cunoștință că „războiul" a luat sfîrșit, că vor pleca la gară, de unde trenul îi va duce pînă la tabăra regimentului de artilerie X.

Kokzars tușea fără încetare. Îi creștea febra. Avea fruntea fierbinte. Dar în dezordinea iscată după ce li s-a comunicat vestea cea bună era foarte greu să găsești un medic. De altfel,

Kokzars n-avea nici un chef să se ducă la medic. Nu vreau să fiu bolnav, dracu s-o ia de febră, sînt sănătos, încerca el să se convingă singur, tîrînd afară din cort soba de tuci și vărsînd cărbunii încinși într-o băltoacă ; cărbunii se stingeau sfîrîind, așa o să se stingă și cărbunii bolii mele, se încurajă el. Cînd desfăcură corturile, dădură foc la paie. În noaptea cea neagră ardeau vîlvătăile focurilor, era un tablou straniu, aproape suprarealist, și Kokzars se înveseli, la naiba, nu mă duc la nici un medic, cum or să se descurce băieții fără mine, dacă mă topesc acum cine o să care pînă la mașină lada cea grea cu instrumente, aici contează fiecare mînă.

Paiele ard

și războiul s-a terminat acum treizeci de ani.

Am avut noroc să am parte de război pe poligon.

Privind în lumina focurilor chipurile vesele, zîmbitoare ale soldaților, Kokzars se gîndi : în prima zi de „război", după respingerea atacului, cel puțin două treimi din efectivul regimentului au fost scoase din luptă.

Acum din treimea mea am rămas numai eu în viață.

Sau poate altul a rămas în viață ?

Sau al treilea !

Iar eu am murit, am căzut, nu mai exist, și lituanianul vînjos, cu fața lată ca o lopată pentru curățat zăpada, și veselul ucrainean și rusul cel domol și uzbecul cel înflăcărat, cu toții am fost predați pămîntului-mamă ?

Girts ședea în mașină, înfășurat în foaia de cort, din față bătea un vînt rece, aveau de parcurs patruzeci de kilometri pînă la gară. Cu gura deschisă, Kokzars trăgea în piept aerul înghețat, înghițindu-l împreună cu tusea, aerul îi ardea nasul și gîtul, îi usca gîtlejul, dar tusea începu să-l lase.

O metodă de tratament barbară care nu se potrivește oricui.

Două zile mai tîrziu sosiră în vechea și buna tabără a regimentului de artilerie X, unde corturile mari, bine amenajate i-au întîmpinat prietenos.

Regimentul se alinie.

În aceeași linie de front stăteau și soldații și ofițerii activi, pe aceștia din urmă îi puteai deosebi îndată după ținuta lor sobră, după uniforma bine ajustată, după eleganța nepăsătoare cu care duceau mîna la chipiu, ei aveau trupurile călite și chipurile aspre, bătute de vînt ; aici stătea și locotenent-colonelul Nesvetlîi, preferatul soldaților, care vorbea cu o voce cam surdă de bas, presărîndu-și graiul cu cuvinte pipărate și vorbe de duh, și dădea comenzile solemn, de parcă rostea o predică ; aici stătea și căpitanul Teriverdiev și, ca întotdeauna, deși petrecuse treizeci de zile în noroiul tranșeelor, pe mantaua lui nu vedeai o pată, și nimeni niciodată nu văzuse măcar un firicel pe bărbia lui energică, bine rasă, pentru că se rădea de două ori pe zi, chiar în perioada manevrelor — unde găsea timp și cum izbutea s-o facă asta rămase un secret pentru majoritatea soldați-

lor — or, comandantul divizionului, fiind un om extrem de bine organizat, nu pierdea cu bărbieritul mai mult de două minute, în timp ce călătorea în mașina lui, poreclită cu drag „iedul". În schimb șoferul lui, în viața civilă șofer de taxi, se bărbierea o dată la trei zile, nu mai des, și cu fața sa hirsută nu-i putea face concurență decît lui Virlenoks. Șoferul nu-și aranja ținuta decît cînd primea observație. Era un tablou ciudat, cînd amîndoi, căpitanul și șoferul, se dădeau jos din mașină, unul — întruchiparea ordinii și ținutei militare, celălalt — ca o găină. Dar ce-o fi asta ? Să nu-ți crezi ochilor ? Și Virlenoks, și șoferul căpitanului sînt proaspăt rași, rumeni ca după baie, stau în front, strînși în centiron cum cere regulamentul, și, văzîndu-i, crește buna dispoziție a tuturor.

Da, ei au început să semene într-un fel cu acești ofițeri activi, poalele mantalelor soldățești sînt tăiate drept, cizmele lustruite, centiroanele strînse, în treizeci de zile au mai dat jos din grăsime, au devenit capabili de luptă și capabili de muncă și de acea sînt plini de mîndrie.

Soarele s-a ascuns după un nor gros și negru, un vînt înțepător a început să bată, zdrelind ca un brici neascuțit obrajii soldaților încremeniți în poziția de drepți, și fulgi de zăpadă le biciuiau fața, li se vîrau în ochi, pe după guler, în timp ce soldații îl așteptau cu nerăbdare pe comandantul regimentului.

Cele treizeci de zile deveniseră universitatea lor, se deprinseseră unii cu alții, frecîndu-se cum se freacă între ele pietrele rostogolite de torentul timpului ; soldații sînt plini de energie și de hotărîre, poligonul a șters reziduurile de prisos, întoarcerea la viața civilă este egală pentru ei cu o nouă naștere, lumea se va înfățișa dinaintea lor în lumina dimineții, da, cetățenii sînt pregătiți din nou, sînt pregătiți pentru înalta misiune de a apăra Patria, sînt pregătiți pentru viață, dar principalul, principalul este că toți sînt vii, sănătoși, unul din o mie, acela dinainte calculat, condamnat de probabilitatea statistică, și el stă în front, acel gură-cască, norocosul, care a tras lozul cîștigător la marea loterie, și aici este meritul comandantului de regiment, îi exprimăm mulțumirile noastre, să aibă parte și de-acum înainte de succes, de suces în toate,

viscolul se întețea, zăpada se învolbura, cel de-al doilea război mondial se terminase în urmă cu treizeci de ani și dacă l-ai fi întrebat pe unul din cele douăzeci de milioane de oameni uciși — ar fi de acord să petreacă treizeci de zile la exerciții în aceleași condiții grele în care au fost puși soldații regimentului de artelierie X — ce ar fi răspuns ?

Grele ? s-ar fi mirat. Pentru mine aceste condiții „grele" erau obișnuite, de fiecare zi.

Dacă vreau să trăiesc ?

Stupidă întrebare.

Zăpada s-a așternut deja pe epoleții soldaților, pe căciulile cu clape și nimeni n-a băgat

de seamă că în flancul drept, alături de drapel, s-a aliniat încă un soldat, mantaua lui este murdară de noroi, găurită de gloanţe în cîteva locuri, pătată de sînge, în februarie o mie nouă sute patruzeci şi cinci, soldatul stătea în flancul drept alături de drapel, şi zăpada cădea, pufoasă,

să nu uităm, aşadar, că douăzeci de milioane ne privesc, tovarăşi ostaşi, asta să nu uităm !

CUPRINS

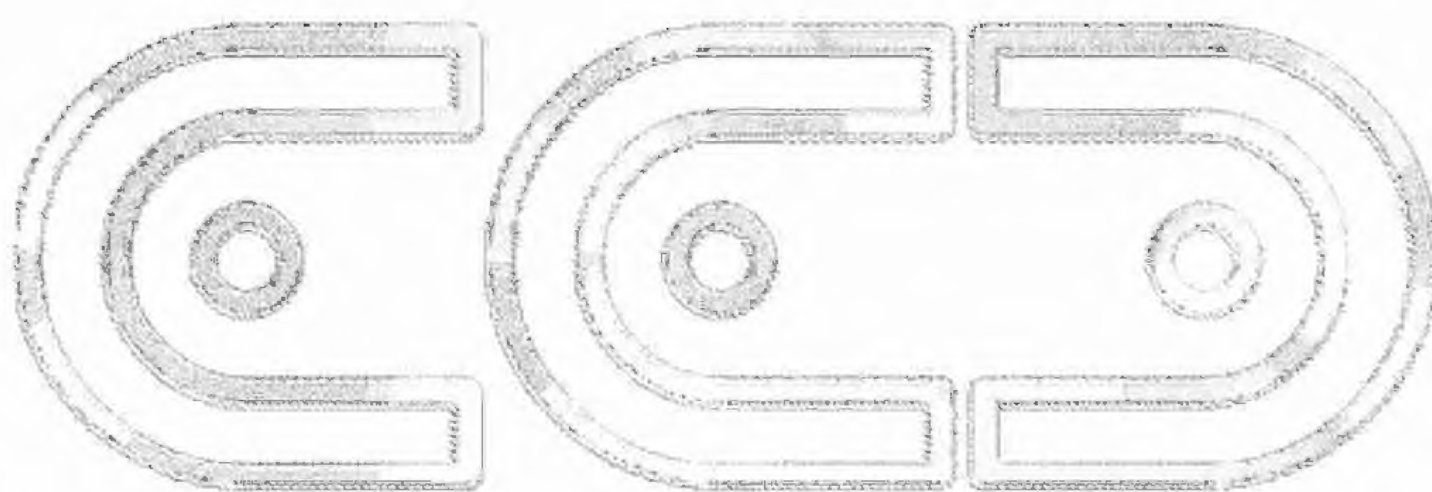
Lector : NICOLAE ILIESCU
Tehnoredactor : VICTOR MAŞEK

Bun de tipar : 16.02.1986. Coli tipar : 12.

Tiparul executat sub cd. 5252/985 la
ÎNTREPRINDEREA POLIGRAFICĂ
BACĂU
Strada Mioriţei, 27

Scanare și prelucrare digitală

de

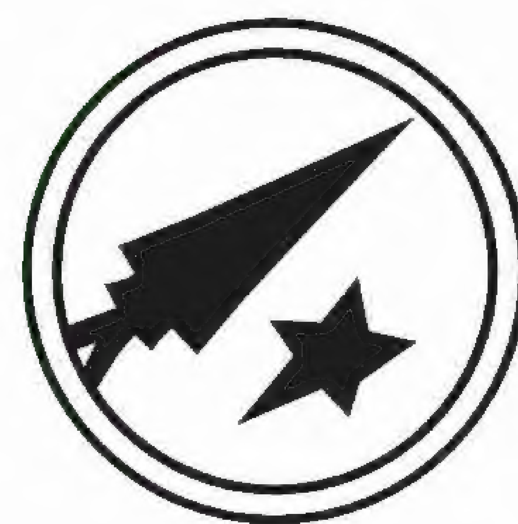

Anonim

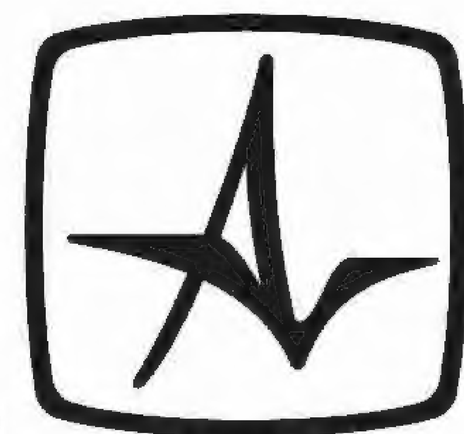
și

CAT Graur

Antwerpen

2024

